

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:11

SOU

1957:11 A

KUNGL. BIBL.
- 3 JUN 1957
STOCKHOLM

Justitiedepartementet

FORDRINGSPRESKRIPTION

M. M.

BETÄNKANDE AVGIVET

AV INOM JUSTITIEDEPARTEMENTET

TILLKALLAD SAKKUNNIG

Stockholm 1957

Statens offentliga utredningar 1957

Kronologisk förteckning

---

1. Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. Statsrådets tryckeri, Helsingfors. 28 s. **H.**
2. JO och kommunerna. Kihlström. 80 s. **Ju.**
3. Fullföljdsbegränsning i skattemål. Idun. 146 s. **Fl.**
4. Oljelagring Kihlström. 117 s. **H.**
5. Krigsskada å egendom. Idun. 188 s. **H.**
6. Statens instituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. Victor Petterson. 191 s. **I.**
7. Förbättrad pensionering. Idun. 260 s. **S.**
8. Jordbruks förstärkande med skog. Kihlström. 416 s. **Jo.**
9. Örigsvarvns organisation m. m. Victor Petterson. 320 s. **Fö.**
10. Balanserad expansion. Bilagor. Marcus. 197 s. **Fl.**
11. Fordringspreskription m. m. Idun. 198 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:11

Justitiedepartementet

WIJNBLADH, MAURITZ

FORDRINGSPRESKRPTION

M. M.

*Betänkande avgivet av inom Justitiedepartementet
tillkallad sakkunnig*

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

STAVANS (STAVANS) STAVANS (STAVANS)

Innehåll

<i>Förkortningar</i>	5
<i>Skrivelse till Statsrådet och chefen för justitiedepartementet</i>	7
<i>Lagförslag</i>	
Förslag till Lag om preskription	9
Förslag till Lag om preklusion	17
Förslag till Lag angående ändring i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar	20
Förslag till Lag angående ändring i 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet	21
<i>Motiv</i>	
<i>Förslaget till Lag om preskription</i>	
Inledning	25
Preskriptionens ändamål	25
Svensk rätt	26
Finsk, dansk och norsk rätt	27
Nordiskt samarbete	29
Sammanfattning	29
Allmän motivering	32
Preskriptionens föremål	32
Preskriptionens verkan	34
Preskriptionstidens längd; tioårig preskription	35
Preskriptionstidens längd; treårig preskription	36
Preskriptionstidens längd; bankfordringar	43
Preskriptionstidens utgångspunkt	44
Borgen	49
Regressrätt m. m.	51
Masspapper m. m.	57
Förlängning av preskriptionstid	60
Tjuguårig preskription	68
Tillskott till aktiebolag m. m.	70
De preskriptionsavbrytande åtgärderna	72
Verkan av preskriptionsavbrott	79
Preskriptionsavbrott i solidariska gäldsförhållanden m. m. Force majeure	83
Kvittning	85
Pant m. m.	86
Avtal om preskription	89
Beräkning av tid	91
Förhållandet till främmande lag m. m.	92

Förhållandet till speciallagstiftningen.....	95
Övergångsbestämmelser.....	97
Speciell motivering.....	98
<i>Förslaget till Lag om preklusion</i>	
Inledning.....	122
Svensk rätt.....	122
Finsk, dansk och norsk rätt.....	126
Nordiskt samarbete.....	128
Motivering.....	129
Preklusionens föremål.....	129
Användningstillfällena för den preklusiva proklaman.....	133
Förfarandet, när preklusiv proklama utverkas.....	137
Verkan av underlåten anmälan.....	140
Bankfordringar m. m.....	142
Solidariska gäldsförhållanden.....	144
Övergångsbestämmelser.....	147
<i>Förslagen till Lag angående ändring i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och till Lag angående ändring i 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som inneslå hos offentlig myndighet</i>	
Inledning.....	148
Motivering.....	151
<i>Litteratur</i>	
1. Kommittébetänkanden.....	155
2. Övrig litteratur.....	155
<i>Bilagor</i>	
1. De danska, finska, norska och svenska lagarna om preskription i den lydelse de skulle erhålla i händelse av förslagens genomförande.....	158
2. De finska och svenska lagarna om preklusion i den lydelse de skulle erhålla i händelse av förslagens genomförande.....	192

Förkortningar

1798 års KF	4 § förordningen den 28 juni 1798 ang. vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål
1862 års KF	Förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer
1868 års (finska) förordning	Förordningen den 9 november 1868 om preskription i fordringsmål och om årsstämming
1896 års norska lag	Lov av 27. juli 1896 nr 7 om foreldelse av fordringer
1908 års danska lag	Lov Nr 274 af 22. December 1908 om Forældelse af visse Fordringer
DL	Kong Christian den Femtis Danske Lov (15. April 1673)
FGB	Förslag till giftermålsbalk
FLU	Första lagutskottet
FÄB	Förslag till ärvdabalk
KF	Kungl. förordning
KK	Kungl. kungörelse
KProp.	Kungl. Maj:ts proposition
NJA	Nytt juridiskt arkiv avd. I
NL	Kong Christian den Femtis Norske Lov (15. April 1687)
RB	Rättegångsbalken
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT (rf.)	Svensk juristtidning (rättsfallsavdelningen)
TfSA	Tidskrift för Sveriges advokatsamfund

INDEX

175	175
176	176
177	177
178	178
179	179
180	180
181	181
182	182
183	183
184	184
185	185
186	186
187	187
188	188
189	189
190	190
191	191
192	192
193	193
194	194
195	195
196	196
197	197
198	198
199	199
200	200
201	201
202	202
203	203
204	204
205	205
206	206
207	207
208	208
209	209
210	210
211	211
212	212
213	213
214	214
215	215
216	216
217	217
218	218
219	219
220	220
221	221
222	222
223	223
224	224
225	225
226	226
227	227
228	228
229	229
230	230
231	231
232	232
233	233
234	234
235	235
236	236
237	237
238	238
239	239
240	240
241	241
242	242
243	243
244	244
245	245
246	246
247	247
248	248
249	249
250	250

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 november 1951 tillkallade Herr Statsrådet samma dag revisionssekreteraren, numera hovrättspresidenten Mauritz Wijnbladh att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet verkställa översyn av bestämmelserna rörande preskription av fordran.

Till sekreterare i utredningen förordnades den 22 maj 1953 t. f. revisionssekreteraren Hans-Fredrik Ringdén. Sedan Ringdén på därom gjord framställning den 15 mars 1955 entledigats, förordnades samma dag hovrättsassessorn Stig Marcus att vara sekreterare.

Den sakkunnige har, såsom vid uppdragets meddelande förutsatts, verkställt översynen i samarbete med delegerade från våra nordiska grannländer. Sålunda har den sakkunnige jämte sekreteraren deltagit i gemensamma överläggningar i Oslo den 24—den 26 november 1952, i Aarhus den 27 maj—den 6 juni 1953, i Stockholm den 8—den 13 mars 1954, i Helsingfors den 17—den 28 maj 1954, i Umeå den 22—den 30 augusti 1955, i Helsingfors den 28—den 30 maj 1956, i Oslo den 1—den 10 augusti 1956 och i Stockholm den 29—den 30 oktober 1956. I dessa förhandlingar ha såsom delegerade deltagit från Danmark professor Knud Illum med kst. landsdommer Poul Rønnev som sekreterare, från Finland professor Aarne Rekola med professor Matti Ylöstalo som sekreterare och från Norge høyesterettsdommer C. Stub Holmboe med kst. byråsjef Stein Rognlien som sekreterare. Vid mötena i Stockholm och vid mötet i Helsingfors den 28—den 30 maj 1956 ha dock endast den finske delegerade jämte sekreteraren närvarit.

Därjämte har den sakkunnige haft att vid fullgörandet av sitt uppdrag taga i beaktande nedannämnda ärende.

Riksdagens år 1953 församlade revisorer upptogo i sin berättelse över av dem verkställd granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning under finansdepartementet, § 18, frågan om redovisningen av deponerade medel i länsstyrelsernas räkenskaper och förordade i samband därmed vissa ändringar av föreskrifterna på hithörande område. Sedan statsutskottet vid 1954 års riksdag i utlåtande nr 104 i anledning av revisorernas berättelse, med framhållande av att en modernisering av de på före-

varande område gällande bestämmelser i förenklings syfte syntes vara påkallad, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i den av utskottet angivna riktningen, anmälde riksdagen i skrivelse den 12 maj 1954, nr 253, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit. Därefter och sedan Chefen för finansdepartementets rättsavdelning den 4 november 1955 överlämnat ärendet till justitiedepartementet för fortsatt handläggning med förmälan, att åtgärder i anledning av riksdagens omförmälda beslut borde ankomma på justitiedepartementet i vad angående ifrågasatta ändrade bestämmelser av civilrättslig natur, överlämnades ärendet den 16 november 1955 till den sakkunnige.

Efter det den sakkunnige lämnade uppdraget numera slutförts, får den sakkunnige överlämna av motiv åtföljda förslag till

1. lag om preskription;
2. lag om preklusion;
3. lag angående ändring i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar; och
4. lag angående ändring i 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet.

Det nordiska samarbetet har varit inriktat på de frågor, som behandlas i det under 1. upptagna förslaget. Det under 2. upptagna förslaget har utarbetats under samråd med den finske delegerade.

De av grannländernas kommitterade utarbetade lagtexterna bifogas betänkandet.

Umeå den 31 december 1956.

Mauritz Wijnbladh

Stig Marcus

Lagförslag

Förslag till Lag om preskription

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Fordringar i penningar eller vad det är preskriberas enligt bestämmelserna i denna lag.

Genom preskriptionen förlorar borgenären sin rätt att utkräva fordringen.

Bestämmelser om tioårig och treårig preskription

Om preskriptionstid

2 §.

Preskriptionstiden är tio år, där ej i det följande annorlunda stadgas. Har skuldebrev utfärdats för en fordran, eller har fordringen blivit fastslagen genom dom eller liknande avgörande, är preskriptionstiden tio år, även om fordringen eljest skulle vara underkastad kortare preskriptionstid. Vad sålunda stadgats gälle dock icke i fråga om därefter förfallande fordringar som i 3 § under 2. och 3. avses.

3 §.

För följande fordringar är preskriptionstiden tre år:

1. Fordringar, som härröra från
  - a. försäljning eller annan överlåtelse av lös egendom,
  - b. nyttjande av fast eller lös egendom,
  - c. tillhandahållande av husrum, förtäring eller undervisning,
  - d. transport av personer eller gods, samt
  - e. utförande av arbete eller personlig verksamhet av vad slag det vara må.
2. Fordran på ränta eller på vinstutdelning i aktiebolag eller ekonomisk förening.
3. Fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser, som förfalla med bestämda mellanrum och icke äro avbetalning å huvudstol.

4. Fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan.
5. Fordran på återbäring av betalning, som ägt rum under oriktigt antagande att förpliktelse härtill förelegat, dock ej där svikligt förfarande ligger gäldenären till last.

4 §.

Vad i 2 och 3 §§ stadgas om preskription av fordran gälle icke fordran på bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, på grund av att medel insatts eller egendom lämnats i förvar.

5 §.

Preskriptionstiden räknas, där ej annat är föreskrivet, från den dag fordringen förföll.

Förfaller fordringen vid anfordran eller efter uppsägning eller liknande åtgärd från borgenärens sida, räknas preskriptionstiden från den dag, till vilken borgenären tidigast kunnat bringa fordringen att förfalla. Ej skall dock, där en fordran på grund av gäldenärens försummelse må anses förfallen eller på grund av avtal kan bringas att förfalla före eljest bestämd dag, preskriptionstiden räknas förrän från det borgenären givit gäldenären tillkänna, att han gör förfallogrunden gällande, eller borgenären uppsagt fordringen.

6 §.

För fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan, räknas preskriptionstiden från den dag, då den ersättningsberättigade erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort erhålla kunskap om skadan och den för skadan ansvarige.

7 §.

Har avtal ingåtts om sådana fullgörelser, som i 3 § 3. avses, och hava tio år förflutit från den dag fullgörelse sist skedde eller, där sådan ej skett, från det den första fullgörelsen förföll, vare varje fordran på grund av avtalet preskriberad.

8 §.

Har någon gått i borgen för annans skuld, bestämmes preskriptionstiden för borgenärens fordran mot löftesmannen efter de för preskription av fordringen mot huvudgäldenären givna bestämmelser. Ej vare den omständigheten, att löftesmannen må krävas först efter det att betalning förgäves sökts hos huvudgäldenären, av betydelse vid preskriptionstidens beräkning.

Har, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, preskription inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i av-

seende å borgenärens fordran mot de övriga, med mindre annat är avtalat. Vad sålunda stadgats gälla även i fråga om borgenärs fordran mot löftesman, ändå att fordringen mot huvudgäldenären är preskriberad.

9 §.

Har, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, en av dem infriat gälden, inträder han i avseende å preskription av återgångskrav i borgenärens rätt mot medgäldenär. Har han infriat gälden eller har preskriptionen avbrutits i förhållande till honom innan borgenärens fordran mot medgäldenär preskriberades, preskriberas återgångskravet mot sådan medgäldenär tidigast sex månader efter infriandet eller avbrytandet.

Hava gäldenärerna samfällt åtagit sig gälden, och har en av dem infriat fordringen, preskriberas återgångskravet tidigast tre år från infriandet.

10 §.

Har någon inom tio år från förfallodagen anmält hos gäldenären, att obligation eller annat skuldebrev, varom förmäles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev, för honom förstörts eller eljest förkommit, och gitter han göra sin rätt till fordringsbeviset sannolik, äge han, sedan den tiden gått till ända, utfå betalning, ändå att fordringsbeviset ej företes.

Vad i första stycket stadgats äge motsvarande tillämpning, där någon inom tre år från förfallodagen anmält hos gäldenären, att ränte- eller utdelningskupong, varom i 23 eller 24 § lagen om skuldebrev sägs, för honom förstörts eller eljest förkommit.

Har vid fordringens tillkomst giltigt avtal träffats om preskriptionstidens längd, skall motsvarande tid gälla för anmälan och rätt till betalning.

Fordran på betalning, som i denna paragraf avses, preskriberas på tre år.

Om förlängning av preskriptionstid

11 §.

Där gäldenären uppsåtligen lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter rörande omständigheter, varav fordringens tillvaro eller förfallotid beror, eller uppsåtligen förteगत sådana omständigheter, inträder preskription i intet fall förrän efter tre år sedan borgenären fick erforderlig kännedom om berörda omständigheter.

12 §.

Har gäldenär vid eller efter fordringens tillkomst haft hemvist eller uppehållit sig här i riket, men finnes sedermera att han uppehåller sig utom riket eller att hans uppehållsort är okänd, inträder preskription tidigast ett år från den dag, då borgenären erhöll eller med iakttagande av skäligen aktsamhet bort erhålla kunskap om att gäldenären uppehåller

sig å känd ort här i riket, dock senast tjugu år efter den nedan i andra stycket omförmälda anmälningen.

Förlängning av preskriptionstiden efter vad i första stycket stadgats inträder dock endast, där borgenären före preskriptionstidens utgång gjort skriftlig anmälan om fordringen till Stockholms rådhusrätt. Göres sådan anmälan, varde fordringen införd i en därför inrättad bok. Har gäldenären känt hemvist i utlandet, skall rådhusrätten underrätta honom om anmälningen genom rekommenderat brev.

Närmare föreskrifter om anmälningen och omförmälda bok givas av Konungen.

13 §.

Där före preskriptionstidens utgång gäldenären eller borgenären dör eller borgenären finnes vara borta eller förklaras omyndig eller försattes i konkurs, inträder preskription icke före ett år efter det den händelse inträffade.

Preskriptionstiden kan dock icke på grund av flera sådana händelser förlängas utöver ett år från den dag, då den jämlikt lagens övriga bestämmelser skulle hava utlöpt.

14 §.

Har före preskriptionstidens utgång kungörelse om tid för anmälan av fordran utfärdats i anledning av att gäldenären försatts i konkurs eller inlett offentlig ackordsförhandling eller i anledning av att kallelse sökts å gäldenärens borgenärer, inträder preskription icke före utgången av den i kungörelsen utsatta tiden.

Anmäles fordran inom den i kungörelsen utsatta tiden, inträder preskription icke före ett år efter anmälningstidens utgång. Vad sålunda stadgats gälle dock icke, där gäldenären är försatt i konkurs.

15 §.

Är gäldenären förmyndare för borgenären eller sådan god man för honom, som i 18 kap. föräldrabalken sägs, inträder preskription icke före tre år efter det förmyndarens eller gode mannens befattning upphört.

Sådan förlängning av preskriptionstiden, som i första stycket sägs, skall ock inträda, även om fordran, som där avses, eljest är preskriberad enligt 16 §.

Om tjuguårig preskription

16 §.

Fordran, som i 3 § 4. avses, så ock annan fordran, för vilken bestämd förfallodag icke blivit fastställd, preskriberas i allt fall, när tjugu år förflutit från dess tillkomst. Fordran, som i 4 § avses, vare ock preskriberad efter vad i första punkten sägs, ändå att dess förfallodag är bestämd.

Bestämmelsen i första stycket första punkten äge ej tillämpning å fordran, som förfaller vid någons död, ej heller å fordran på sådana fullgörelser, som i 3 § 3. avses, eller å fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmåles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev.

Särskild bestämmelse om tillskott till aktiebolag eller ekonomisk förening

17 §.

Fordran, som grundar sig på förpliktelse för aktieägare eller medlem i ekonomisk förening att tillskjuta aktie- eller insatskapital, preskriberas tio år efter det att medlemskapet upphört.

Om preskriptionens avbrytande

18 §.

Preskriptionen avbrytes, när gäldenären gentemot borgenären uttryckligen eller annorledes erkänner gälden, såsom genom löfte om betalning eller genom erläggande av ränta.

19 §.

Preskriptionen avbrytes ock genom att borgenären anhängiggör talan mot gäldenären för att erhålla dom eller liknande avgörande.

I rättegång skall därvid preskriptionen anses avbruten med talans väckande.

Skall borgenärens talan enligt skiljeavtal prövas av skiljemän, inträder preskriptionsavbrottet, när borgenären på sätt i 11 § lagen om skiljemän sägs påkallar tillämpning av avtalet.

20 §.

Är gäldenärens egendom avträdd till konkurs, avbrytes preskriptionen genom att borgenären anmäler sin fordran hos konkursdomaren. Där anmälningen sker inom bevakningstiden, har avbrytandet verkan från den tid, då ansöknings om gäldenärens försättande i konkurs ingavs till konkursdomaren. Avbrytandet gälle även mot gäldenären.

21 §.

Kan borgenären för sin fordran erhålla utmätning eller annan verkställighet, avbrytes preskriptionen genom ansökan härom till exekutiv myndighet.

Där verkställighet sker utan särskild ansökan, avbrytes preskriptionen genom verkställighetsförrättningen.

22 §.

Har åtgärd vidtagits, som i 19 § första stycket eller 21 § sägs, men möter mot erhållande av dom eller liknande avgörande eller mot verkställighet hinder, förblive dock, där ej borgenären uppsåtligen föranlett detta förhållande, verkan av åtgärden i sex månader från det förhållandet blev eller bort bliva honom kunnigt. Lika med hinder, varom nu sagts, skall anses sådant förfarande av gäldenären, varom förmäles i 3 § lagen om skiljemän.

Har borgenären före preskriptionstidens utgång ingivit ansökan om gäldenärens försättning i konkurs, utan att beslut om egendomsavträde i anledning därav meddelas, äge vad i första stycket första punkten stadgats motsvarande tillämpning.

Där av borgenären vidtagen åtgärd, som i 20 § sägs, ej föranlett betalningsrätt i konkursen, äge han under tid, som i första stycket avses, mot gäldenären vidtaga åtgärd till preskriptionens avbrytande.

23 §.

När preskriptionen avbrutits, löper ny preskriptionstid i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Den nya tiden räknas, när talan anhängiggjorts mot gäldenären, från dom eller liknande avgörande samt, när fordran anmäls i gäldenärens konkurs och föranlett betalningsrätt i konkursen, från dennas avslutande. Sker preskriptionsavbrottet jämlikt 21 §, räknas den nya tiden från verkställighetsförrättningens avslutande.

24 §.

Äro flera solidariskt ansvariga för gäld, och har borgenären före preskriptionstidens utgång anhängiggjort talan mot en av gäldenärerna, have borgenären sin rätt förvarad jämväl mot annan av gäldenärerna, när borgenären, innan preskription i förhållande till den gäldenär inträtt, kungör denne sin åtgärd på sätt i 14 kap. 13 § rättegångsbalken sägs och därjämte vidtager åtgärd mot honom till preskriptionens avbrytande inom sex månader efter det att saken avslutats genom dom eller annorledes.

Har talan anhängiggjorts av eller mot någon, och kan denne, om han tappar saken, mot tredje man framställa anspråk på skadestånd eller återgångskrav eller annat dylikt, äge vad i första stycket stadgats motsvarande tillämpning.

25 §.

Möter för vidtagande av åtgärd till preskriptionens avbrytande hinder i lagbud, som utfärdats inom eller utom riket, eller annat oöverstigligt hinder (force majeure), inträder preskription tidigast sex månader efter hindrets upphörande.

Särskild bestämmelse om skadestånd på grund av brott

26 §.

Har åklagare eller målsägande i samband med åtals väckande i stämningensansökan uppgivit enskilt anspråk på grund av brottet, eller har, sedan åtal väckts, talan om sådant anspråk väckts utan stämning eller, sedan åtalet avgjorts genom lagakraftägande dom, väckts i särskilt mål mot den tilltalade inom sex månader därefter, må anspråket, utan hinder av inträdd preskription, prövas, såframt den misstänkte i brottmålet förklaras saker till den gärning som medför ersättningskyldighet.

Om verkan av preskription

27 §.

Preskriberas huvudstolen, vare ränta och liknande fordran tillika preskriberad.

28 §.

Utan hinder av inträdd preskription äge borgenär rätt till kvittning där sådan blivit avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som härrör från samma rättsförhållande som den preskriberade fordringen och tillkommit innan preskription inträdde.

29 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller inteckning i fast egendom eller i tomträtt, vattenfallsrätt, fartyg eller luftfartyg, vare panträtten bestående oansett fordringens preskription.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyresvärds eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller arrendator.

Säljares förbehåll att återtaga försålt lösöre eller att äganderätten till sådant lösöre skall förbliva hos honom vare utan verkan, när hans fordran å köpeskillingen preskriberats.

Allmänna bestämmelser

30 §.

Avtal att preskription icke skall inträda jämlikt bestämmelserna i denna lag är icke bindande för gäldenären. Efter fordringens tillkomst må dock avtal träffas om förlängning av preskriptionstiden, som likväl icke skall äga giltighet för längre tid än tre år åt gången, räknat från avtalet.

Preskriptionstiden för fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmåles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev, må förlängas eller förkortas genom uttrycklig bestämmelse i skuldebrevet.

Avtal att preskription skall inträda tidigare än jämlikt bestämmelserna i denna lag må jämkas eller lämnas utan avseende, om det finnes vara uppenbarligen stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörligt att göra detsamma gällande.

31 §.

Tid enligt denna lag, som utlöper å söndag eller annan allmän helgdag eller å påskafton, midsommarafton, julafton eller den 1 maj, förlänges till nästa söckendag.

32 §.

Skall en fordran bedömas enligt främmande rätt och enligt denna icke är preskriberad, varde frågan om fordringens preskription ändock bedömd efter denna lag, där gäldenären hela den tid som enligt densamma erfordras för inträde av preskription haft hemvist eller uppehållit sig här i riket.

33 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om preskription av fordran; dock vare denna lag i övrigt tillämplig, såvida icke annat följer av grunderna för den andra lagen eller författningen.

Övergångsbestämmelser

34 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19... Den skall äga tillämpning jämväl på dessförinnan tillkomna fordringar, som icke före nämnda dag preskriberats enligt tidigare gällande bestämmelser; dock skall preskription enligt denna lag icke i något fall inträda före utgången av år 19... , med mindre fordringen skulle vara preskriberad före nämnda tidpunkt även jämlikt tidigare gällande bestämmelser.

Preskriptionsavbrytande åtgärd, som vidtagits före ikraftträdandet, have verkan såsom hade den skett enligt nya lagen, även om enligt denna preskription icke må på sådant sätt avbrytas.

35 §.

Genom denna lag upphävas förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad densamma avser preskription av fordran, samt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningssak ävensom lagen den 20 december 1946 om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § sistnämnda förordning, så ock 27 § lagen den 14 juni 1929 om skiljemän samt 25 § andra stycket lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev.

Förslag till Lag om preklusion

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är någon död, och vill efterlevande make, arvinge eller testamentstagare säker vara, att icke okänd gäld sig yppar, må han, med den verkan nedan i denna lag sägs, söka kallelse å den dödes borgenärer. Står boet under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor, äge denne ock begära sådan kallelse. Var den döde gift, må kallelse jämväl sökas å den efterlevandes borgenärer.

2 §.

Kallelse å borgenärer må ock sökas

1. av make, då boskillnad beviljas eller till återgång av äktenskap eller till hemskillnad eller till äktenskapsskillnad dömes,
2. av förmyndare, då någon förklaras omyndig, samt
3. av bolagsman eller likvidator, då handelsbolag träder i likvidation.

3 §.

Kallelse sökes hos rätten i den ort, där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet. Avser ansökningen avlidens gäld, skall den göras hos rätten i den ort, där den döde bort svara i mål, som nyss sagts.

4 §.

När kallelse sökes, skall sökanden ingiva förteckning innehållande uppgift å envar för honom känd gäld, och skall sådan uppgift lämnas även om gälden bestrides eller sökanden eljest har anledning antaga, att gälden icke skall behöva infrias. I förteckningen skall angivas grunden för fordringen och, i den mån så kan ske, fordringens belopp samt borgenärens namn och postadress.

I fall, som i 1 § och 2 § 1. sägs, skall ock, innan kallelse sökes, boupp-teckning hava förrättats.

5 §.

Då kallelse är sökt, utfärde rätten kungörelse med föreläggande för dem, som å gäldenären hava okända fordringar, att sist å viss dag, näst efter sex månader, skriftligen hos rätten anmäla dessa. Kungörelsen varde anslagen i rättens kansli sex månader före inställedagen och införd i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, första gången fem och sista gången två månader innan den dagen inträffar.

Genom rättens försorg skall tillika, senast två månader före inställelsedagen, särskild underrättelse om kallelsen avsändas till kronans ombudsman i orten så ock, där det kan ske, till de borgenärer, som äro upptagna å den i 4 § första stycket nämnda förteckningen, med angivande av Ihur fordringen där upptagits. I den särskilda underrättelsen skall anmärkas, att anmälan endast erfordras, där borgenären anser sig hava jämväl annan fordran än i underrättelsen angivits.

6 §.

Uraktlåter den som har fordran i penningar eller vad det är att semast å inställelsedagen anmäla fordringen, och har ej fordringen å nämnda tid eller dessförinnan annorledes blivit känd, där kallelse sökts i anledning av omyndighetsförklaring, för förmyndaren, och i annat fall för gäldenären, have kallelsen den verkan, att borgenären förlorar sin rätt att utkräva fordringen.

Har fordran upptagits i förteckning eller bouppteckning, varom i 4 § förmäles, eller har den före inställelsedagen anmälts i konkurs eller i offentlig ackordsförhandling, skall fordringen anses känd.

Ej vare vid bedömande av om en fordran eljest skall anses känd av betydelse, att förmyndaren eller gäldenären haft anledning antaga, att gälden icke skulle behöva infrias, eller att han saknat vetskap om fordringens belopp.

7 §.

1 mom. Har för bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, utverkats kallelse å borgenärer, vare dock fordran på insatta medel undantagen från preklusion. Borgenär skall icke för sådan fordran upptagas i den i 4 § omförmälda förteckningen. I den av rätten utfärdade kungörelsen vare erinran intagen, att anmälan av sådan fordran icke erfordras.

2 mom. Har av inrättning, som i 1 mom. sägs, utfärdats förlagsbevis, äge vad i samma mom. stadgats motsvarande tillämpning.

8 §.

Har någon gått i borgen för gäld, och prekluderas fordringen mot huvudgäldenär, vare löftesmannen för sin borgen fri.

Äro eljest flera solidariskt ansvariga för gäld, och har preklusion inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. Envar medgäldenär äge lika rätt med borgenären att i anledning av kallelsen anmäla fordringen.

9 §.

Prekluderas huvudstolen, vare ock ränta och liknande fordran prekluderad.

10 §.

Utän hinder av inträdd preklusion äge borgenär rätt till kvittning, där sådan blivitt avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som härrör från samma rättsförhållande som den prekluderade fordringen och tillkommit innan preklusion inträdde.

11 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller in-teckning i fast egendom eller i tomträtt, vattenfallsrätt, fartyg eller luftfartyg, vare panträtten bestående oansett fordringens preklusion.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyresvärds eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller arrendator.

12 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om kallelse å borgenärer. I den mån annat där ej föreskrivits, skola bestämmelserna i denna lag äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19... Nya lagens bestämmelser skola icke tillämpas, där kallelse å okända borgenärer sökts före sagda dag.

Genom nya lagen upphäves förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad densamma avser kallelse å okända borgenärer.

Där å makars förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, skola, såvitt dem angår, 1 och 2 §§ i den nya lagen hava följande lydelse:

1 §.

Är någon död och vill efterlevande make, arvinge eller testamentstagare säker vara, att icke okänd gäld sig yppar, må han, med den verkan nedan i denna lag sägs, söka kallelse å den dödes borgenärer. Står boet under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor, äge denne ock begära sådan kallelse.

2 §.

Kallelse å borgenärer må ock sökas

1. av make, då makar varda i äktenskapet skilda,
2. av förmyndare, då någon förklaras omyndig, samt
3. av bolagsman eller likvidator, då handelsbolag träder i likvidation.

Förslag till Lag angående ändring i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar

Häri genom förordnas, att 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

7 §.

Är, då *tjugu* år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande innestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet, ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom natt och år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan.

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Är, då *tio* år förflutit från det nedsättning skett, det nedsatta beloppet fortfarande innestående och finnes ej anledning till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet, ändå att gäldenären icke gjort förbehåll som i 4 § sägs, av honom lyftas, där han därtill anmäler sig inom natt och år. Göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19...; dock skall i fråga om nedsättning, som skett dessförinnan, äldre lag gälla.

Förslag till Lag angående ändring i 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som inestå hos offentlig myndighet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

1 §.

Hava medel, i annat fall än som avses i lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar, enligt lag eller författning inbetalts till offentlig myndighet för att utgivas till den som finnes berättigad därtill, och äro medlen, då *tjugu* år förflutit från inbetalningen, fortfarande inestående, utan att rätten att utbekomma dem är beroende av framtida händelse, äge den som inbetalt medlen lyfta beloppet jämte upplupen ränta, om anledning ej finnes till antagande att fråga om rätt till medlen är beroende på prövning och han anmäler sig inom natt och år. Vad nu sagts om den som inbetalt medel till offentlig myndighet skall, där medel uttagits genom exekutiv förrättning, gälla den, hos vilken förrättningen ägt rum.

Den, som vill lyfta nedsatt fullföljdsavgift, vare pliktig att anmäla sig inom *tjuvett* år från det nedsättningen skett.

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Hava medel, i annat fall än som avses i lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar, enligt lag eller författning inbetalts till offentlig myndighet för att utgivas till den som finnes berättigad därtill, och äro medlen, då *tio* år förflutit från inbetalningen, fortfarande inestående, utan att rätten att utbekomma dem är beroende av framtida händelse, äge den som inbetalt medlen lyfta beloppet jämte upplupen ränta, om anledning ej finnes till antagande att fråga om rätt till medlen är beroende på prövning och han anmäler sig inom natt och år. Vad nu sagts om den som inbetalt medel till offentlig myndighet skall, där medel uttagits genom exekutiv förrättning, gälla den, hos vilken förrättningen ägt rum.

Den, som vill lyfta nedsatt fullföljdsavgift, vare pliktig att anmäla sig inom *elva* år från det nedsättningen skett.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19...; dock skall i fråga om nedsättning, som skett dessförinnan, äldre lag gälla.

Faint header text at the top of the page, possibly a title or page number.

First main paragraph of text, containing several lines of faint, illegible characters.

Second main paragraph of text, continuing the faint, illegible content.

Third main paragraph of text, with faint, illegible characters.

Fourth main paragraph of text, containing faint, illegible text.

Fifth main paragraph of text, with faint, illegible characters.

Sixth main paragraph of text, containing faint, illegible text.

Seventh main paragraph of text, with faint, illegible characters.

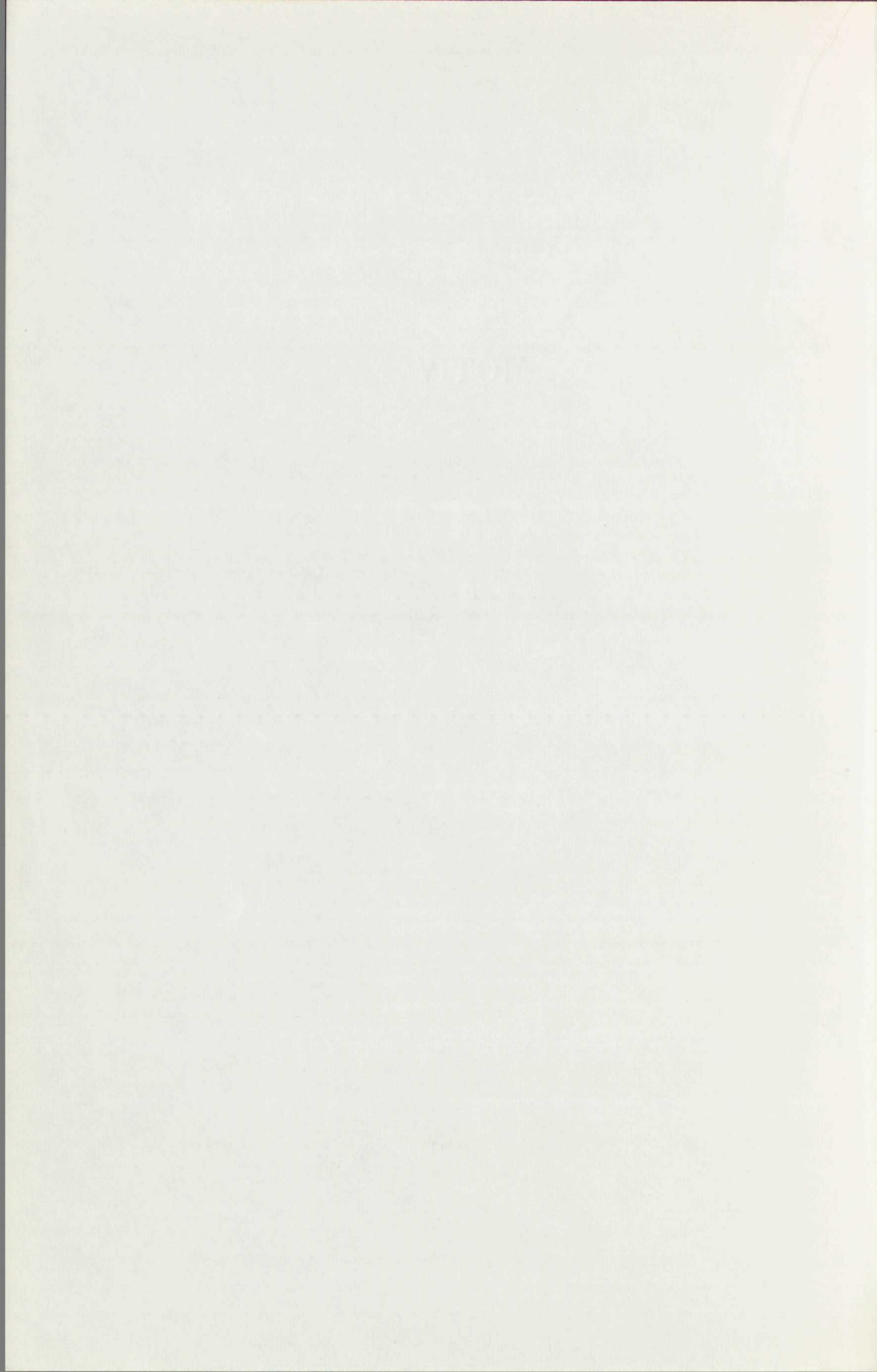
Eighth main paragraph of text, containing faint, illegible text.

Ninth main paragraph of text, with faint, illegible characters.

Tenth main paragraph of text, containing faint, illegible text.

Faint footer text at the bottom of the page.

MOTIV

Förslaget till Lag om preskription

Inledning

Preskriptionens ändamål

Preskriptionsinstitutet antas i doktrinen tillgodose ett flertal syften¹. Och olika uppfattningar ha rått och torde alltjämt råda om dess huvudsakliga grund. Uppenbarligen ha de olika åsikterna rönt inflytande av det ekonomiska livets förhållanden och utveckling. Preskriptionslagstiftningens väsentliga ändamål torde likväl numera få anses vara att medverka till att fordringsförhållanden avvecklas inom rimlig tid. Kunna preskriptionsreglerna utformas på sådant sätt, att en borgenär tvingas att icke dröja alltför länge med att utkräva sin fordran eller att i vart fall tillse, att fordringens tillvaro och storlek blir konstaterad, vinnas åtskilliga fördelar till gagn för såväl borgenärerna som gäldenärerna. Sålunda främjas det ekonomiska livet, eftersom en osund kreditgivning motverkas. Säkerhet och klarhet skapas även i fordringsförhållandena. Vidare minska de svårigheter, som kunna föreligga för en borgenär att bevisa rättmätigheten av sitt anspråk och för gäldenären att bemöta anspråket på ett tillfredsställande sätt. Slutligen erhålla gäldenärerna trygghet, eftersom de efter preskriptionstidens utgång äro skyddade mot orättmätiga krav och icke heller riskera att bli överraskade med krav på gamla fordringar, som de glömt bort eller haft anledning räkna med icke skulle göras gällande mot dem.

Det kan visserligen synas vara en inskränkning i en borgenärs allmänna rättigheter, att han skall vara nödsakad att inom en viss, i lag bestämd, tidsfrist vidtaga åtgärder mot gäldenären för att icke riskera att förlora sin talan mot denne. Men de fördelar, som enligt det ovan anförda äro förenade med preskriptionslagstiftningen, få anses vara så stora, att de motivera ganska vittgående inskränkningar i borgenärernas rättigheter och även den rättsförlust, som i något enstaka fall kan drabba en borgenär. Faran för att borgenären oförskyllt skulle lida rättsförlust kan för övrigt, såsom i det följande skall påvisas, minskas avsevärt, därest preskriptionsreglerna utformas på ett ändamålsenligt sätt.

¹ Lagkommittén uttalade om institutets ändamål (s. 214): »Dess grund är den vikt, staten måste fästa därvid, att all talan i civila saker inom viss tid anställes. Under en obestämd tidrymd kunna vittnen dö, skriftliga handlingar gå förlorade, och de omständigheter, varav sakernas utredning beror, falla i glömska. En till tid obegränsad rättighet till talan skulle göra lagskipningen osäker och försätta enskilda i ett vådligt tillstånd av ovisshet om egendom och rättigheter». Jfr i övrigt bl. a. Nordling s. 26 ff., Fehr s. 11 ff., Rodhe § 57 vid not 2—3, Ekström s. 954 ff., Thomsen s. 21 ff., Ussing § 40. II. och Holmboe s. 16 ff.

Svensk rätt

I 1734 års lag² fanns rörande fordringspreskription allenast stadgandet i 9 kap. 12 § handelsbalken:

»Haver man fordran hos annan, i gods, penningar, eller vad det är, och kräver den ej skriftligen eller muntligen, eller giver den ej an för rätta, eller hos Konungens befallningshavande, inom tjugu år; äge sedan ej någon talan därå.»

Genom KF den 13 juni 1800 förkortades tiden till tio år³. Det arbete på civilrättens område, som under första hälften av 1800-talet bedrevs av lagkommittén och äldre lagberedningen, ledde ej till någon reform av preskriptionslagstiftningen. I lagkommitténs och lagberedningens förslag till handelsbalk upptogos emellertid i 17 kap. bestämmelser om preskription, vilka nära överensstämde med nu gällande rätt. Den kommitté, som på 1850-talet hade i uppdrag att utarbeta förslag till ny konkurslag, framlade även ett förslag till förordning om tioårig preskription och om årsstämming. Detta förslag blev den 4 mars 1862 upphöjt till lag.

Preskriptionsreglerna i 1862 års KF ha sedermera i åtskilliga delar omarbetats. Ändringarna avse dock blott detaljer i lagstiftningen; och de principer för fordringspreskription, åt vilka 1862 års KF ger uttryck, bestå oförändrade sedan förordningens tillkomst.

Av bestämmelserna i 1862 års KF avhandla 1—8 §§ och 19 § preskriptionsinstitutet, varjämte i 18 och 20 §§ givas gemensamma bestämmelser för preskriptions- och preklusionsinstituten.

I 1 § första stycket 1862 års KF anges föremålet för preskription som »fordran hos annan i penningar, eller vad det är». Verkan av inträdd preskription är enligt 2 §, att borgenären »have sin talan emot gäldenären förlorat». Enligt 7 och 8 §§ kan borgenären dock använda en preskriberad fordran till kvittning mot genfordran, som gäldenären äger, och om borgenären har panträtt för sin fordran, består denna rätt i regel även om fordringen preskriberas. Av 1 § första stycket framgår vidare, att preskriptionstiden är tio år och att tiden räknas från fordringens tillkomst. Såsom preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida anges i 1 § första stycket »stämming» och »lagsökning», varmed likställas skriftligt eller muntligt krav, tillkännagivande av fordringen och erinran. Nu angivna åtgärder skola kungöras gäldenären; kan denne icke anträffas, har borgenären enligt 1 § andra och tredje styckena medgivits möjlighet att under vissa förutsättningar avbryta preskriptionen genom att ange fordringen hos domstol eller överexekutor. Preskriptionsavbrott kan enligt 3 § även ske genom gäldenärens erkännande och genom vissa beslut i in-teckningsärenden. Har gäldenären blivit »lagsökt», avbrytes preskriptionen enligt 4 § varje gång gäldenären höres eller till hörande kallas. Fastställes

² Angående den historiska utvecklingen före 1734 års lag hänvisas till Nordling s. 18 ff. och Fehr s. 20 ff.

³ Förordningen är återgiven av Nordling s. 38.

fordringen genom dom eller utslag, verkar enligt samma paragraf utfärdandet av domen eller utslaget ävensom påbörjad verkställighet preskriptionsavbrytande; skall domen eller utslaget kungöras gäldenären, avbrytes preskriptionen genom att kungörelsen äger rum. När preskriptionen avbrutits genom krav utom rätta eller genom erinran, äger gäldenären enligt 6 § rätt till s. k. provokatorisk talan. Efter varje preskriptionsavbrott börjar en ny tioårig preskriptionstid att löpa. Speciella bestämmelser om solidariska gäldsförhållanden och om infriande gäldenärs regressrätt äro givna i 5 §. Enligt 18 § skola bestämmelserna i 1862 års KF om gäldenär gälla »även om löftesman i allt vad därav å honom lämpas kan». Slutligen föreskrives i 19 §, att bestämmelser i »lag eller särskild författning» om kortare preskriptionstid skola gälla liksom »vad särskilt är stadgat om preskription för fordringar, som grunda sig å redogöres uppörd av allmänna medel». Och för vissa fordringar är en hänvisning av enahanda innebörd given i 20 §.

Utöver det anförda skall i detta sammanhang icke lämnas någon närmare redogörelse för gällande svensk rätt. I stället hänvisas beträffande de olika paragraferna i 1862 års KF till den allmänna motiveringen under de rubriker, till vilka paragraferna med hänsyn till sitt innehåll äro att hänföra.

Finsk, dansk och norsk rätt

Vad beträffar lagstiftningen rörande preskription i övriga nordiska länder har den sakkunnige funnit sig böra mera utförligt redogöra för den danska och norska rättsutvecklingen, eftersom förslaget till preskriptionslag av skäl, som framgå av det följande, i betydande utsträckning bygger på de principer, som gälla i dansk och norsk preskriptionslagstiftning.

I *Finland* gäller beträffande den allmänna fordringspreskriptionen förordningen den 9 november 1868 om preskription i fordringsmål och om årsstämning. Bestämmelserna om preskription i 1868 års förordning äro i väsentliga delar överensstämmande med motsvarande bestämmelser i 1862 års KF.

I *Danmark* och *Norge* gällde mot slutet av 1800-talet ungefärligen samma regler om fordringspreskription som i Sverige och Finland. För Danmarks vidkommande byggde reglerna uteslutande på bestämmelserna i DL 5-14-4, vilka endast gällde skuldebrev men tillämpades analogiskt på fordringar i allmänhet. Enligt dessa bestämmelser var preskriptionstiden tjugtu år från fordringens tillkomst, och preskriptionsavbrott kunde ske genom erkännande av gäldenären eller genom påminnelse av borgenären. I Norge funnos ungefärligen motsvarande bestämmelser i NL 5-13-2.

År 1889 framställdes i Danmark önskemål till justitsministeriet om kortare preskriptionstid för köpmäns fordringar i och för deras rörelse.

I anledning härav vände sig den danska regeringen till regeringarna i Norge och Sverige med förslag, att den i de tre länderna gällande preskriptionslagstiftningen skulle revideras genom samarbete mellan delegerade från de tre länderna. Den svenska regeringen svarade, att en revision av 1862 års KF icke vore av behovet påkallad, medan däremot den norska regeringen uttryckte önskemål om att ett lagstiftningsarbete skulle komma till stånd och att man därvid skulle försöka uppnå såvitt möjligt likartade regler i de tre länderna. Sedan den danske kriminalretsassessorn V. C. Thomsen jämte en norsk delegerad utarbetat ett utkast till preskriptionslag, förordnade det norska justitiedepartementet år 1892 en kommitté på fyra medlemmar för att i samarbete med Thomsen åstadkomma en gemensam dansk-norsk preskriptionslagstiftning. Sedan kommittén utarbetat ett reviderat utkast till norsk preskriptionslag, avgav Thomsen år 1894 till det danska justitiedepartementet ett på grundval av det norska förslaget utarbetat nytt utkast till dansk preskriptionslag.

De bägge utkasterna skilde sig högst väsentligt från då gällande dansk och norsk rätt. För det första var preskriptionstiden bestämd till tre år för de i det dagliga livet vanligaste fordringarna. För övriga fordringar var preskriptionstiden tio år, bortsett från ett fåtal fordringar, beträffande vilka den tjuguariga preskriptionstiden bibehölls. Vidare räknades preskriptionstiden i allmänhet från fordringens förfallodag, och avbrott av preskriptionen kunde — förutom genom gäldenärens erkännande — endast ske genom offentligt krav och icke som dittills blott genom påminnelse. Slutligen hade bestämmelser givits om att preskriptionstiden kunde förlängas i vissa fall, då fara förelåg för att borgenären icke skulle få tillräckligt rådrum för att utkräva sin fordran.

I Norge tillkom på grundval av det norska utkastet »Lov av 27. juli 1896 nr 7 om foreldelse av fordringer», och samtidigt upphävdes bestämmelserna i NL 5-13-2. 1896 års norska lag är alltså i kraft, om än vissa lagrum undergått smärre förändringar.

Det danska justitiedepartementet tillstyrkte Thomsens utkast, vilket framlades som lagförslag, åtföljt av motiv, som likaledes voro författade av Thomsen⁴. Förslaget upphöjdes emellertid icke till lag. I stället tillkom genom »Lov Nr 274 af 22. December 1908 om Forældelse af visse Fordringer» en särskild preskriptionslag, vilken alltså är i kraft. 1908 års danska lag omfattar i stort sett samma fordringar, som enligt Thomsens utkast föreslagits skola preskriberas på tre år. För dessa fordringar stadgar 1908 års danska lag i princip en preskriptionstid på fem år. Lagens bestämmelser om preskriptionstidens utgångspunkt och om preskriptionsavbrott överensstämman väsentligen med de regler i Thomsens utkast, för vilka nyss redogjorts. Enligt 4 § i 1908 års danska lag skall den allmänna

⁴ Lagförslaget jämte Thomsens motiv är intaget i »Tillæg A til Rigsdagstidenden», 1894—95 års samling spalt 2257 ff.

tjuguåriga preskriptionstiden fortfarande gälla, vilket alltså innebär, att bestämmelsen i DL 5-14-4 principiellt sett fortfarande är den primära preskriptionsregeln för dansk rätts vidkommande.

En närmare redogörelse för bestämmelserna i dansk och norsk preskriptionslagstiftning skall lämnas i det följande i samband med den allmänna motiveringen till förevarande lagförslag.

Nordiskt samarbete

Såsom ovan anförts ansåg den svenska regeringen i anledning av den danska framställningen på slutet av 1800-talet om revision av preskriptionslagstiftningen, att en sådan revision icke vore av behovet påkallad. Mot bakgrunden av vad som anförts om den danska och norska rättsutvecklingen på området får det likväl anses vara i hög grad önskvärt, att de svenska preskriptionsreglerna, som i huvudsak bestått oförändrade sedan tillkomsten av 1862 års KF, bli föremål för översyn och att — liksom inom andra centrala områden av förmögenhetsrätten — såvitt möjligt en gemensam nordisk lagstiftning kommer till stånd. I detta sammanhang kan anmärkas att, sedan de delegerade för nordiskt samarbete på lagstiftningens område förordat, att förevarande lagmateria gjordes till föremål för utredning i samarbete mellan de nordiska länderna, det omedelbara initiativet tagits från norsk sida, där väl enligt den norske sakkunniges utsago huvudprinciperna i den nu femtioåriga lagen verkat tillfredsställande, men där likväl skäl ansetts föreligga att upptaga lagens detaljer till förnyad granskning.

Det framlagda lagförslaget bygger i väsentlig del på de utkast, som efter danskt och norskt samarbete framlades under 1890-talet, på 1896 års norska lag och på 1908 års danska lag. Även om principerna i dessa utkast och lagar godtagits, ha emellertid de enskilda stadgandena omarbetats och kompletterande regler tillagts. De resultat, som uppnåtts vid överläggningarna med de delegerade från de nordiska länderna, ha lett till att i samtliga fyra länder framlagts förslag, som nära stämma överens såväl i fråga om principerna som ock i vad avser lagarnas detaljutformning. Även i redaktionellt hänseende har det visat sig möjligt att uppnå stor likformighet. En fullständig enhetlighet har icke kunnat åvägbringas, men detta är också naturligt med hänsyn till lagstiftningens natur. Preskriptionsreglerna gripa in på olika rättsområden, och reglerna måste därför utformas med hänsynstagande till innehållet i ett flertal skilda lagar.

Sammanfattning

Såsom nyss antytts ha i det framlagda lagförslaget upptagits de principer, som gälla i dansk och norsk preskriptionslagstiftning. Förslaget innebär där-

för åtskilliga — i vissa hänseenden väsentliga — nyheter i förhållande till gällande rätt.

Bestämmelserna i det framlagda lagförslaget om preskriptionens föremål och verkan överensstämmer emellertid i huvudsak med motsvarande bestämmelser i 1862 års KF; dock har borgenären enligt 7 § i 1862 års KF vidsträcktare möjlighet att använda en preskriberad fordran till kvittning än enligt förslaget.

Beträffande förslagets bestämmelser om preskriptionstid har som huvudregel bibehållits den tioåriga preskriptionen, men för de flesta av det dagliga livets fordringar föreslås en förkortning av preskriptionstiden till tre år. Enligt förslaget räknas vidare preskriptionstiden i allmänhet från fordringens förfallodag. För fordringar utan bestämd förfallodag avses med några begränsade undantag även skola gälla en preskriptionstid av tjugu år, räknad från fordringens tillkomst. Särskilda regler om preskriptionstid ha i förslaget givits för ett flertal fordringar.

Särskilt med hänsyn till den föreslagna korttidspreskriptionen ha i lagförslaget intagits bestämmelser om förlängning av preskriptionstid i vissa fall.

Förslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott avvika från gällande rätt såtillvida, att enskilda krav och därmed jämförliga åtgärder avses icke vidare skola verka preskriptionsavbrytande. Preskriptionsavbrott kan enligt förslaget ske — förutom genom gäldenärens erkännande — i princip endast genom sådana åtgärder av borgenären, som kräva offentlig myndighets medverkan. Det kräves vidare enligt förslaget, att en av borgenären till preskriptionens avbrytande vidtagen åtgärd skall fullföljas till positivt resultat. Avstannar det av borgenären igångsatta förfarandet dessförinnan, avses åtgärdens preskriptionsavbrytande verkan skola gå förlorad, vilket medför att ny preskriptionstid icke börjar löpa; under vissa förutsättningar har dock borgenären medgivits en tilläggsfrist. Särskilda regler om tilläggsfrist för borgenären ha vidare föreslagits såväl när fråga är om preskriptionsavbrott bl. a. gentemot flera solidariskt ansvariga gäldenärer som ock när borgenären på grund av force majeure varit förhindrad att avbryta preskriptionen.

Beträffande solidariska gäldsförhållanden har förslaget upptagit bestämmelse, att den omständigheten att borgenärens fordran mot en av gäldenärerna preskriberas skall vara utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga.

Slutligen ha i förslaget intagits bestämmelser om verkan av avtal om preskription, om beräkning av tid och om förhållandet till främmande lag, vilka sakna motsvarighet i 1862 års KF. En föreslagen regel om förhållandet till speciallagstiftningen överensstämmer med men kompletterar samtidigt motsvarande bestämmelse i 1862 års KF.

Förslaget tar icke ställning till frågan, om domstolen i rättegång ex

officio skall beakta, att en fordran är preskriberad. För svensk rätts vidkommande torde — i vart fall utanför speciallagstiftningen — denna fråga böra besvaras nekande⁵. Enligt dansk och norsk rätt lärer domstolen ogilla borgenärens talan, om gäldenären uteblir men det av borgenärens sakframställning framgår, att fordringen är preskriberad. Däremot torde icke heller i Danmark och Norge domstolen taga hänsyn till att preskription må ha inträtt, om gäldenären inställer sig och bestrider kravet men icke därvid gör preskriptionsinvändning. De danska, norska och svenska delegerade ha ansett, att frågan icke bör regleras i förevarande lag, eftersom den är av processuell natur. I det finska förslaget har dock en bestämmelse i ämnet upptagits. För svensk rätts vidkommande får det sålunda överlämnas åt rätts-tillämpningen att avgöra, om de korta preskriptionstider, som enligt förslaget avses skola införas, påkalla att preskription i vissa fall skall beaktas ex officio.

Med hänsyn till den föreslagna preskriptionslagens systematik må följande här anmärkas.

I 1 § ha givits de inledande bestämmelserna om preskriptionens föremål och verkan.

Bestämmelserna om tioårig och treårig preskription ha upptagits i 2—15 §§. Huvudreglerna om preskriptionstidens längd ges i 2 och 3 §§, medan i 4 § givits en särskild regel om preskriptionstid för bankfordringar. De allmänna bestämmelserna om preskriptionstidens utgångspunkt finnas i 5 §, och i 6 § har en undantagsregel om beräkning av preskriptionstid för vissa skadeståndsfordringar upptagits. Särskilda regler om preskription ges i 7—10 §§, för rätten till vissa periodiska prestationer (7 §), för borgenärsfordran mot löftesman (8 §) och för återgångskrav (9 §) samt för fordran på betalning för förkommet masspapper eller förkommen kupong till masspapper (10 §). Därutöver har i 8 § intagits bestämmelsen om verkan i solidariska gäldsförhållanden av att borgenärens fordran mot en av gäldenärerna preskriberats, varjämte till 10 § med visst tillägg överförts legitimationsregeln i 25 § andra stycket lagen om skuldebrev. 11—15 §§ innehålla stadgandena om förlängning av preskriptionstid.

Bestämmelsen om den tjuguariga preskriptionen har intagits i 16 §. I 17 § ges en speciell preskriptionsregel för fordran på tillskott till aktiebolag eller ekonomisk förening.

Förslagets 18—25 §§ innehålla reglerna om preskriptionsavbrott. I 18 § föreskrives, att gäldenärens erkännande avbryter preskriptionen, medan i 19—21 §§ borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder anges. I 22 § ha upptagits bestämmelserna om tilläggsfrist för det fall, att borgenärens

⁵ NJA 1898 s. 472; jfr NJA 1883 s. 200, 1912 s. 519 och 1913 s. 590. Jfr dock Fehr s. 58 not 19. Se ock Rodhe § 58 vid not 102 — 105 och vid not 133—135 jämte angivna noter; jfr SOU 1938:44 s. 214 och lagrådet KProp. 1941 nr 5 s. 194.

preskriptionsavbrytande åtgärder icke fullföljts till positivt resultat, och i 23 § ges bestämmelserna om ny preskriptionstid efter preskriptionsavbrott. Reglerna om preskriptionsavbrott vid solidariska gäldsförhållanden och om verkan av force majeure innehållas i 24 och 25 §§.

En särskild bestämmelse om skadestånd på grund av brott har upptagits i 26 §.

De följande tre paragraferna innehålla i ordning regler om verkan av att en räntebärande kapitalfordran preskriberas (27 §) samt om borgenärens rätt att använda en preskriberad fordran till kvittning (28 §) och att tillgodonjuta för sådan fordran ställd pant m. m. (29 §).

Lagens sista huvudavsnitt innehåller de allmänna bestämmelserna om verkan av avtal, varigenom lagens regler åsidosatts (30 §), om beräkning av tid (31 §), om förhållandet till främmande lag (32 §) och om förhållandet till speciallagstiftningen (33 §).

Övergångsbestämmelserna innehållas i 34 och 35 §§.

Allmän motivering

Preskriptionens föremål

Såsom föremål för preskription anges i förslaget *1 § första stycket* i överensstämmelse med 1862 års KF fordringar »i penningar, eller vad det är». Formuleringen utvisar, att någon ändring av preskriptionsreglernas användningsområde i förhållande till gällande rätt icke är avsedd. Förslaget ger dock lika litet som 1862 års KF någon definition av begreppet fordran. Frågan om en fordran föreligger eller icke får liksom hittills överlämnas till rättstillämpningen att avgöra.

Varje »fordran» av vad innehåll eller slag som helst är föremål för preskription. Det är sålunda likgiltigt, om fordringen går ut på penningar, varor, tjänster eller andra prestationer, och den juridiska grunden för fordringen kan vara varje faktum, som kan ge upphov till ett rättsanspråk. I svensk och finsk doktrin⁶ har uttalats, att även ett anspråk på att gäldenären skall underlåta något kan preskriberas. Enligt dansk och norsk rättsuppfattning⁷ anses däremot ett dylikt anspråk icke vara någon fordran och således icke vara föremål för preskription. Då förslaget avser fordringar med — bestämd eller obestämd — förfallotid, bli anspråk på underlåtande, vilka icke ha någon förfallotid, även enligt svensk-finsk rätt i fortsättningen inpreskriptibla. Om däremot underlåtelseskyldigheten överträdes och i anledning därav ett skadeståndsanspråk uppstår, preskriberas detta krav enligt vanliga regler.

Åtskillnad måste göras mellan en fordran och det rättsförhållande, från

⁶ Lindblad, Prescription, s. 52, Fehr s. 196, Serlachius, Obligationsrättens allmänna del, s. 208 och Ekström s. 952.

⁷ Ussing § 41.II.A. och Holmboe s. 34.

vilket fordringen härleder sig. Detta rättsförhållande kan också vara en fordran, men om det bakomliggande rättsförhållandet är av annan art, exempelvis sakrättsligt, andelsrättsligt, familjerättsligt eller successionsrättsligt, äro blott de fordringar, vartill rättigheten i fråga ger upphov, underkastade preskription. Att sakrättsliga, andelsrättsliga, familjerättsliga och successionsrättsliga anspråk icke kunna preskriberas är erkänt i alla nordiska länder. Denna ståndpunkt har dock icke ansetts böra komma till uttryck i något av lagförslagen⁸.

I allmänhet möta icke svårigheter att avgöra, om en fordran eller ett sakrättsligt anspråk föreligger. Tvekan kan dock uppstå, när fråga är om en köparens rätt till lös eller fast egendom. Har köpeavtal avseende lös egendom fullbordats, är preskription av köparens rätt till den förvärvade egendomen utesluten, även om köparen lämnar det köpta föremålet i säljarens förvaring eller hyr eller lånar ut det till säljaren. Om avtalet icke fullbordats är däremot svaret på frågan, huruvida köparens rätt till egendomen är föremål för preskription eller ej, icke omedelbart givet. Beträffande vanliga lösören torde en köparens rätt, innan han fått den förvärvade egendomen i sin besittning, i allmänhet vara så föga skyddad, att det är tveksamt, om den skall karakteriseras som fordringsrätt eller sakrätt. Åtminstone vissa författare synas också ha bedömt köparens anspråk som obligatoriskt, men likvisst har i preskriptionshänseende skäl icke ansetts föreligga att bedöma köparens anspråk att utfå egendomen på annat sätt än en ägares anspråk att återfå en utlånad sak. Skälet härtill torde vara, att köparen redan från avtalet — åtminstone i vissa avseenden — är att anse som ägare till den förvärvade egendomen⁹. Att däremot en köparens rätt till generiskt bestämda prestationer städse kan preskriberas är allmänt vedertaget. Vad angår fast egendom är svensk rätts uppfattning otvivelaktigt, att äganderätten övergår till köparen vid avtalet och att således köparens anspråk på att utfå den köpta fastigheten icke kan preskriberas. Har någon utfäst sig att framdeles försälja lös eller fast egendom, torde köparens anspråk på avtalets fullgörande vara att bedöma som en fordringsrätt. Det kan anmärkas, att enligt dansk och norsk rätt en genom ett icke fullbordat avtal förvärvat rätt att utfå lösöre eller fast egendom kan preskriberas, och detta även om förvärvaren fått sin rätt skyddad genom att publicitetsåtgärder vidtagits¹⁰.

⁸ Jfr uttalande i motiven till 1896 års norska lag (norska motiven s. 34): »Man kan heller ikke anse det fornødent særskilt at udhæve, at det kun er saakaldte 'obligatoriske' Krav, som efter Udkastet skal være Gjenstand for Forældelse, ikke tillige 'tinglige Krav' (som Vindikationskrav) eller Krav af arveretslig eller familieretslig Natur, idet denslags Krav vistnok ikke vil anses indbefattede under Betegnelsen 'Fordring'.»

⁹ Jfr Nordling s. 99, Fehr s. 186 f., Hasselrot s. 12, Almén, Köp och byte av lös egendom, § 26 not 6, Undén, Svensk sakrätt I, s. 122 f. och Rodhe § 57 vid not 20.

¹⁰ Ussing § 41. II. C. och § 42. II. C. Holmboe uttalar (s. 31 f.), »at erververens rett er underkastet foreldelse så længe overdrageren ikke har fullført hva der kræves av ham til gennemførelse av overdragelsen. Dreier det seg om løsøre vil det i alminnelighet si at han må ha overgitt tingen i erververens besittelse, i distansesalg avsendt den, eller stilt den til disposisjon hvis erververen selv skal hente den. — Når talen er om fast eiendom fullbyrdes overdragelsen som regel ved utstedelse av skjote».

Beträffande vissa begränsade sakrätter äro föreskrifter givna i förslaget 29 §. I detta sammanhang må anmärkas, att en säljares rätt på grund av ägareförbehåll icke är någon egentlig fordran, men enligt uttrycklig föreskrift i samma paragraf är rätten det oaktat utan verkan, när säljarens fordran å köpeskillingen preskriberats. Härom hänvisas till ett följande avsnitt med rubriken »Pant m. m.».

Åtalspreskription faller utanför förslaget. Frågan om preskription av konfiskationstalan får anses uttömmande reglerad genom bestämmelsen i 5 kap. 19 a § strafflagen. Enligt det norska förslaget till lag i ämnet skola däremot vissa konfiskationskrav preskriberas enligt förslagets allmänna regler, vilket sammanhänger med att den norska strafflagen klyver konfiskationerna i straff och icke straff.

Slutligen må anmärkas, att enligt 20 § första punkten 1862 års KF — jämför 19 § i 1896 års norska lag — gäller den allmänna tioåriga preskriptionen icke för »fordran hos bank eller allmänt penningeverk, efter sedel eller annan löpande förbindelse, som tryckt eller graverad utgives». Bestämmelsen saknar efter upphävandet av de enskilda bankernas sedelutgivningsrätt betydelse, såvitt angår penningsedlar. Innehavet av en riksbankssedel kan icke anses medföra någon fordran, sedan riksbanken fritagits från sin guldinlösningsplikt, utan sedeln får anses vara ett betalningsmedel med självständigt värde och som sådant icke föremål för preskription. Beträffande obligationslån hänvisas till det följande.

Preskriptionens verkan

Bland de inledande bestämmelserna har även upptagits huvudregeln om verkan av preskription. Enligt svensk och finsk doktrin torde preskription av en fordran icke innebära, att fordringsrätten upphör, utan fordringen nedsjunker till »naturlig»¹¹. Ordalagen i 2 § i 1862 års KF — »have sin talan emot gäldenären förlorat» — synas också utvisa, att endast exigibiliteten går förlorad genom preskriptionen. Enligt dansk och norsk rättsuppfattning torde däremot verkan av preskriptionen vara, att fordringen upphör. Sålunda använder 2 § i 1908 års danska lag uttrycket »fortabes», och 1 § första stycket 1896 års norska lag uttalar, att fordringen »bortfaller». Dessa olika uttryckssätt torde emellertid icke innebära, att i realiteten någon större skillnad råder mellan svensk-finsk och dansk-norsk uppfattning, om än den preskriberade fordringen enligt svensk-finsk rätt kan användas till kvittning i något större omfattning än enligt dansk och norsk rätt. Förslaget undviker att taga ställning till frågan, om fordringen bortfaller genom preskriptionen eller om den nedsjunker till »naturlig». Därför användas i förslaget blott neutrala uttryck, såsom att fordringen preskriberas

¹¹ Nordling (s. 114 f.) anser dock, att verkan av preskriptionen är, att fordringsrätten upphäves. Enahanda uppfattning hävdas för finsk rätts vidkommande av Wrede.

eller att preskription inträder, och i 1 § *andra stycket* anges endast den viktigaste verkan av inträdd preskription, nämligen att borgenären förlorar sin rätt att utkräva fordringen.

Beträffande övriga verkningar av att en fordran preskriberas må i detta sammanhang endast anmärkas, att preskription av en räntebärande huvudstol uppenbarligen medför, att framdeles förfallande räntor icke kunna utkrävas. I nordisk doktrin har allmänt antagits¹², att preskription av huvudstolen även medför, att redan förfallna räntor bli preskriberade. Vid de nordiska överläggningarna ha de delegerade ansett, att en uttrycklig bestämmelse i ämnet borde intagas i lagförslaget. Bestämmelsen har placerats i 27 § i anslutning till reglerna i därefter följande paragrafer om borgenärens rätt att använda en preskriberad fordran till kvittning och att tillgodojuta för sådan fordran ställd pant. Rörande sistnämnda bestämmelser hänvisas emellertid till det följande.

Preskriptionstidens längd; tioårig preskription

Enligt 1862 års KF är preskriptionstiden tio år oansett fordringens art. I förslaget har emellertid, av skäl som i det följande skola utvecklas, treårspreskription införts för ett flertal fordringar. I vissa fall måste emellertid bägge parter få en längre tid på sig för att kunna avveckla fordringsförhållandet. Att för nu åsyftade fall föreskriva annan tidslängd än den gällande har icke ansetts motiverat. För sådana fordringar bibehåller därför förslaget en preskriptionstid av tio år. Då korttidspreskriptionen enligt förslaget får ett mycket vidsträckt tillämpningsområde, kan det antagas, att regeln om tioårig preskription får mera begränsad användning. I systematiskt hänseende kunde därför ifrågasättas, om den korta eller den tioåriga fristen skall gälla som huvudregel. Därest den korta fristen göres till huvudregel, är det emellertid uppenbarligen nödvändigt att i lagtexten särskilt nämna de fordringar, som skola omfattas av en regel om tioårig preskription. Det har dock visat sig omöjligt att överblicka, vilka fordringar, som i sådant fall skulle komma i fråga. Med hänsyn härtill har som huvudregel föreskrivits en preskriptionstid av tio år (*2 § första stycket*). Motsvarande bestämmelse har upptagits i de övriga nordiska ländernas redaktioner. Den tioåriga fristen blir tillämplig på varje fordran, som icke enligt särskilt stadgande är underkastad annan preskriptionstid.

I 2 § *andra stycket* har efter mönster av 5 § *andra stycket* 1896 års norska lag och 1 § *andra stycket* 1908 års danska lag föreskrivits, att där skuldebrev utfärdats för en fordran eller denna blivit fastslagen genom dom eller liknande avgörande skall preskriptionstiden vara tio år, även om fordringen eljest skulle vara underkastad kortare preskriptionstid. Grunden till att den tioåriga preskriptionstiden städse bör gälla för ett skuldebrevskrav är, att

¹² Jfr Ussing § 40. IV. och Holmboe s. 95.

den ursprungliga fordringen genom skuldebrevet erhållit ett yttre kännetecken, varigenom borgenären fått en ny grund för sin fordran, som icke har något med parternas tidigare mellanhavande att göra. Med hänsyn till skuldebrevets formbundenhet vilar det nya kreditavtalet i regel på fastare grund än den ursprungliga fordringen, varför behov normalt icke föreligger av en kortare preskriptionstid för skuldebrevskravet än tio år. En kortare preskriptionstid skulle också ofta vara mindre önskvärd, eftersom kontraheterna genom att utfärda skuldebrev dokumenterat sin avsikt att förvandla ett mera tillfälligt kreditförhållande, för vilket enligt förslaget i regel korttidspreskription skall gälla, till ett mera varaktigt lån. De skäl, som kunna åberopas för att preskriptionstiden för ett skuldebrevskrav skall vara tio år, göra sig även gällande, då en fordran domfästs¹³. Från den nu behandlade regeln om verkan av skuldebrev och dom har ett undantag gjorts för senare förfallande räntor m. m.; härom hänvisas till den speciella motiveringen.

Preskriptionstidens längd; treårig preskription

En kortare preskriptionstid än tio år var redan i början av 1890-talet införd i de flesta utomnordiska länders lagstiftning såväl för näringsidkares fordringar gentemot sina kunder som ock för ett stort antal på avtal grundade fordringar, vilka stiftades i handel och vandel och som med hänsyn till sin natur borde avgöras snabbt, eftersom något varaktigt skuldförhållande icke avsetts. Frågan huruvida kortare frister borde införas även i de nordiska ländernas preskriptionslagstiftning diskuterades på det sjunde nordiska juristmötet år 1890¹⁴. Därvid synes enighet ha rått om att de vanligaste fordringarna och förpliktelserna, vilkas uppfyllande kunde sägas utgöra de i det dagliga livet förekommande regelmässiga utgifterna, t. ex. köpmäns fordringar för varor (livsmedel, husgeråd etc.) och hantverkares fordringar för utfört arbete, borde preskriberas inom en relativt kort tid. Såsom tidigare anförts föreslogs i de dansk-norska lagutkast, vilka framlades mot slutet av 1890-talet, en preskriptionstid av tre år för de i praktiken vanligaste fordringarna; och bestämmelser om kort preskriptionstid för sådana fordringar ha upptagits i 1896 års norska lag samt i 1908 års danska lag.

Det torde vara obestridligt, att i vissa fordringsförhållanden preskriptionslagstiftningens syften motverkas av en alltför lång preskriptionstid och att fall kunna förekomma, där hänsyn, hänförande sig till såväl gäldenärs- som borgenärssidan, kräva en kortare preskriptionstid än tio år.

Beträffande det dagliga livets fordringar på betalning för varor och arbete av olika slag är behovet av en kort preskriptionstid särskilt stort. Hit

¹³ I motiven till 1896 års norska lag (norska motiven s. 47) uttalas, att en domfäst fordran har erhållit en Likviditet, som mindst er ligesaa stor som ved et Gjælds-brev».

¹⁴ Se Stang Lund s. 5 ff. och Forhandlingerne paa det syvende nordiske Juristmøde s. 5 ff.

höra bl. a. handlandes och andra näringsidkares fordringar för varor, arbetares och hantverkares fordringar för arbete, läkares och advokaters honorar, fordringar för kost och logi ävensom fordringar för transport. Sålunda kan det med hänsyn till att dylika fordringar äro alldagliga och var för sig ofta bagatellartade redan efter kort tid vara svårt för gäldenären att erinra sig, om han fått den prestation, för vilken betalning kräves eller om han icke redan har betalat den. Med hänsyn till fordringarnas natur kan, redan när en kort tid förflutit från det den påstådda fordringen tillkommit, just denna omständighet utgöra ett stöd för antagandet, att fordringen antingen aldrig existerat, eller att den i vart fall blivit gulden. Näringsidkares krav mot sina kunder och liknande fordringar regleras ju normalt praktiskt taget omedelbart, och det är icke vanligt, att gäldenärer föra ordentliga räkenskaper över de utgifter eller skulder, varom här är fråga. Ofta tages icke heller kvitto och i vart fall möta praktiska svårigheter att spara kvittona under en lång preskriptionstid. Det kan icke heller antagas, att borgenärernas räkenskaper äro så betryggande, att risk icke kan föreligga, att poster bli bokförda som icke betalda, ehuru betalning erlagts. Vidare synes det av hänsyn till såväl gäldenärens som borgenärens ekonomi vara av vikt, att nu ifrågasvarande fordringar avvecklas snabbt och regelbundet. En gäldenärs ställning kan bli ganska ohållbar, om vardagens löpande förpliktelser få samlas från år till år. Och för borgenären är det av väsentlig betydelse, att han icke genom att ge sina kunder onödigt lång kredit binder sitt kapital. Därest detta sker, kan han också bli tvingad att ge kredit på annat håll, vilket ökar hans omkostnader. Risken för slutliga förluster kan icke heller lämnas utan avseende, eftersom möjligheterna att erhålla betalning för en fordran minskas, ju längre tid som förflyter från fordringens tillkomst. Den sakkunnige har därför föreslagit, att bestämmelser om kort preskriptionstid skola införas jämväl i den allmänna svenska preskriptionslagstiftningen för de fordringar, varom nu är fråga.

Svårigheter ha emellertid uppstått, när det gällt att bestämma kretsen av de fordringar, för vilka den korta preskriptionstiden skall gälla. Den metoden hade givetvis varit tänkbar att i lagen uppräknades exempelvis de näringsidkare, vilkas fordringar skulle preskriberas på kort tid. Genom en dylik uppräkning — som med nödvändighet skulle bli omfattande och måste kompletteras vid varje lagrevision — kan dock icke vid tillämpningen uteslutas meningsskiljaktigheter om den kategori, till vilken en fordran är att räkna. Därest korttidspreskriptionen skulle förbehållas näringsidkares och därmed likställda personers fordringar, komme vidare den allmänna tioåriga preskriptionen att gälla för den liknande fordran en icke näringsidkare kunde ha, vilket syntes mindre tilltalande. Tillämpningsområdet för korttidspreskriptionen har därför i anslutning till dansk och norsk rätt utformats på sådant sätt, att de rättsförhållanden angivits, som kunna ge upphov till fordringar, vilka böra preskriberas efter kort tid. Och korttids-

preskriptionen skall enligt förslaget vidare gälla oberoende av vilken part, som i det särskilda rättsförhållandet gör gällande fordran mot motparten. Skäl ha nämligen icke synts föreligga att i preskriptionshänseende behandla parterna på olika sätt. Slutligen har föreslagits, att korttidspreskriptionen skall gälla oberoende av arten av det ur rättsförhållandet uppkomna fordringsanspråket. Härigenom har tillämpningsområdet för korttidspreskriptionen utvidgats i förhållande till gällande dansk och norsk rätt, där endast fordringar i kontraktsförhållanden äro underkastade den korta preskriptionen. De delegerade ha emellertid ansett, att bl. a. anspråk på ersättning för prestationer utan uppdrag (»negotiorum gestio») borde preskriberas på kort tid. Det synes rimligt, att i preskriptionshänseende åtskillnad icke göres mellan dessa anspråk och fordringar, grundade på avtal, eftersom gränsen mellan en tyst anmodan och ingen anmodan alls kan vara flytande. Vidare borde enligt de delegerades mening fordringar på grund av det offentliga tjänstemannaförhållandet och då särskilt den offentliga tjänstemannens anspråk på lön eller annan gottgörelse vara underkastade den korta preskriptionen, oaktat fordringar på grund av arbete i offentlig förvaltning icke torde kunna anses grundade på avtal.

Vid bestämmande av längden av den föreslagna korttidspreskriptionen har valet stått mellan tre år såsom i 1896 års norska lag och fem år såsom i 1908 års danska lag. Det kan anmärkas, att i 1894 års danska lagutkast den korta preskriptionstiden var föreslagen till tre år, därvid i motiven anmärktes¹⁵, att en sådan regel hade många förebilder i utländsk lagstiftning och att fristen icke kunde göras mycket längre med hänsyn till sitt ändamål. Då den allmänna preskriptionstiden i Norge liksom i Sverige är tio år, medan den i Danmark är tjugu år, har i förslaget upptagits den norska tidsfristen av tre år.

På grund av det anförda har i förslagets 3 § 1. — efter mönster av 5 § 1. i 1896 års norska lag och 1 § 1. i 1908 års danska lag — föreskrivits treårig preskriptionstid för fordringar, som härröra från försäljning eller annan överlåtelse av lös egendom eller nyttjande av fast eller lös egendom eller utförande av arbete eller personlig verksamhet av vad slag det vara må. Vidare har — ehuru måhända i och för sig överflödigt — till vinnande av överensstämmelse med de övriga förslagen stadgats, att tre-årspreskriptionen skall gälla även för fordringar, som härröra från tillhandahållande av husrum, förtäring eller undervisning samt från transport av personer eller gods¹⁶.

Enligt 25 § första stycket lagen om skuldebrev preskriberas sådana ränte-

¹⁵ Thomsens motiv spalt 2279 f.

¹⁶ Jfr uttalande i motiven till 1896 års norska lag (norska motiven s. 27), »at man for at tydeliggjøre Bestemmelsens Rækkevidde har troet at burde særlig fremhæve et Par Tilfælde, hvor Ydelsen er af mere sammensat Art, nemlig hvor den bestaar i Ophold, Fortæring eller Forpleining (saasom i Hoteller eller Sygehuse), og hvor den bestaar i Befordring af Personer eller Gods, hvilke Tilfælde ellers vilde opfanges af de øvrige Poster i Fortegnelsen».

och utdelningskuponger, som avses i 23 och 24 §§ samma lag, tre år från förfallodagen. Detta lagrum avses icke skola upphävas; se härom i det följande. Skäl föreligga emellertid icke att i preskriptionshänseende behandla fordringar på ränta och vinstutdelning, som icke grundas på kupong, annorlunda än kupongkrav. Det må anmärkas, att endast beslutad vinstutdelning kan komma i fråga¹⁷. Beträffande sådan vinstutdelning synes dock en bestämmelse i ämnet böra begränsas till fordringar på vinstutdelning i associationer av aktiebolags och ekonomisk förenings karaktär. I företagsformer, som innebära personlig ansvarighet för delägarna, torde icke en fordran på vinstutdelning i vanlig bemärkelse uppstå. Bestämmelse om tre-årig preskription av fordran på ränta och på vinstutdelning i aktiebolag eller ekonomisk förening har upptagits i 3 § 2.

Vid de nordiska överläggningarna har ifrågasatts att även inbegripa amorteringar under bestämmelsen i 3 § 2. Svårigheter kunna nämligen i vissa fall uppstå, när det gäller att bestämma preskriptionstidens längd för amorteringsfordringar, eftersom vid amortering av en kapitalfordran räntan i regel är inräknad i amorteringsbeloppen. Preskriptionstiden för amorteringsfordringen bestämmes i och för sig av kapitalfordringens karaktär. Vid avbetalningsköp, vilka enligt lagen härom endast avse lösöre, preskriberas sålunda fordringen på varje post på tre år. I dylika fall uppstå inga svårigheter. Men när kapitalfordringens karaktär medför, att amorteringsfordringen skall preskriberas på tio år, kan det vara ovisst, hur preskriptionstiden för fordringen på varje amorteringsbelopp skall beräknas, eftersom den i beloppet ingående och med varje amortering minskade räntedelen preskriberas på endast tre år. Då frågan om en enhetlig preskriptionstid för amorteringar och räntebelopp icke torde ha synnerlig praktisk betydelse, ha särskilda regler i ämnet dock icke upptagits i förslaget.

De skäl, som enligt vad tidigare anförts kunna åberopas för att de i 3 § 1. angivna fordringarna skola preskriberas på kort tid, gälla även i fråga om krav på förfallna poster härrörande från fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser, som förfalla med bestämda mellanrum. Efter mönster av 5 § 3. i 1896 års norska lag och 1 § 2. i 1908 års danska lag har föreskrift om att sådana poster skola preskriberas på tre år upptagits i 3 § 3.¹⁸ Naturligen har därvid undantag gjorts för fullgörelse, som i själva verket är avbetalning å huvudstol. Beträffande rätten till framdeles förfallande poster, grundfordringen, bör där-

¹⁷ Jfr Fehr s. 140 ff., Hasselrot s. 17 f. och Rodhe § 57 vid not 48.

¹⁸ I motiven till 1896 års norska lag (norska motiven s. 29) uttalas: »Som særlige Grunde til her at have en kortere Frist maa fremhæves, dels Vigtigheden af at forhindre, at der ved Kravets Henstaaen faar ophobe sig en Række Terminer, hvorved Indfrielsen vanskeliggjøres og Debitors økonomiske Stilling lettelig undergraves, dels at det, fordi deslige Krav i Almindelighed nogenlunde prompte afgjøres, allerede efter kortere Tids Forløb vil fremstille sig som sandsynligt, at Betaling har fundet Sted, saameget mere som det heller ikke i disse Forhold er nogen sikker Sædvane, at Kvittering tages og opbevares».

emot, i den mån grundfordringen fotas på avtal, den allmänna tio-års-preskriptionen gälla. En särskild bestämmelse i ämnet har varit nödvändig till undvikande av att sådan grundfordran blir bestående och har upptagits i 7 §; härom hänvisas till det följande.

Skadeståndskrav i utomobligatoriska rättsförhållanden preskriberas i svensk rätt enligt de allmänna reglerna i 1862 års KF. Även skadeståndsanspråk, som grundas på brottslig handling, preskriberas tio år från brottets begående. Dock äro kortare preskriptionstider stadgade i vissa lagar¹⁹. Även i finsk rätt preskriberas skadeståndsanspråk i utomobligatoriska rättsförhållanden efter tio år, men enligt finska strafflagen 9 kap. 6 § gäller beträffande skadeståndsanspråk på grund av brott att, därest preskriptionstiden för åtalet med anledning av brottet är längre än tio år, kan även skadeståndsanspråket göras gällande inom samma tid. Enligt 1 § 5. i 1908 års danska lag preskriberas nu angivna skadeståndskrav efter fem år, såvida icke skadan »er bevirket ved en Forbrydelse, for hvilken der under offentlig Straffesag paalægges Straf», för vilket fall kravet preskriberas efter tjugu år. I 28 § norska strafflagens ikrafttredelseslov stadgas, att skadeståndsfordringar preskriberas efter tre år eller, om kravet grundas på straffbar handling, efter tio år. Vidare föreskrives, att en skadeståndsfordran, som grundas på straffbar handling, städse kan göras gällande i brottmål, vari den tilltalade dömes till straff.

I de rekommendationer angående lagstiftning på skadeståndsrättens område, som i samband med en offentlig utredning avgavs av svenska, norska och danska delegerade, uttalades²⁰, att de allmänna reglerna om preskription av skadeståndsfordran borde övertvägas i samband med att den allmänna preskriptionslagstiftningen gjordes till föremål för gemensam nordisk lagstiftning.

Vid skadeståndskrav i utomobligatoriska rättsförhållanden är det ofta önskvärt med en kortare preskriptionstid än tio år. Sådana fordringar skilja sig från andra fordringar däri, att de i många fall aldrig göras gällande; man brukar sällan begära ersättning för små och omtvistliga skadeståndsbelopp. Vidare föreligga ofta bevissvårigheter såväl i fråga om grunden för kravet som ock beträffande skadeståndets storlek. Kraven äro slutligen ofta omöjliga för gäldenären att förutse; icke sällan är skadevållaren ovetande om att han orsakat en skada. Dessa skäl ha lett till att i 3 § 4. korttidspreskription föreskrivits för nu ifrågavarande skadeståndsfordringar.

Beträffande preskriptionstidens längd för skadeståndskrav i kontraktsförhållanden anmäla sig däremot andra synpunkter. Vid kontraktsbrott kan borgenären göra gällande ett flertal krav. Den materiella rättens regler om följderna av kontraktsbrott utgöra ett sammanhängande system, och skade-

¹⁹ Se Rodhe § 58 not 20—22.

²⁰ SOU 1950:16 s. 167.

ståndskrav synas icke i preskriptionshänseende böra särskiljas från de övriga krav, till vilka kontraktsbrottet kan ge upphov. Det må även anmärkas, att där avtal träffats om sådana rättsförhållanden, som avses i 3 § 1., bli skadeståndskrav på grund av kontraktsbrott underkastade samma korta preskriptionstid som övriga fordringar på grund av avtalet.

Under de nordiska överläggningarna i ämnet har ingående diskuterats, om icke skadeståndsfordringar, som grundas på brottslig handling, borde undantagas från korttidspreskriptionen. Enighet har dock rått om, att skadeståndskrav utanför kontraktförhållanden i princip böra preskriberas efter kort tid och att skäl icke föreligga att göra undantag från denna regel, blott därför att skadan orsakats av en polisförseelse eller av ett mindre allvarligt brott. Däremot har det varit föremål för tvekan, om icke undantag borde göras för skadeståndsfordringar på grund av grövre brott. Det kan synas stötande för rättskänslan, att ett skadeståndsanspråk, som grundas på ett grovt brott, skall preskriberas efter endast tre år, medan statens straffanspråk, där gärningsmannen anträffas och lagföres inom den längre tid, som kan vara stadgad för det ifrågavarande brottet, blir utkrävt. Frågan torde dock icke ha så stor praktisk betydelse, eftersom i vart fall på grövre brott grundade skadeståndsanspråk i regel böra kunna göras gällande före treårstidens utgång, och dylika ersättningsanspråk dessutom mera sällan torde bli gäldade, i synnerhet icke när lång tid förflutit, sedan gärningen begicks. Svårigheter kunna vidare uppstå, när det gäller att bestämma, vilka brott, som skola betraktas som så allvarliga, att ett på brottet grundat skadeståndsanspråk bör få en längre preskriptionstid. Enighet har därför rått om att låta varje utomobligatoriskt skadeståndsanspråk preskriberas efter tre år.

För att undvika de mest stötande verkningarna av den föreslagna generella korttidspreskriptionen har i förslaget 26 § — efter mönster av 28 § norska strafflagens ikrafttredelseslov — upptagits bestämmelse om att en preskriberad skadeståndsfordran under vissa förutsättningar kan göras gällande i brottmål. Den sålunda medgivna möjligheten att få en eljest preskriberad fordran prövad i rättegång har naturligen underkastats vittgående begränsningar. Till en början kräves det sålunda, att den tilltalade förklaras saker till den brottsliga gärning, som lägges honom till last. Enligt förslaget kunna vidare endast enskilda anspråk på grund av brottet komma i fråga, d. v. s. anspråk av målsägande mot tilltalad, som grunda sig utslutande på brottet. Slutligen är det en förutsättning för att anspråket skall kunna prövas, att det uppgivits i stämningsansökan i brottmålet enligt 45 kap. 4 § andra stycket och 47 kap. 2 § 3. RB eller att talan om anspråket väckts senare utan stämning enligt 45 kap. 5 § andra stycket RB. Talan om enskilt anspråk kan även väckas direkt av målsägande genom stämning, men då det för en tillämpning av den föreslagna undantagsbestämmelsen bör i processuellt hänseende krävas ett nära samband mellan det enskilda

anspråket och åtalet, har den sakkunnige icke ansett sig kunna medge en målsägande generell rätt att få sin i särskilt mål förda, preskriberade talan om enskilt anspråk prövad, och detta oansett om förutsättningar föreligga att jämlikt 22 kap. 3 § RB förordna, att talan skall upptagas till behandling i samband med åtalet. Då såsom villkor för att ett preskriberat enskilt anspråk skall kunna prövas har föreskrivits, att den tilltalade förklaras saker till brottet, synas emellertid invändningar icke kunna riktas mot att målsäganden såsom enligt förslaget beredes möjlighet att, sedan lagakraftägande dom i brottmålet fallit, väcka sin talan mot den tilltalade i särskilt mål inom sex månader därefter.

När ett återbäringskrav avser ett indebitum tala starka skäl för en kort preskriptionstid²¹. Sådana krav äro uppenbarligen besläktade med skadeståndskrav i utomobligatoriska rättsförhållanden, vilka, som nyss nämnts, avses skola preskriberas på tre år, och det får då anses rimligt att kräva, att även nu ifrågavarande återbäringskrav skola göras gällande inom samma tid. Visserligen gälla för preskription av restitutionskrav avseende erlagda offentliga avgifter i regel speciella korta frister²², men då för sådana krav den allmänna tioåriga preskriptionen i princip gäller synes en allmän regel om korttidspreskription motiverad. I 3 § 5. har därför treårig preskriptionstid stadgats för fordran på återbärning av betalning, som ägt rum under oriktigt antagande att förpliktelse därtill förelegat. Efter önskemål från dansk sida har undantag gjorts för de tillfällen, då svikligt förfarande ligger gäldenären till last. Mot en dylik inskränkning av bestämmelsen synes någon vägande invändning icke kunna riktas.

Utöver det anförda må beträffande tillämpningsområdet för den föreslagna korttidspreskriptionen här anmärkas, att bestämmelser givits om treårig preskriptionstid för återgångskrav (9 §) samt för fordran på betalning för förkommet masspapper eller förkommen kupong till masspapper (10 §).

I de danska, finska och norska lagförslagen har under punkt 6 i 3 § föreskrivits, att treårig preskription skall gälla för det allmännas krav på skatter och andra offentlighetsrättsliga avgifter. Vissa skäl tala otvivelaktigt för att låta fordringar på offentlighetsrättsliga avgifter vara underkastade korttidspreskription. Sålunda förete, såsom i motiven till 1896 års norska lag ut-

²¹ Se ang. institutet *condictio indebiti* Hult i Festskrift tillägnad Vilhelm Lundstedt s. 230 ff. samt Ljungman, Skattefordran och skatterestitution, s. 133 ff. Lassen uttalar (Ugeskrift for Retsvæsen 1908, Afdeling B, s. 273 f.), att det knappast kan »paavises noget Tilfælde, hvor en kort Forældelsesfrist er mindre betænkelig — den, der har betalt i Formening om Forpligtelse hertil, regner med det betalte som tabt — og har vist sig mere ønskelig end *condictio indebiti*». Jfr 1 § 6. i 1908 års danska lag.

²² Se Ljungman, Skattefordran och skatterestitution, s. 148 ff. Den i riksdagens revisorers berättelse del I för år 1953 s. 148 åberopade KK den 19 juni 1858 torde vara upphävd genom 1862 års KF.

talats²³, vissa av de åsyftade fordringarna likhet med de under 3 § 3. omnämnda, eftersom de komma igen årligen, oaktat exempelvis varje års skatt icke har något rättsligt sammanhang med föregående och påföljande års skatt, och vidare skola även de offentligrättsliga avgifter, som icke återkomma regelbundet, oftast betalas omedelbart. Emellertid finnas för det viktigaste slaget av hithörande fordringar särskilda bestämmelser om preskription i skatteförfattningarna²⁴. Speciella preskriptionsregler för vissa av de nu ifrågakommande fordringarna finnas vidare i 36 § 2. KF den 19 november 1914 angående stämpelavgiften och 19 § andra stycket KF den 7 december 1883 angående expeditionslösen samt 1 § KF den 24 maj 1928 angående förfarandet i vissa fall vid oriktig avgiftsberäkning hos tullverket. Dessa förhållanden medföra, att en specialregel icke torde komma att få synnerlig praktisk betydelse. I vissa fall — som exempel kan nämnas statens fordran på arvsskatt — synes icke heller kortare preskriptionstid än tio år vara försvarbar; jämför bestämmelsen under 3 § 6. i det norska förslaget. Svårigheter yppa sig vidare, när det gäller att avgränsa och närmare bestämma, vilka fordringar, som skola bli föremål för den korta preskriptionstiden. Det kan sålunda understundom in concreto vara tvivelaktigt, om en offentligrättslig eller enskild avgift föreligger. Det måste även beaktas, att vissa det offentligas anspråk på avgifter från enskildas sida — som exempel kan nämnas telefon-, järnvägs-, post-, elektricitets- och skolavgifter — enligt förslaget torde komma att preskriberas efter tre år på grund av bestämmelserna i 3 § 1. Slutligen skulle en bestämmelse om kort preskriptionstid för offentligrättsliga avgifter nödvändiggöra speciella regler om utgångspunkten för preskriptionstiden, vilka med nödvändighet måste bli invecklade och svåröverskådliga. Med hänsyn till det anförda har nu ifrågakommande stadgande icke upptagits i det svenska lagförslaget.

Preskriptionstidens längd; bankfordringar

Beträffande fordringar på bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, i anledning av att medel där insatts är att märka, att sådana insatta belopp ofta få stå orörda mycket lång tid utan att borgenären tillser, att banken erkänner gälden och därmed åstadkommer preskriptionens avbrytande. Det synes därför uppenbart olämpligt att å sådana fordringar tillämpa tioårig eller treårig preskription. Den tidsfrist, som här bör komma till användning, synes skola vara avsevärt längre. Det kan anmärkas, att enligt 4 § 1. i 1896 års norska lag preskriberas bankfordringar på tjugu år. I förslagets 4 § har därför föreskrivits, att bestämmelserna i 2 och 3 §§ om tioårig och treårig preskription icke skola gälla för dylika

²³ Norska motiven s. 29.

²⁴ Se Ljungman, Skattefordran och skatterestitution, s. 40 ff; jfr 70 och 71 §§ uppbördsförordningen.

fordringar. Fordringarna bli emellertid, såsom senare skall utvecklas, underkastade den föreslagna preskriptionen enligt 16 §, vilket innebär, att de preskriberas tjugu år från tillkomsten.

Bestämmelsen i 4 § har på norsk önskan gjorts tillämplig även å fordran på bank och liknande inrättning i anledning av att egendom lämnats i förvar.

Preskriptionstidens utgångspunkt

Enligt svensk och finsk rätt räknas preskriptionstiden från den dag fordringen tillkom. Även för de i DL 5-14-4 omnämnda skuldebrevsfordringarna är fordringens tillkomst den avgörande tidpunkten. Däremot gäller enligt 2 § i 1908 års danska lag som preskriptionens utgångspunkt den tid, då borgenären kan kräva betalning för fordringen. Och enligt 2 § i 1896 års norska lag räknas preskriptionstiden i allmänhet från fordringens förfalldag²⁵.

Lagkommittén har beträffande nu hithörande bestämmelser anfört²⁶, att de skäl, som föranlett införandet av en bestämd preskriptionstid, nämligen hänsynen till eljest uppkommande bevissvårigheter, även talade för att räkna preskriptionstiden från fordringens tillkomst. Även om otvivelaktigt vad lagkommittén anfört om preskriptionslagstiftningens ändamål alltjämt har sin betydelse, kunna, såsom i inledningen anförts, även andra grunder med större fog åberopas för förhandenvaron av ett preskriptionsinstitut. Med hänsyn härtill kan icke den av lagkommittén åberopade grunden för bestämmande av preskriptionstidens utgångspunkt till fordringens tillkomstdag tillmätas avgörande betydelse. Större betydelse för denna fråga synes i stället böra tillmätas det naturliga förhållandet, att en borgenär icke skall behöva vidtaga åtgärd för preskriptionens avbrytande, förrän fordringen kan indrivnas. De flesta fordringar förfalla visserligen samtidigt som de tillkomma och kunna alltså indrivnas genast, men om en fordran har en särskild förfalldag och är underkastad den föreslagna korttidspreskriptionen, torde det ofta kunna förekomma, att förfalldagen icke inträffar förrän mot slutet av eller efter utgången av en från fordringens tillkomstdag beräknad preskriptionstid. Även en fordran med särskild förfalldag, som

²⁵ I motiven till 1896 års norska lag (norska motiven s. 19) anföres: »Til Fordel for dette Udgangspunkt for Forældelsen maa man først og fremst anføre, at det er det naturlige, at Kreditor ikke behøver at sætte sig i Bevægelse, for han virkelig har noget at fordre; indtil dette Tidspunkt er det ligesaa naturligt, at han holder sig i Ro, som det senere er naturligt, at han sætter sig i Bevægelse for at faa, hvad der tilkommer ham. Der skal derfor særlige Grunde til at paabyrde ham ved positive Skridt at holde en Fordring i Kraft, saalænge den endnu ikke er forfalden. Og saadanne Grunde kan efter det ovenfor Udviklede ikke i Almindelighed antages at være tilstede. Videre maa man fremhæve, at alene dette Udgangspunkt for Forældelsesfristens Beregning vil passe til kortere Frister, og det kan endog — trods Sveriges og Finlands Exempel — være et Spørgsmaal, om det vilde være rigtigt uden væsentlige Undtagelser at sætte den almindelige Frist saa kort som ti Aar, ifald den skulde regnes fra Kravets Stiftelse». Jfr Stang Lund s. 33 ff. och Thomsen s. 118 ff.

²⁶ Lagkommittén s. 215.

enligt förslaget skall preskriberas på tio år, kan förfalla långt efter tillkomsten. I dylika fall framstår det som stötande och orimligt, att borgenären skall nödgas avbryta preskriptionen inom tid, räknad från tillkomstdagen. Med det angivna betraktelsesättet framstår förfallodagen som den självfallna utgångspunkten. I svensk rättspraxis har också en tendens gjort sig gällande att i vissa fall bortse från tillkomstdagen och i stället fästa avseende vid fordringens förfallodag. Sålunda har bl. a. vid kontraktsbrott preskriptionstiden räknats, icke från det obligatoriska rättsförhållandets uppkomst utan från det skadan timade²⁷. De svårigheter, som kunna uppstå vid tolkningen av vad som skall anses som förfallodag, torde i allmänhet icke bli större än då det gäller att fastställa, när en fordran skall anses tillkommen. Det får vidare förutsättas, att en borgenär, som är osäker på när hans fordran förfallit till betalning, utgår från att fordringen förfallit, när den stiftades. Erfarenheterna i Danmark och Norge visa också, att några svårigheter icke mött i rättstillämpningen. Med hänsyn till det anförda har i förslaget — liksom i de övriga nordiska ländernas förslag — såsom huvudregel upptagits en bestämmelse av innehåll, att preskriptionstiden skall räknas från den dag, då fordringen förföll (*5 § första stycket*).

Den angivna huvudregeln ger fullt tillfredsställande resultat, såframt bestämd förfallodag blivit fastställd för en fordran. Om däremot förfallodagen är obestämd, kan regeln bli ineffektiv. När exempelvis en fordran är förfallen vid anfordran — jämför 12 § köplagen och 5 § första stycket lagen om skuldebrev — eller efter uppsägning från borgenärens sida, skulle regeln om den verkliga förfallodagen som utgångspunkt för preskriptionen lätt kunna medföra, att preskriptionstiden började löpa först mycket lång tid efter den dag, då borgenären tidigast kunnat göra fordringen gällande eller att preskription icke alls inträdde, om nämligen borgenären underlåte att fordra betalning. Att en fordran på detta sätt skulle bli bestående utan att gäldenären kunde medverka till att den förfölle vore uppenbarligen till förfång för gäldenären och ägnat att motverka preskriptionsinstitutets ändamål, att fordringsförhållanden skola avvecklas inom rimlig tid. I förslaget har därför den utvägen valts, att preskriptionstiden för fordringar, som förfalla vid anfordran eller efter uppsägning eller liknande åtgärd från borgenärens sida, beräknas från en tidigare dag än den verkliga förfallodagen. Såsom utgångspunkt har — efter mönster av 2 § andra stycket 1896 års norska lag — tagits den dag, till vilken borgenären tidigast kunnat bringa fordringen att förfalla. Bestämmelse härom har upptagits i *5 § andra stycket första punkten*. Mot regeln kan visserligen invändas, att det framstår som stötande, att en borgenär, som lojalt underlåter att begagna sin rätt att uppsäga ett fordringsförhållande, som enligt parternas avsikt skall bestå längre tid, kan riskera, att fordringen preskriberas. Men denna invändning kan icke tillmätas avgörande betydelse, eftersom borgenären kan löpa samma

²⁷ Jfr Fehr s. 199 och 219 ff. med angivna rättsfall; se ock Rodhe § 57 före not 66.

risk i ett fordringsförhållande, där preskriptionens utgångspunkt är fordringens tillkomstdag. Och det torde icke heller möta någon svårighet för en borgenär att i nu angivna fall avbryta preskriptionen genom att förmå gäldenären att erkänna skulden.

Vissa fall finnas, där bestämd förfallodag för fordringen blivit fastställd, men där det även kan bli tal om en tidigare, obestämd förfallodag. I ett fordringsförhållande kunna parterna sålunda ha avtalat, att fordringen skall förfalla en bestämd dag, men att den också skall anses vara förfallen, om exempelvis räntebetalning uteblir. Eller ock kan borgenären ha medgivits rätt att säga upp fordringen före den bestämda förfallodagen, vilken rätt antingen kan vara ovillkorlig eller betingad av vissa förutsättningar, såsom gäldenärens kontraktsbrott eller dylikt. För undvikande av att i de angivna exemplen tolkningstvister uppstå har i 5 § *andra stycket andra punkten* givits en regel av innebörd, att om fordringen på grund av gäldenärens försummelse skall anses förfallen eller på grund av avtal kan bringas att förfalla före den eljest bestämda förfallodagen, skall dock sistnämnda dag gälla, såvida icke borgenären underrättar gäldenären om att han gör förfallogrunden gällande eller säger upp fordringen.

Den omständigheten att borgenären må sakna kännedom om en fordrans existens eller om dess förfallodag saknar betydelse för tillämpningen av 5 §. En borgenär, som icke känner till fordringen eller som icke vet, vem han skall vända sig mot, kan därför under vissa omständigheter riskera, att fordringen preskriberas utan att han kunnat göra den gällande. Detta har beaktats i 1908 års danska lag, där beträffande de fordringar, som äro underkastade korttidspreskription, i 3 § föreskrives, att om borgenären på grund av »utilregnelig Uvidenhed» om sin fordran icke varit i stånd att göra sin rätt gällande, skall den femåriga preskriptionstiden räknas från den dag, då borgenären »var eller ved sædvanlig Agtpaagivenhed vilde have været i Stand til at kræve sit Krav betalt». De delegerade ha likväl icke funnit anledning upptaga något generellt stadgande om att bristande kunskap hos borgenären skall medföra, att förslaget huvudregler om preskriptionstidens beräkning sättas ur kraft. Vid de flesta fordringsförhållanden synes något behov av ett sådant stadgande icke föreligga, och det bör även beaktas, att en regel som den i 1908 års danska lag upptagna kunde medföra, att preskriptionstiden i vissa fall förlängdes avsevärt, vilket vore ägnat att motverka preskriptionsinstitutets ändamål. Borgenärens berättigade krav på att icke oförskyllt lida rättsförlust få anses tillräckligt tillgodosedda genom förslagens bestämmelser om förlängning av preskriptionstid, vilka skydda borgenären i de fall, då det vore orimligt, att hans bristande kunskap om fordringen skulle medföra, att denna preskriberades.

Vid skadeståndsfordringar i utomobligatoriska rättsförhållanden gälla emellertid så speciella förhållanden — det är sålunda mycket vanligt, att

den ersättningsberättigade saknar erforderlig kännedom om sin fordran — att det med hänsyn jämväl till den föreslagna korttidspreskriptionen för dessa fordringar synes motiverat att som utgångspunkt för preskriptionstiden icke taga fordringens verkliga förfallodag utan den ofta senare tidpunkt, då borgenären bör ha erhållit sådan kunskap om fordringen, att han kan göra den gällande. Det må anmärkas, att i 28 § första stycket norska strafflagens ikrafttredelseslov stadgas, att den treåriga preskriptionstiden för skadeståndskrav räknas från den dag »den skadelidande er blitt vitende om skaden og den for samme ansvarlige». Kravet i sistangivna lagrum, att den skadelidande skall ha absolut kunskap om skadan och den för skadan ansvarige för att preskriptionstiden skall börja löpa, torde dock icke böra bibehållas, eftersom ett dylikt krav med nödvändighet måste medföra synnerliga bevissvårigheter för en skadevållare, som vill göra preskriptionsinvändning. Med hänsyn härtill har i 6 § upptagits en bestämmelse om att preskriptionstiden för nu ifrågakvarande fordringar skall räknas från den dag, den ersättningsberättigade erhöll eller med iakttagande av skälig akt-samhet bort erhålla kunskap om skadan och den för skadan ansvarige. Den föreslagna bestämmelsen får anses innebära ett undantag till huvudregeln i 5 § första stycket om preskriptionstidens beräkning från förfallotid — skadeståndsfordringar i utomobligatoriska rättsförhållanden förfalla i allmänhet, när skadan inträffar²⁸ — och den kan i vissa fall otvivelaktigt medföra, att en avsevärd tid förflyter, innan en skadeståndsfordran preskriberas. Skadeståndsfordringar äro emellertid också underkastade den tjuguariga preskriptionen, räknad från fordringens tillkomst, enligt förslaget 16 §.

Särskilda bestämmelser om preskriptionstidens utgångspunkt ha i förslaget givits för rätten till vissa periodiska prestationer (7 §), för borgenärsfordran mot löftesman vid enkel borgen (8 §), för återgångskrav (9 §) samt för fordran på tillskott till aktiebolag eller ekonomisk förening (17 §). I de finska och norska lagförslagen ha även i 5 § upptagits särskilda bestämmelser om beräkning av preskriptionstid för det allmännas krav på skatter och andra offentligrättsliga avgifter, vilka sakna motsvarighet i övriga länders förslag.

I detta sammanhang skall endast närmare beröras innebörden av de i 7 § givna bestämmelserna. Beträffande borgensfordran, återgångskrav och fordran på tillskott till aktiebolag eller ekonomisk förening hänvisas till det följande.

Fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser, som förfalla med bestämda mellanrum och icke äro avbetalning å huvudstol, preskriberas, såsom tidigare utvecklats, på tre år

²⁸ Annan uppfattning Stang, Erstatningsansvar, s. 403.

enligt 3 § 3. Denna bestämmelse avser endast fordringarna å de enskilda förfallna periodiska prestationerna. Grundfordringen, d. v. s. rätten till de framdeles förfallande periodiska prestationerna, torde däremot icke utan särbestämmelse bli föremål för preskription, eftersom de periodiska prestationer, som förfalla i framtiden, icke kunna dessförinnan omfattas av en från förfallotid utgående preskription. Fall kunna emellertid uppenbarligen förekomma, där det är önskvärt, icke blott att fordringarna på förfallna prestationer preskriberas utan även att sådana grundfordringar, som icke föränlett fullgörelse trots att betingelserna härför förelegat eller beträffande vilka de periodiska prestationerna sedan längre tid upphört, icke bli bestående. Särskilda bestämmelser i ämnet synas därför påkallade. Att utan varje inskränkning låta fordringar på framdeles förfallande periodiska prestationer bli föremål för preskription skulle å andra sidan leda till mindre tilltalande resultat. Sålunda framstår det som naturligt, att den offentlige tjänstemannens fordran på att utfå honom tillförsäkrade pensionsförmåner är utesluten från preskription, även om tjänstemannen underlåtit att under längre tid lyfta honom tillkommande pensionsbelopp. På samma sätt bör, om en enskild på grund av lag eller myndighets beslut är berättigad att regelbundet utfå penningbelopp, exempelvis barnbidrag eller folkpension, rätten till framdeles förfallande belopp icke preskriberas. Har däremot avtal ingåtts om sådana fullgörelser, som i 3 § 3. avses, framstår det som rimligt, att varje fordran på grund av avtalet i och för sig skall kunna preskriberas.

Nu ifrågavarande grundfordringar synas böra preskriberas, när tio år förflutit från det den första fullgörelsen förföll till betalning. Har betalning erlagts, torde detta i regel få betraktas som ett erkännande av förpliktelsen, vilket medför, att en ny frist börjar löpa från betalningen enligt förslagets 23 §, jämförd med 18 §. Utan uttrycklig lagbestämmelse kan det ifrågasättas, hur lång tid ett dylikt tyst erkännande skall ha verkan. En ny tioårsfrist synes emellertid böra löpa från varje betalning.

Med hänsyn till det anförda har — delvis efter mönster av 4 § 2. i 1896 års norska lag — i 7 § upptagits ett stadgande av innebörd, att om avtal ingåtts om sådana fullgörelser, som i 3 § 3. avses, preskriberas varje fordran på grund av avtalet, när tio år förflutit från den dag fullgörelse sist skedde eller, där sådan ej skett, från det den första fullgörelsen förföll²⁹.

Att här ifrågavarande fordringar — oansett om de grundas på avtal eller ej — icke äro underkastade den tjuguariga preskriptionen enligt 16 § framgår av i samma paragraf upptagen undantagsbestämmelse.

²⁹ I motiven till 1896 års norska lag uttalas (norska motiven s. 32): »At Forældelse skal indtræde for de endnu ikke forfaldne Terminers Vedkommende, er paa en Vis en Undtagelse fra den almindelige Regel om, at en Forældelsesfrist først løber fra Forfaldstiden, men pleier dog i de fleste Lande at antages, idet man sidestiller en saadan Fordring paa en Række terminvise Ydelser med en rentebærende Kapitalfordring, ved hvilken ethvert Krav paa Renter, forfaldne og uforfaldne, vil være bortfaldt, naar Fordringen paa Kapitalen er forældet. Da der ved de heromhandlede Fordringer ikke eksisterer nogen skyldig Kapital, maa der i Tilfælde bestemmes et særligt Udgangspunkt for Forældelsesfristens Beregning». Jfr Fehr s. 211 f. och Thomsen s. 101 f.

Borgen

Enligt svensk och finsk rätt äro fordringar mot löftesmän i princip underkastade den allmänna fordringspreskriptionen. Vid borgen såsom för egen skuld gäller dock för svensk rätts vidkommande enligt 1798 års KF, att lagsökning av löftesman skall ske inom tolv månader efter den förfalldag skuldebrevet innehåller eller efter den tid, som utsatts för betalning av skuldebrevet, vid äventyr att löftesmannen eljest är för sin borgen fri. Enahanda bestämmelse gäller i Finland för proprieborgen enligt 24 § förordningen den 3 december 1895 om införande av ny utsökningslag. Och enligt finsk rätt — 3 § förordningen den 24 februari 1873 om löftesmans ansvarsskyldighet — är även vid enkel borgen en preskriptionstid av tolv månader stadgad för borgenärs talan mot löftesman, vilken tid räknas från det huvudgäldenärens oförmögenhet blivit på sätt i förordningen närmare anges styrkt. Enligt 6 § första stycket 1896 års norska lag är preskriptionstiden gentemot löftesmannen av samma längd som den, vilken gäller i förhållande till huvudgäldenären. Vad dansk rätt angår föreskrives i 1 § 3. i 1908 års danska lag femårig preskriptionstid för »Fordring ifølge Forløfte, indgaaet for noget i denne Paragraf omhandlet Krav»; och om den skuld, för vilken borgen ingåtts, är underkastad den allmänna tjuguariga preskriptionen enligt DL 5-14-4, anses tjuguarig preskriptionstid gälla även för fordringen mot löftesmannen.

När fordringen mot huvudgäldenären är underkastad den föreslagna treåriga preskriptionen, bör otvivelaktigt även fordringen mot löftesmannen preskriberas på samma tid. Den frågan framställer sig däremot, om även där längre preskriptionstid är föreskriven för huvudfordringen fordringen mot löftesmannen skall preskriberas på motsvarande längre tid, eller om icke för dylikt fall för löftesmannens ansvarighet bör gälla kortare tid. En regel av sistnämnda innebörd var föreslagen såväl i 1894 års danska lagutkast som ock i det betänkande, som låg till grund för 1896 års norska lag³⁰. Det kan emellertid härutinnan med fog göras gällande, att särskilt i affärsförhållanden några speciella skäl icke kunna åberopas, som skulle föranleda till, att löftesmannen bör behandlas mildare än huvudgäldenären. Härtill kommer, att de flesta borgensförbindelser tecknas på skuldebrev, och det framstår då som rimligt, att den i 2 § andra stycket föreslagna tioåriga preskriptionstiden för skuldebrevsfordringar skall gälla även för den i allmänhet ostridiga och till sin innebörd klara borgensförpliktelsen. Vidare kan det många gånger, där huvudgäldenärens skuld preskriberas på tio år, vara icke blott i borgenärens utan även i huvudgäldenärens och löftesmannens intresse, att alla berörda parter medges tillräckligt lång tid för att avveckla

³⁰ Se ang. den föreslagna regeln Thomsens motiv spalt 2310. Skälet till att regeln icke upptogs i 1896 års norska lag var att den nödvändiggjorde speciella bestämmelser om fristens utgångspunkt, »og disse bestemmelser fant justiskomiteen så innviklede at den oppga å oppstille en særegen foreldelsesfrist for forløfte og foreslo den bestemmelse som loven nå har». (Holmboe s. 113 not 10).

sitt mellanhavande. I så fall har borgenären större möjligheter att få huvudgäldenären att betala och därmed kunna visa mildhet mot löftesmannen, vilket väl ofta också förutsatts redan vid borgensåtagandet. Är däremot preskriptionstiden för borgensförbindelsen kort, blir borgenären i regel tvungen att omgående vidtaga åtgärder mot löftesmannen för att utkräva fordringen. Ur systematisk synpunkt synes det också vara en avgjord fördel, att de båda fristerna göras lika långa. Förslagets ståndpunkt är sålunda, att samma preskriptionstid städse skall gälla gentemot löftesmannen som gentemot huvudgäldenären.

Även i fråga om preskriptionstidens utgångspunkt framstår det med hänsyn till intresset av reda och klarhet i det ekonomiska livet som naturligt, att för borgenärens fordran mot löftesmannen samma bestämmelser skola gälla som för fordringen mot huvudgäldenären. Skall sålunda preskriptionstidens utgångspunkt för fordringen mot huvudgäldenären bestämmas enligt regeln i 5 § andra stycket första punkten, bör preskriptionstiden för borgensförbindelsen löpa från den dag, till vilken borgenären tidigast kunnat bringa löftesmannens fordran att förfalla. En bestämmelse i antydd riktning kommer för proprieborgen att innebära, att preskriptionstiden för borgensförbindelsen, i den mån särskilda förhållanden ej föranleda till annat, börjar löpa samtidigt som preskriptionstiden för huvudförbindelsen. Vid enkel borgen är att beakta, att borgensfordringen ej kan göras gällande, förrän det blivit utrett, att huvudgäldenären är insolvent. Denna omständighet synes emellertid ej böra föranleda till att en senare utgångspunkt i princip skall gälla för borgensfordringen än för huvudförbindelsen.

Utifrån angivna synpunkter har i 8 § första stycket föreskrivits, dels att preskriptionstiden för borgenärens fordran mot löftesmannen skall bestämmas efter de för preskription av fordringen mot huvudgäldenären givna bestämmelserna, dels att den omständigheten att löftesmannen må krävas först efter det att betalning förgäves sökts hos huvudgäldenären ej skall vara av betydelse vid preskriptionstidens beräkning.

I detta sammanhang har den sakkunnige övervägt, om tillräckliga skäl föreligga att behålla det särskilda stadgandet om borgenspreskription i 1798 års KF. Stadgandets upphävande har redan tidigare satts i fråga. Sålunda var detsamma uteslutet ur lagkommitténs förslag till allmän civil-lag³¹. Beträffande tillämpningen av 1798 års KF torde numera förhålla sig

³¹ Lagkommittén uttalade härom (s. 192): »Som med naturen av den solidära förbindelse, borgesmannen sig åtagit, att nämligen svara för gäldenärens skuld, såsom för egen, icke finnes överensstämmande, att preskriptionstiden för borgesmannens ansvarighet skulle, utan särskilt förbehåll, bliva annan, än den allmänna, som för gäldenären gäller; och det i övrigt med skäl må betvivlas, om den förmån, man genom förkortning av preskriptionstiden velat bereda borgesmannen, överväger den skada och olägenhet, han och gäldenären, lika med borgenären, kunna komma att vidkännas av ett lagbud, som har till påföljd en tidigare lagsökning emot de förra eller för den sistnämnde, förlorad rätt emot borgesmannen; så och enär lagstiftningen synes

så, att den särskilda borgenspreskriptionen inom affärslivet kommer till användning blott i ringa utsträckning. Borgenärerna torde i allmänhet tillse, att borgen ingås, tills full betalning sker, varigenom möjligheten att återopa preskriptionsregeln i 1798 års KF är utesluten. Det må ock i detta sammanhang anmärkas, att affärsbankernas jurister för den sakkunnige framfört som sin åsikt, att den särskilda borgenspreskriptionen bör avskaffas. Med hänsyn till det anförda och då stadgandet i och för sig måste anses stridande mot förslagets allmänna ståndpunkt i fråga om preskription av löftesmans ansvarighet har den sakkunnige föreslagit, att 1798 års KF skall upphävas. Av uppenbara skäl bör jämväl lagen den 20 december 1946 om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 1798 års KF icke längre äga bestånd.

Regressrätt m. m.

Till en början skall behandlas det med utformningen av preskriptionsreglerna för återgångskrav nära sammanhängande spörsmålet om verkan i solidariska gäldsförhållanden av att fordringen mot en gäldenär preskriberas. Detta spörsmål är visserligen icke av natur att höra till läran om preskription men bör av uppenbara praktiska skäl erhålla sin legislativa lösning i preskriptionslagstiftningen.

Enligt 5 § första stycket 1862 års KF medför preskription av fordran mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer, som samfällt åtagit sig gälden, att övriga gäldenärer endast svara för sin andel efter huvudtalet och att, om brist uppkommer hos någon av dessa, denna brist fördelas lika mellan de övriga, därvid den person inräknas, som genom preskription blivit fri från sin förbindelse, varav följer, att borgenären får själv svara för den del »som gäldas skolat av den, han låtit bliva ansvarigheten kvitt». Bestämmelserna innebära, att medgäldenärerna genom preskriptionen befrias från sitt ansvar för den del av gälden, som slutligen skolat gäldas av den befriade gäldenären; för återstoden häfta de subsidiärt solidariskt³².

Tillämpningsområdet för det berörda stadgandet i 1862 års KF är, såsom nyss antytts, begränsat till de fall, då flera solidariskt ansvara för gäld, som de samfällt åtagit sig. Det synes emellertid kunna antagas, att även vid andra fall av solidaritet borgenärens underlåtenhet att avbryta preskriptionen hos en av gäldenärerna har den verkan, att borgenären förlorar sin rätt att av övriga gäldenärer uttaga den befriade gäldenärens

hellre böra låta det ankomma på borgesmannens egen omtanka, att i sin förbindelse göra förord om undantag ifrån den allmänna preskriptionstiden, än fastställa undantaget såsom regel, har (stadgandet om den särskilda borgenspreskriptionen) blivit ur lagförslaget uteslutet.» Jfr Agardh, Borgen, s. 76.

³² Se Winroth, Strödda uppsatser IV, Om skadestånd, s. 341 och Rodhe § 26 vid not 14—16. Enahanda ståndpunkt intages av Lindblad, Prescription, s. 67.

andel av fordringen. Enahanda verkan medför preskription av borgenärens fordran mot en av flera solidariskt ansvariga löftesmän; jämför 18 § i 1862 års KF. Och då huvudgäldenären slutligen svarar för hela borgensbeloppet skulle med en tillämpning av regeln i 5 § första stycket 1862 års KF preskription av fordringen mot huvudgäldenären medföra, att löftesmannen blir helt fri från sitt ansvar. Enligt svensk doktrin och praxis anses också preskription av borgenärens fordran mot huvudgäldenären städse ha till följd, att fordringen icke kan uttagas av löftesmannen³³.

Vad finsk rätt angår medför enligt 3 § i 1868 års förordning preskription av fordran mot en av flera gäldenärer, som iklätt sig betalningsskyldighet en för alla och alla för en, att borgenären förlorar rätten att av den befriade gäldenären uttaga, vad som efter huvudtalet belöper på denne, medan övriga gäldenärer svara primärt solidariskt för skulden. Beträffande förhållandet mellan flera proprielöftesmän är däremot i 2 § finska förordningen den 24 februari 1873 om löftesmans ansvarsskyldighet ut sagt, att borgenär, som låtit någon av löftesmännen bli förbindelsen kvitt, ej är berättigad att kräva de övriga löftesmännen för mer än vad av gälden å envar av dem belöper sig efter huvudtalet. Däremot bedömes verkan i solidariska gäldsförhållanden av att fordringen mot en gäldenär preskriberas annorlunda i Norge och Danmark. Sålunda stadgas i 6 § andra stycket 1896 års norska lag, att preskription, som har inträtt gentemot en av flera löftesmän, som gentemot borgenären häfta en för alla och alla för en, är utan verkan i avseende på borgenärens krav mot de övriga. Denna regel anses ge uttryck åt en i norsk rätt gällande allmän princip³⁴. Enligt ett uttalande i dansk rätt gäller samma princip i Danmark³⁵. Slutligen må anmärkas, att även enligt finsk, dansk och norsk rättsuppfattning anses preskription av fordran mot huvudgäldenär medföra, att löftesmannen blir fri från sitt ansvar. Bestämmelse härom har upptagits i 1896 års norska lag³⁶.

Vid övervägande av ny lagstiftning i ämnet framstår det som det naturligaste, att i solidariska gäldsförhållanden — det bortses till en början från förhållandet mellan huvudgäldenär och löftesman — den omständigheten, att borgenärens fordran mot en av gäldenärerna preskriberas, icke skall inverka på borgenärens rätt gentemot de övriga gäldenärerna på sådant sätt, att borgenären går förlustig en del av sin ursprungliga fordran. Visserligen kunna medgäldenärerna icke medverka till avbrytandet av preskriptionen av borgenärens fordran mot den ursprunglige gäldenären, men å andra sidan äro samtliga gäldenärernas förpliktelser gentemot

³³ Se rättsfall angivna av Rodhe § 24 not 76; jfr Äldre lagberedningen s. 34, Lindblad, Preskription, s. 69 ff., Agardh, Borgen, s. 61 f., Nordling s. 116 och Hasselrot, Några spörsmål ang. borgen, s. 10 ff.

³⁴ Holmboe s. 124 not 34 och Augdahl, Obligasjonsrettens almindelige del, s. 444.

³⁵ Ussing § 45. II. B.

³⁶ 6 § andra stycket 1896 års norska lag; jfr beträffande finsk rätt Ekström, Borgen, s. 99 och för dansk rätts vidkommande Ussing, Kaution, § 21 vid not 43.

borgenären oberoende av varandra; denne har ju rätt att vända sig mot vilken gäldenär han vill. Och då genom förslaget bestämmelser om preskription av återgångskrav i de solidariska gäldsförhållanden, varom i 1862 års KF är fråga, en infriande gäldenär, såsom nedan närmare skall utvecklas, icke riskerar rättsförlust, har den sakkunnige icke funnit anledning längre bibehålla gällande rätts regler om verkan av preskription i solidariska gäldsförhållanden. I 8 § *andra stycket* har därför föreskrivits, att preskription i förhållande till en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer är utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. Denna regel avses skola tillämpas, icke blott då flera gäldenärer — respektive löftesmän inbördes — på grund av gemensamt åtagande äro solidariskt ansvariga för gäld utan även då solidarisk ansvarighet eljest föreligger. Klart är att beträffande nu berörda spörsmål parterna skola äga avtalsfrihet; erinran härom har intagits i förevarande stycke.

Vad härefter angår frågan om borgenärens rätt gentemot löftesman, när hans fordran mot huvudgäldenären preskriberats, ha de delegerade vid de nordiska överläggningarna i ämnet uttalat sig för ett frångående av den nu gällande grundsatsen, att löftesmannens förpliktelse skall påverkas av att fordringen mot huvudgäldenären preskriberas. Det må i detta sammanhang beaktas, att enligt förslaget preskriptionsavbrott ej kan ske genom enskilt krav och därmed jämställda åtgärder utan främst genom att borgenären anhängiggör talan hos offentlig myndighet. Men några avgörande skäl, som tala för att en borgenär skall tvingas att anhängiggöra — en ofta med icke obetydliga kostnader förenad — talan mot en insolvent huvudgäldenär blott för att hålla fordringen vid liv mot löftesmannen, torde icke föreligga. Och då preskriptionsreglerna för återgångskrav enligt förslaget utformats på sådant sätt, att icke heller löftesmannen riskerar någon rättsförlust, synes han icke kunna med fog kräva att bli befriad från sitt borgensansvar, därför att fordringen mot huvudgäldenären preskriberats. Med hänsyn härtill ha de delegerade bedömt frågan om löftesmannens ansvar, sedan fordringen mot huvudgäldenären preskriberats, på samma sätt som då flera gäldenärer eljest varit solidariskt förpliktade. Av dessa överväganden följer, att den omständigheten, att fordringen mot huvudgäldenären preskriberas, skall vara utan betydelse för löftesmannens ansvar. Att detta är förslaget innebörd framgår av den förut angivna allmänt formulerade regeln i 8 § *andra stycket*.

Beträffande enkel borgen må erinras om att förslaget icke innebär ett upphävande av förutsättningen för att en sådan borgensförbindelse skall kunna göras gällande, nämligen att huvudgäldenären »ej gälda gitter», d. v. s. att han är insolvent. Det kan därför bli föremål för tvekan, om den föreslagna regeln i 8 § *andra stycket* får någon praktisk betydelse för enkel borgens vidkommande. Då fordringen mot huvudgäldenären är preskriberad och borgenären alltså förlorat sin rätt att utkräva fordringen

hos denne, är borgenären ju avskuren från åtskilliga av de vägar, som stå innehavaren av en livskraftig fordran till buds för konstaterandet av gäldenärens insolvens. Emellertid lära — särskilt med hänsyn till RB:s regler om fri bevisprövning — ändock vissa möjligheter till sådan bevisning kvarstå³⁷. Frågan om borgenären äger utnyttja dessa möjligheter får överlämnas till rättstillämpningen att avgöra.

Härefter upptages till behandling frågan om preskription av återgångskrav.

Enligt 1862 års KF medför, såsom tidigare utvecklats, borgenärens försummelse att avbryta preskriptionen mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer, att borgenären förlorar sin rätt att av övriga gäldenärer utfå, vad dessa regressvis skulle kunnat återkräva av den befriade gäldenären. Lagstiftaren har sålunda ålagt borgenären att bevara regressrätten³⁸. För att skydda en regressberättigad gäldenär, som infriat fordringen mot slutet av preskriptionstiden, har bestämmelsen i 5 § andra stycket 1862 års KF tillkommit. Enligt sagda författningsrum äger en gäldenär, som »under tionde året» betalat sin skuld, »inom ett år sedan fordringen gulden blev, sin rätt bevaka hos de andra, av vilka ersättning bör utgå, för vad han över egen del betalt». Sistangivna bestämmelse är enligt sin ordalydelse icke liksom stadgandet i 5 § första stycket 1862 års KF begränsad till de fall, då flera gäldenärer äro solidariskt ansvariga för gäld, som de samfällt åtagit sig³⁹.

Den anförda bestämmelsen i 5 § andra stycket 1862 års KF har upptagits även i finsk rätt; den avvikande utformning bestämmelsen i 3 § i 1868 års finska förordning erhållit sammanhänger med att efter preskription mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer övriga gäldenärer svara primärt solidariskt för återstoden av skulden⁴⁰. I dansk rätt finnas inga särskilda lagbestämmelser om preskription av återgångskrav. För norsk rätts vidkommande ha regler om infriande gäldenärs regressrätt givits i 5 § 4. i 1896 års norska lag, vari föreskrives att »fordring, som forlover eller medskyldner, der har innfridd gjelden i denne anledning har på hovedskyldner, medforlover eller medskyldner», preskriberas på tre år, »dog således, at foreldelse i intet tilfelle inntrer før ved utløpet av den frist, som vilde

³⁷ I norsk rätt har i fråga om en borgenärs möjlighet att utkräva en fordran hos en subsidiärt solidariskt ansvarig gäldenär uttalats, att den äldre rättsuppfattningen, enligt vilken bevis om insolvens blott kunde föras genom »forgjeves forsøk på tvangsinn drivelse» övergivits sedan den fria bevisprövningen införts (Holmboe s. 124 f. med not 36). För dansk rätts vidkommande uttalas beträffande enkel borgen: »Umuligheden af at faa Dækning hos Hovedmanden maa enten være indrommet af Kautionisten eller være bevist af Kreditor. Beviset kan føres paa en hvilken som helst Maade». (Ussing, Kaution, § 9 vid not 32—34).

³⁸ Se Nordling s. 115 f. samt Rodhe § 24 vid not 76 och § 57 efter not 71; jfr Äldre lagberedningen s. 64.

³⁹ En dylik utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelsen torde dock icke vara avsedd; jfr lagkommitténs förslag till 17 kap. 4 § handelsbalken och äldre lagberedningens förslag till 17 kap. 5 § handelsbalken.

⁴⁰ Se Ekström, Löftesmans regress II, s. 301 ff.

ha tillkommet ham, om den innfridde fordring var blitt ham overdratt». Den angivna regeln innebär alltså ett lagfästade av subrogationsprincipen, d. v. s. den frist som löper för borgenärens fordran gentemot den regressskyldige gäldenären fortsätter att löpa för den regressberättigade, och den medgivna treårsfristen blir aktuell, endast om vid infriandet mindre än tre år återstod, innan borgenärens fordran mot den regressskyldige skulle preskriberas. Emellertid medför den norska regeln, att ett återgångskrav kan göras gällande inom tre år efter infriandet, även om den regressskyldiges förpliktelse gentemot borgenären vid tiden för infriandet var preskriberad.

Med hänsyn till förslaget ståndpunkt i fråga om verkan i solidariska gäldsförhållanden av att fordringen mot en av gäldenärerna preskriberats äro uppenbarligen särskilda preskriptionsregler för återgångskrav erforderliga.

I förslaget 9 § första stycket första punkten upptages som huvudregel en på subrogationsprincipen grundad bestämmelse om att, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, inträder infriande gäldenär i avseende å preskription av återgångskrav i borgenärens rätt mot medgäldenär. Bestämmelsen avses skola tillämpas, så snart flera gäldenärer — respektive löftesmän inbördes — äro solidariskt ansvariga för gäld, oansett vilken grund som kan åberopas för det solidariska ansvaret. På samma sätt som bestämmelsen i 8 § andra stycket skall nu ifrågavarande bestämmelse enligt sin ordalydelse tillämpas även i fråga om preskription av löftesmans återgångskrav mot huvudgäldenär.

Den föreslagna huvudregeln innebär, att en regressberättigad gäldenär kan göra gällande sitt återgångskrav, till dess borgenärens fordran mot den regressskyldige preskriberats. Om infriandet skett mot slutet av preskriptionstiden, kan emellertid risk föreligga, att den regressberättigade icke hinner göra sitt återgångskrav gällande före preskriptionstidens utgång. Hänsynen till den regressberättigade kräver, att han i sådana fall medges en frist, under vilken han kan vända sig mot den regresskyldige utan hinder av att dennes skuld till borgenären må ha hunnit bli preskriberad. I 9 § andra stycket andra punkten har därför föreslagits bestämmelse av innehåll, att om den regressberättigade gäldenären infriat gälden eller preskriptionen avbrutits i förhållande till honom, innan borgenärens fordran mot medgäldenär preskriberades, preskriberas återgångskravet mot sådan medgäldenär tidigast sex månader efter infriandet eller avbrytandet. Att avbrytandet tagits som utgångspunkt för tilläggsfristen har berott på att den regressberättigade genom den preskriptionsavbrytande åtgärden från borgenärens sida kan anses ha fått en anmaning att vända sig mot medgäldenärerna för att få sitt mellanhavande med dem upplarat.

Såsom tidigare anförts gäller emellertid enligt huvudregeln, att ett återgångskrav icke kan göras gällande, om borgenärens fordran mot den

regresskyldige gäldenären var preskriberad vid tidpunkten för infriandet eller vid den tidigare tidpunkt, då preskriptionen avbröts i förhållande till den regressberättigade. En dylik regel kan uppenbarligen leda till stötande resultat. Särskilt då flera gäldenärer samfällt åtagit sig gäld, för vilken de ansvara solidariskt, framstår det som rimligt och synes icke ägnat att inge principiella betänkligheter, att den regressberättigade medges regressrätt, även om han infriat fordringen eller preskriptionen avbrutits mot honom först sedan den regresskyldiges förpliktelse mot borgenären preskriberats. Visserligen skulle en bestämmelse i antydd riktning innebära, att den regresskyldiges ställning blir osäker, eftersom borgenärens fordran mot honom tillåtes ånyo vakna till liv, men å andra sidan synes det icke vara föremål för tvivel, att när flera gemensamt åtagit sig en förpliktelse, för vilken de ansvara solidariskt, bör hänsynen till den regresskyldige, som dock icke betalat sin skuld, vika för hänsynen till den regressberättigade, som infriat skulden. Som ett ytterligare skäl för att i de angivna fallen medge den regressberättigade en ovillkorlig rätt att göra sitt återgångskrav gällande må anföras, att i det gemensamma åtagandet ofta ligger ett löfte att ersätta den regressberättigade även hans utgifter för den persons räkning, mot vilken återgångskravet riktas. En dylik personlig regressrätt kan sålunda antagas vara för handen, när borgen, såsom regelmässigt torde vara fallet, ingås efter anmodan. Utifrån anförda synpunkter synes en speciell preskriptionsregel motiverad för återgångskrav i anledning av att en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer infriat en förpliktelse, som han åtagit sig gemensamt med den regresskyldige. Vid tillfällig solidaritet torde däremot i regel behov icke föreligga av en vidsträcktare regressrätt än den på subrogationsprincipen grundade. Har exempelvis borgen ingåtts utan anmodan, vilket i praktiken dock torde vara ytterst sällsynt, synes det rimligt, att löftesmannen endast skall kunna åberopa reglerna i 9 § första stycket, eftersom huvudgäldenären i sådana fall torde ha saknat vetskap om borgensåtagandet. Förhållandena kunna visserligen ställa sig annorlunda, när flera ålagts solidarisk skadeståndsskyldighet på grund av omedveten samverkan till brott; som exempel kan nämnas att en nattvakt försummat sin plikt med påföljd att inbrott skett. Det kan framstå som mindre tilltalande, att den i exemplet nämnde försumlige nattvakten icke beredes en vidsträckt möjlighet att göra gällande ett eventuellt återgångskrav. Häremot kan emellertid invändas, att när fråga är om skadeståndsskyldighet på grund av brott, träffas i regel slutlig uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kort tid efter det anspråket på skadestånd förfallit till betalning. Med hänsyn härtill synes en specialbestämmelse i ämnet kunna inskränkas till de fall, då flera gäldenärer samfällt åtagit sig gälden.

På grund av det anförda har den sakkunnige i 9 § *andra stycket* som komplettering till den på subrogationsprincipen grundade huvudregeln

föreslagit en bestämmelse av innebörd, att återgångskrav, när flera samfällt åtagit sig gäld, för vilken de ansvara solidariskt, preskriberas tidigast tre år från infriandet.

Masspapper m. m.

Enligt svensk rätt preskriberas — om det bortses från av bestämmelserna i 20 § i 1862 års KF föranledda undantag — fordringar, som grundas på obligationer och andra skuldebrev, varom förmälas i 4 § första stycket lagen om skuldebrev (masspapper), tio år från tillkomsten. Av stadgandet i 20 § första punkten lärer följa, att bestämmelserna i 1862 års KF ej gälla för bl. a. av Sveriges allmänna hypoteksbank utfärdade obligationer. Stadgandet torde däremot före 1955 års banklagstiftning ha saknat betydelse för affärsbankerna med hänsyn till förbudet i förut gällande banklagstiftning att upptaga obligationslån⁴¹. Vidare äro enligt stadgandet i 20 § andra punkten fordringar på grund av obligationer, som utfärdats av riksgäldskontoret, i princip icke underkastade 1862 års KF. Riksgäldskontoret har emellertid i sådana obligationers text stadgat särskilda bestämmelser rörande preskription⁴².

I den danska gældslovens 6 kap. finnas speciella bestämmelser om preskription av masspapper, vilka i huvudsak innebära, att masspapper preskriberas tio år från förfallodagen, om denna är bestämd i skuldebrevets text eller med stöd av texten fastslagen genom utlottning eller uppsägning, att masspapper, betalbara vid anfordran, preskriberas tio år från utställandet samt att andra masspapper preskriberas tjugu år efter förfallodagen. För norsk rätts vidkommande finnes en särskild regel om tjuguarig preskription stadgad i 4 § 3. i 1896 års norska lag beträffande vissa till innehavaren utfärdade skuldebrev.

Enligt förslaget räknas preskriptionstiden för den på masspapper grundade fordringen från förfallodagen. Obligationslånets löptid inräknas sålunda icke enligt förslaget i preskriptionstiden. Med hänsyn härtill och då tillika av skäl, som i det följande skola redovisas, tiden för preskription av sådana fordringar skall avtalsvis kunna förlängas har anledning icke synts föreligga att i lagen stadga en särskild frist för detta slag av fordringar. Då förslaget saknar motsvarighet till bestämmelsen i 20 § i 1862 års KF bli som en följd härav för den händelse särskilda föreskrifter ej skola gälla även fordringar på grund av statsobligationer underkastade förslagets bestämmelser om preskription. Med hänsyn till den ändrade utgångspunkten för preskriptionen och den nyss angivna möjligheten att avtalsvis för-

⁴¹ Genom bl. a. den i 66 § lagen om bankrörelse givna möjligheten att utge förlagsbevis synes berörda stadgande i 1862 års KF ha återupplivats. Huruvida detta varit åsyftat synes dock ovisst.

⁴² Se riksgäldskontorets årsböcker; jfr riksdagens skrivelse den 7 april 1908 (cit. i laged. under 20 § i 1862 års KF).

länga preskriptionstiden för masspapper synes denna förslagetets ståndpunkt icke kunna inge betänkligheter. Det må i detta sammanhang anmärkas, att bestämmelsen i 4 § 3. i 1896 års norska lag saknar motsvarighet i det norska lagförslaget och att i den danska redaktionen föreslagits, att bestämmelserna i 6 kap. gældsbrevsloven skola upphävas.

Att fordringar på grund av masspapper icke äro underkastade den tjuguariga preskriptionen, räknad från tillkomsten, enligt 16 § framgår av i samma paragraf upptagen undantagsbestämmelse. Härom hänvisas till det följande.

Beträffande räntekuponger till masspapper och utdelningskuponger till aktiebrev är en bestämmelse om treårig preskription upptagen i 25 § första stycket lagen om skuldebrev. Denna bestämmelse har ej utformats i anslutning till de allmänna reglerna om fordringspreskription. Sålunda medför försunimad presentation förlust av själva fordringsrätten⁴³, och preskriptionen kan vidare avbrytas endast genom förevisning av kupongen, som enligt stadgandets ordalydelse skall ha »företetts till inlösen». Med hänsyn härtill har den sakkunnige icke föreslagit, att bestämmelsen i 25 § första stycket lagen om skuldebrev skall upphävas. Nu ifrågavarande kupongkrav inbegripas sålunda, såsom tidigare antytts, icke under den i 3 § 2. angivna formuleringen »fordran på ränta eller på vinstutdelning i aktiebolag eller ekonomisk förening».

Enligt 25 § andra stycket lagen om skuldebrev verkar preskription av kupongkrav som en mortifikation till förmån för den, som inom tiden för kupongens giltighet har anmält hos gäldenären, att kupongen förstörts eller eljest förekommit. Gitter anmälaren göra sin rätt till kupongen sannolik, äger han nämligen enligt samma lagrum, sedan giltighetstiden för kupongen gått till ända, utfå betalning, ändå att kupongen ej företes. Regeln gäller enligt sin ordalydelse endast räntekuponger till masspapper och utdelningskuponger till aktiebrev. Vid de nordiska överläggningarna har emellertid föreslagits, att regeln skulle utvidgas till att gälla även kapitalfordringar på grund av masspapper, som förstörts eller eljest förkommit.

Lagen om dödande av förkommen handling äger ej tillämpning å obligationer. Till stöd härför återopades under förarbetena till lagen⁴⁴ främst, att i Sverige icke blott staten utan även kommuner och allmänna kreditanstalter hade stora obligationslån placerade i utlandet och säkerligen allt fortfarande skulle vända sig till utlandet för att erhålla sådana lån samt att det väl låte tänka sig, att utländska penninginstitut kunde finna det vara förenligt med en viss risk för utländska innehavare av svenska obligationer, att dylika i Sverige kunde göras till föremål för ett mortifikationsförfarande, om vilket obligationsinnehavaren enligt sakens natur måste förbli i okun-

⁴³ Se SOU 1935:14 s. 108.

⁴⁴ Se SOU 1925:25 s. 31 och KProp. 1927 nr 9 s. 12 ff.

nighet. Vidare anfördes beträffande svenska statens premieobligationer, att även dessa obligationers låga valör och deras placering i småposter hos den stora allmänheten talade för deras undantagande från ett dödningsförfarande. De anförda skälen mot ett mortifikationsförfarande torde alltså ha sin giltighet. Å andra sidan framstår det såsom ett naturligt betraktelsesätt, att den, som förlorat en obligation, skall kunna utan större omgång efter preskriptionstidens förlopp utfå kapitalbeloppet. Trygghet mot missbruk vinnes bl. a. genom att intill preskriptionstidens utgång rätt ägare alltid har möjlighet att presentera obligationen. För gäldenären-obligationsutfärdaren är det till obetingad fördel att kunna med trygghet till den, som gjort sin rätt sannolik, utbetala kapitalbeloppet. Med hänsyn härtill har den sakkunnige ansett sig kunna biträda förslaget att låta även masspapper inbegripas under det förenklade förfarande, varom nu är fråga. Det må erinras om att bestämmelse av enahanda innebörd finnes i 49 § danska gäldsbrevsloven.

Legitimationsregeln i 25 § andra stycket lagen om skuldebrev har med de ändringar och tillägg, som föranletts av att regeln gjorts tillämplig även å masspapper, flyttats till förslagets 10 § första—tredje styckena. Beträffande kupongkrav är enligt 25 § andra stycket lagen om skuldebrev den frist, inom vilken anmälan skall ske och efter vilken betalning kan erhållas, knuten till tiden för kupongens giltighet. Då den treåriga preskriptionstiden för kupongkrav endast kan avbrytas genom presentation av kupongen, innebär detta, att fristen är bestämd till tre år från kupongens förfallodag. För tydlighetens skull har detta uttryckligen angivits i lagtexten. Även beträffande masspapper torde längden av den frist, som skall gälla för anmälan och rätt till betalning, böra göras fast. Då masspapper till skillnad från kuponger äro underkastade förslagets allmänna bestämmelser om preskriptionsavbrott etc., kunde exempelvis en föreskrift att anmälan skulle ske före preskriptionstidens utgång medföra, att gäldenären-obligationsutfärdaren vid en anmälan erkände sin förpliktelse och därigenom åstadkomme, att en ny preskriptionstid började löpa. Fristen bör uppenbarligen vara av samma längd som den ursprungliga preskriptionstiden. Med hänsyn härtill har i förslaget föreskrivits, att anmälan till gäldenären, att masspapper förstörts eller eljest förkommit skall ske inom tio år från dettas förfallodag och att, därest betingelserna härför föreligga, betalning för masspapperet kan erhållas utan dettas företeende efter tio-årsfristens utgång. Då såväl beträffande masspapper som beträffande kuponger giltiga avtal kunna träffas om preskriptionstidens längd — jämför förslagets 30 § och 25 § första stycket lagen om skuldebrev — har vidare i 10 § intagits en bestämmelse om att, därest sådant avtal träffats vid fordringens tillkomst, skall motsvarande tid gälla för anmälan och rätten till betalning.

Har borgenären inom de sålunda stadgade fristerna gjort föreskriven anmälan, erhåller han en självständig fordran mot gäldenären. Denna fordran

bör med hänsyn till sin natur vara underkastad den föreslagna korttidspreskriptionen. Bestämmelse härom har upptagits i 10 § fjärde stycket.

Förlängning av preskriptionstid

Såsom i det föregående utvecklats har enligt förslaget preskriptionstiden för ett stort antal fordringar förkortats avsevärt. Vidare skall enligt förslaget — utom när fråga är om skadeståndskrav i utomobligatoriska rättsförhållanden — vid preskriptionstidens beräkning hänsyn icke tagas till borgenärens eventuellt bristande kunskap om fordringens tillvaro eller förfallodag. Och av skäl, som senare skola utvecklas, föreslås att preskriptionen icke såsom hittills skall kunna avbrytas genom enskilt krav eller tillkännagivande eller erinran. Med hänsyn härtill framstår det som önskvärt, att borgenären medges möjlighet att i vissa fall utkräva en fordran även efter preskriptionstidens utgång. Det framstår som särskilt angeläget, att borgenären får denna möjlighet, när han av ena eller andra anledningen är förhindrad att utkräva fordringen eller ett utkrävande framstår som opraktiskt eller meningslöst eller rättsförhållandet mellan borgenären och gäldenären medför, att fordringen icke bör utkrävas, medan förhållandet består. Den sakkunnige har därför i likhet med övriga delegerade funnit påkallat med ett system av regler, avsedda att i de angivna fallen medge utkrävande av en fordran, som enligt förslagets övriga regler skulle vara preskriberad.

Ett sådant system kan lagtekniskt anordnas genom att preskriptionen suspenderas, d. v. s. den tid, under vilken ett visst förhållande består, inräknas icke i preskriptionstiden, eller genom att preskriptionstiden förlänges, d. v. s. borgenären får under vissa förutsättningar efter preskriptionstidens utgång en i lagen närmare bestämd tilläggsfrist, under vilken han kan avbryta preskriptionen. Mot suspensionssystemet kan främst den invändningen riktas, att suspensionstiden i vissa fall kan bli flera gånger längre än den ursprungliga preskriptionstiden, vilket är ägnat att motverka preskriptionsinstitutets ändamål⁴⁵. Även vid ett system med tilläggsfrister minskas visserligen gäldenärens säkerhet i någon mån, eftersom de bestämda tidsgränserna plånas ut, och gäldenären alltså får svårare att överblicka, när han icke vidare behöver räkna med gamla fordringar. Häremot kan emellertid med fog invändas, att det i regel beror på förhållanden på gäldenärssidan, att borgenären överhuvudtaget skall anses böra medges möjlighet att utkräva en eljest preskriberad fordran. I 1896 års norska lag har också borgenären i de fall, varom i detta sammanhang är fråga, medgivits en tilläggsfrist. Med hänsyn till det anförda ha de delegerade varit ense om att förslagets motsvarande bestämmelser borde utformas som tilläggsfrister.

⁴⁵ Jfr Thomsen s. 159 ff. och norska motiven s. 43.

Det föreslagna systemet med tilläggsfrister innebär, såsom nyss antytts, att preskriptionstiden för fordringen — den ursprungliga tio- eller treårs-tiden eller ny sådan tid efter preskriptionsavbrott — löper vidare, oansett att ett sådant förhållande inträffat, som medför, att en förlängning av preskriptionstiden kan komma i fråga. Utlöper preskriptionstiden, medan förhållandet består eller innan den för varje särskilt fall stadgade tilläggsfristen gått till ända, inträder emellertid icke preskription, utan preskriptionstiden förlänges, till dess tilläggsfristen utlöpt. Ett förhållande, som medför tilläggsfrist, kan alltså aldrig ha till följd, att den för fordringen löpande preskriptionstiden förkortas. Aktualiseras förutsättningarna för en tilläggsfrist om sex månader, när två månader återstod till den tid, då fordringen enligt allmänna regler skulle vara preskriberad, har sålunda borgenären, därest tilläggsfristen genast skall börja löpa, efter preskriptionstidens utgång fyra månader på sig för att avbryta preskriptionen. Och under denna tid kan ett nytt förhållande inträffa, som medför, att preskriptionstiden förlänges ytterligare; såsom nedan skall påvisas har dock för visst fall kumulation av flera tilläggsfrister utan varje begränsning icke ansetts böra äga rum. Det må i detta sammanhang anmärkas, att de i 10 § första—tredje styckena angivna legitimationsfristerna äro fasta och icke kunna förlängas enligt nu ifrågavarande bestämmelser. Att icke heller den tjuguariga preskriptionen enligt 16 § och den tioariga preskriptionen enligt 17 § kan förlängas har kommit till uttryck genom dessa paragrafers placering.

Härefter skola de skilda bestämmelserna om förlängning av preskriptionstid behandlas. Dessa, som delvis utformats efter mönster av 7—10 §§ och 17 § i 1896 års norska lag, återfinnas i förslaget i 11—15 §§.

Då, såsom ovan anförts, hänsyn vid preskriptionstidens beräkning i regel icke skall tagas till att borgenären icke känt till att fordringen existerade eller att den var förfallen, har till en början ansetts erforderligt att medge borgenären tilläggsfrist för det fall, att hans bristande kunskap berodde på att gäldenären lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter rörande omständigheter, varav fordringens tillvaro eller förfallotid beror eller förtegat sådana omständigheter. Det framstår som naturligt, att borgenären efter erhållen kunskap icke skall behöva riskera att mötas av invändningen, att fordringen är preskriberad. Å andra sidan bör den frist, som beredes borgenären, icke vara lika lång som den ursprungliga preskriptionstiden. I förslagets 11 § har föreskrivits, att preskription i nu avsedda fall icke inträder, förrän tre år förflutit efter det att borgenären erhållit erforderlig kännedom om de berörda omständigheterna.

I 1896 års norska lag är som villkor för preskriptionstidens förlängning i nu ifrågavarande fall föreskrivet, att gäldenärens förfarande skall vara svikligt. Något krav på kvalificerat uppsåt har emellertid icke uppställts i förslaget. Då blott oaktsamhet från gäldenärens sida, även om den varit

grov, icke ansetts böra medföra, att preskriptionstiden förlänges, har i 11 § angivits, att de oriktiga eller vilseledande uppgifterna skola ha lämnats uppsåtligen samt att även förtigandet skall ha skett uppsåtligen.

Ett annat fall, där behovet av en tilläggsfrist anmäler sig, är där gäldenären uppehåller sig utom riket eller där hans uppehållsort är okänd, och det alltså uppenbarligen är förenat med svårigheter för borgenären att avbryta preskriptionen. Särskilt framstår behovet härav med hänsyn till att enligt förslaget för ett flertal fordringar införts korttidspreskription. Visserligen torde en borgenär i angivna fall icke i och för sig vara förhindrad att utkräva sin fordran vid svensk domstol; jämför forumreglerna i 10 kap. 1 § femte stycket, 3 och 4 §§ RB. Å andra sidan kommer i betraktande, att ett sådant utkrävande otvivelaktigt ofta framstår som onödigt omständligt och dyrbart, och det synes även mindre tilltalande, att en borgenär enbart för att avbryta preskriptionen skall nödgas anhängiggöra talan här i riket mot en gäldenär, som lämnat landet eller vars uppehållsort är okänd. Då det gäller fordringar mot gäldenärer med känt hemvist i utlandet, får det väl antagas, att borgenären, särskilt då fordringarna röra större belopp och gäldenären är solvent, söker gäldenären vid domstol i hans hemland. Det är emellertid tvivelaktigt, om en preskriptionsavbrytande åtgärd i utlandet har verkan såsom hade åtgärden vidtagits här i riket. Och det står utom allt tvivel att, i varje fall i avseende å mindre fordringar, besvären och kostnaderna med en rättegång i utlandet med fog skola avhålla borgenären från en dylik. Det framstår även som meningslöst att erhålla en dom å en utomlands boende gäldenärs betalningsskyldighet, om domen icke må verkställas i Sverige eller om gäldenären saknar egendom här. Med hänsyn till det anförda framstår det som det naturligaste, när gäldenären lämnat landet eller uppehåller sig å okänd ort här i riket, att å ena sidan borgenären erhåller den förmån och å andra sidan gäldenären får tåla den belastning en tilläggsfrist medför. Vid angivna omständigheter har den sakkunnige funnit sig böra föreslå de bestämmelser, som upptagits i 12 §. Bestämmelser av enahanda innehåll ha också upptagits i de danska och norska förslagen, oaktat de danska och norska forumreglerna i stort överensstämmer med de svenska. Även från finsk sida har regeln ansetts befogad och lämplig.

För att en förlängning av preskriptionstiden enligt 12 § skall inträda måste enligt förslaget vissa villkor vara uppfyllda. Gäldenären skall sålunda ha haft en viss lokal anknytning till Sverige av icke alltför kortvarig natur. Förslaget kräver därför, att gäldenären vid eller efter fordringens tillkomst haft hemvist eller uppehållit sig i Sverige. Om gäldenären i sådant fall lämnar landet, bör han icke vara oförberedd på att fordringen kan komma att utkrävas här i riket. Som ett andra villkor föreskrives, att det sedermera finnes, att gäldenären uppehåller sig utom riket eller att hans uppehållsort är okänd. Den sakkunnige har övervägt att göra undantag för det fall, att

gäldenären har känt hemvist utomlands, men av skäl som ovan utvecklats synes borgenären överhuvudtaget icke böra tvingas att anhängiggöra talan i utlandet blott för att avvärja preskription enligt svensk rätt. Slutligen har ansetts påkallat, att borgenären före preskriptionstidens utgång skall ha anmält fordringen till domstol. En dylik föreskrift är motiverad ur ordnings-synpunkt, och det synes även lämpligt, att borgenären före preskriptions-tidens utgång på något sätt tillkännager, att han anser villkoren i 12 § uppfyllda, varjämte möjlighet beredes en i utlandet boende gäldenär att orientera sig efter återkomsten till Sverige.

Tilläggsfristen har i förslaget bestämts till ett år, och den löper från den dag borgenären erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort er-hålla kunskap om att gäldenären uppehåller sig å känd ort här i riket. Be-stämmelsen kan medföra en avsevärd förlängning av den för en fordran eljest gällande preskriptionstiden. En fordran med från början obestämd förfallotid omfattas visserligen av den tjuguariga preskriptionen i förslagets 16 §, men om fordringens förfalldag är på förhand bestämd kan en tillämpning av bestämmelsen i 12 § ha till följd, att preskription överhuvudtaget icke inträder, t. ex. om gäldenären för framtiden bosätter sig utomlands. För att undvika att fordringar bli för all framtid bestående har därför föreslagits, att preskription senast skall inträda tjugu år efter det anmälan om fordringen gjorts.

Den anmälan om fordringen, som det enligt förslaget åligger borgenären att göra, synes böra ske vid en gemensam domstol för hela riket. Härigenom undvikas tvister rörande frågan, om anmälningen skett vid rätt forum, och det blir lättare för gäldenären att skaffa sig upplysning, om en fordran an-mälts. I förslaget har därför föreskrivits, att anmälningen skall göras hos Stockholms rådhusrätt. Det åligger enligt förslaget rådhusrätten att om an-mälningen genom rekommenderat brev underrätta gäldenär, som har känt hemvist i utlandet. Sistnämnda föreskrift har tillkommit av hänsyn till gäldenären, som om möjligt bör få reda på att borgenären vidhåller sitt krav. Ett åsidosättande av föreskriften medför dock icke, att anmälningen blir utan verkan.

Skall borgenärens egendom förvaltas av annan person, därför att borge-nären dött eller omyndigförklarats eller försatts i konkurs eller befunnits vara borta, behöver den, som skall förvalta egendomen, viss tid på sig för att utreda borgenärens ekonomiska ställning och sätta sig in i dennes förhållan-den, innan han kan bestämma sig för, om en fordran skall utkrävas eller icke. På samma sätt bör, när gäldenären dött, borgenären få tid på sig för att taga reda på, vem han skall vända sig till för att utkräva fordringen, och även den, som förvaltar gäldenärens dödsbo, bör få en frist, under vilken han kan utreda den påstådda fordringen och bestämma sig för, om han skall betala eller avvakta en rättegång. Under den tid som förflyter, innan

förhållandena sålunda kunna överblickas, bör preskription icke kunna inträda. Därför har i 13 § första stycket föreskrivits, att om någon av angivna händelser inträffat före preskriptionstidens utgång, inträder icke preskription före ett år från den händelsen. Det finska lagförslaget avviker såtillvida från de övriga ländernas förslag, att däri upptagits bestämmelse om att förlängning av preskriptionstiden skall kunna inträda även då god man förordnats för borgenären före preskriptionstidens utgång. Uppenbarligen kunna härvid för svensk rätts del endast god-mansförordnanden enligt 18 kap. 3 § föräldrabalken ifrågakomma, men enligt den sakkunniges mening föreligger, då den i sagda lagrum angivna händelsen inträffar, icke synnerligt behov av att medge borgenären tilläggsfrist. Hänsynen till gäldenären kräver även, att tillämpningsområdet för de bestämmelser om förlängning av preskriptionstid, varom i detta sammanhang är fråga, icke göres vidsträcktare än som är nödvändigt för att skydda borgenären från att lida rättsförlust.

Med hänsyn till det sätt, på vilket utgångspunkten för tilläggsfristen bestämts, må anmärkas, att om tilläggsfrist skall inträda, därför att borgenären funnits vara borta, kunna svårigheter uppstå, när det gäller att avgöra, om och när försvinnandet skett. Dessa svårigheter få emellertid icke tillmätas avgörande betydelse, eftersom försvinnandet endast undantagsvis torde inträffa under sådana omständigheter, att frågan, om det inträffat före eller efter preskriptionstidens utgång, blir föremål för tvist. Annan utgångspunkt för tilläggsfristen synes av praktiska skäl icke heller kunna komma i fråga. Därest tilläggsfristen exempelvis anknötes till ett i anledning av försvinnandet utverkat god-mansförordnande, kunde sålunda fara föreligga, att förordnandet icke utfärdades förrän efter preskriptionstidens utgång, eftersom borgenärens anhöriga i regel icke erhålla kunskap om försvinnandet förrän efter det att en viss tid förflutit. Det kan anmärkas, att sådan kunskap dock regelmässigt torde ha erhållits inom ett år efter försvinnandet⁴⁶.

Såsom tidigare anförts kan, medan en tilläggsfrist löper, ett nytt förhållande inträffa, som medför, att ytterligare en förlängning av preskriptionstiden blir aktuell. Då de händelser, som enligt 13 § första stycket kunna medföra, att preskriptionstiden förlänges, övervägande hänföra sig till borgenärens person, har emellertid den omständigheten, att flera sådana händelser inträffa, icke ansetts böra ha till följd, att kumulation av flera frister utan varje begränsning skall äga rum. Förslaget har därför i 13 §

⁴⁶ Jfr uttalande i norska motiven (s. 45): »Komiteen skal indrømme, at Tidspunktet for en Persons Forsvinden undertiden kan stille sig usikkert, navnlig hvor Vedkommende forsvinder under en længere Reise, men tror dog ingenlunde, at det derfor i Almindelighed vil vise sig uskikket som Udgangspunkt for den forlængede Frist's Beregning. Det forekommer os derhos at være det i sig selv rigtigste, at Regelen affattes paa en saadan Maade, at den beskytter mod, at Forældelse skal indtræde i den første Tid efter Kreditors Forsvinden, forinden der endnu er blevet Anledning for dem, der er interesserede i Formuens Bevaring til at træffe de dertil fornødne Foranstaltninger».

andra stycket upptagit föreskrift, att preskriptionstiden icke kan förlängas utöver ett år från den dag, då den jämlikt lagens övriga bestämmelser skulle ha utlöpt.

Försättes gäldenären i konkurs, framstår det som mindre tilltalande, om en borgenär med en snart preskriberad fordran skulle tvingas att anhängiggöra talan mot gäldenären för att utkräva fordringen; borgenären bör kunna bevara sin rätt genom att bevaka fordringen i konkursen. När kungörelse enligt 19 § konkurslagen utfärdas före preskriptionstidens utgång, bör därför preskriptionstiden kunna förlängas, så att borgenären beredes möjlighet att i konkursen bevaka även en vid bevakningstidens utgång eljest preskriberad fordran⁴⁷. På samma sätt som vid konkursfall bör borgenären erhålla en tilläggsfrist, om före preskriptionstidens utgång kungörelse utfärdas i anledning av att gäldenären inlett offentlig ackordsförhandling enligt lagen om ackordsförhandling utan konkurs, eller kallelse sökts å gäldenärens borgenärer enligt den föreslagna lagen om preklusion. Man kan nämligen som regel utgå från att den, som inleder ackordsförhandling eller söker kallelse å borgenärer, icke tager ställning till de anmälda fordringarna, förrän den i kungörelsen utsatta tiden gått till ända. Med hänsyn härtill har i 14 § *första stycket* föreskrivits, att i nu angivna fall preskription icke skall inträda före utgången av den i kungörelsen utsatta tiden för anmälan av fordringen⁴⁸. I det finska lagförslaget ha bestämmelserna i ämnet utformats på ett såtillvida avvikande sätt, att däri stadgats, att när före preskriptionstidens utgång ansökan ingivits om gäldenärens försättande i konkurs, inträder preskription tidigast ett år efter konkursens avslutande. Denna avvikelse sammanhänger med att i finsk rätt konkursreglerna utformats annorlunda än i svensk rätt.

Är gäldenären försatt i konkurs, är någon ytterligare tilläggsfrist icke erforderlig, eftersom ingivandet av bevakningsinlaga avbryter preskriptionen; se härom i det följande. Har däremot gäldenären inlett offentlig ackordsförhandling eller kallelse sökts å gäldenärens borgenärer, bör borgenären beredas ytterligare frist för att avvakta, att på gäldenärssidan tages ställning till de anmälda fordringarna. En tilläggsfrist är för övrigt nödvändig, eftersom anmälan av fordringen icke enligt förslaget medför, att preskriptionen avbrytes, och bestämmelsen i paragrafens första stycke kan föranleda en borgenär, som anmält sin fordran, att tills vidare icke vidtaga andra åtgärder utan avvakta, att fordringen betalas. I 14 § *andra stycket* har därför upptagits bestämmelse av innebörd, att om före preskriptionstidens utgång

⁴⁷ Jfr Ekdahl, *Fordran i konkurs*, s. 9.

⁴⁸ I motiven till 1896 års norska lag uttalas beträffande motsvarande bestämmelse (norska motiven s. 45): »Den her hjemlede Forlængelse af Fristen, hvor offentlig Indkaldelse til Kreditorerne er udfærdiget, antages hensigtsmæssig og ubetænkelig. Kreditor vil i et saadant Tilfælde ikke kunne vente at opnaa Betaling eller Anerkjendelse før efter Udløbet af den i Indkaldelsen satte Frist og det synes da hensigtsløst at kræve af ham, at han skulde melde sig til noget tidligere Tidspunkt end i Indkaldelsen angivet».

kungörelse utfärdats i anledning av inledd offentlig ackordsförhandling eller sökt proklama, och fordran anmäls inom den i kungörelsen utsatta tiden, inträder preskription icke före ett år efter anmälningstidens utgång.

Är gäldenären förmyndare för borgenären, anses enligt gällande rätt preskription icke inträda, medan uppdraget består. Grunden härför torde vara, att gäldenären är borgenärens representant, som har att ombesörja hans angelägenheter. Det kan då icke påräknas, vare sig att borgenären-myndlingen kommer att göra sina fordringar gällande eller att gäldenären-förmyndaren skall tillse, att den mot honom själv riktade fordringen icke preskriberas. Först då borgenären blivit myndig eller ny förmyndare utsetts, vidtagas i regel åtgärder för att avbryta preskriptionen eller utkräva fordringen⁴⁹.

Även förslaget intager den ståndpunkten, att preskription av en myndlings fordringar mot förmyndaren icke skall inträda, så länge uppdraget består. Beträffande den närmare utformningen av en regel i ämnet må anmärkas, att enligt gällande rätt sådana fordringar preskriberas, när tio år förflutit från uppdragets upphörande, dock att för vissa ersättningsanspråk kortare preskriptionstid är föreskriven; se 13 kap. 9 och 10 §§ föräldrabalken. En dylik beräkning av preskriptionstiden synes emellertid, även om den konstruktionen antages, att preskriptionen ständigt avbrytes genom erinran hos gäldenären-förmyndaren, kunna leda till mindre tilltalande resultat, exempelvis för det fall att en fordran tillkommit före förmynderskapet eller i början av ett långt förmynderskap. Enligt förslaget skall därför i stället systemet med tilläggsfrister komma till användning, vilket alltså innebär, att preskriptionstiden för fordringen löper som vanligt under förmynderskapets bestånd men att, om preskriptionstiden utgår, innan viss tid förflutit från förmynderskapets upphörande, förlänges preskriptionstiden motsvarande tid. Den tid, då preskription av nu ifrågavarande fordringar tidigast skall kunna inträda, har bestämts till tre år efter det att förmyndarens befattning upphört. De angivna bestämmelserna ha upptagits i *15 § första stycket*.

Såsom tidigare antytts kan till den enligt förslagets 16 § från tillkomstdagen löpande tjuguariga preskriptionen icke knytas någon tilläggsfrist. Vid ett långvarigt förmynderskap kan det emellertid förekomma, att mer än tjugu år förflyta från fordringens tillkomst, innan tilläggsfristen enligt 15 § första stycket utlöper. För att förebygga att en fordran utan bestämd förfallodag i sådant fall preskriberas enligt 16 § har bestämmelsen i *15 § andra stycket* tillkommit.

⁴⁹ I den svenska rättslitteraturen (Fehr s. 240 f. och Hasselrot s. 41) har den konstruktionen antagits, att gäldenären-förmyndaren såsom borgenärens representant hela förmynderskapstiden är erinrad om sin skyldighet att redovisa och att preskriptionen sålunda är utsatt för ett avbrytande, som upphör först med förmynderskapets upphörande. Jfr FÅB I 1921 s. 296, Nordling s. 103 f. och Rodhe § 58 vid not 80.

Även då gäldenären är sådan god man för borgenären, som i 18 kap. föräldrabalken sägs, har beträffande preskription av borgenärens fordringar mot den gode mannen förlängning av preskriptionstiden på samma sätt som vid förmynderskap ansetts böra inträda. I enlighet härmed har 15 § avfattats⁵⁰.

Tilläggsfrist enligt 15 § kan icke inträda för förmyndarens fordringar mot myndlingen. Enligt vissa uttalanden i rättslitteraturen torde visserligen icke heller sådana fordringar preskriberas under förmynderskapets bestånd⁵¹, men några bärande skäl härför synas icke kunna åberopas. Det kan anmärkas, att frågan om preskription av förmyndarens fordringar mot myndlingen beaktats vid förarbetena såväl till 1894 års danska lagförslag som till 1896 års norska lag utan att föranleda lagförslag⁵².

Det må anmärkas, att i de danska, finska och norska lagförslagen förlängning av preskriptionstiden enligt 15 § avses skola kunna inträda även i vissa andra rättsförhållanden mellan borgenär och gäldenär än de, där gäldenären är förmyndare eller god man för borgenären. Härom hänvisas till den som bilaga till betänkandet fogade sammanställningen över de olika ländernas lagförslag. Vad först angår förhållandet mellan äkta makar torde den föreslagna regeln om korttidspreskription för de i det dagliga livet vanligaste fordringarna böra gälla även då make har sådan fordran mot andra maken. Beträffande vissa fordringar mellan äkta makar äro också särskilda preskriptionsregler givna i 5 kap. 6 § och 8 kap. 6 § giftermålsbalken. Har make fordran mot andra maken på grund av att han beviljat maken lån eller denne förbrukat hans medel, kunna väl vissa skäl tala för att preskription icke skall inträda, så länge äktenskapet består, men med hänsyn bl. a. till makes rätt att vid bodelning göra gällande vederlagsfordran enligt 13 kap. 6 § giftermålsbalken har den sakkunnige ansett en särskild bestämmelse i ämnet överflödig. Det av den finske delegerade vid de nordiska överläggningarna åberopade skälet för att fordringar mellan äkta makar icke böra preskriberas så länge äktenskapet består, nämligen att en make eljest skulle kunna i strid mot lag bortskänka egendom till andra maken genom att avsiktligt låta en fordran mot denne make preskriberas, synes icke helt övertygande, eftersom detta skäl uppenbarligen har sin grund i hänsynen till tredje man. Det må även anmärkas, att en bestämmelse om förlängning av preskriptionstid för makes fordran mot andra maken är upptagen i 1896 års norska lag men saknar motsvarighet i det norska lagförslaget. Beträffande härefter bolagsförhållanden och sysslomannaskap kan visserligen i sådana förhållanden gäldenären — styrelseledamoten respektive sysslomannen — på samma

⁵⁰ Jfr Nordling s. 104 och Fehr s. 242 samt NJA 1913 s. 590 och 1914 s. 26.

⁵¹ Nordling s. 103 och Fehr s. 241. Å andra sidan nämnas i förarbetena till 1924 års förmynderskapslagstiftning endast den omyndiges fordringar hos förmyndaren såsom icke föremål för preskription. (FÅB I 1921 s. 296).

⁵² Thomsens motiv spalt 2328 f. och norska motiven s. 43.

sätt som en förmyndare sägas vara borgenärens — den juridiska personens respektive huvudmannens — representant, och det kan därför antagas, att borgenären i vissa, om än enligt den sakkunniges mening sällsynta, fall icke har möjlighet att göra fordringen gällande, medan förhållandet består och att gäldenären låter den mot honom själv riktade fordringen preskriberas. Från dansk sida har som exempel anförts, att en äldre person låtit en släkting handha förvaltningen av sin förmögenhet utan att de ekonomiska mellanhavandena under en följd av år dryftats. Men i allmänhet föreligga vid nu angivna förhållanden helt andra möjligheter än vid förmynderskap och godmanskap för borgenären att få kännedom om och utkräva fordringen. Den omständigheten att borgenären i vissa fall må sakna möjlighet att göra sin rätt gällande synes med hänsyn främst till dessa falls undantagskaraktär icke böra föranleda särbestämmelser. Även om, såsom enligt de danska och norska lagförslagen, en förlängning av preskriptionstiden endast skulle inträda, då preskription vore på grund av gäldenärens ställning oförenlig med hans plikt att tillvarata borgenärens intressen, synes behov av en bestämmelse i ämnet icke föreligga för svensk rätts vidkommande. Med hänsyn till det anförda har den sakkunnige icke funnit skäl att låta tillämpningsområdet för den i 15 § stadgade förlängningen av preskriptionstiden utvidgas till att avse andra fall än de, då gäldenären är förmyndare eller god man för borgenären.

Tjuguårig preskription

Förslagets huvudregel i 5 § första stycket att preskriptionstiden löper från förfallotid är, såsom i annat sammanhang utvecklats, fullt tillfredsställande, såframt bestämd förfallodag blivit fastställd för en fordran. Men för fordringar utan bestämd förfallodag kunna förslagets regler om beräkning av preskriptionstid i vissa fall leda till mindre tilltalande resultat. Kan borgenären bringa en sådan fordran att förfalla genom anfordran eller uppsägning eller liknande åtgärd, medför visserligen regeln i 5 § andra stycket första punkten, att fordringsförhållandet i allmänhet avvecklas inom rimlig tid. Vid skadeståndsfordringar i utomobligatoriska rättsförhållanden, där preskriptionstiden enligt 6 § räknas från den dag den ersättningsberättigade erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort erhålla kunskap om skadan och den för skadan ansvarige, kan emellertid en avsevärd tid förflyta, innan preskriptionstiden börjar löpa. Och i fordringsförhållanden, som borgenären icke kan bringa att förfalla — som exempel kan nämnas, att gäldenären iklätt sig garanti för skadeståndsansvar för de brister, som kunna uppstå vid ett byggnadsföretag — kan det lätt inträffa, att någon preskriptionstid överhuvudtaget icke börjar löpa, om nämligen några brister icke inträffa. Det vore uppenbarligen stötande och i strid mot preskriptionsinstitutets ändamål, därest i de an-

givna exemplen fordringarna icke skulle kunna bringas ur världen. När en fordrans förfallodag beror på en oviss framtida händelse, kan vidare redan den omständigheten att mycket lång tid förflutit från fordringens tillkomst innebära, att fordringen överhuvudtaget förlorat aktualitet. Att en sådan fordran det oaktat skulle kunna förbli vid liv vore till förfång för bägge parter i fordringsförhållandet. Särskilda bestämmelser om preskription av nu ifrågavarande fordringar synas därför påkallade. Även i Norge har man känt behov av bestämmelser, som skulle möjliggöra ett utslöcknande av bl. a. skadeståndsanspråk i utomobligatoriska rättsförhållanden och vissa slag av villkorade förpliktelser⁵³.

I den danska rättslitteraturen har beträffande utomobligatoriska skadeståndsanspråk sympati uttalats för ett system med dubbla preskriptionstider, dels den allmänna, räknad från den skadelidandes kunskap och dels en längre tid, räknad från den skadegörande handlingen⁵⁴. Vid de nordiska överläggningarna ha de delegerade varit eniga om att upptaga ett sådant system i den föreslagna lagen. En dylik subsidiär preskription synes uppenbarligen böra i princip gälla för alla fordringar utan bestämd förfallodag. Den från fordringens tillkomst beräknade preskriptionstiden bör vara betydligt längre än tio år, eftersom det särskilt vid skadeståndsanspråk i utomobligatoriska rättsförhållanden är av vikt att taga hänsyn till den skadeståndsberättigade, så att det endast i undantagsfall skall inträffa, att hans fordran preskriberas, innan han får den kunskap, som är nödvändig för att den allmänna preskriptionstiden skall börja löpa. Beträffande fordringar, där bestämd förfallodag blivit fastställd, kan däremot något behov icke anses föreligga av en subsidiär preskription, även om förfallodagen fastställts till en tidpunkt mycket långt efter fordringens tillkomst. Då i dylika fordringsförhållanden förfallodagen i regel fastställts genom avtal, och bägge parterna i vart fall torde känna till förfallodagen, skulle tvärtom en bestämmelse i sådan riktning otvivelaktigt kunna leda till mindre tilltalande resultat.

Med hänsyn till det anförda har i förslagets 16 § första stycket första punkten föreskrivits, att fordran, som i 3 § 4. avses, så ock annan fordran, för vilken bestämd förfallodag icke blivit fastställd, i allt fall skall vara preskriberad, när tjugu år förflutit från fordringens tillkomst.

Såsom tidigare utvecklats omfattas icke fordran på bank på grund av att medel insatts eller egendom lämnats i förvar av den allmänna tioåriga eller treåriga preskriptionen. Då bankfordringar i regel förfalla vid anfordran eller efter uppsägning och sålunda ha obestämd förfallodag, äro de alltså underkastade den föreslagna subsidiära preskriptionen. Men i vissa fall kan förfallodagen för en bankfordran vara fastställd till en bestämd tidpunkt efter insättandet. Då skäl ej föreligga att i preskriptions-

⁵³ Holmboe s. 37 f.

⁵⁴ Stang Lund s. 27.

hänseende behandla sådana bankfordringar annorlunda än de, som förfalla vid anfordran eller efter uppsägning, har genom uttrycklig bestämmelse i 16 § första stycket andra punkten den tjuguariga preskriptionen gjorts tillämplig även å bankfordringar med bestämd förfallodag.

Såsom förut angivits skall den tjuguariga preskriptionen i princip gälla för alla fordringar utan bestämd förfallodag. Klart är emellertid, att i vissa fall likväl regelns tillämpning skulle framstå som stötande och opåkallad. Så är händelsen i fråga om fordringar, som förfalla vid någons död. Vidare kan fordran på livränta eller andra sådana fullgörelser, som avses i 3 § 3., ha obestämd förfallotid — en livränta kan exempelvis förfalla, när den berättigade icke längre är arbetsför — men uppenbarligen bör fordringen kunna göras gällande, även om vid denna tidpunkt mer än tjugu år förflutit från dess tillkomst. Och slutligen är för fordran på masspapper förfallotiden obestämd i det vanliga fallet, att den för den individuella obligationen är beroende av utlottning. Då obligationslån enligt sin natur ha mycket lång löptid framstår det som angeläget, att de undantagas från tillämpningsområdet för den subsidiära preskriptionen. I 16 § andra stycket har därför föreslagits en bestämmelse av innebörd, att regeln om tjuguarig preskription i paragrafens första stycke icke skall tillämpas å nu angivna fordringar.

I ett tidigare avsnitt har antytts, att det icke är avsett, att den tjuguariga preskriptionen skall kunna förlängas på grund av att sådana förhållanden inträffat, som kunna medföra att en tilläggsfrist kommer i fråga. Att detta är förslagens innebörd framgår av placeringen av 16 §; jämför bestämmelsen i 15 § andra stycket. Av förslagens systematik följer vidare, att de bestämmelser, som placerats efter 16 § — exempelvis bestämmelserna om preskriptionens avbrytande och om verkan av avtal om preskription — även gälla för den tjuguariga preskriptionen.

Tillskott till aktiebolag m. m.

Speciella bestämmelser om preskription av aktiebolags och ekonomiska föreningars fordringar gentemot medlemmarna på oguldna kapitalinsatser finnas varken i svensk, dansk eller finsk rätt. För Sveriges vidkommande framgår av rättspraxis, att en förbindelse att gälda oguldet kapital har karaktären av obligationsrättslig skuld och preskriberas tio år från förbindelsens utfärdande⁵⁵. Enligt dansk rätt är det däremot tvivelaktigt, om en aktieägars förbindelse gentemot bolaget å oguldet aktiebelopp kan preskriberas⁵⁶. I den norska »Lov om aktieselskaper og kommandittaktie-

⁵⁵ NJA 1934 s. 333; jfr justitieråden Bellinders och v. Seths vota.

⁵⁶ Se Krenchel, Aktieselskabsloven, s. 124, och Sindballe, Dansk Selskabsret III, s. 100. Krenchel uttalar, att preskription är utesluten, då det icke rör sig om »et almindeligt Skyldforhold» utan om »en forpligtende Bestanddel af et Medejendomsforhold», medan Sindballe anser, att allmänna preskriptionsregler skola gälla.

selskaper» föreskrives (38 §), att en aktieägares förpliktelse att bidra till aktiekapitalet icke är föremål för preskription. Bestämmelsen kompletteras av en särskild preskriptionsregel i 1896 års norska lag⁵⁷.

Det kan ifrågasättas, om det överhuvudtaget är nödvändigt med särskilda preskriptionsregler i avseende å fordringar, som grunda sig på tillskottsplikt. I fråga om aktiebolag läser sålunda i regel indrivning av resterande belopp på aktier komma till stånd inom en relativt kort tidrymd långt före utgången av den för fordringen i allmänhet gällande preskriptionstiden. Å andra sidan kunna otvivelaktigt fall tänkas där, trots de i aktiebolagslagen givna bestämmelserna, utfärdade förbindelser å oguldna tecknade belopp icke bli föremål för indrivning, förrän behov föreligger av beloppen. Vare sig det är av försummelse eller av hänsyn till gäldenären eller av annan anledning, som en bolagsstyrelse underlåtit indriva oguldet aktiebelopp och ej heller annorledes åvägbringat preskriptionens avbrytande, synes det stötande, att, medan ännu den för förbindelsen ansvarige är delägare i bolaget, åkommen preskription skall kunna utgöra hinder för betalningsskyldighetens utkrävande. En inträdd preskription kan uppenbarligen även vara till skada för bolaget; som exempel må nämnas, att en första kapitalökning i dylikt fall icke kan genomföras, eftersom registrering av beslutet om ökning av aktiekapitalet ej må beviljas med mindre registrering skett därom, att det tecknade aktiekapitalet blivit till fullo inbetalt (195 § 1 mom. lagen om aktiebolag). Det nu anförda torde med än större fog äga tillämpning beträffande sådana föreningar, som tillämpa metoden att påfordra skriftliga förbindelser å oguldna insatser. Dessa förbindelser lära i regel icke utkrävas förrän efter beslut av föreningsstämma, sedan behov visat sig föreligga av de ifrågavarande insatsbeloppen. Med hänsyn härtill synes beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar preskription av bolagets eller föreningens fordringar på oguldna kapitalinsatser icke böra inträda, så länge gäldenären är medlem i bolaget eller föreningen. I fråga om företagsformer, som innebära personlig ansvarighet för delägarna, torde däremot frågan om en särskild preskriptionsregel för fordran på oguldna tillskott sakna betydelse.

Tvekan kan väl råda om den tidsfrist, som sedan medlemskapet upphört skall löpa, innan preskription inträder. Särskilt med hänsyn till att styrelsen regelmässigt torde ha kunskap om de ifrågavarande fordringarna synes fristen kunna vara jämförelsevis kort. Härför talar jämväl hänsynen till den aktietecknare, som överlåtit icke fullbetald aktie å annan och som, därest han icke befriats från ansvar, är jämte den som övertagit aktien betalningsansvarig. Det synes nämligen stötande, att detta ansvar skall kunna utkrävas lång tid efter medlemskapets upphörande. Men då

⁵⁷ 8 § andra stycket i 1896 års norska lag lyder: »Forpliktelse, som i henhold til selskapskontrakt påhviler medlem av et selskap til å gjøre tilskudd til selskapsmassen, er ikke gjenstand for foreldelse, sålengde vedkommende er medlem av selskapet».

det kan inträffa, att en fordran på kapitaltillskott till aktiebolag eller ekonomisk förening icke förfaller förrän efter medlemskapets upphörande och därjämte från dansk och norsk sida uttalats sympati för en tio-årsfrist har den sakkunnige ansett sig för egen del kunna förorda denna tid.

En bestämmelse i antydd riktning har upptagits i 17 §. Den föreslagna preskriptionsregeln innebär i fråga om fordringar, som förfalla, medan medlemskapet består, en framflyttning av preskriptionstidens utgångspunkt eller en suspension av preskriptionen och för fordringar, som förfalla därefter, en förkortning av preskriptionstiden. Med hänsyn till bestämmelsens speciella karaktär ha de delegerade ansett, att den tioåriga fristen icke bör kunna förlängas även om de i förslaget angivna förutsättningarna för att en tilläggsfrist skall inträda föreligga. Då medlemskapet kan bestå lång tid, böra de fordringar, varom här är fråga, icke heller vara underkastade den tjuguariga preskriptionen enligt 16 §. Dessa förhållanden ha kommit till uttryck genom placeringen av 17 §.

De preskriptionsavbrytande åtgärderna

Enligt 3 § första punkten 1862 års KF kan gäldenären avbryta preskriptionen genom att erkänna fordringen. Såsom exempel på erkännande anger förordningen avbetalning å huvudstol och räntebetaling, som är gjord av gäldenär eller med hans vetskap. Beträffande preskriptionsavbrytande åtgärder från borgenärens sida nämner 1 § i 1862 års KF i första hand krav genom »stämning» eller »lagsökning». Härmed har i praxis och doktrin jämställts framställande av kvittningsanspråk i rättegång, bevakning av fordran i konkurs och anmälan i anledning av kallelse å okända borgenärer. Vidare likställs med ett rättegångsförfarande påkallande av tillämpning av skiljeavtal enligt lagen om skiljemän; jämför 27 § första stycket angivna lag. Enligt 1862 års KF är vidare skriftligt eller muntligt krav preskriptionshinder. Med den utgångspunkt, som gäller för preskriptionen enligt svensk rätt, är det uppenbarligen nödvändigt, att borgenären, om fordringen ej är förfallen före preskriptionstidens utgång, medges rätt att avbryta preskriptionen även genom en blott erinran; bestämmelse härom återfinnes i 1 § i 1862 års KF. Å andra sidan behöver borgenären icke utkräva en fordran, även om den förfallit inom tio-årsfristen; därför har enligt samma författningsrum fordringens tillkännagivande likställts med enskilt krav. Kan gäldenären icke anträffas, avbrytes preskriptionen under vissa förutsättningar enligt 1 § andra och tredje styckena 1862 års KF genom anmälan av fordringen hos offentlig myndighet. Slutligen föreskrives i 3 § andra punkten 1862 års KF, att vissa inteckningsåtgärder ha preskriptionsavbrytande verkan gentemot ägaren av den intecknade egendomen.

I Finland gälla i fråga om de preskriptionsavbrytande åtgärderna från

gäldenärens och borgenärens sida i huvudsak enahanda bestämmelser som de, för vilka nu redogjorts; se 1 och 2 §§ i 1868 års finska förordning. Enligt dansk rätt avbrytes den allmänna, för skuldebrev gällande, tjuguariga preskriptionen enligt DL 5-14-4, därest skuldebrevet förnyas »med Skyldenerens Paaskrivelse, eller med nyt Brev, eller Creditorens Opsigelse, eller Beskikkelse eller Tingsvidne». Beträffande de fordringar, som omnämnas i 1908 års danska lag, avbrytes preskriptionen enligt 2 § angivna lag — förutom genom gäldenärens erkännande — genom att borgenären företager »retslige Skridt» mot gäldenären. I 1896 års norska lag föreskrives i 1 § första stycket, att fordringen före preskriptionstidens utgång skall ha blivit »erkjent eller påtalt» för att preskription icke skall inträda. I 12—15 §§ anges närmare, vilka åtgärder från borgenärens sida, som medföra, att fordringen skall anses »påtalt».

Preskriptionsreglerna skulle otvivelaktigt bli mest effektiva, därest preskriptionen — såsom är fallet vid växelpreskription — endast kunde avbrytas från borgenärens sida. Men en dylik begränsning av kontrahenternas möjligheter att avbryta preskription av en fordran skulle medföra alltför stor inskränkning av deras förmåga att disponera över fordringen, och den skulle även kunna vara till skada för gäldenären, eftersom — med förslagets ståndpunkt i avseende å borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder — möjligheterna till ett önskvärt anstånd med fordringens gäldande i sådant fall uppenbarligen skulle försvåras. Förslaget bibehåller därför den i alla de nordiska länderna gällande regeln om att gäldenärens erkännande skall verka preskriptionsavbrytande. Bestämmelse härom har upptagits i 18 § och motsvarar med hänsyn till sitt sakliga innehåll regeln i 3 § första punkten 1862 års KF. I redaktionellt hänseende föreligga dock två avvikelser. Sålunda nämnes till en början icke särskilt, att avbetalning å huvudstol avbryter preskriptionen. När betalning skall erläggas i särskilda poster — jämför lagen om avbetalningsköp — torde icke betalningen av en post kunna anses innefatta ett erkännande av restskulden, eftersom borgenären har en självständig fordran på varje post, för vilken preskriptionstiden, såsom tidigare utvecklats, bestämmes av kapitalfordringens karaktär. Beträffande betalning av en del av kapitalbeloppet i andra fall har i den norska rättslitteraturen uttalats⁵⁸, att en delvis betalning innebär ett erkännande av att en restskuld föreligger men att den verkar preskriptionsavbrytande för restskulden endast i den mån enighet råder mellan parterna om dess storlek. När betalningen har karaktären av en avbetalning, skulle den sålunda enligt norsk rättsuppfattning kunna avbryta preskriptionen för kapitalfordringen. Häremot har vid de nordiska överläggningarna från dansk sida uttalats, att det är en fiktion att anse en avbetalning i och för sig utgöra ett erkännande av en resterande skuld, även om i det enskilda fallet omständigheterna kunna vara sådana, att

⁵⁸ Holmboe s. 143 ff.

ett erkännande får anses ha givits genom avbetalningen. Med hänsyn härtill ha de delegerade varit eniga om att icke i förevarande lagförslag upptaga något stadgande om avbetalnings verkan. Följaktligen får frågan om en avbetalning skall ha preskriptionsavbrytande verkan bedömas efter omständigheterna i det särskilda fallet. Vidare har i förslaget icke medtagits villkoret i 3 § i 1862 års KF om att en räntebetalning av tredje man för att verka preskriptionsavbrytande skall ha skett med gäldenärens vetenskap. Skälet härtill är, att villkoret närmast synes vilseledande — jämför de olika tolkningarna av uttrycket i rättslitteraturen⁵⁹ — och det för övrigt icke torde möta svårigheter att utifrån lagens ståndpunkt avgöra verkan av en räntebetalning, som skett genom tredje man.

Vad härefter angår borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder kunna invändningar riktas mot ett system som det svensk-finska, vilket medger en borgenär möjlighet att dröja med att utkräva en kanske bestridd fordran, om han blott vart tionde år avbryter preskriptionen genom att erinra gäldenären om fordringen eller tillkännage fordringen hos honom. Sålunda kan härigenom preskriptionsinstitutets ändamål, att fordringsförhållanden skola avvecklas inom rimlig tid, motverkas. Helt i strid mot vad som bl. a. åsyftats med det svensk-finska systemet⁶⁰ lär vidare förloppet av en genom ett flertal dylika avbrott åvägabragt förlängd preskriptionstid otvivelaktigt verka därhän, att bevissvårigheterna ökas. De nu angivna olägenheterna avhjälpas i viss mån genom den i 6 § i 1862 års KF angivna möjligheten för en gäldenär, hos vilken fordran blivit genom krav utom rätta eller genom erinran bevakad, att anställa s. k. provokatorisk talan för att få anspråket prövat, men denna möjlighet torde endast begagnas i ringa omfattning. Det anförda talar enligt den sakkunniges mening med styrka för att de preskriptionsavbrytande åtgärderna från borgenärens sida skola ha den karaktären, att fordringens tillvaro och storlek därigenom blir konstaterad. Erinran och tillkännagivande liksom också enskilt krav ha därför icke ansetts böra tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan. Och med hänsyn till förslagets bestämmelser om den tidpunkt, då ett av borgenären inlett förfarande mot gäldenären skall anses ha avbrutit preskriptionen, varom mera nedan, har anledning icke heller förelegat att vidare medge borgenären rätt att avbryta preskriptionen blott genom anmälan hos offentlig myndighet; jämför 1 § andra och tredje styckena 1862 års KF. Anledning har även saknats att i förslaget upptaga en bestämmelse motsvarande den i 6 § i 1862 års KF.

Såsom tidigare anförts kan enligt 1862 års KF preskriptionen avbrytas genom inskrivningsdomarens beslut, varigenom ansökan om inteckning bifalles eller förklaras vilande, eller genom anteckning om innehav av

⁵⁹ Se Nordling s. 110, Fehr s. 248, Hasselrot s. 49 f., Serlachius, Obligationsrättens allmänna del, s. 218 och Ekström s. 967 not 3; jfr Lagkommittén s. 215 f.

⁶⁰ Jfr Lagkommittén s. 215.

inteckningshandling. Inteckningsåtgärderna torde ha förlänats preskriptionsavbrytande karaktär av det skälet, att de likställts med erinran och tillkännagivande⁶¹. Emellertid har förslaget fränkännt sistnämnda åtgärder preskriptionsavbrytande verkan. För övrigt torde ansökan om inteckning i regel göras i omedelbar anslutning till skuldebrevets utfärdande utan hänsyntagande till det förhållandet, att ansökningens bifallande avbryter preskriptionen. I sådana fall saknar också inskrivningsdomarens beslut — därest förskrivningen icke förfaller vid anfordran — betydelse för preskriptionens avbrytande. Även en anmälan om innehav av inteckning lär endast undantagsvis ske för att åstadkomma preskriptionsavbrott. Anmälningen torde i stället regelmässigt vara förestavad av andra hänsyn, och tidpunkten för densamma är också oavhängig av behovet av ett preskriptionsavbrott. I den mån borgenären har intresse av att med fordringsförhållandets bestående få ett preskriptionsavbrott åvägabragt gentemot ägaren av den intecknade egendomen — panträtten består enligt förslaget även om fordringen preskriberas — synes borgenären utan svårighet kunna utverka räntebetalning eller annorledes erhålla ett preskriptionsavbrytande erkännande av gäldenären. Med hänsyn härtill saknar förslaget motsvarighet till bestämmelsen i 3 § andra punkten 1862 års KF.

I enlighet med vad ovan utvecklats kommer enligt förslaget som preskriptionsavbrytande åtgärd från borgenärens sida främst i fråga inledande av rättegång mot gäldenären, men därmed bör jämsställas varje åtgärd, som kan leda till ett avgörande av fordringsförhållandet med samma bindande verkan som en dom, således bl. a. påkallande av tillämpning av skiljeavtal enligt lagen om skiljemän⁶². I 19 § första stycket har därför — i överensstämmelse med vad som gäller flerstädes inom speciallagstiftningen — intagits en allmänt formulerad föreskrift om att preskriptionen avbrytes genom att borgenären anhängiggör talan mot gäldenären för att erhålla dom eller liknande avgörande.

Den preskriptionsavbrytande verkan, som sålunda tillerkännts anhängiggörande av talan mot gäldenären, bör otvivelaktigt även tillerkännas en bevakning av fordringen i gäldenärens konkurs. Då det emellertid syns den sakkunnige tvivelsamt, huruvida sådan åtgärd kan direkt subsumeras under begreppet anhängiggörande av talan, har särskilt stadgande om verkan av bevakning i gäldenärens konkurs ansetts erforderligt; det har i förslaget upptagits som 20 §. Eftersom åtgärden riktar sig mot konkursboet har för tydlighetens skull utsagts, att avbrytandet har verkan även mot gäldenären. Det må här framhållas, att enligt förslagets principer kan anmälan av fordran i anledning av att gäldenären inlett offentlig ackordsförhandling eller kallelse sökts å gäldenärens borgenärer icke verka preskriptionsavbrytande,

⁶¹ Jfr Nordling s. 111, Fehr s. 258 och KProp. 1934 nr 100 s. 32.

⁶² Jfr 27 § första stycket lagen om skiljemän, SOU 1925:21 s. 110 och 1935:18 s. 195 samt Rodhe § 58 vid not 85.

eftersom sådana förfaranden icke med nödvändighet förutsätta ett ställningstagande till fordringen.

Av 4 § i 1862 års KF framgår, att »verkställighet» verkar preskriptionsavbrytande för en fordran, som fastställts genom dom eller utslag⁶³. Det kan emellertid ifrågasättas, om skäl föreligga att låta utmätning och annan verkställighet avbryta preskriptionen för en domfäst fordran. Genom domen har fordringens tillvaro och storlek blivit fastslagen, och det skulle otvivelaktigt bäst överensstämma med preskriptionsinstitutets idé, därest borgenären berövades möjlighet att göra fordringen gällande, om han icke inom preskriptionstiden för domskravet utverkat verkställighet. Det är emellertid utan vidare tydligt, att ett sådant betraktelsesätt i praktiken skulle leda till stötande konsekvenser. Anmärkas må ock att enligt ordalagen i 1896 års norska lag kan preskriptionen för en domfäst fordran överhuvudtaget icke avbrytas, varför den norska rättslitteraturen blivit nödsakad uttala⁶⁴, att preskriptionen utan hinder av domens rättskraft må avbrytas genom anhängiggörande av ny talan mot gäldenären. Med hänsyn till det anförda har den sakkunnige funnit sig böra vidbliva gällande rätts ståndpunkt i fråga om verkställighetsförfarandets preskriptionsavbrytande karaktär. En bestämmelse i ämnet har upptagits i 21 §. Enligt förslaget avbryter icke blott utmätning preskriptionen; även ansökan om införsel enligt lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta tillerkännes preskriptionsavbrytande verkan. Och anledning har icke heller synts föreligga att begränsa den preskriptionsavbrytande verkan av verkställighet till de fall, då borgenärens fordran fastställts genom dom eller utslag; även verkställighet på grund av andra utsökningstitlar och i förekommande fall utan utsökningstitel avbryter preskriptionen.

Ett särskilt spörsmål, som påkallar sin uttryckliga lösning, är från vilken tidpunkt borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder skola ha verkan.

Vad först angår det fall att borgenären inlett rättegång mot gäldenären är enligt gällande svensk-finsk rätt delgivningensdagen avgörande, när det gäller att fastslå den tidpunkt, då preskriptionen avbrutits. I 1 § i 1862 års KF föreskrives nämligen, att »stämning» och »lagsökning» skola ske »hos» gäldenären, och även i 1 § i 1868 års finska förordning är uttrycklig föreskrift meddelad om att delgivning skall ske före preskriptionstidens utgång. För svensk rätts del torde vad den allmänna fordringspreskriptionen beträffar ändrad ståndpunkt icke ha föranletts av nya rättegångsbalken⁶⁵. Det må anmärkas, att delgivningensdagen bildar utgångspunkt för preskriptionsavbrott även vid växelpreskription. I samband med införandet av nya rätte-

⁶³ Av förarbetena till 1862 års KF (Äldre lagberedningen s. 63) framgår, att påbörjad verkställighet av en domfäst fordran likställts med ett tillkännagivande av fordringen.

⁶⁴ Holmboe s. 155 ff. jämte hänvisningar i not 23 å s. 156.

⁶⁵ Se SOU 1938:44 s. 187, Ekdahl i TfSA 1951 s. 50 f., Söderlund i TfSA 1951 s. 266 f. samt Rodhe § 58 vid not 56.

gångsbalken övervägde processlagberedningen, om icke i växel mål i stället stämmningsansökningens ingivande borde vara avgörande⁶⁶. Beredningen fann emellertid icke skäl föreslå någon regel härom och åberopade därvid särskilt, att även enligt dansk och norsk växelrätt stämningens delgivande vore avgörande samt att, om en stämmningsansökan avvisades, gäldenären sannolikt icke erhöle kännedom om växelkravet, varför det skulle vara obilligt mot honom att anse preskriptionen avbruten därmed att stämmningsansökningen inkommit till rätten. Enligt 12 § första stycket 1896 års norska lag anses däremot preskriptionen rätttidigt avbruten, om stämning har kommit in till rätten före fristens utgång. På samma sätt har beträffande de i 1908 års danska lag angivna preskriptionsavbrytande åtgärderna tidpunkten för stämningens ingivande till rätten ansetts avgörande för frågan, när preskriptionsavbrott skett⁶⁷.

Avgörande skäl tala enligt den sakkunniges mening för att inledande av rättegång mot gäldenären skall tillerkännas preskriptionsavbrytande verkan från den tidpunkt, då stämmningsansökan ingivits till domstol. Härigenom ernås överensstämmelse med rättegångsbalkens regler om talans väckande, och borgenären behöver icke riskera rättsförlust, därest delgivning av ena eller andra orsaken fördröjes. Vidare bli speciella regler överflödiga för det fall, att gäldenären icke kan anträffas; jämför 1 § andra och tredje styckena 1862 års KF. De hänsyn till gäldenären, som av processlagberedningen åberopats, kunna icke tillmätas avgörande betydelse, och de ha för övrigt beaktats vid utformningen av reglerna om verkan av borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder. I överensstämmelse härmed har i 19 § *andra stycket* stadgats, att i rättegång preskriptionen skall anses avbruten genom talans väckande.

Har borgenären påkallat tillämpning av skiljeavtal kan det icke för att preskriptionen skall anses rätttidigt avbruten såsom vid inledande av rättegång påfordras, att skiljenämnden före fristens utgång erhållit kännedom om att tillämpning av avtalet påkallats. Ett dylikt villkor vore orimligt, eftersom det i vissa fall kunde medföra, att borgenären finge igångsätta förfarandet långt före preskriptionstidens utgång för att vara säker på att skiljenämnden skulle hinna organiseras. Däremot synes det ur rättssäkerhetens synpunkt böra krävas, att gäldenären före preskriptionstidens utgång erhållit kännedom om borgenärens åtgärd. Denna princip har ock kommit till uttryck i 27 § första stycket lagen om skiljemän. Vad berörda lagrum härutinnan avser att uttrycka har synts böra ha sin plats i den föreslagna preskriptionslagen. Jämte det nyssberörda lagrum föreslagits skola upphävas har därför i 19 § *tredje stycket* intagits bestämmelse om att, där borgenärens talan enligt skiljeavtal skall prövas av skiljemän, inträder preskriptionsavbrott, när borgenären på sätt i 11 § lagen om skiljemän sägs

⁶⁶ SOU 1944:10 s. 259 f.

⁶⁷ Ussing § 42. VI. 2.

påkallar tillämpning av avtalet. I det danska lagförslaget har som ett villkor för att preskriptionsavbrott skall ha kommit till stånd föreskrivits, att borgenären — förutom att han före preskriptionstidens utgång »iværksat, hvad der fra hans side skal gøres for at sætte sagen i gang» — därefter »fremmer den uden uforfødt ophold». Motsvarande bestämmelse finnes i det norska lagförslaget. Det angivna villkoret har motiverats med att skiljemannaförfarandet i Danmark och Norge är oreglerat i lag. Villkoret kunde väl även för svensk rätts vidkommande anses ha ett visst berättigande, eftersom skiljemännen enligt 15 § lagen om skiljemän icke äga stadga vite eller eljest använda tvångsmedel och sålunda sakna möjlighet att ingripa mot en borgenär, som egenvilligt förhålar saken. Å andra sidan saknar parts försumlighet att utföra sin talan betydelse för skiljemannaförfarandet som sådant. Det bör vidare beaktas, att svårigheter kunna uppstå, när det gäller att avgöra, om borgenären gjort sig skyldig till försummelse. Med hänsyn till de begränsade möjligheterna att klandra en skiljedom framstår det även som stötande att, oaktat borgenären vidtagit vissa åtgärder före preskriptionstidens utgång, borgenärens talan skulle kunna ogillas som preskriberad, blott därför att han icke »uden uforfødt ophold» medverkat till att förfarandet fortskridit. Den sakkunnige har därför icke ansett sig böra upptaga detta villkor i det svenska lagförslaget.

När borgenären bevakat fordran i gäldenärens konkurs kan annan tidpunkt för preskriptionsavbrottet icke komma i fråga än den, då fordringen anmälts hos konkursdomaren. Bestämmelse i enlighet härmed återfinnes i 20 §. I vissa fall är det emellertid erforderligt att ge den preskriptionsavbrytande åtgärden verkan från en tidigare tidpunkt. När ansökan om gäldenärens försättning i konkurs ingivits till konkursdomaren mot slutet av preskriptionstiden, skulle det sålunda framstå som mindre tilltalande, därest en borgenär, som inom bevakningstiden men efter preskriptionstidens utgång anmält sin fordran, icke skulle vara förvarad vid sin rätt genom bevakningen. Med hänsyn härtill har i 20 § ytterligare föreskrivits, att anmälan av fordran inom bevakningstiden har avbrytande verkan från den tid, då ansökningen om gäldenärens försättning i konkurs ingavs till konkursdomaren. Bestämmelsen kompletterar stadgandet i 14 § om förlängning av preskriptionstiden, då före tidens utgång kungörelse utfärdats om att gäldenären försatts i konkurs.

Avbryter borgenären preskriptionen genom att söka verkställighet för sin fordran, bör i överensstämmelse med vad som gäller, då borgenären inlett rättegång mot gäldenären, preskriptionen anses avbruten i och med att ansökningen om verkställighet inkommit till den exekutiva myndigheten. Att detta är förslagens innebörd framgår av avfattningen av 21 § första stycket. I vissa fall sker emellertid verkställighet utan direkt ansökan. Härvid kommer främst i fråga sådan verkställighet »utan dom eller utslag», som avses med bestämmelserna i 14 § promulgationsförordningen till utsökningslagen.

Vid exempelvis indrivning av restförd skatt, där förfarandet inledes med att skattemyndigheten översänder restlängder till utmätningsmannen, synes översändandet av restlängderna icke böra verka preskriptionsavbrytande, utan med hänsyn till indrivningsförfarandets speciella karaktär bör preskriptionen för en fordran å restförd skatt icke anses avbruten förrän i samband med verkställighetsförrättningen. Även vid annan verkställighet utan särskild ansökan synes tidpunkten för förrättningen böra vara avgörande för frågan, när preskriptionsavbrott skett. I enlighet härmed har 21 § andra stycket avfattats.

Verkan av preskriptionsavbrott

När preskriptionen avbrutits genom gäldenärens erkännande begynner ny preskriptionstid att löpa från dagen för erkännandet. Denna i sig självfallna regel ligger i förslaget innesluten i 23 § första stycket.

Även då borgenären avbrutit preskriptionen skall enligt 23 § första stycket i princip ny preskriptionstid börja löpa. Den legislativa lösningen av spörsmålet om verkan av borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder är emellertid här icke omedelbart given.

Enligt 1862 års KF börjar ny preskriptionstid att löpa så snart borgenären avbrutit preskriptionen. I 1 § i 1862 års KF har erinran intagits om att borgenären efter preskriptionsavbrott är skyldig att, så länge fordringen inestår, bevaka den »inom vart tionde år från den dag, då sista bevakningen skedde». Har borgenären avbrutit preskriptionen genom att inleda rättegång mot gäldenären framgår av 4 § i 1862 års KF, att preskriptionsavbrott sker varje gång gäldenären höres eller till hörande kallas samt att preskriptionen även avbrytes genom utfärdande av dom eller utslag, vilka åtgärder få anses likställda med ett tillkännagivande av fordringen. Enligt svensk rätt kan sålunda preskription i och för sig inträda, medan en process pågår. Att detta är gällande rätts ståndpunkt framgår av förarbetena till 1862 års KF⁶⁸ och av de bestämmelser, som i angivna lagrum givits om att »lagsökning» är utan verkan, när mer än tio år förflutit från det gäldenären »sist hördes eller till hörande kallades», såvida icke under mellantiden fordringen bevakats eller utslag utfärdats eller, om utslaget skolat kungöras gäldenären, kungörelse skett. Även då borgenären avbrutit preskriptionen genom att bevaka fordringen i gäldenärens konkurs torde enligt gällande rätt ny preskriptionstid löpa som vanligt från avbrottet. I rättslitteraturen har dock uttalats, att preskription i intet fall skulle inträda, så länge konkursen pågår⁶⁹.

De angivna reglerna gälla även i finsk rätt. Enligt 1896 års norska lag

⁶⁸ Äldre lagberedningen s. 63.

⁶⁹ Ekdahl, Fordran i konkurs, s. 37 f.; jfr Hasselrot s. 54. Beträffande växelpreskription må hänvisas till lagrådet KProp. 1932 nr 2 s. 167 f. samt till NJA 1897 s. 28 och 1908 s. 32.

fortsätter däremot den för fordringen löpande preskriptionstiden, även om borgenären vidtagit åtgärd till preskriptionens avbrytande, men om preskriptionstiden för fordringen utgår efter preskriptionsavbrottet behåller fordringen sin fulla rättskraft, så länge det av borgenären igångsatta förfarandet pågår, vilket alltså innebär, att preskription icke inträder under denna tid. Ny preskriptionstid löper när förfarandet avslutats, dock endast under förutsättning att fordringsförhållandet blivit prövat. Har förfarandet avstannat dessförinnan, kan borgenären under vissa förutsättningar erhålla en tilläggsfrist; se 12—15 §§ i 1896 års norska lag. Även enligt 1908 års danska lag torde en preskriptionsavbrytande åtgärd från borgenärens sida ha den verkan, att preskription icke inträder, så länge förfarandet pågår, och enligt lagens 2 § går den preskriptionsavbrytande verkan av borgenärens »retslige Skridt» förlorad, därest borgenären icke »uden uforførdent Ophold forfølger disse till Erhvervelse af Forlig, Dom eller anden Retsafgørelse».

Då borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder innebära igångsättande av ett förfarande, som i regel kräver en viss tidrymd, uppstår till en början frågan, om preskription skall kunna inträda, medan förfarandet pågår, Enligt den sakkunniges mening bör borgenären undantagslöst äga rätt att, därest han så önskar, avvakta resultatet av sin åtgärd och icke tvingas att vidtaga andra åtgärder under förfarandets gång. Förslaget utgår därför i fråga om borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder från samma princip som enligt vad tidigare utvecklats gäller då ett sådant förhållande inträffat, som kan medföra att en förlängning av preskriptionstiden kommer i fråga, nämligen att den vid preskriptionsavbrottet löpande preskriptionstiden fortsätter, men att preskription icke inträder, medan förfarandet pågår.

Under den tid preskription sålunda icke inträder, kan borgenären begagna andra honom till buds stående möjligheter för att utkräva fordringen. Om exempelvis borgenären på den ursprungliga preskriptionstidens sista dag väckt talan mot gäldenären vid domstol, och borgenären därefter kommer i skuld till gäldenären, kan han kvitta sin skuld mot fordringen. Går gäldenären i konkurs medan rättegången pågår, kan borgenären bevaka fordringen i konkursen och nedlägga rättegången mot gäldenären.

Den avvärjande verkan av borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder är icke inskränkt till första instans. Om borgenären fullföljer talan mot ett avgörande, varigenom hans krav ogillats, består verkan av hans preskriptionsavbrytande åtgärd även i högre instans. I norsk rättslitteratur har ifrågasatts⁷⁰, om icke verkan av borgenärens åtgärder bör bestå även då en ogillande dom angripes genom extraordinära rättsmedel. Till stöd härför har åberopats, att eftersom lagen ger möjlighet att på detta sätt angripa en dom, böra åtgärderna ha verkan på samma sätt som när talan mot domen fullföljts i vanlig ordning. Häremot kan emellertid invändas, att det bör gå

⁷⁰ Holmboe s. 151 f.

ut över borgenären, om han icke rätteligen fullföljer talan mot en dom eller annat avgörande. Frågan synes böra överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra.

Med hänsyn till att preskription icke kan inträda, medan det av borgenären igångsatta förfarandet pågår, bör i princip förfarandets avslutning bilda utgångspunkt för ny preskriptionstid. I detta sammanhang framställer sig emellertid ytterligare den frågan, om ny preskriptionstid skall börja löpa från förfarandets avslutning oberoende av det slut, vartill förfarandet lett, eller om det av hänsyn till preskriptionsreglernas effektivitet måste krävas, att förfarandet lett till, att fordringens tillvaro och storlek blivit konstaterad.

Utifrån gällande rätt framstår det som naturligt att icke uppställa krav på att fordringsförhållandet skall ha blivit prövat för att ny preskriptionstid skall börja löpa. Ett system, enligt vilket fordringen förbleve bestående även efter det att ett preskriptionsavbrytande förfarande visat sig resultatlöst, synes emellertid icke kunna accepteras med hänsyn till att borgenären enligt förslaget förvägrats rätt att avbryta preskriptionen genom enskilt krav och därmed jämställda åtgärder. Någon större skillnad synes nämligen icke föreligga mellan en av borgenären anhängiggjord talan, som icke leder till avgörande av saken, och ett enskilt krav. Och det osäkerhetstillstånd beträffande en fordrans tillvaro och storlek, vilket föreligger vid exempelvis skadeståndsanspråk, undanröjes icke genom att blott tvinga borgenären att anhängiggöra talan mot gäldenären, utan det måste även krävas, att borgenärens talan leder till ett slutligt avgörande av fordringsförhållandet. Förslaget har därför — efter mönster av 1896 års norska lag och 1908 års danska lag — givit reglerna om preskriptionsavbrott en sådan utformning, att den preskriptionsavbrytande verkan av borgenärens åtgärder går förlorad, om åtgärderna icke lett till ett resultat, som innefattar ett konstaterande av fordringens tillvaro och storlek⁷¹. Har borgenären inlett rättegång mot gäldenären eller påkallat tillämpning av skiljeavtal börjar alltså ny preskriptionstid att löpa blott om åtgärden lett till dom eller liknande avgörande. Och då borgenären avbrutit preskriptionen genom att bevaka fordringen i gäldenärens konkurs är det — helt i överensstämmelse med vad som enligt det nyss sagda ansetts böra krävas vid ett rättegångsförfarande — en förutsättning för att ny preskriptionstid skall börja löpa, att anmärkning ej framställts mot bevakningen eller att förlikning i anledning av framställd anmärkning träffats eller att anmärkningen ogillats genom rättens avgörande, d. v. s. att bevakningen föranlett yrkad betalningsrätt i konkursen. Då borgenären söker verkställighet för sin fordran, är visserligen fordringens tillvaro och storlek redan fastslagen. Men då, såsom i det föregående anförts, verkställigheten av praktiska skäl tillerkänts preskriptionsavbrytande karaktär,

⁷¹ Jfr i fråga om brytande av specialpreskription Rodhe § 58 vid not 86, FGB IV 1918 s. 267 f. samt SOU 1925:21 s. 110 och 1944:10 s. 248.

bör, eftersom en prövning regelmässigt sker huruvida de formella och materiella förutsättningarna för verkställighet föreligga⁷², ny preskriptionstid börja löpa endast då ansökningen lett till verkställighet.

Att vad nu anförts är förslaget innehörd framgår av 23 § *andra stycket*, sammanställd med 22 §, för vilken nu skall redogöras.

Har ett av borgenären igångsatt förfarande avslutats under sådana omständigheter, att ny preskriptionstid icke skall börja löpa, blir fordringen preskriberad i och med avstannandet, därest den ursprungliga preskriptionstiden för fordringen då utgått. Hänsynen till borgenärens berättigade krav på att icke oförskyllt åsamkas rättsförlust kräver emellertid, att han medges en frist, under vilken han kan begagna andra honom till buds stående medel för att bevara sin rätt. En sådan frist har redan enligt gällande rätt för vissa fall medgivits borgenär, som påkallat tillämpning av skiljeavtal; se 27 § *andra stycket* lagen om skiljemän. När borgenären avbrutit preskriptionen genom att anhängiggöra talan mot gäldenären eller genom att söka verkställighet bör emellertid som en förutsättning för att borgenären skall komma i åtnjutande av den angivna fristen krävas, att han är utan skuld till det uppkomna läget. I 22 § *första stycket* har därför givits föreskrift av innebörd, att om mot dom eller liknande avgörande eller mot verkställighet mött hinder, skall, där ej borgenären uppsåtligt föranlett detta förhållande, preskription icke inträda, förrän viss tid förflutit efter det att förfarandet avstannat. För den svenska avfattningen har tjänat som förebild 27 § *andra stycket* lagen om skiljemän, vilken bestämmelse i anledning härav torde bli onödig och därför föreslås skola upphävas.

Den tid, under vilken verkan av borgenärens preskriptionsavbrytande åtgärder består, har icke ansetts böra göras kortare än sex månader⁷³. Under denna tid kan borgenären alltså anhängiggöra ny talan mot gäldenären, men han kan också, om annan möjlighet yppar sig att utkräva fordringen, exempelvis kvittning, begagna sig härav. Anhängiggör borgenären ny talan mot gäldenären, kan denne givetvis framställa preskriptionsinvändning och som grund härför åberopa, att det berodde på borgenären, att hans tidigare talan icke ledde till resultat.

Beträffande tilläggsfristens utgångspunkt må anmärkas, att enligt 27 § *andra stycket* lagen om skiljemän den tidpunkt är avgörande, då hindret blev parten kunnigt. Den sakkunnige har övervägt att räkna fristen från tidpunkten för ett myndighetens avgörande i anledning av det uppkomna hindret, men då det kan antagas, att myndigheten i vissa fall helt formlöst skiljer saken från sig, har denna tidpunkt av hänsyn till borgenären likväl icke ansetts böra tagas till utgångspunkt. Härvid har också beaktats, att

⁷² Se härom Hassler, Utsökningsrätt, s. 79 ff. och 193 ff.

⁷³ I 27 § *andra stycket* lagen om skiljemän är tidsfristen 60 dagar. I proposition var den bestämd till 90 dagar, men paragrafens slutliga lydelse tillkom på hemställen av lagutskottet. Annat skäl för ändringen än att klanderfristen i 21 § *sista stycket* samtidigt föreslogs förkortad från 90 till 60 dagar synes ej ha åberopats; se FLU 1929 nr 32 s. 4.

om exempelvis en skiljedom är ogill enligt 20 § lagen om skiljemän, vilket får anses utgöra ett sådant hinder, som kan medföra att en tilläggsfrist kommer i fråga, kan det lätteligen inträffa, att borgenären erhåller kännedom härom först när längre tid förflutit efter skiljedomens utfärdande. Å andra sidan synes det böra krävas av en borgenär, som vidtagit en preskriptionsavbrytande åtgärd, att han icke förhåller sig helt passiv utan själv undersöker det av honom anhängiggjorda ärendets läge. Med hänsyn härtill räknas enligt förslaget tilläggsfristen från den tidpunkt, då den uppkomna situationen blev eller bort bliva borgenären kunnig.

Har borgenären bevakat fordran i gäldenärens konkurs, tillerkännes enligt 20 § bevakningen, därest den skett inom bevakningstiden, preskriptionsavbrytande verkan redan från den tid, då ansökningen om gäldenärens försättande i konkurs ingavs till konkursdomaren. Om emellertid en borgenär ingivit sådan ansökan mot slutet av preskriptionstiden i avsikt att med stöd av angivna bestämmelse bevaka fordringen i konkursen efter preskriptionstidens utgång, skulle det framstå som mindre tilltalande, därest borgenären förlorade sin rätt att utkräva fordringen därför att konkursansökningen lämnats utan bifall. För att förebygga en sådan möjlighet har i 22 § *andra stycket* upptagits bestämmelse av innebörd, att borgenären i sådant fall äger åtnjuta den i 22 § första stycket stadgade sex-månadersfristen under förutsättning att han icke uppsåtligen föranlett förhållandet. Anledning föreligger däremot icke att giva annan borgenär än konkurssökanden sådan tilläggsfrist.

Såsom tidigare anförts börjar icke ny preskriptionstid löpa, då preskriptionen avbrutits genom bevakning i konkurs men bevakningen ej föranlett betalningsrätt i konkursen. På grund av konkursförfarandets speciella karaktär — domen är sålunda icke bindande gentemot gäldenären personligen — bör emellertid borgenären i dylikt fall för att kunna vända sig direkt mot gäldenären äga tillgodonjuta enahanda tilläggsfrist, som enligt 22 § första stycket tillkommer borgenär, vilken icke ernått dom eller liknande avgörande eller verkställighet. Med hänsyn till de särskilda rättegångsregler, som enligt konkurslagen gälla för tvistefrågor angående bevakade fordringar, har anledning dock icke syntts föreligga att som villkor för att borgenären skall komma i åtnjutande av tilläggsfristen föreskriva, att borgenären icke uppsåtligen föranlett förhållandet. I enlighet härmed har 22 § *tredje stycket* avfattats.

Preskriptionsavbrott i solidariska gäldsförhållanden m. m. Force majeure

Äro flera gäldenärer solidariskt ansvariga för gäld, blir frågan om preskriptionens avbrytande att bedöma särskilt för envar av dem; jämför KF den 20 december 1851 ang. sättet för uppsägning av förbindelser, för vilka flera äro ansvariga. Vid borgen kan sålunda icke ett erkännande av huvud-

gäldenären medföra, att preskriptionen avbrytes i förhållande till löftesmannen. Och en preskriptionsavbrytande åtgärd från borgenärens sida mot en av gäldenärerna avbryter icke preskriptionen mot de övriga. Om emellertid borgenären ämnar utkräva en fordran, för vilken flera gäldenärer äro solidariskt ansvariga, mot slutet av en för samtliga jämlöpande preskriptionstid, skulle det framstå som stötande, om borgenären icke skulle kunna avvakta resultatet av sin talan mot en av gäldenärerna med bibehållen rätt mot de övriga utan att avbryta preskriptionen mot dem. Med hänsyn härtill har i *24 § första stycket* upptagits stadgande av innebörd, att borgenär, som före preskriptionstidens utgång mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer anhängiggjort talan, har sin rätt förvarad jämväl mot annan av gäldenärerna under förutsättning att borgenären meddelat denne om sin åtgärd. Då meddelandet har till syfte att underrätta sistnämnde gäldenär om att fordringen kan komma att utkrävas av honom, skall meddelandet ha delgivits gäldenären, innan borgenärens fordran mot honom preskriberades. I fråga om underrättelseförfarandet har därför ansetts lämpligt att anknyta till stadgandet i 14 kap. 13 § RB. Då det är önskvärt, att fordringsförhållandet slutgiltigt avvecklas inom rimlig tid, har borgenären vidare ålagts skyldighet att mot den underrättade gäldenären vidtaga åtgärd till preskriptionens avbrytande inom sex månader efter det att borgenärens talan mot den förste gäldenären avslutats genom dom eller annorledes.

Även utanför solidariska gäldsförhållanden kan sammanhanget mellan två fordringar vara sådant, att borgenären bör medges anstånd med preskriptionsavbrytande åtgärder mot den ene av gäldenärerna. Ett sådant fall föreligger exempelvis, där borgenären anhängiggjort talan mot en gäldenär, men borgenären, därest han tappar saken, kan framställa skadeståndsanspråk mot tredje man. Erhåller borgenären icke anstånd med att avbryta preskriptionen mot tredje mannen, kan han riskera, att hans eventuella fordran mot denne är preskriberad när det blir aktuellt att göra den gällande, eftersom preskriptionstiden för fordringen enligt 5 § andra stycket första punkten löper från den tidpunkt borgenären tidigast kunnat erhålla dom mot den förste gäldenären. Och även då talan anhängiggjorts mot borgenären, men denne kan framställa återgångskrav mot tredje man, ligger i öppen dag, att borgenären har motsvarande behov av anstånd med preskriptionsavbrytande åtgärder mot tredje mannen. Av anförda skäl har i *24 § andra stycket* föreskrivits, att vad i paragrafens första stycke stadgats skall äga motsvarande tillämpning, när talan anhängiggjorts av eller mot någon, och denne, om han tappar saken, kan mot tredje man framställa anspråk på skadestånd eller återgångskrav eller annat dylikt.

Omständigheterna kunna slutligen vara sådana, att borgenären saknar möjlighet att före preskriptionstidens utgång avbryta preskriptionen mot en gäldenär. Detta är fallet, när hinder för borgenären att vidtaga åtgärd

till preskriptionens avbrytande möter i lagbud, som utfärdats inom eller utom riket. Även annat oöverstigligt hinder kan komma i fråga. I dylika fall (force majeure) bör borgenären vara bevarad vid sin rätt, till dess viss tid förflutit från hindrets upphörande. Härom har efter mönster av 54 och 71 §§ växellagen bestämmelse upptagits i 25 §. Den i 71 § växellagen angivna fristen om en månad har emellertid ansetts vara alltför kort, då den föreslagna bestämmelsen skall tillämpas även å fordringsförhållanden utanför handels- och affärlivet, och de delegerade ha därför varit eniga om att fristen borde bestämmas till sex månader. Det må beträffande fristens längd anmärkas, att avvikande föreskrift givits i 4 § lagen angående förordnande om anstånd med betalning av gäld m. m. (moratorielagen). En sådan bristande överensstämmelse är visserligen icke önskvärd, men då det kan ifrågasättas, om den berörda föreskriften i moratorielagen enligt sin ordalydelse medger borgenären anstånd med preskriptionsavbrytande åtgärder i fordringsförhållanden i allmänhet⁷⁴ samt föreskriften blir tillämplig först efter Konungens förordnande har den sakkunnige icke ansett sig böra framlägga förslag till ändring av moratorielagen.

Kvittning

Enligt 7 § i 1862 års KF och motsvarande bestämmelse i 1868 års finska förordning kan en borgenär använda en preskriberad fordran till kvittning, såvida icke fordringen var preskriberad, när borgenären förvärvade den eller när han kom i skuld till gäldenären. I dansk och norsk rätt är möjligheten att använda en preskriberad fordran till kvittning mera begränsad än i svensk rätt. I 1 § andra stycket 1896 års norska lag föreskrives sålunda, att borgenären äger kvittningsrätt för en preskriberad fordran, »såfremt enten motregning på forhånd er vedtatt eller innen fristens utløp forlangt, eller fordring og motfordring utspringer av samme rettsforhold». Och enligt uttalanden i dansk rättslitteratur medför preskriptionen, att fordringen »som død og magtesløs» överhuvudtaget icke kan användas till kvittning; dock att viss tvekan synes råda för fall av konnexa fordringar⁷⁵.

Hänsynen till borgenären kräver otvivelaktigt, att han medges rätt att i viss utsträckning använda en preskriberad fordran till kvittning. Den långtgående kvittningsrätt borgenären erhållit enligt 1862 års KF synes emellertid ägnad att motverka preskriptionsinstitutets ändamål, att fordringsförhållanden skola avvecklas inom rimlig tid. Och med förslagets bestämmelser om preskriptionsavbrott, enligt vilka borgenären tvingas att före preskriptionstidens utgång vidtaga åtgärd till fordrans fastslående, synes stå mindre väl samman, att borgenären, såsom enligt 1862 års KF är fallet.

⁷⁴ Jfr Rodhe § 58 not 95.

⁷⁵ Lassen, Haandbog i Obligationsretten, Almindelig Del, § 69 vid not 80 b samt Ussing § 37. I. och § 40. IV.

skall kunna använda en preskriberad fordran till kvittning utan annan begränsning än den att fordringen och motfordringen en gång stått livskraftiga mot varandra. Den sakkunnige har ansett, att för kvittningsrätt bör utöver angiven begränsning gälla, att fordringen och motfordringen äro konnexa, d. v. s. härröra från samma rättsförhållande. Bestämmelse härom har upptagits i 28 §. Det i 1862 års KF angivna villkoret för kvittningsrätt, att borgenärens fordran varit i hans hand, när den preskriberades, blir med denna ståndpunkt överflödigt. Klart är, att parterna böra äga avtalsfrihet i fråga om kvittningsrätten; uttrycklig föreskrift härom har intagits i 28 §.

I fråga om anspråk, som äro underkastade speciallagstiftningens preskriptionsregler, torde i vissa fall preskription utgöra hinder mot kvittning, medan i andra fall möjligheten att använda en preskriberad fordran för kvittning inskränkts genom uttrycklig lagbestämmelse⁷⁶. Då kvittningsrätten enligt förslaget begränsats avsevärt i förhållande till gällande rätt lär emellertid framdeles i rättstillämpningen fråga kunna uppstå att med stöd av förslagets 33 § senare ledet tillämpa bestämmelserna i 28 § även i fråga om rätten att använda en enligt speciallagstiftningen preskriberad fordran för kvittning under förutsättning att speciella bestämmelser i ämnet icke äro givna i den särskilda författningen.

Pant m. m.

Har borgenären panträtt till säkerhet för sin fordran, är enligt gällande rätt den omständigheten att fordringen preskriberas utan inverkan på pant-rätten. Bestämmelsen härom i 8 § i 1862 års KF gäller enligt sin ordalydelse, då borgenären har lös pant i händer. Däremot nämnes icke särskilt i 8 §, att även inteckningsrätt består, även om den till grund för inteckningen liggande fordringen preskriberas; jämför 14 § i 1862 års KF. Anledningen härtill är, att enligt de äldre bestämmelserna om inteckningsförnyelse den på inteckning grundade panträtten förlorades, om inteckningen icke förnyades⁷⁷. Och då inteckningsförnyelse enligt 3 § i 1862 års KF i dess lydelse före lagändringen den 15 juni 1934 gällde som bevakning, ansågs det överflödigt att i 8 § särskilt föreskriva, att preskription av fordringen icke i och för sig upphävde inteckningsrätten. Inteckningsförnyelsens avskaffande föranledde dock ingen omredigering av 8 §.

I 29 § första stycket har intagits en regel i ämnet, vilken med hänsyn till sitt sakliga innehåll motsvarar gällande rätt⁷⁸. De i 8 § i 1862 års KF upptagna bestämmelserna lära vara tillämpliga även då borgenären till säkerhet för sin fordran har retentionsrätt. Anledningen till att retentionsrätter

⁷⁶ hänvisningar i Rodhe § 6 not 9 och § 58 not 109—110 samt Almén, Köp och byte av möjligheten, § 54 vid not 17.

⁷⁷ Fehr s. 277 f.

⁷⁸ Vid paragrafens avfattning har uppställningen i 14 § i 1862 års KF tjänat till ledning.

icke särskilt nämnts i 1862 års KF torde vara, att lagstiftaren icke skilt på panträtt och retentionsrätt⁷⁹. Den sakkunnige har emellertid i 29 § *andra stycket* intagit en erinran om att även retentionsrätt består, oansett att den till grund för rätten liggande fordringen preskriberas. För tydlighetens skull har anmärkts, att de säkerhetsrätter, som omnämnas i 2 kap. 42 § och 3 kap. 45 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom icke äro att anse som egentliga retentionsrätter utan upphöra, då fordringen preskriberats⁸⁰.

Härefter skall behandlas frågan om verkan på säljares rätt på grund av ägareförbehåll, att hans fordran å köpeskilling för försåld vara preskriberats.

I det betänkande, som låg till grund för lagen den 17 april 1953 angående ändring i lagen om avbetalningsköp, föreslogs en bestämmelse (18 §) av innehåll, att en avbetalningssäljare för att bevara sin rätt att taga försålt gods åter från köparen skulle väcka talan om att få godset tillbaka inom tre år från den i avtalet bestämda förfallotiden för sista posten samt att avtal om längre tid vore utan verkan. Härom anfördes i betänkandet bl. a.:⁸¹

»Det förekommer ej sällan att en säljare, som under lång tid underlåtit att utkräva ogulden del av köpeskillingen och därigenom bibragt köparen uppfattningen att säljaren avstått från sin rätt, sedermera söker indriva sin fordran. Detta sker särskilt i sådana fall, då säljarens ekonomiska ställning försvagats eller då en av honom driven rörelse avvecklas i samband med konkurs. Enligt utredningens mening är det ur flera synpunkter otillfredsställande, att köparens rätt till avbetalningsgods kan hållas svävande under avsevärd tid. Utredningen anser det emellertid ej lämpligt, att en kortare preskriptionstid fastställes för fordringar på grund av avbetalningsköp än för fordringar på grund av andra köp. Till stöd för denna ståndpunkt kan även åberopas, att frågan om en allmän revision av lagstiftningen om preskription ingår i programmet för det gemensamma nordiska lagstiftningsarbetet. Då det torde komma att dröja, innan detta ämne upptages till behandling, har utredningen såsom ett provisorium föreslagit, att en särskild preskriptionsregel införes beträffande avbetalningssäljares rätt att återtaga det sålda godset. Utredningen har ansett preskriptionstiden lämpligen kunna bestämmas till tre år, räknat från den i avtalet angivna förfalldagen för sista posten.»

Sedan i flera remissyttranden — bl. a. Svea hovrätts och svenska bankföreningens — ifrågasatts lämpligheten av att i svensk rätt införa en preskriptionsregel med sakrättslig verkan, har departementschefen ansett frågan böra lösas i samband med nu förevarande lagstiftning och därför låtit den föreslagna bestämmelsen utgå⁸².

Med hänsyn till att fordran å köpeskilling vid köp av lös egendom enligt förslaget avses skola preskriberas på tre år ha de synpunkter som varit

⁷⁹ Se Undén i SvJT 1921 s. 3 ff.

⁸⁰ Se NJA 1930 s. 195, Hasselrot, Pant- och retentionsrätt, s. 236 samt Undén, Svensk sakrätt I, s. 257.

⁸¹ SOU 1950:42 s. 61.

⁸² KProp. 1953 nr 3 s. 72 f.

vägledande för den citerade utredningen förlorat i betydelse. Vid nu ifrågasatt överläggningar har emellertid ifrågasatts en allmän bestämmelse om att ägareförbehåll vid försäljning av lös egendom skall förlora sin verkan, när säljarens fordran å köpeskillingen preskriberas.

Tvivel torde ej råda därom, att ägareförbehåll ha sakrättslig giltighet enligt svensk rätt, såvida de innebära förbehåll om äganderätt, till dess den sålda egendomen betalats. Även sådana förbehåll, som ge säljaren befogenhet att återtaga försåld egendom, därest köpeskillingen ej gäldas, torde få anses sakrättsligt giltiga⁸³. Då den säkerhetsrätt, som i dylika fall är medgiven säljaren, sålunda närmast kan karakteriseras som en begränsad sakrätt, stämmer det otvivelaktigt bäst med den traditionella uppfattningen att anse rätten undantagen från preskription. I en norsk overrettsdom⁸⁴ har också en auktionsförrättares rätt att återtaga ett föremål, som sålts på auktion men icke betalats, ansetts bibehållen, oaktat fordringen på köpeskillingen preskriberats. Med hänsyn härtill har den sakkunnige varit tveksam, om den föreslagna regeln borde medtagas i förslaget. Det kan även ifrågasättas, om något större behov av en regel av angivet innehåll föreligger. Vid vanliga avbetalningsköp lär en säljare i regel tillse, att hans fordran på de förfallna posterna hålles vid liv. Utanför tillämpningsområdet för lagen om avbetalningsköp kan en regel i ämnet få viss betydelse, men förhållandena kunna där vara så skiftande, att regelns verkningar blevo svåröverskådliga. Det må ock beaktas, att här en avbetalning i vissa fall kan medföra, att köparen erkänner gälden och därigenom avbryter preskriptionen. Mot det anförda kan dock invändas, att den ifrågasatta regeln leder till ett materiellt tillfredsställande resultat. Då de delegerade från de övriga nordiska länderna, oaktat de delat den sakkunniges tvekan om regelns berättigande, medtagit den i sina lagförslag, har den sakkunnige icke funnit skäl utesluta regeln ur den svenska redaktionen. Någon anledning att begränsa bestämmelsen, som upptagits i 29 § tredje stycket, till avbetalningsköp enligt lagen härom och till visst förbehåll, såsom i det angivna betänkandet föreslagits, synes dock ej föreligga.

I detta sammanhang må anmärkas, att i 29 § av det norska lagförslaget har efter mönster av 1 § fjärde stycket 1896 års norska lag⁸⁵ upptagits bestämmelse, att »av rättighet som hviler som grunnbyrde på fast eiendom, foreldes bare de enkelte forfalte ytelser». Enahanda bestämmelse återfinnes i det danska lagförslaget. Det angivna uttrycket »grunnbyrde» motsvarar för svensk rätts vidkommande s. k. reallaster, sålunda bl. a. i 54 § första stycket inteckningsförordningen omnämnd »rätt till avkomst eller annan förmån, som åt någon upplåtes att utgå ur fast egendom» och i 17 kap. 6 § första

⁸³ Jfr Undén, Svensk sakrätt I, s. 102 ff.

⁸⁴ Cit. hos Holmboe s. 34 not 20.

⁸⁵ Se Holmboe s. 33.

stycket första punkten handelsbalken omnämnd »rätt till tionde, ränta eller annan sådan avgäld av fast egendom». En motsvarande bestämmelse i det svenska förslaget har icke ansetts påkallad.

Avtal om preskription

Varken i 1862 års KF eller i 1868 års finska förordning finnes någon bestämmelse, som förbjuder parterna att genom avtal sätta reglerna i förordningen ur kraft. Enligt allmänt vedertagen åsikt anses dock avtal om avsägelse av den allmänna tioåriga preskriptionen och om förlängning av preskriptionstiden icke bindande. Även enligt dansk och norsk rätt gäller, att avtal om att preskription icke skall inträda eller om en längre preskriptionstid än den lagbestämda icke äro giltiga; sagda inskränkning i avtalsfriheten är lagfäst i norsk rätt⁸⁶. Bestämmelsen härom i 1896 års norska lag gäller icke blott avtal, som träffats före eller i samband med fordringens tillkomst, utan även avtal därefter omfattas av bestämmelsen. Lagen medger dock vissa undantag från förbudet att avtala om en längre preskriptionstid än den lagbestämda.

Avtal om att preskription icke skall inträda jämlikt bestämmelserna i den föreslagna lagen böra i princip icke få träffas. Om avtalsfrihet vore medgiven, kunde fara föreligga, att preskriptionslagens regler skulle sättas ur kraft, i vart fall i avtalsförhållanden, där borgenären hade det avgörande inflytandet på avtalets utformning. En bestämmelse, som jämväl medförde ett kategoriskt förbud mot att avtala om förlängning av preskriptionstiden, skulle emellertid otvivelaktigt gå utöver syftet. Sedan fordringen tillkommit föreligger icke samma fara för missbruk som innan fordringsförhållandet fastställts. Och ibland kan även ett legitimt behov föreligga av att genom avtal förlänga preskriptionstiden. Om exempelvis en fordran är tvistig eller oklar, kunna parterna önska inleda förhandlingar om fordringsförhållandet. Och det synes då föga ändamålsenligt att tvinga borgenären att anhängiggöra talan mot gäldenären enbart för att avvärja preskription. Parterna böra därför medges rätt att efter fordringens tillkomst träffa giltigt avtal om att förlänga preskriptionstiden. Med hänsyn härtill har såsom huvudregel i 30 § första stycket upptagits, att avtal att preskription icke skall inträda jämlikt bestämmelserna i den föreslagna lagen icke är bindande för gäldenären, vartill knutits en undantagsbestämmelse om att efter fordringens tillkomst avtal kan träffas om förlängning av preskriptionstiden. Till undvikande av att den medgivna avtalsfriheten missbrukas har tillika stadgats, att avtal om förlängning av preskriptionstiden icke har giltighet för längre tid än tre år åt gången, räknat från avtalet.

Beträffande masspapper föreskrives i den danska gäldsbrevsloven 43 § fjärde stycket, att preskriptionstiden kan förlängas eller förkortas genom

⁸⁶ 20 § i 1896 års norska lag; jfr Ussing § 40. III. C.

uttrycklig bestämmelse i skuldebrevet⁸⁷. Och enligt 20 § i 1896 års norska lag kunna giltiga avtal om längre preskriptionstid än den lagbestämda träffas för »gjeldsbreuer, der i medhold av lovgivningen utstedes til ihendehaveren». För svensk rätts vidkommande finnas inga motsvarande regler. En möjlighet till en i det obestämda utsträckt preskriptionstid kan givetvis framstå som önskvärd vid ett system, där fordringens tillkomsttid bildar utgångspunkt för ett lån med — såsom vid obligationslån är fallet — lång löptid och där tillika praktiska svårigheter uppstå för preskriptionsavbrytande åtgärder från ett mångtal delborgenärens sida. När däremot såsom enligt förslaget endast förfalldagen bildar utgångspunkt för preskriptionen av masspapper, kommer löptidens längd i detta hänseende att sakna betydelse. Med hänsyn till att förfalldagen vid obligationslån bestämmas av gäldenären-obligationsutfärdaren kan emellertid — åtminstone försävvitt lånet är placerat på den utländska marknaden — förfalldagens bestämmande undgå den utländske obligationsinnehavarens uppmärksamhet. Och obligationslånets genomförbarhet kan av sådan orsak tänkas gynnsamt påverkad av en bestämmelse, varigenom preskriptionstiden förlänges. Möjlighet att vid uppläggande av obligationslån förlänga tiden bör därför vara medgiven. Däremot saknas anledning att i strid mot förslagets princip om tillåtligheten av preskriptionstidens förkortning — se härom i det följande — stadga förbud mot sådan förkortning. Av hänsyn till den ekonomiska samfärdsels trygghet bör emellertid krävas, att obligationen eller skuldebrevet innehåller en otvetydig upplysning om förlängningen eller förkortningen. På grund av nu anförda överväganden har i 30 § *andra stycket* upptagits ett stadgande av innehåll, att genom uttrycklig bestämmelse i skuldebrevet preskriptionstiden för fordran på grund av masspapper må förlängas eller förkortas.

Vad angår ränte- och utdelningskuponger framgår motsättningsvis av förbudet i 25 § första stycket lagen om skuldebrev mot avtal om än kortare preskriptionstid, att avtal om förlängning av preskriptionstiden äro tillåtna⁸⁸. Med hänsyn härtill har i det svenska lagförslaget, vilket härutinnan avviker från de danska och norska redaktionerna, icke upptagits särskild bestämmelse i ämnet.

Enligt gällande rätt anses i fordringsförhållanden i allmänhet avtal om kortare preskriptionstid än den i lagen föreskrivna tillåtna. En ettårig eller kortare preskriptionstid stipuleras sålunda exempelvis i regel för uttagande av vinster i lotterier, och enligt rättspraxis har bl. a. föreskrift om att giltighetstiden för presentkort begränsades till två månader ansetts bindande⁸⁹.

⁸⁷ I dansk rätt (Ussing & Dybdal, Gældsbrevslovene, s. 102) uttalas: »For saadanne Skyldnere, som udsteder Massegældsbreve, er en Beskyttelse mod Vedtagelse af en længere Forældelsesfrist imidlertid upaakrævet. Og i særlige Tilfælde, navnlig naar Laan optages i Udlandet, kan det være ønskeligt, at Forældelsesfristen kan forlænges».

⁸⁸ Jfr SOU 1935:14 s. 108.

⁸⁹ NJA 1952 s. 555; jfr Fehr s. 293, Rodhe § 57 vid not 78, Ekström s. 957 f. och Hernberg, Gäldförhållandet, s. 319.

Förslaget har såsom nämnts i princip anslutit sig till gällande rätts uppfattning. Uttrycklig bestämmelse i ämnet har icke ansetts erforderlig, men förslagets ståndpunkt framgår motsättningsvis av stadgandet i första stycket. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt att begränsa parternas avtalsfrihet. Detta gäller särskilt, när gäldenären har det avgörande inflytandet på avtalets utformning. Fara kan då föreligga, att han missbrukar sin makt genom att stipulera en otillbörligt kort preskriptionstid. Det må i detta sammanhang anmärkas, att i 30 § lagen om försäkringsavtal upptagits bestämmelser, som avse att skydda den försäkrade mot att bli överrumplad av en försäkringsgivares förbehåll om extraordinärt kort preskriptionstid. Den sakkunnige har emellertid ansett behov föreligga av en regel för fordringsförhållanden i allmänhet, som skyddar borgenären mot att lida rättsförlust, när avtal träffats om att preskription skall inträda tidigare än enligt preskriptionslagens bestämmelser, och det finnes uppenbarligen stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörligt att göra avtalet gällande⁹⁰. En sådan regel har — efter mönster av 8 § lagen om skuldebrev — intagits i 30 § tredje stycket.

Det må slutligen erinras om att förmånen av de korta preskriptionstider, som förekomma flerstädes inom speciallagstiftningen, torde kunna genom avtal avsägas⁹¹. Härutinnan innebär förslaget ej ändring. Ett uttryckligt förbud mot förkortning av en inom speciallagstiftningen förekommande kort preskriptionstid är intaget i 25 § första stycket lagen om skuldebrev. Huruvida i andra fall av korttidspreskription i speciallagstiftningen, där sådant förbud saknas, en förkortning må anses i princip tillåten, lär bero av de skäl, som i varje enskilt fall förestavat den korta fristen.

Beräkning av tid

Bestämmelsen i 1 § lagen om beräkning av lagstadgad tid torde utan vidare bli tillämplig beträffande de i förslaget angivna fristerna. Av denna bestämmelse framgår, att fristerna skola anses utlöpa å den dag, som genom sitt tal i månaden motsvarar den, från vilken tiden börjat att löpa, samt att, om motsvarande dag ej finnes i slutmånaden, den månads sista dag skall anses för slutdag. Motsvarighet till densamma i förevarande förslag lär därför icke vara av nöden. Bestämmelsen i 2 § angivna lag för det fall att tid, då enligt lag eller författning åtgärd sist skall företagas, infaller å söndag eller annan allmän helgdag eller därmed likställd dag torde däremot icke efter ordalagen kunna tillämpas⁹². Och då möjligheten av en analogisk tillämpning icke syntts helt viss, har en särskild regel ansetts påkallad. I 31 § har därför upptagits en bestämmelse av inne-

⁹⁰ Jfr Nial i SvJT 1937 s. 472 samt justitieråden Beckmans och Söderlunds votum i NJA 1952 s. 555 ävensom NJA 1936 s. 318 och SvJT 1932 rf. s. 3.

⁹¹ Se Fehr s. 295 f.; jfr Rodhe § 58 vid not 40—41 jämte hänvisningar i not 41.

⁹² Jfr KProp. 1930 nr 216 s. 15 och 19.

håll, att tid enligt den föreslagna lagen, som utlöper å söndag eller annan allmän helgdag eller å påskafton, midsommarafton, julafton eller den 1 maj, förlänges till nästa söckendag. Såväl bestämmelsen i 1 § lagen om beräkning av lagstadgad tid som bestämmelsen i förevarande paragraf avse direkt endast lagbestämd tid. I den mån parterna i ett fordringsförhållande äga avtalsfrihet rörande preskriptionstidens längd, torde respektive bestämmelse dock bli analogt tillämplig.

I detta sammanhang kan anmärkas, att vid de nordiska överläggningarna det från norsk sida ifrågasatts, om icke preskriptionstiden för fordringar med treårig preskription borde beräknas från utgången av det kalenderår, under vilket fordringen kunde utkrävas. Till stöd för en dylik beräkning har främst åberopats, att svårigheterna skulle minska, när det gäller att bestämma preskriptionstidens utgångspunkt. Vid exempelvis butiksskulder kan det ofta vara föremål för tvekan, om kontrahenterna förutsatt, att skulden skulle betalas genast eller vid månadens eller årets slut. Och det kan vidare ifrågasättas, om en hotellräkning förfaller varje dag eller en gång i veckan. Om preskriptionstiden beräknades från kalenderårets utgång, skulle borgenären även slippa att under året tillse, att utestående fordringar icke preskriberades. Om än de anförda skälen ha visst fog för sig, skulle dock en regel av ifrågasatt innehåll innebära så stora avvikelser från förslagets principer beträffande preskriptionstidens utgångspunkt, att olägenheterna skulle överväga. Regeln skulle också kunna leda till ojämna resultat, t. ex. för det fall, att en fordran förfölle mot slutet av ett kalenderår och en liknande fordran i början av nästa år. Någon bestämmelse av antytt innehåll har heller icke införts i de olika ländernas redaktioner.

Förhållandet till främmande lag m. m.

De problem av internationellt privaträttslig natur, som ha samband med preskriptionslagstiftningen, ha icke lösts i 1862 års KF. Icke heller det föreliggande lagförslaget behandlar närmare frågan, om i fordringsförhållanden med anknytning till utländsk rätt svenska eller utländska preskriptionsregler skola tillämpas, utan denna fråga får även i fortsättningen lösas enligt de allmänna internationellt privaträttsliga reglerna på området⁹³.

Om en fordran enligt dessa regler skall bedömas enligt lagen i ett främmande land, torde svenska domstolar vara förhindrade att tillämpa svenska preskriptionsregler. I den mån en tillämpning av den utländska lagen i fråga om fordringens preskription medför en bedömning, som mindre väl låter sig förena med svensk lags ståndpunkt, synes emellertid motiverat att medge svenska domstolar möjlighet att bedöma preskriptionsfrågan

⁹³ Se härom bl. a. NJA 1930 s. 692 samt Bagge i Festskrift till Marcks v. Würtemberg s. 19 ff.

enligt svensk lag⁹⁴. Ett dylikt medgivande kan uppenbarligen endast lämnas domstolarna under begränsade förutsättningar. Härom må till en början anmärkas, att svensk domstol icke har anledning att tillämpa ord-republicprincipen gentemot utländsk lagstiftning, om gäldenären bor i utlandet. Ej heller böra preskriptionsbestämmelserna i den utländska lagen åsidosättas, om fordringen enligt denna är preskriberad, oaktat så icke är fallet enligt svensk lag. Är däremot förhållandet det omvända, nämligen att svensk lag stadgar en kortare preskriptionstid än den främmande lagen, tala starka skäl för att tillämpa svenska preskriptionsregler i fråga om en gäldenär, som under hela preskriptionstiden bott i Sverige. Preskriptionsreglerna intaga en viktig plats i rättslivet och det ekonomiska livet. Det är naturligt, att en gäldenär, som bor i Sverige, inrättar sig efter svenska förhållanden och således icke tager vara på kvittan och dylikt efter den här normala preskriptionstidens utgång utan räknar med att en enligt svensk lag preskriberad skuld icke vidare kan göras gällande⁹⁵. Betydande svårigheter skulle därför kunna uppstå för en här i riket boende gäldenär, om han skulle bli krävd på en fordran, vilken är preskriberad enligt svensk lag men som är att bedöma efter exempelvis fransk lag, enligt vilken gäller en allmän preskriptionstid om trettio år. Det bör vidare beaktas, att preskriptionsreglerna, även om de torde få uppfattas som övervägande materiellrättsliga, dock ha stark processrättslig anknytning, och processuella skäl tala just för att rättegångar om gamla skuldförhållanden böra förhindras. Det synes därför rimligt att under angivna förutsättningar *lex fori* tillämpas på sådant sätt, att den föreslagna lagens regler bestämma gränsen för den tid, inom vilken en fordran må utkrävas. Med hänsyn härtill har i 32 § föreskrivits, att även om en fordran skall bedömas enligt främmande rätt och enligt denna icke är preskriberad, skall frågan om fordringens preskription ändock bedömas enligt den föreslagna lagen, där gäldenären hela den tid som enligt densamma erfordras för inträde av preskription haft hemvist eller uppehållit sig här i riket.

Vid de nordiska överläggningarna ha de delegerade dryftat frågan om och i vilken utsträckning förslagets regler om verkan av preskriptionsavbrott böra tillämpas, när preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits i utlandet. Härom må anföras följande.

Har borgenären anhängiggjort talan mot gäldenären i annat land och förfarandet lett till en dom, som är gällande i Sverige — jämför lagen den 2 december 1932 om erkännande och verkställighet av dom, som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge samt lagen den 27 mars 1936 om erkännande och verkställighet av dom, som meddelats i Schweiz

⁹⁴ Jfr Nial, Internationell förmögenhetsrätt, s. 49 f.

⁹⁵ I 13 § bokföringslagen föreskrives, att handelsbok samt vissa handlingar och kopior skola förvaras under tio år, räknade från utgången av det räkenskapsår, varunder sista inskrivningen eller anteckningen gjordes eller handlingen eller kopian tillkom.

— torde frågan om verkan här i riket av att borgenären vidtagit åtgärd till preskriptionens avbrytande i utlandet sakna betydelse. Har käromålet bifallits, får fordringen en självständig grund genom domen, och frågan om preskription av domskravet blir då att bedöma enligt domstolslandets lag. Och om käromålet ogillats är preskriptionsfrågan icke vidare aktuell för svensk rätts vidkommande. Har däremot det av borgenären igångsatta förfarandet icke lett till dom, kan borgenären ha behov av en bestämmelse, som ger åt den preskriptionsavbrytande åtgärden samma verkan som hade åtgärden skett i Sverige, eftersom borgenären i annat fall icke skulle kunna utnyttja de i förslaget stadgade fristerna för att ånyo avbryta preskriptionen. Ett motsvarande behov för borgenären gör sig också gällande i avseende å rättegångsförfarandet i ett land, vars domar icke äga rättskraft här i riket, och detta vare sig dom, bifallande eller ogillande, meddelats eller förfarandet avstannat i förväg.

Den sakkunnige har under överläggningarna övervägt en regel av innebörd, att varje anhängiggörande av talan i annat nordiskt land skulle gälla såsom preskriptionsavbrott i Sverige. Då en i sådant land meddelad dom i tvistemål i allmänhet är gällande i Sverige framstår det som ett ganska självklart betraktelsesätt att tillerkänna samma verkan åt den preskriptionsavbrytande åtgärden som åt domen. Det kan visserligen undantagsvis förekomma, att en i annat nordiskt land meddelad dom icke kan verkställas här i riket — se 3 §, 10 § 5. och 11 § i 1932 års lag — men denna omständighet borde enligt den sakkunniges mening icke utesluta ett lagfästade av en bestämmelse i antydd riktning. Däremot har den sakkunnige ställt sig tveksam till en ifrågasatt utvidgning av regeln. När talan anhängiggjorts i ett land, vars domar icke äro gällande i Sverige, göra sig nämligen andra synpunkter gällande. Såsom i förarbetena till växellagen uttalats⁹⁶ kan en regel, varigenom ett kravs instämmande utan förbehåll erkännes som preskriptionsavbrott, icke godtagas, eftersom en stämning till uppenbart obehörig domstol i ett kanske avlägset främmande land föga skiljer sig från en privat anmaning. Å andra sidan synes med den föreslagna preskriptionslagens ståndpunkt ett efterbildande av bestämmelserna i 71 § andra stycket växellagen icke kunna äga rum, bl. a. av det skälet att enligt förslaget stämmningsansökningens ingivande avbryter preskriptionen, medan enligt växellagen delgivningssdagen är avgörande. I och för sig kunde väl övervägas att låta en anhängiggjord talans verkan såsom preskriptionsavbrott i princip bero därav, huruvida den främmande domstolen varit behörig att upptaga tvisten. En regel härom bleve emellertid med nödvändighet komplicerad och svåröverskådlig. Stränga krav måste nämligen ställas på den utländska domstolens kompetens; en utländsk domstol syntes sålunda icke ens kunna anses behörig i ett vart fall, då svensk domstol under motsva-

⁹⁶ SOU 1931:14 s. 108.

rande omständigheter skulle ägt internationellt processrättslig kompetens. Det kan vid dessa förhållanden med fog ifrågasättas, om ett legislativt intresse föreligger av en regel, som medger borgenären rätt att med i Sverige preskriptionsavbrytande verkan anhängiggöra talan i ett land, vars domar icke äro gällande här i riket.

Av anförda skäl har den sakkunnige icke ansett sig böra förorda en bestämmelse, varigenom en vid domstol i utomnordiskt land anhängiggjord talan tillerkändes preskriptionsavbrytande verkan i Sverige. Och sedan övriga delegerade icke ansett sig kunna förorda en enbart till de nordiska länderna begränsad bestämmelse, har man vid överläggningarna funnit sig böra avstå från att i de skilda förslagen upptaga bestämmelser i ämnet.

Förhållandet till speciallagstiftningen

Speciella bestämmelser om preskription finnas i ett flertal lagar och författningar.⁹⁷ I den mån dessa bestämmelser stadga kortare preskriptionstid än tio år skola de enligt 19 § i 1862 års KF lända till efterrättelse. Även de särskilda bestämmelser, som givits i andra lagar eller författningar om preskriptionsavbrott, verkan av inträdd preskription m. m., skola uppenbarligen gälla. De särskilda preskriptionsbestämmelserna ha i regel föranletts av vissa rättsinstituts speciella förhållanden, och deras intagande i den föreslagna preskriptionslagen skulle endast vara ägnat att försvåra överskådligheten.⁹⁸ Den sakkunnige har därför avsett att lämna bestämmelserna orubbade; dock har av skäl som i det föregående utvecklats föreslagits, att 1798 års KF skall upphävas. Såsom förut antytts är i 20 § av 1862 års KF för vissa slag av fordringar föreskrivet, att nämnda förordning ej skall gälla utan i stället lända till efterrättelse vad särskilt är stadgat. Även hänvisningen i detta författningsrum skall, i den mån den ej blivit obsolet, äga bestånd. Med hänsyn härtill har som huvudregel i 33 § stadgats, att genom den föreslagna lagen icke göres ändring i vad i annan lag eller författning kan vara stadgat om preskription av fordran.

De speciella preskriptionsförfattningarna reglera i allmänhet icke i detalj de olika med preskription sammanhängande frågorna. När en lag eller författning icke lämnar någon upplysning, exempelvis om hur preskriptionsavbrott skall ske, uppstår därför frågan, om bestämmelserna i förslaget kunna bli tillämpliga. Motsvarande spörsmål beröres icke i vare sig 1862 års KF eller 1896 års norska lag.⁹⁹ En bestämmelse i ämnet har

⁹⁷ De flesta av dessa äro angivna i lageditionen under 19 § 1862 års KF.

⁹⁸ Jfr Fehr s. 57 not 18 och Stang Lund s. 9 f.

⁹⁹ I motiven till 1896 års norska lag uttalas (norska motiven s. 52): »Hvorvidt disse (speciallagstiftningens preskriptionsregler) helt udelukker Anvendelsen af Udkastets Regler eller disse kan benyttes til Supplering eller endog gjælde ved Siden af hine, faar overlades til Fortolkningen i de enkelte Tilfælde».

dock ansetts påkallad i en ny lag. På föranledande från norskt håll har därför i 33 § tillagts ett stadgande av innebörd, att i avsaknad av särskilda bestämmelser den föreslagna lagen skall gälla. Emellertid kan givetvis i vissa fall även vid frånvaro av särskilda bestämmelser en tillämpning av förslaget regler vara utesluten, och till det nyssanförda stadgandet har fördenskull knutits såsom villkor för dess tillämplighet, att annat icke följer av grunderna för specialförfattningen. När en tillämpning av förslaget bestämmelser skall vara utesluten, får bedömas från fall till fall. Har i en specialförfattning en kort preskriptionstid föreskrivits, kan avsikten ha varit att definitivt avskära borgenären från att efter den sålunda bestämda preskriptionstidens utgång göra en eventuell fordran gällande. Ge grunderna för lagrummet sådant vid handen, skola följaktligen förslaget bestämmelser om tilläggsfrister icke tillämpas, även om förutsättningarna härför i övrigt äro för handen. Det må erinras om att frågan om en tillämpning inom speciallagstiftningen av förslaget bestämmelser i 28 och 30 §§ har berörts i avsnitten om kvittning och om avtal om preskription; se ock den speciella motiveringen till 2 § andra stycket och till 32 §.

I detta sammanhang anmärkes, att i motion i andra kammaren nr 96 år 1955 hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag om sådan ändring i 25 § lagen om semester, att preskription kunde avbrytas annorledes än genom talans anhängiggörande, eller — i andra hand — att preskriptionstiden förlängdes. Andra lagutskottet hemställde i utlåtande nr 14 år 1955, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd och uttalade därvid bl. a., att det vore att förvänta, att frågan om preskription i det av motionären berörda hänseendet komme att upptagas till behandling i samband med översyn av bestämmelserna rörande preskription av fordran. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den sakkunnige har övervägt den av motionären berörda preskriptionsfrågan. Enligt förslaget kan preskriptionen av skäl, för vilka utförligt redogjorts i det föregående, endast avbrytas genom anhängiggörande av talan och därmed jämställda åtgärder. Inom speciallagstiftningen är detta redan för gällande rätts del huvudregel. För att i det nu åsyftade fallet stadga en härifrån avvikande bestämmelse synas de i motionen angivna skälen icke lämna tillräckligt stöd. Bärande skäl synas icke heller kunna åberopas för att förlänga preskriptionstiden för de ifrågavarande fordringarna till tio år. Vid remissbehandlingen av förslaget till 1938 års lag om semester betonades sålunda i flera yttranden, såsom lagutskottet i sitt ovanberörda utlåtande framhållit, att fordringar i anledning av arbetsavtal borde preskriberas på kort tid.¹⁰⁰ Enligt 3 § 1 e. i det framlagda lag-

¹⁰⁰ Jfr SOU 1935:18 s. 195.

förslaget har också preskriptionstiden för fordringar på grund av arbete eller personlig verksamhet av vad slag det vara må bestämts till tre år. Med hänsyn härtill och då praktiska skäl tala mot att förlänga den i 25 § semesterlagen stadgade preskriptionstiden från två till tre år, har den sakkunnige icke funnit det av motionären väckta förslaget böra föranleda förslag till lagändring.

Övergångsbestämmelser

Av allmänna rättsgrunder följer, att bestämmelserna i den föreslagna lagen icke kunna tillämpas å fordringar, som enligt 1862 års KF äro preskriberade vid lagens ikraftträdande. Däremot torde praktiska skäl tala för att — i likhet med vad som skett vid införandet av preskriptionsbestämmelser i vissa andra lagar — låta den nya lagen omfatta fordringsförhållanden, som, ehuru stiftade före den nya lagens ikraftträdande, likväl vid denna tidpunkt äro livskraftiga. Det intresse kontrahenterna kunna ha av att bibehålla de preskriptionsregler som gällde, när fordringen tillkom, får därvid anses vara av ringa vikt gentemot det allmänna intresset av att ny lag blir tillämpad. Med hänsyn härtill har i 34 § första stycket som huvudregel föreskrivits, att den nya lagen är tillämplig å fordringsförhållanden, som tillkommit före ikraftträdandet men icke då äro preskriberade enligt tidigare gällande bestämmelser.

Är fordringen icke preskriberad, när den nya lagen träder i kraft, skola alltså å fordringen tillämpas förslagets bestämmelser om bl. a. treårig och tjuguarig preskription, om preskriptionstidens utgångspunkt och om dess förlängning samt om preskriptionsavbrott. Bestämmelserna i den nya lagen erhålla dock icke tillbakaverkande kraft. Har sålunda före lagens ikraftträdande ett sådant förhållande inträffat, som kan medföra, att en tilläggsfrist blir aktuell, kan en förlängning av den för fordringen gällande preskriptionstiden aldrig ifrågakomma. Huvudregeln i övergångsbestämmelserna kan medföra, att fordringen preskriberas senare än som skulle varit fallet enligt 1862 års KF, om exempelvis fordringen även enligt förslaget skall vara underkastad tioårig preskriptionstid, som skall börja löpa senare än tillkomstdagen, eller att den preskriberas tidigare, vilket kan bli fallet, om den föreslagna treåriga preskriptionen skall gälla för fordringen. Medför tillämpningen av huvudregeln, att fordringen preskriberas i samband med lagens ikraftträdande eller strax därefter, kräver emellertid hänsynen till borgenären, att han får möjlighet att avvärja preskriptionen. Till huvudregeln i 34 § första stycket har därför knutits ett stadgande av innebörd, att preskription enligt förslaget icke i något fall skall inträda, förrän viss tid förflutit från det lagen trätt i kraft. Denna tid bör enligt samtliga delegerades mening icke göras kortare än tre år. Därest fordringen enligt 1862 års KF skulle varit preskriberad före

den förutsatta fristens utgång, synes dock den enligt äldre rätt gällande tidigare preskriptionstidpunkten böra bli utslagsgivande. I enlighet härmed har det berörda stadgandet avfattats.

Skall enligt huvudregeln i övergångsbestämmelserna den föreslagna lagen tillämpas å ett fordringsförhållande, och har preskriptionen avbrutits före lagens ikraftträdande genom enskilt krav eller annan enligt den föreslagna lagen ogiltig åtgärd kan tvekan uppstå, om åtgärden skall ha verkan som preskriptionsavbrott även vid bedömande enligt nya lagen av när fordringen skall vara preskriberad. Det har emellertid ansetts naturligt att medge åtgärden samma verkan som de i förslaget angivna åtgärderna till preskriptionens avbrytande. Bestämmelse härom har upptagits i 34 § *andra stycket*.

De författningar som böra, därest förslaget upphöjes till lag, upphävas äro angivna i 35 §. Upphävandet av 1798 års KF synes icke påkalla särskilda övergångsbestämmelser. Huvudregeln i 34 § första stycket blir följaktligen tillämplig å borgensförbindelser, som icke enligt den åsyftade författningen äro preskriberade vid tidpunkten för den nya lagens ikraftträdande.

Speciell motivering

1 §.

Första stycket. Förslaget har bibehållit uttrycket »penningar, eller vad det är». Någon adekvat motsvarighet till de i de danska och norska förslagen använda modernare formuleringarna har icke stått att finna. Det torde vara överflödigt att såsom i 1 § i 1862 års KF ange, att fordringen skall vara »hos annan».

2 §.

Första stycket. Avvikande bestämmelser om preskriptionstid finnas i 3, 4, 9 och 10 §§.

Andra stycket. Bestämmelsen har sin främsta praktiska betydelse för fordringar, som äro underkastade treårig preskription enligt 3 §. Den blir emellertid tillämplig även då en i speciallagstiftningen angiven fordran tryggas med skuldebrev eller domfästes; jämför förslagens 33 §. En växelordran, som fastslås genom dom, preskriberas sålunda på tio år. Därest den bakomliggande fordringen i och för sig preskriberas på längre tid än tio år — som exempel kunna nämnas bankfordringar (4 §) och obligationer, vilkas preskriptionstid förlängts genom avtal — medför icke ett domfästande av fordringen, att en tioårig preskriptionstid löper från domen, utan den ursprungliga preskriptionstiden — för bankfordringar tjuguar — börjar att löpa.

Begreppet skuldebrev definieras icke i förslaget lika litet som i skulde-

brevslagen. Vid tillämpningen av den föreslagna preskriptionslagen kan det dock bli nödvändigt att avgränsa begreppet, eftersom gäldenären genom utfärdande av skuldebrev kan åstadkomma ett preskriptionsavbrytande erkännande enligt förslagets 18 §, vilket för en fordran med treårig preskriptionstid medför, att ny preskriptionstid om tio år löper efter skuldebrevets utfärdande, medan däremot ett vanligt erkännande av samma fordran medför, att ny treårig preskriptionstid börjar löpa. Med hänsyn till den gängse tolkningen av begreppet skuldebrev¹⁰¹ torde såsom skuldebrev icke kunna godtagas begäran om anstånd med betalning, medgivande att ett visst saldo föreligger, kontokuranter, o. s. v., alltså sådana handlingar, som endast beteckna en fortsättning av det gamla skuldförhållandet och icke tillika innehålla en utfästelse att betala. Tio-årsfristen bör därför begränsas till de mera högtidliga förklaringar, som tyda på eller i allt fall kunna tyda på att ett nytt kreditavtal har ingåtts.

För att en fordran skall anses fastslagen genom dom måste domen ha träffats ett för borgenären och gäldenären bindande avgörande av fordringsförhållandet, men det är utan betydelse, om domen uttryckligen förpliktar ena parten eller om den blott fastställer, att ett fordringsförhållande existerar. Även domar i brottmål inbegripas under andra stycket. Krav på skadestånd, som utdömts i brottmål, och kronans krav mot tilltalad i anledning av honom ålagd återbetalningsskyldighet gentemot statsverket preskriberas alltså på tio år från domen. En dom, varigenom en fordran med treårig preskriptionstid medges betalningsrätt i konkurs, medför däremot icke, att fordringen blir underkastad den tioåriga preskriptionen, utan domen har endast den verkan, att det gentemot gäldenären personligen börjar löpa ny treårig preskriptionstid; jämför förslagets 23 §. En dom om betalningsrätt i konkurs binder nämligen icke gäldenären och har verkan blott i konkursen, varför anledning saknas att låta en sådan dom medföra, att fordringen kommer i åtnjutande av längre preskriptionstid än dess egen beskaffenhet berättigar till. Med uttrycket »liknande avgörande» avses bl. a. utslag i lagsökningsmål och bevis att ansökan om betalningsföreläggande lämnats obestridd samt avgöranden av specialdomstol, såsom vattendomstol, ägodelningsrätt och expropriationsdomstol, ävensom skiljedomar.

Undantaget i slutet av andra stycket avser räntor och andra fordringar, som omnämnas i 3 § 2. och 3., och vilka enligt sagda lagrum i och för sig äro underkastade tre-årspreskription. Förfalla sådana fordringar senare än domen eller skuldebrevet, kunna de icke anses utgöra en del av borgenärens på domen, respektive skuldebrevet grundade krav utan utgöra självständiga fordringar, som preskriberas på tre år. Har däremot exempelvis en kapitalfordran blivit domfäst, preskriberas de räntor, som förfallit före domen, tio år från denna, och detta oansett om räntebeloppet

¹⁰¹ Se SOU 1935:14 s. 41 f.

uträknats i domen eller om — vilket är det vanligaste — blott räntefoten och utgångspunkten för räntans beräkning där angivits.

3 §.

1. Den korta preskriptionstiden gäller i första hand för fordringar, som grundas på avtal. I sådana fordringsförhållanden preskriberas på tre år icke blott parternas ömsesidiga krav på de avtalade prestationerna och fordringar, som knyta sig accessoriskt till avtalet, t. ex. krav på gottgörelse för utlägg, utan även fordringar på grund av kontraktsbrott från ena eller andra partens sida, såsom krav på prisnedsättning eller skadestånd eller på återbäring, om avtalet häves. Enligt sin ordalydelse avse emellertid bestämmelserna under 1. varje fordran på grund av de där angivna mellanhavandena. Sålunda äro även återbäringskrav på grund av att ett ingånget avtal är ogiltigt enligt allmänna rättsgrundsatser underkastade den treåriga preskriptionstiden. Vidare inbegripas under korttidspreskriptionen, såsom i den allmänna motiveringen anförts, krav härrörande från negotiorum gestio. Som ett praktiskt exempel härpå kan nämnas, att en skidlöpare kommit bort i fjällen, vilket föranlett utsändande av en hjälpepedition. Fordran mot skidlöparen å kostnaderna härför preskriberas på tre år (1 e.). Anspråk på sådan ersättning, varom nu är fråga, kan vidare uppstå, när någon oanmodad transporterat en sjuk till lasarett (1 d.) eller givit honom vård (1 e.). Det må i detta sammanhang anmärkas, att genom uppräknningen i 3 § 1. icke eftersträfvats fullständighet. En fordran kan sålunda bli underkastad korttidspreskription, om den härrör från en kombination av flera av de under 1. angivna rättsförhållandena. Överhuvudtaget torde uppräknningen under 1. böra ges en vidsträckt analogisk tolkning.

a. Lagtexten nämner försäljning såsom exempel på överlåtelse. Härmed får jämsställas byte och gåva. Överlåtelsen skall emellertid avse lös egendom, sålunda alla förmögenhetsobjekt, som icke enligt lagen den 24 maj 1895 äro att hänföra till fast egendom. Fordringar på grund av överlåtelse av fast egendom preskriberas enligt huvudregeln i 2 § på tio år.

I kontraktsförhållanden är föremålet för avtalet avgörande för preskriptionstidens längd. Om exempelvis genom samma avtal försäljning sker av såväl lös som fast egendom, preskriberas de fordringar, som härröra från försäljningen av den lösa egendomen, på tre år, medan preskriptionstiden i övrigt är tio år. Även om den lösa egendomen har nära anknytning till fastigheten och utgöres av exempelvis jordbruksredskap eller andra inventarier, föreligga icke skäl att låta en fordran på grund av försäljningen av den lösa egendomen preskriberas på tio år. Men kunna föremålen icke särskiljas, vilket ofta torde vara fallet om köpeskillingen icke är specificerad, synes den längre preskriptionstiden in dubio böra tillämpas för samtliga fordringar på grund av avtalet.

b. I motiven till 1896 års norska lag,¹⁰² där motsvarande stadgande föreslogs få en mera begränsad utformning, beaktades särskilt hyresfordringar för sommarnöjen och lokaler för konserter, teaterföreställningar eller föreningssammankomster. Enligt sin ordalydelse avser emellertid bestämmelsen under b. alla former av nyttjanderätt. Beträffande fordringar på lega är preskriptionstiden tre år, oansett om legan skall betalas i terminer eller som engångsbelopp. Om legan skall betalas i terminer, torde även stadgandet i 3 § 3. bli tillämpligt. I fråga om arrende och hyra är att beakta den speciella preskriptionsbestämmelsen i 2 kap. 41 § och 3 kap. 41 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, vilken medför, att preskriptionstiden för fordringar, som förfalla till betalning under det sista året av arrende- eller hyrestiden, blir kortare än tre år.

c. Under uttrycken »husrum» och »förtäring» inbegripes varje form av logi och kost, således bl. a. sjukhus- och hotellvistelse samt förplägnad under militärtjänstgöring. Av skäl som förut anförts har utsagts, att fordran på grund av »undervisning» är underkastad den treåriga preskriptionen, vilket dock även eljest torde framgå vid ett sammanställande av b. och e. Av angivna bestämmelser följer även, att bl. a. fordringar på grund av tillträde till offentlig föreställning (jämför 21 kap. 2 § strafflagen) och fordringar på grund av att reklam anordnats i biografier eller transportmedel eller på husväggar preskriberas efter tre år.

e. Bestämmelsen under denna punkt omfattar fordringar, som grundas på arbetsavtal. Det är utan betydelse, om den som utför arbetet är anställd (arbetare, funktionär) eller arbetar självständigt (hantverkare, entreprenör, agent, kommissionär, läkare, advokat etc.). Den korta preskriptionstiden gäller bägge parternas fordringar, således exempelvis även huvudmans krav mot kommissionär eller annan syssloman på redovisning. Bestämmelsen är emellertid icke begränsad till fordringar, som grundas på avtal, utan även anspråk på grund av arbete i offentlig förvaltning inbegripas. En offentlig tjänstemans anspråk på förfallna lönebelopp liksom hans fordran på arvode, övertidsersättning eller liknande är sålunda underkastad korttidspreskription enligt denna punkt.

2. Då 25 § första stycket lagen om skuldebrev såsom framgår av vad i det föregående anförts föreslås skola äga bestånd är bestämmelsen i denna punkt begränsad till sådana fordringar på ränta och vinstutdelning, som icke grundas på kupong.

Beträffande i 2. avsedda räntefordringar är preskriptionstiden alltid tre år, även om för huvudstolen gäller längre preskriptionstid. Skall en kapitalfordran amorteras, och räntan därvid inberäknas i amorteringsbeloppet, kan det bli nödvändigt att göra en uppdelning, eftersom preskriptionstiden för amorteringsfordringen, såsom i den allmänna motiveeringen anförts, bestämmas av kapitalfordringens karaktär, medan ford-

¹⁰² Norska motiven s. 26.

ringen på räntebeloppet preskriberas på tre år. I ett löpande låneförhållande böra dock räntor, som enligt avtal skola påföras gäldenären, betraktas som en del av lånet och vara underkastade samma preskriptionstid som detta. Sålunda framhålles i motiven till 1896 års norska lag,¹⁰³ att sparbanksräntor icke preskriberas på tre år, eftersom de enligt lånevillkoren i allmänhet skola läggas till kapitalet vid varje års slut och där- efter få anses utgöra en del av detta. Av samma skäl böra, såsom i motive- ringen till 2 § andra stycket framhållits, de räntor, som fastställts i ett skuldebrev eller i en dom och som förfallit till betalning före skuldebrevs- kravet eller domskravet, preskriberas efter tio år.

Korttidspreskriptionen för vinstutdelning är begränsad till fordran på utdelning från aktiebolag eller ekonomisk förening. Även om en analogisk tolkning icke är utesluten utvisar uppräknningen, att endast företag, kon- struerade som aktiebolag eller ekonomiska föreningar, kunna komma i fråga. Företagsformer, som innebära en större eller mindre personlig an- svarighet för delägarna, inbegripas sålunda icke under bestämmelsen.

3. Den treåriga preskriptionen gäller för fordran å varje enskild för- fallen periodisk prestation, medan grundfordringen, d. v. s. kravet å framdeles förfallande periodiska prestationer, kan preskriberas enligt re- geln i 7 §.

Uppräknningen av fordringar i denna punkt är icke uttömmande. Så- lunda nämnas av de s. k. reallasterna endast de viktigaste, undantagsför- månerna. Vidare torde även utan uttryckligt lagstadgande vara uppen- bart, att under 3. inbegripas exempelvis föreningsavgifter — dock icke inträdesavgifter, som äro engångsbelopp och därför preskriberas efter tio år — samt försäkringspremier och provisioner.

4 §.

Bestämmelsen avser endast inrättning, som äger driva bankrörelse, d. v. s. sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas. I den mån bolag eller annan inrättning, som icke äger driva bankrörelse, erhåller Konungens medgi- vande att tillhandagå med hållande av checkräkning — jämför 54 § check- lagen — torde preskriptionsregeln i 4 § bli att tillämpa analogivis.

Stadgandet i 4 § har vidare begränsats till fordringar på grund av att medel insatts eller egendom lämnats i förvar. Såsom medel, insatta i bank eller liknande inrättning, kunna endast anses penningar, som insatts på konto. Erhåller bank medel exempelvis genom att upptaga ett lån, pre- skriberas däremot lånefordringen enligt huvudregeln i 2 §. Egendom, som lämnats i förvar hos bank, kan utgöras av penningar, värdepapper eller andra förmögenhetsföremål. Har deponerad egendom förstörts eller för- kommit kan i fråga om preskription av deponentens ersättningsfordran

¹⁰³ Norska motiven s. 36 f.

mot bankens regeln i 4 § bli att tillämpa. Deponentens på äganderätt grundade fordran att utfå den deponerade egendomen kan däremot givetvis icke vara föremål för preskription.

I lagrummet anges icke preskriptionstiden för bankfordringar utan endast att bestämmelserna om preskriptionstid i 2 och 3 §§ ej äro tillämpliga. Såsom tidigare anförts omfattas emellertid bankfordringar av preskriptionen i förslagets 16 § och preskriberas alltså tjugu år från tillkomsten. Om under den tjuguåriga preskriptionstiden insättning eller uttag noteras i motbok eller ränta införes där, får banken anses ha erkänt gälden, vilket medför, att preskriptionen avbrytes enligt förslagets 18 § och att ny preskriptionstid om tjugu år löper enligt förslagets 23 § från den tidpunkt, då notering i motboken sist skedde. Tidigare har anmärkts, att ett domfästade av en bankfordran icke medför, att ny tioårig preskriptionstid löper från domen utan i stället ny tjuguårsfrist.

Den tjuguåriga preskriptionstiden gäller icke blott kapitalfordringen utan även fordran å ränta under förutsättning att denna enligt insättningsvillkoren skall läggas till kapitalbeloppet vid varje räntetermins slut. Räntan torde, såsom i motiveringen till 3 § 2. anförts, i sådant fall vara att anse som en del av kapitalet.

5 §.

Första stycket. Huvudregeln får sin främsta praktiska betydelse, när bestämd förfallodag blivit fastställd för en fordran. Sådan förfallodag kan ha fastställts genom avtal vid fordringens tillkomst eller senare. Bestämd förfallodag ha även vissa domfästa fordringar, t. ex. fordringar på underhållsbidrag, och vissa fordringar, som grunda sig på lag, t. ex. skattekrav. Av 5 § första stycket lagen om skuldebrev framgår, att fordran på räntebetalning har bestämd förfallodag, även om sådan ej blivit avtalad, nämligen där fordringen avser ränta, som skall utgivas, innan huvudstolen är förfallen; ränta som skall utgivas därefter torde få anses förfalla dag för dag. Har en fordran bestämd förfallodag, bildar denna dag utgångspunkt för preskriptionen. Att där ett skuldebrevs förfallodag inträffar å söndag eller annan allmän helgdag nästa söckendag skall anses som förfallodag är utsagt i 5 § andra stycket lagen om skuldebrev. Det saknar betydelse för preskriptionstidens beräkning, att gäldenären må ha medgivits respit och alltså icke är skyldig att betala samma dag fordringen förfaller; jämför i fråga om uppskovsdagar 72 § femte stycket växellagen. På samma sätt är det utan inverkan på utgångspunktens beräkning, om parterna inlåta sig på förhandlingar i avsikt att göra upp sitt mellanhavande. Den omständigheten att borgenären må vara förhindrad att utkräva fordringen inom preskriptionstiden eller att han saknar material för att anhängiggöra sin talan mot gäldenären medför icke heller, att preskriptionens utgångspunkt förskjutes. Såsom i den allmänna motiveringen framhållits saknar

det även betydelse för tillämpningen av 5 §, att borgenären icke har kännedom om fordringens existens eller om dess förfallodag; att denna grundsats icke är undantagslös framgår av 6 §, jämför 11 §.

Andra stycket. Även där bestämd förfallodag icke blivit fastställd, beräknas preskriptionstiden i princip enligt huvudregeln i första stycket från den verkliga förfallodagen. Kan borgenären bringa en sådan fordran att förfalla — lagtexten nämner som exempel genom anfordran eller uppsägning — blir emellertid bestämmelsen i andra stycket första punkten att tillämpa. Denna bestämmelse medför, att preskriptionstiden i regel löper från fordringens tillkomst. Ett skuldebrev, som är betalbart efter anfordran, preskriberas sålunda tio år från utfärdandet, även om anfordran i verkligheten sker först på nionde året eller icke alls. Och samma regel gäller, om skuldebrevet är betalbart sex månader efter uppsägning, med den skillnaden att uppsägningstiden då lägges till den tioåriga preskriptionstiden. Kan endast gäldenären bringa en fordran utan bestämd förfallodag att förfalla, exempelvis genom uppsägning eller genom utlottning (obligationslån), kan bestämmelsen i andra stycket första punkten icke tillämpas, utan preskriptionstiden löper från den verkliga förfallodagen. I vissa fall kan varken borgenären eller gäldenären bringa en fordran utan bestämd förfallodag att förfalla. Om exempelvis gäldenären iklätt sig garanti för de brister, som kunna uppstå vid ett byggnadsföretag, kan varken borgenären eller gäldenären medverka till att göra garantin gällande, och om inga brister uppstå, löper alltså ingen preskriptionstid. En dylik fordran är emellertid underkastad den tjuguariga preskriptionen enligt förslaget 16 §.

Skall preskriptionstiden enligt bestämmelsen i andra punkten räknas från den tidpunkt, borgenären underrättat gäldenären om att han gör en förfallogrund gällande, blir utgångspunkten för preskriptionen den dag, borgenärens underrättelse kommit gäldenären tillhanda.

6 §.

Då för preskriptionstidens beräkning den tidpunkt är avgörande, då den ersättningsberättigade erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort erhålla kunskap om skadan och den för skadan ansvarige kan den omständigheten, att den ersättningsberättigade faktiskt saknar erforderlig kunskap icke utesluta, att preskriptionstiden börjar löpa. Lagens krav torde få anses uppfyllt, om den ersättningsberättigade känner till sådana omständigheter, att det framstår som naturligt för honom att undersöka, om skada inträffat och vem som orsakat den, förutsatt att en sådan undersökning kunnat leda till resultat utan oskäligt besvär.

7 §.

Bestämmelsen avser samma förpliktelser som de i 3 § 3. omnämnda. När avtal icke träffats om förpliktelserna, kan rätten till de framdeles för-

fallande prestationerna icke preskriberas, eftersom dessa, såsom i den allmänna motiveringen anförts, icke gärna kunna, innan de förfallit, omfattas av en från förfallotid löpande preskription och icke heller äro underkastade den tjuguariga preskriptionen från tillkomstdagen enligt undantagsbestämmelsen i 16 § andra stycket. Om avtal träffas om familjerättslig underhållsskyldighet, preskriberas de enskilda förfallna bidragsbeloppen efter tre år enligt 3 § 3. och den på avtalet grundade rätten till framdeles förfallande bidragsbelopp enligt 7 §, men det står uppenbarligen den underhållsberättigade fritt att oansett inträdd preskription söka den underhållsskyldige för att ånyo få underhållsskyldigheten fastställd. Har underhållsfordringen domfästs, är bestämmelsen i denna paragraf icke tillämplig, och regeln i 2 § andra stycket om tioårig preskription kan icke heller medföra, att de framdeles förfallande bidragen preskriberas; den på domen grundade rätten till dessa bidrag blir följaktligen icke föremål för preskription.¹⁰⁴

När sådan tid förflutit, som i denna paragraf sägs, kan den berättigade varken göra gällande förfallna men icke preskriberade periodiska prestationer — jämför bestämmelsen i 27 § beträffande huvudstol och ränta — eller framdeles förfallande prestationer.

8 §.

Första stycket. Av bestämmelsen i första punkten följer, att för borgensnäs fordran mot löftesman såväl i fråga om preskriptionstidens längd som i fråga om dess utgångspunkt samma regler skola gälla som vid tidpunkten för borgensåtagandet gällde för den fordran, för vilken löftesmannen gått i borgen. Bestämmelsen gäller såväl för proprieborgen som för enkel borgen, och den kompletteras för enkel borgens vidkommande av regeln i andra punkten, som innebär, att vid enkel borgen skall som utgångspunkt för borgensförbindelsens preskription tagas en tidigare tidpunkt än borgensförbindelsens förfallodag. Har borgen ingåtts till säkerhet för att huvudgäldenären fullgör en honom åliggande betalningsskyldighet avseende lös egendom, medför de angivna bestämmelserna, att borgensförbindelsen preskriberas på tre år, och om köpeskillingsfordringen förfaller en bestämd dag, gäller även i fråga om preskriptionstidens beräkning för borgensfordringen huvudregeln i 5 § första stycket. Har i det angivna exemplet borgensförbindelsen ingåtts, innan köpeskillingsfordringen förföll, löper preskriptionstiden för borgensfordringen från köpeskillingsfordringens förfallodag. Om borgen tecknats först sedan huvudförbindelsen förfallit till betalning, börjar däremot självfallet preskriptionstiden gentemot löftesmannen icke att löpa förrän från tidpunkten för borgens-

¹⁰⁴ Jfr beträffande gällande rätt Fehr s. 213 ff., Hasselrot s. 26 ff. och Rodhe § 57 vid not 65 jämte i noten angivna rättsfall samt § 58 not 59.

åtagandet. Beträffande stadgandena i förevarande stycke må ytterligare anmärkas, att om huvudgäldenären utfärdat skuldebrev för köpeskillingen, måste för fastställande av preskriptionstidens längd och utgångspunkt för borgensförbindelsen undersökas, om borgensåtagandet hänför sig till skuldebrevsfordringen eller till köpeskillingsfordringen. Om skuldebrevet utfärdats efter borgensåtagandet, medför uppenbarligen icke skuldebrevet, att preskriptionstiden för löftesmannens förpliktelse förlänges enligt regeln i 2 § andra stycket.

Andra stycket. Bestämmelsen i första punkten gäller icke blott då gäldenärerna häfta primärt solidariskt utan även vid sekundär solidaritet, bl. a. enkel borgen. Om än icke av behovet påkallat har i andra punkten uttalats, att den angivna bestämmelsen gäller i fråga om borgenärs fordran mot löftesman. En uttrycklig föreskrift härom har nämligen ansetts befogad för att utmärka, att förslaget även härutinnan innebär en väsentlig avvikelse i förhållande till gällande rätt.

Vad enkel borgen angår innebär förslaget, såsom i den allmänna motiveringen anförts, icke ett upphävande av de allmänna förutsättningarna för att en sådan borgensförbindelse skall kunna göras gällande. Uppenbarligen kan därför borgenären, sedan preskriptionstiden mot huvudgäldenären utgått, icke kräva av löftesmannen det han skulle kunnat utfå, därest han anhängiggjort talan mot huvudgäldenären, innan fordringen mot denne preskriberades. Hinder föreligger icke enligt förslaget mot att borgenären och löftesmannen avtala, att löftesmannens ansvar skall bortfalla, när fordringen mot huvudgäldenären preskriberas. Det må slutligen anmärkas, att gällande rätts regler i övrigt om verkan å löftesmans ansvar av att fordringen mot huvudgäldenären bortfaller bestå orubbade; jämför i fråga om verkan av huvudförbindelsens preklusion förslaget till lag om preklusion.

9 §.

Första stycket. Bestämmelsen i andra punkten kan endast bli aktuell, om vid den tidpunkt, då preskriptionen avbröts mot den regressberättigade gäldenären, mindre än sex månader återstod av preskriptionstiden för borgenärens fordran mot den regresskyldige: Har talan anhängiggjorts mot den regressberättigade, innan borgenärens fordran mot den regresskyldige preskriberades, kan den regressberättigade bevara sin rätt genom att kungöra den regresskyldige rättegången enligt bestämmelsen i 24 §. Om den regressberättigade avbrutit preskriptionen genom att erkänna gälden, kan det undantagsvis bli nödvändigt för honom att anlägga fastställsetalan mot den regresskyldige för att icke riskera att återgångskravet går förlorat.

Andra stycket. Såsom av den allmänna motiveringen framgår är det enligt förslaget avgörande för regressrättens omfattning, om solidariteten beror

på samfällt åtagande av gäld eller icke. Vid tillfällig solidaritet kan den regressberättigade icke åberopa den i detta stycke stadgade tre-årsfristen. Preskriptionsregeln i andra stycket skall gälla, så snart flera gäldenärer genom inbördes avtal, tyst eller uttryckligen, gemensamt åtagit sig betalningsskyldighet för en gäld under förutsättning att deras ansvar på grund av avtalet eller på grund av lag eller allmänna rättsgrundsatser är solidariskt. Det är utan betydelse, hur den slutliga fördelningen av ansvaret mellan gäldenärerna inbördes skall ske. Som de mest praktiska exemplen på regelns tillämpningsområde kan nämnas de fall, då flera utfärdat skuldebrev eller gått i borgen utan förbehåll om delad ansvarighet samt då borgen ingåtts efter anmodan. Tillfällig solidaritet föreligger bl. a. då borgen ingåtts utan anmodan samt då flera omedvetet samverkat till brott, varav kommit skada, för vilken de blivit solidariskt ansvariga.

Regeln i andra stycket kompletterar den på subrogationsprincipen grundade huvudregeln och den där stadgade tre-årsfristen blir aktuell först då en tillämpning av huvudregeln skulle medföra, att återgångskravet vore preskriberat, innan tre år förflutit från infriandet. Därest den regressberättigade enligt subrogationsprincipen haft mer än tre år på sig efter infriandet att göra sitt återgångskrav gällande, kan det alltså icke komma i fråga att tillämpa regeln i andra stycket. Genom införandet av ordet »tidigast» har man velat utmärka, att för de, säkerligen sällsynta, fall där den regressberättigade som grund för sitt återgångskrav kan åberopa en särskild rättsgrund, som medför en längre preskriptionstid för återgångskravet än tre år, skall denna tid gälla. Som exempel på ett dylikt fall har från danskt och norskt håll anförts, att en delägare i ett bolagsförhållande, där delägarna svara solidariskt för ingångna förbindelser, kan för ett återgångskrav mot annan delägare i anledning av inköp av material för bolagets räkning åberopa bolagsavtalet och förty göra gällande en preskriptionstid av tio år från infriandet.

Det må slutligen anmärkas, att en förutsättning för en tillämpning av reglerna i första och andra styckena om preskription av återgångskrav uppenbarligen är, att den regressberättigade gäldenären infriat skulden, innan preskriptionstiden för borgenärens fordran mot honom utgick. Detta har icke ansetts erforderligt att uttryckligen utsäga i lagtexten.

10 §.

De i lagrummets tre första stycken angivna fristerna äro fasta och rubbas icke av att exempelvis gäldenären erkänner sin förpliktelse eller av att sådana omständigheter inträffa, som enligt 11—15 §§ i och för sig medföra en förlängning av preskriptionstiden. Den i fjärde stycket stadgade preskriptionstiden räknas från den tidpunkt, då borgenären tidigast kunnat kräva betalning utan att förete obligationen eller kupongen, eller alltså från det fristen för det ursprungliga kravet utlöpte.

11 §.

Ehuru i och för sig överflödigt — jämför bl. a. 1 § skattestrafflagen och 213 § lagen om aktiebolag — har i lagtexten uttryckligen nämnts, att även ett förtigande kan medföra förlängning av preskriptionstiden. För att detta skall bli fallet måste det ha ålegat gäldenären att yppa sin vetskap. En dylik förpliktelse kan åvila gäldenären som en följd av hans allmänna plikter gentemot borgenären eller vara uttryckligt avtalad eller förutsatt mellan parterna eller grunda sig på lagstadgande. Vid exempelvis förlagskontrakt, där författarens honorar beror på antalet försålda exemplar, är regelmässigt en upplysningsplikt från gäldenärens sida härutinnan avtalad, och ett förtigande kan alltså medföra, att preskriptionstiden för borgenärens fordringar i anledning av avtalet förlänges. En kommissionär är enligt 7 § lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande förpliktad att lämna kommittenten erforderliga underrättelser om avtal, som han slutit för kommittentens räkning. Vidare kan en upplysningsplikt från gäldenärens sida föreligga i fråga om avgifter till det offentliga, vilkas storlek grundas på gäldenärens egna uppgifter.

Det i paragrafen uppställda kravet på uppsåt hänför sig till de lämnade uppgifterna respektive till förtigandet, och det kräves alltså icke för att förlängning av preskriptionstiden skall inträda, att gäldenären därutöver haft uppsåt att genom uppgifterna eller förtigandet vilseleda borgenären. Krav på vinningssyfte är icke heller uppställt. Tilläggsfristen börjar icke löpa, då borgenären fått veta om, att oriktiga uppgifter lämnats eller att förtigande skett, utan först då borgenären fått kunskap om de riktiga omständigheterna i fråga om fordringens tillvaro eller förfallotid.

12 §.

Första stycket. För att en gäldenär skall anses ha uppehållit sig i Sverige måste hans vistelse här i riket ha varit av en viss varaktighet. Tilläggsfrist enligt denna paragraf kan alltså icke inträda, när en utländsk turist ådragit sig skulder i Sverige. Detta kan icke anses orimligt, eftersom borgenären i dylika fall bör vara inställd på att utkräva fordringen omedelbart. Om däremot en utlänning mera stadigvarande reser från plats till plats i Sverige, exempelvis i affärsangelägenheter, kan förhållandet vara att bedöma annorlunda.

Villkoret att gäldenären finnes uppehålla sig utom riket eller att hans uppehållsort finnes vara okänd är uppfyllt, då borgenären efter en undersökning, som i det enskilda fallet framstår såsom av omständigheterna normalt betingad, kommit till den slutsatsen, att gäldenären är ur riket faren respektive att han saknar känd uppehållsort. Borgenären har sålunda en viss undersökningsplikt, och gäldenärens uppehållsort kan exempelvis icke anses okänd för borgenären blott därför att han icke vet om

gäldenärens adress eller icke bryr sig om att använda nära till hands lig-
gande upplysningskällor för att få reda på denna.

Andra stycket. Några större krav kunna uppenbarligen icke ställas på
anmälningen, men den bör vara så fullständig, att fordringen kan indi-
vidualiseras. För dylika fall är det i regel tillräckligt, att förutom borge-
närens namn och adress även gäldenärens namn och senast kända adress,
grunden för fordringen samt eventuellt fordringens belopp angivas. Av
anmälningen bör även framgå den tid, då fordringen tillkom respektive
förföll, samt vilken omständighet, som föranlett anmälningen. Någon
prövning av anmälningens laglighet torde icke åligga vederbörande be-
fattningshavare vid Stockholms rådhusrätt; däremot har han att tillse,
att anmälningen erhåller sådan avfattning, att fordringen kan indi-
vidualiseras.

13 §.

Uppenbarligen kan fråga om tilläggsfrist bli aktuell endast när någon
av de i första stycket angivna händelserna inträffat under sista året av
preskriptionstiden.

Uttrycket »finnes vara borta» — jämför 8 kap. 1 § lagen om boutred-
ning och arvskifte — vilket sammanställts med borgenärens död, omyn-
dighetsförklaring och försättande i konkurs, måste tolkas snävt. En
borgenär kan således icke skaffa sig en tilläggsfrist endast genom att blott
helt övergående hålla sig undan. En kort bortresa med okänd adress
konstituerar icke heller en bortovaro i denna paragrafs mening. Försvin-
nandet måste ha en viss varaktighet, och det skall vara ofrivilligt. Borge-
nären skall alltså utan eget förvållande vara ur stånd att tillvarata sina
intressen. Det får avgöras från fall till fall, när en bortovaro i paragrafens
mening skall anses föreligga. Om gäldenären gör preskriptionsinvändning,
får det utredas i rättegången, om ett sådant försvinnande som lagen förut-
sätter förelegat, och när detta skall anses ha skett.

Som ett exempel på tillämpningen av regeln i andra stycket kan näm-
nas följande fall. En fordran skulle ha varit preskriberad den 31 december
1969. Om borgenären avlider den 1 november 1969, förlänges tiden till den
1 november 1970. Dör dennes gäldenär den 1 mars 1970, preskriberas for-
dringen den 31 december 1970. Men om i anledning av gäldenärens död
kallelse å borgenärer utfärdas före den 31 december 1970, kan ytterligare
en tilläggsfrist inträda enligt förslaget 14 §, eftersom ett-årsbegränsningen
endast hänför sig till tilläggsfristen enligt 13 §.

14 §.

Endast då före preskriptionstidens utgång kungörelse utfärdats enligt
19 § konkurslagen eller 7 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs
eller 5 § i den föreslagna lagen om preklusion kan en tilläggsfrist enligt
14 § ifrågakomma. Då gäldenärens konkurs behandlas enligt 185 § kon-

kurslagen, föreligger icke behov för borgenären av en tilläggsfrist, eftersom något bevakningsförfarande icke äger rum vid sådan konkurs.

Ordalydelsen i 14 § innebär, att det icke för att tilläggsfrist skall inträda kräves, att kungörelsen är publicerad före preskriptionstidens utgång, utan det är tillfyllest, om den är utfärdad dessförinnan. Att en borgenär, som rättidigt anmält sin fordran i gäldenärens konkurs, kan ha sin rätt förvarad även om kungörelsen utfärdats efter preskriptionstidens utgång framgår av 20 §.

Beträffande den ovan angivna paragrafen i lagen om preklusion, vilken i huvudsak motsvarar 11 § i 1862 års KF, hänvisas till det förslag i ämnet, som avgivits samtidigt med nu ifrågavarande förslag.

15 §.

Borgenären är berättigad till tilläggsfrist vare sig preskriptionen börjat löpa redan innan förmyndaren (gode mannen) förordnades eller den börjat löpa först under förmynderskapets bestånd. Därest fordringen enligt allmänna regler preskriberas senare än tre år från det förmyndarens uppdrag upphört, gäller uppenbarligen icke regeln i 15 §. Såsom framgår av förslagets 33 § avses, att den speciella preskriptionsregeln i 13 kap. 10 § föräldrabalken alltjämt skall äga bestånd. Härav följer, att en skadeståndsfordran enligt 13 kap. 9 § samma lag kan under viss förutsättning preskriberas, innan tre år förflutit från förmynderskapets upphörande.

16 §.

Första stycket. Såsom av den allmänna motiveringen framgår gäller icke den tjuguariga preskriptionen för fordringar med bestämd förfallodag, även om denna, genom avtal eller på annat sätt, fastställts till en tidpunkt senare än tjuguar från fordringens tillkomst. De fordringar, som avses med bestämmelsen i 5 § andra stycket andra punkten, få anses ha bestämd förfallodag.

Skadeståndsanspråk i utomobligatoriska rättsförhållanden kunna icke anses ha bestämd förfallodag fastställd, oaktat de i allmänhet förfalla samma dag skadan inträffar. För tydlighetens skull har emellertid uttryckligen angivits, att sådana fordringar omfattas av den tjuguariga preskriptionen.¹⁰⁵ Då bestämmelsen härom — fränsett i andra stycket angivna undantag — gäller för alla fordringar med obestämd förfallodag, kan även en fordran, som borgenären kan bringa att förfalla genom anfordran eller uppsägning eller liknande åtgärd och som alltså preskriberas enligt regeln i 5 § andra stycket första punkten, bli underkastad den tjuguariga preskriptionen. Är exempelvis ett skuldebrev betalbart vid anfordran,

¹⁰⁵ Se rörande frågan när berörda fordringar få anses ha tillkommit Rodhe § 57 vid not 67 jämte hänvisningar i noten.

som icke får ske förrän tolv år efter utfärdandet, löper preskriptionstiden från den dag anfordran tidigast kunnat ske. Preskriptionen skulle alltså inträda tjugutvå år från skuldebrevets utfärdande, men bestämmelsen om tjuguarig preskription medför, att skuldebrevsfordringen utslöcknar två år tidigare. Och förhållandet blir att bedöma på samma sätt, om den tio-åriga preskriptionstiden skulle utgått tidigare, men tilläggsfrist inträtt enligt någon av förslaget bestämmelser och medfört, att fordringen icke var preskriberad, när tjugu år förflutit från dess tillkomst.

Andra stycket. Som exempel på fordringar, som förfalla vid någons död, må nämnas räntefria skuldebrev, som icke kunna sägas upp under en eller flera personers livstid, t. ex. så länge utställaren och hans änka leva. Vidare innefattas under bestämmelsen i andra stycket livförsäkringar, som förfalla till betalning vid försäkringstagarens död. Om däremot försäkringssumman skall utbetalas, när försäkringstagaren når en bestämd ålder eller vid hans inträffande tidigare död, gäller icke undantagsbestämmelsen; men dylika fordringar preskriberas icke heller enligt regeln i första stycket, eftersom förfallodagen får anses vara bestämd. Bestämmelsen i andra stycket torde icke få synnerligt stor praktisk betydelse beträffande de i 3 § 3. avsedda fordringarna. Sålunda ha fordringar på underhållsbidrag och på s. k. uppskjutna pensioner i regel bestämd förfallodag. Även livräntefordringar kunna ha bestämd förfallodag, men om av en livränta första utbetalningen skall ske, när den berättigade icke längre är arbetsför, kan en tillämpning av bestämmelsen bli aktuell. I sådant fall undantagas från den tjuguariga preskriptionen icke blott rätten till de framdeles förfallande prestationerna utan även enskilda förfallna poster, som icke äro preskriberade, när tjugu år förflutit från fordringens tillkomst. Av hänvisningen i andra stycket till 3 § 3. framgår, att det är utan betydelse för en tillämpning av undantagsbestämmelsen, om avtal ingåtts om fordringen eller icke.

17 §.

Den särskilda preskriptionsregeln har begränsats till aktiebolags eller ekonomisk förenings fordran på kapitaltillskott. Även om en analogisk tolkning icke är utesluten utvisar uppräknningen, att endast företag, konstruerade som aktiebolag eller ekonomiska föreningar, kunna komma i fråga.

Föremål för preskription enligt 17 § äro endast fordringar å tillskott till aktie- eller insatskapitalet. Avgifter till ekonomiska föreningar preskriberas enligt förslaget allmänna regler; jämför motiveringen till 3 § 3. Räntekrav, som tillkommit på grund av bestämmelsen i 43 § lagen om aktiebolag, preskriberas icke enligt den föreslagna regeln i 17 §, eftersom räntekrav i preskriptionshänseende bedömts som särskilda, från huvudstolen fristående fordringar; se 3 § 2.

18 §.

För att ett erkännande skall avbryta preskriptionen får det icke vara ogiltigt enligt allmänna regler om rättshandlingars ogiltighet. Någon viss form för erkännandet är icke föreskriven. Det måste emellertid krävas, att gäldenären tager ställning till den påstådda förpliktelsen, och detta kan ske antingen genom ett positivt uttalande eller genom en handling, i vilken ett erkännande kan intolkas, d. v. s. gäldenärens vilja att erkänna skulden skall framgå av handlingen. Passivitet från gäldenärens sida kan icke likställas med ett erkännande. Om gäldenären underlåter att bestrida ett krav, avbrytes alltså icke preskriptionen, och så är icke heller förhållandet, om gäldenären inlåter sig på förhandlingar med borgenären angående gälden. Däremot kan givetvis något gäldenärens uttalande under sådana förhandlingar innefatta ett erkännande.

Erkännandet kan vara uttryckligt eller tyst. Lagtexten nämner som exempel på erkännande löfte om betalning och räntebetalning. Även en avbetalning kan, såsom av den allmänna motiveringen framgår, under vissa omständigheter innebära ett erkännande från gäldenärens sida av kapitalfordringen. Då räntebetalning uttryckligen angivits avbryta preskriptionen kan det ifrågasättas, om inlösen av en räntekupong till masspapper kan betraktas som ett erkännande av huvudförpliktelsen. Eftersom preskriptionstiden för masspapper regelmässigt räknas från förfalldagen komma härvid endast räntebetalningar, som skett efter denna dag, i betraktande. Och med hänsyn till bestämmelsen i 23 § andra stycket lagen om skuldebrev torde frågan, huruvida inlösen av räntekupong efter masspapperets förfalldag avbryter preskriptionen för detta, sakna större aktualitet. Spörsmålet, som för gällande svensk rätts del onekligen är av betydelse, synes därför i detta sammanhang kunna lämnas därhän.¹⁰⁶

Erkännandet skall ha gjorts av gäldenären. Att ett erkännande, gjort av tredjeman, verkar preskriptionsavbrytande, om han är behörig att vidtaga åtgärden, ligger i sakens natur. Erkännandet skall vidare ha angivits i riktning mot borgenären eller någon som representerar honom. Sålunda kan den omständigheten, att en skuld upptagits i gäldenärens interna bokföring, aldrig avbryta preskriptionen. Beträffande de i 4 § angivna fordringarna avbryter t. ex. icke en räntenotering i bankens böcker preskriptionen; däremot är förhållandet att bedöma annorlunda, när ränta införes i motbok.

19 §.

Första stycket. Den valda formuleringen utvisar, att enskilda krav icke kunna komma i fråga utan endast inledande av rättegång mot gäldenären vid domstol och liknande förfaranden. Såsom av den allmänna motive-

¹⁰⁶ I dansk rätt (Ussing & Dybdal, Gældsbrevslovene, s. 102) uttalas: »Skyldneren indfrier Kuponerne, fordi han er forpligtet til at betale dem, og han har ingen Grund til ved Indfrielsen at overveje, om han nu ogsaa skylder Hovedstolens».

ringen framgår likställes med ett rättegångsförfarande, att borgenär påkallar tillämpning av skiljeavtal. Även anhängiggörande av talan vid specialdomstol, såsom vattendomstol, ägodelningsrätt eller expropriationsdomstol, avbryter uppenbarligen preskriptionen för den fordran, varom fråga är.

Har borgenären inlett rättegång mot gäldenären, avbrytes preskriptionen vare sig talan anhängiggjorts i tvistemåls form eller såsom enskilt anspråk i brottmål. Även framställande av kvittningsanspråk avbryter preskriptionen.¹⁰⁷ Det är utan betydelse för frågan om preskriptionens avbrytande, om borgenären begär fullgörelsedom eller fastställelse. Anhängiggör borgenären t. ex. talan mot gäldenären för att avbryta den tjuguariga preskriptionen enligt 16 §, skall denna talan ofta med nödvändighet få karaktären av fastställsetalan, i de fall nämligen där fordringen icke är förfallen vid tidpunkten för preskriptionsavbrottet.

Andra stycket. Föreskriften om den tidpunkt, från vilken inledande av rättegång mot gäldenären skall ha preskriptionsavbrytande verkan, får tillämpas analogivis, när borgenären avbrutit preskriptionen genom att anhängiggöra talan mot gäldenären vid annan myndighet än domstol. När talan i rättegång skall anses väckt framgår av 13 kap. 4 § RB. Utan stämning kan bl. a. väckas talan om enskilt anspråk på grund av brott enligt 45 kap. 5 § andra stycket RB. Även kvittningsyrkande kan väckas utan stämning.¹⁰⁸

Tredje stycket. För att preskriptionen skall ha avbrutits rättidigt kräves, att den skriftliga uppgift, som det enligt 11 § lagen om skiljemän i vissa fall åligger borgenären att avsända, har kommit gäldenären tillhanda före preskriptionstidens utgång. Överenskomma parterna inför skiljemännen om att till dem hänskjuta visst fordringsförhållande, får preskriptionen anses avbruten i samband med överenskommelsen. Slutes skiljeavtalet efter det tvisten uppkommit, och är det skriftligen upprättat med tydligt angivande av tvistefrågan, torde även sådan överenskommelse verka preskriptionsavbrytande.

20 §.

Har konkurskungörelse utfärdats inom preskriptionstiden kan denna förlängas enligt 14 §. Bestämmelsen i 20 § andra punkten får praktisk betydelse, när ansökan om gäldenärens försättande i konkurs ingivits till konkursdomaren före preskriptionstidens utgång men konkurskungörelsen utfärdats först när tiden förflutit. Det är utan betydelse, om konkursansökan gjorts av den borgenär, som ämnar avbryta preskriptionen för sin fordran, eller av annan borgenär. En borgenär, som med vetskap om att konkursansökan ingivits av annan borgenär underlåter att före preskrip-

¹⁰⁷ SOU 1944:10 s. 247 och Rodhe § 58 vid not 83.

¹⁰⁸ SOU 1938:44 s. 186.

tionstidens utgång anhängiggöra talan mot gäldenären för att i stället bevaka fordringen i konkursen, riskerar emellertid att fordringen preskriberas, om nämligen konkursansökningen icke bifalles eller konkursen behandlas som s. k. fattigkonkurs enligt 185 § konkurslagen.

21 §.

Första stycket. Ansökan om verkställighet föreligger regelmässigt, när utmätning sker för fordran, som grundas på domstols avgörande. Även då utmätning företages på grund av utslag, varigenom överexekutor ålagt någon betalningsskyldighet, vissa beslut av administrativ myndighet samt enskilda utsökningstitlar, såsom skiljedomar och protokoll över offentlig auktion, föregås förrättningen av en ansökan. På samma sätt beror ett beslut om införsel för underhållsbidrag städse av den underhållsberättigades initiativ.

Någon särskild form för ansökan är icke föreskriven utom då utmätning begäres på grund av protokoll över offentlig auktion, för vilket fall skriftlig ansökan erfordras enligt 56 § utsökningslagen. Begagnas för ansökningen ej skriftlig form — jämför 54 § utsökningslagen och 2 § lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta — får preskriptionen anses avbruten den dag, då målet inkommit till den exekutiva myndigheten. Härom skall enligt särskilda föreskrifter anteckning ske i exekutionsdagboken. Den omständigheten att en ansökan må ha ingivits till överexekutor, oaktat utmätningssman varit behörig att omedelbart upptaga utsökningssmålet, synes icke böra förhindra, att tidpunkten för ansökningens ingivande till överexekutor bildar utgångspunkt för preskriptionsavbrottet.

Andra stycket. Bestämmelsen i detta stycke är, såsom i den allmänna motiveringen anförts, tillämplig, då indrivning sker av restförd skatt enligt 31—37 §§ KK den 16 oktober 1953 med vissa föreskrifter angående tillämpningen av uppbördsförordningen. Preskriptionsavbrott för ifrågasvarande fordringar får anses ha ägt rum, då utmätning fullbordats därhän, att realisationen säkerställts, eller beslut meddelats, varigenom införsel beviljats. Även om det vid en utmätningförrättning visat sig, att gäldenären saknar utmätningssbara tillgångar, får genom förrättningen preskriptionsavbrott anses ha ägt rum. Vidare bildar utmätningen preskriptionsavbrott exempelvis då utmätning sker för expeditionslösen — jämför 14 § andra stycket promulgationsförordningen till utsökningslagen och 38 § ovannämnda KK den 16 oktober 1953 — då verkställighetskostnad utmätas enligt 198 och 199 §§ utsökningslagen samt då utmätning företages enligt 14 § lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta. Och en ansökan om verkställighet torde icke heller kunna anses ha föregått utmätning för ålagd återbetalningsskyldighet gentemot statsverket.

22 §.

Första stycket. Har borgenären anhängiggjort talan mot gäldenären, får ett hinder i denna paragrafs mening anses ha förelegat så snart dom eller liknande avgörande icke erhållits. När borgenären påkallat tillämpning av skiljeavtal, föreligger sålunda hinder mot skiljedom icke blott då skiljeavtalet förfallit enligt därom givna bestämmelser i lagen om skiljemän utan även då skiljedomen varit ogill eller hävts efter klander. Att ett sådant förfarande från gäldenärens sida, som omförmåles i 3 § lagen om skiljemän, skall anses likställt med hinder mot skiljedom är särskilt utsagt. Har borgenären avbrutit preskriptionen enligt förslagets 21 § första stycket möter hinder mot verkställighet, när ansökningen icke upptagits därför att formella eller materiella förutsättningar för verkställighet saknats. Däremot saknar det här betydelse för bedömandet av frågan om hinder mot verkställighet föreligger, att det vid en förrättning visat sig, att gäldenären saknar utmättningsbara tillgångar eller att försäljning ej kommit till stånd vid auktion på grund av att bud ej avgivits eller antagits. De fall, då utmätning återgått, exempelvis på grund av att borgenären återkallat sin ansökan eller utsökningsåtgärden förklarats ogiltig av formella skäl, måste likställas med de fall, då hinder mött mot verkställighet.

Frågan huruvida borgenären uppsåtligen föranlett, att hinder mött mot dom eller liknande avgörande eller mot verkställighet får avgöras från fall till fall. Har borgenären inlett rättegång mot gäldenären, men stämningensansökningen avvisats enligt 42 kap. 4 § andra stycket RB, torde detta i regel icke kunna läggas borgenären till last. Avvisas målet på grund av bestämmelsen i angivna lagrumms första stycke, eller avskrivs målet, därför att borgenären återkallat sin talan eller uteblivit, torde däremot i allmänhet skäl icke föreligga att medge borgenären den i paragrafen angivna fristen. När borgenären påkallat tillämpning av skiljeavtal, torde ett inträffat hinder mot skiljedom i allmänhet icke bero av borgenären.

Beträffande utgångspunkten för fristen må såsom exempel anföras, att i regel kännedom om den åtgärd, varigenom myndighet skilt saken från sig, torde bli avgörande. Tilläggsfristen börjar sålunda i allmänhet löpa, när borgenären erhållit underrättelse från myndighet, där han vidtagit den preskriptionsavbrytande åtgärden, om beslut i anledning av ansökningen. Hör borgenären icke av myndigheten inom rimlig tid, åligger det honom att efterhöra ärendets läge. Den tid, inom vilken borgenären bort erhålla kunskap om att myndigheten skilt saken från sig, blir givetvis föremål för ett skönsmässigt bedömande, och det får avgöras från fall till fall, om borgenärens nya preskriptionsavbrytande åtgärd vidtagits inom den i paragrafen stadgade fristen.

Andra stycket. Tillämpningen av bestämmelsen i detta stycke blir aktuell endast för det fall att mindre än sex månader återstod av pre-

skriptionstiden, när borgenären erhöill eller bort erhålla kunskap om att konkursansökningen icke föranlett beslut om egendomsavträde. Har konkursansökningen bifallits, kunna, därest kungörelse enligt 19 § konkurslagen utfärdats inom preskriptionstiden, regeln i förslagets 14 § om förlängning av preskriptionstid och, därest kungörelsen utfärdats därefter, regeln i förslagets 20 § om verkan av bevakning i konkurs bli tillämpliga.

Tredje stycket. När en bevakning ej föranlett betalningsrätt i gäldenärens konkurs, inträder, såsom i den allmänna motiveringen anförts, tilläggsfrist oansett om borgenären uppsåtligt föranlett förhållandet eller icke. Den använda formuleringen utvisar, att tilläggsfrist icke kan komma i fråga, när borgenären i konkursen tillgodonjutit den yrkade betalningsrätten antingen genom att anmärkning ej framställts mot bevakningen eller genom att förlikning träffats vid borgenärssammanträde eller genom rättens avgörande. Har förlikning träffats enligt 149 § konkurslagen får bevakningen även anses ha föranlett betalningsrätt i konkursen. Om däremot konkursen övergått till fattigkonkurs enligt 186 § konkurslagen är förhållandet att bedöma annorlunda. Har genom dom i tvist angående bevakad fordran yrkandet om betalningsrätt delvis bifallits, äger borgenären åtnjuta tilläggsfrist för att hos gäldenären utkräva den del av fordringen, för vilken yrkandet om betalningsrätt ogillats. I praktiken torde dock borgenären i sådant fall anhängiggöra talan mot gäldenären om hela det i konkursen bevakade beloppet, eftersom konkursdomen icke är bindande mot gäldenären.

23 §.

Den nya preskriptionstiden blir av samma längd som den, vilken före preskriptionsavbrottet gällde för fordringen, utom där fordringen var underkastad treårig preskriptionstid och preskriptionen avbrutits genom att gäldenären utfärdat skuldebrev eller borgenären anhängiggjort talan mot gäldenären. För sådant fall medför bestämmelsen i 2 § andra stycket, att den nya preskriptionstiden blir tio år. När preskriptionen avbrutits genom bevakning, som föranlett betalningsrätt i gäldenärens konkurs, blir sålunda den nya preskriptionstiden alltid av samma längd som den tidigare fristen, även om betalningsrätten fastställts genom dom i tvist angående bevakad fordran, eftersom ett dylikt avgörande, såsom i motiveringen till 2 § framhållits, endast har verkan i konkursen och icke är bindande gentemot gäldenären personligen.

Beträffande den nya preskriptionstidens utgångspunkt må här anmärkas, att när borgenären avbrutit preskriptionen genom att anhängiggöra talan mot gäldenären, löper tiden från dagen för avgörandet, icke från domskravets eventuellt senare förfallodag. Fullföljdstiden inräknas icke. Överklagas det första avgörandet, räknas fristen först från det högre instans skilt saken från sig. En förutsättning för att ny preskriptionstid

skall börja löpa är självfallet, att genom avgörandet borgenärens talan helt eller delvis bifallits. Har talan ogillats genom lagakraftägande dom, är preskriptionsfrågan icke vidare aktuell. Skall ny preskriptionstid löpa efter preskriptionsavbrott enligt 20 eller 21 §, har som utgångspunkt för den nya preskriptionstiden av praktiska skäl valts konkursens respektive verkställighetsförrättningens avslutande. En konkurs anses enligt 146 § konkurslagen avslutad, då förslag till slututdelning enligt utfärdad kungörelse först är att tillgå för granskning. Är tvist om bevakad fordran då ännu icke slutligen avgjord, blir givetvis tidpunkten för domen avgörande. Har förlikning träffats enligt 149 § konkurslagen, löper den nya preskriptionstiden från konkursdomarens beslut om konkursens nedläggande. När en förrättning för verkställighet skall anses avslutad, lärer få avgöras från fall till fall. Här skall därför blott anmärkas, att såvitt angår utmätning av fast egendom förrättningen icke torde kunna anses avslutad, förrän i anledning av försäljningen köpeskillingsfördelning ägt rum¹⁰⁹.

Den nya preskriptionstiden kan givetvis avbrytas genom någon av de i lagen angivna åtgärderna. Har fordringen fastslagits genom dom eller liknande avgörande, uppstår emellertid frågan, om den därefter löpande fristen kan avbrytas genom inledande av ny rättegång. Har genom domen endast fastställts, att fordringsförhållandet består, torde hinder icke möta att i en senare rättegång få fullgörelseskyldigheten fastslagen. Men om denna fastslagits i den första processen, torde reglerna om rättskraft förhindra, att frågan ånyo upptages till prövning. Borgenären har alltså ingen annan möjlighet att avbryta preskriptionen än att utverka ett erkännande av gäldenären eller att söka verkställighet å domen; inträffar gäldenärens konkurs under den nya fristen, kan borgenären också bevaka fordringen där.

24 §.

Första stycket. Bestämmelsen i detta stycke skall tillämpas vid alla former av solidariska gäldsförhållanden, således vid borgen även i fråga om huvudmannens och löftesmannens ansvar. Det är utan betydelse, om det solidariska ansvaret är primärt eller sekundärt. Vid enkel borgen kan bestämmelsen bli av betydelse, eftersom vid detta slag av borgen borgenären först skall utröna huvudgäldenärens bristande betalningsförmåga, innan han kan med framgång vända sig mot löftesmannen, men hänsyn ej tages till detta förhållande vid preskriptionstidens beräkning.

Av lagtexten framgår, att en borgenär, som avbrutit preskriptionen mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer genom att bevaka fordringen i hans konkurs eller genom att söka verkställighet för fordringen, icke enligt förslaget kan förvara sin rätt gentemot övriga gäldenärer med tillhjälp av stadgandet i detta stycke.

¹⁰⁹ Se Olivecrona, Utsökning, s. 202.

Beträffande det föreslagna kungörelseförfarandet må anmärkas, att hänvisningen till 14 kap. 13 § RB innebär, att borgenären skall delge gäldenären skriftlig inlaga, vari saken och grunden för åtgärden angivits. Såsom i den allmänna motiveringen anförts skall delgivningen för att ha verkan ha skett, innan borgenärens fordran mot den delgivne gäldenären preskriberades.

Har i anledning av borgenärens talan mot den förste gäldenären dom eller liknande avgörande meddelats, löper sex-månadersfristen från dagen för avgörandet. Fullföljdstiden inräknas alltså icke. Överklagas det första avgörandet, räknas fristen först från det högre instans skilt saken från sig. Den valda formuleringen utvisar, att sex-månadersfristen börjar löpa, även om borgenärens talan icke lett till avgörande av saken utan exempelvis avvisats eller avskrivits.

Andra stycket. Bestämmelsen i detta stycke är att tillämpa, när sammanhanget mellan de olika fordringarna är sådant, att för borgenärens anspråk mot tredje man förutsättes, att borgenären tappat i målet om det första anspråket. Däremot kräves det icke, att den första ogillande domen är bindande för prövningen av borgenärens talan mot den gäldenär, för vilken rättegången kungjorts. Den omständigheten att borgenären förlorat sin först anhängiggjorda talan behöver uppenbarligen icke i och för sig medföra, att han har en fordran mot tredje man. För bedömande av om det angivna sammanhanget mellan fordringarna föreligger, torde i tillämpliga delar bestämmelserna i 14 kap. 5 § och 17 kap. 5 § RB jämte grunderna för dessa lagrum kunna tjäna till ledning. Det må anmärkas, att om flera gäldenärer ha pro rata ansvar, kan visserligen avgörandet mot en av gäldenärerna ofta vara av väsentlig betydelse för avgörandet av frågan om borgenärens anspråk mot de övriga, men det oaktat föreligger icke ett sådant sammanhang mellan fordringarna, att borgenären kan förvara sin rätt mot någon av dessa genom det föreslagna kungörelseförfarandet.

Som exempel på tillämpningsområdet för bestämmelsen i andra stycket kan nämnas, att borgenären slutit avtal med B såsom fullmäktig för A och därefter anhängiggör talan mot A med anspråk på avtalets fullgörande, varvid A invänder, att fullmakt ej utfärdats. Om käromålet bifalles, föreligger icke anledning till talan mot B enligt 25 § avtalslagen, vilket däremot kan vara fallet, om käromålet ogillas. Har käromålet mot A anhängiggjorts före utgången av preskriptionstiden för borgenärens eventuella fordran mot B, är borgenären således berättigad att med i paragrafen angiven verkan kungöra B rättegången mot A. På samma sätt kan efter cession nye borgenären bevara rätten till en eventuell skadeståndsfordran mot förre borgenären genom att kungöra honom en rättegång, som nye borgenären anhängiggjort mot gäldenären för att utkräva fordringen. Om nye borgenärens talan ogillas, därför att fordringen icke existerade, har

han genom åtgärden bevarat sin rätt mot förre borgenären, även om den ursprungliga preskriptionstiden för skadeståndsanspråket mot denne då gått till ända.

26 §.

Det från RB hämtade uttrycket »enskilt anspråk» inbegriper icke blott talan om ersättning för uppkommen skada utan även talan om återställande av egendom. Då sistnämnda anspråk i regel är grundat på äganderätt och således inpreskriptibelt, torde i praktiken endast talan om ersättning för skada, som någon genom brott tillfogat annan, komma i fråga; jämför lokutionen i 6 kap. 1 § strafflagen.

Av lagtexten framgår, att ett preskriberat enskilt anspråk icke kan prövas, när talan om anspråket väckts i särskilt mål vid rätten, innan lagakraftäggande dom i brottmålet föreligger. Har ett enskilt anspråk, som uppgivits i stämningsansökan i brottmålet eller som väckts senare utan stämning, icke upptagits i samband med åtalet, kan målsäganden utnyttja den i lagtexten angivna sex-månadersfristen för att föra sin talan i den för tvistemål stadgade ordningen. Har anspråket upptagits i samband med åtalet är det i och för sig utan betydelse för frågan om anspråkets prövning, om rätten sedermera enligt 22 kap. 5 eller 6 § RB förordnar, att talan skall handläggas som tvistemål. Därest rätten förordnar om särskiljande enligt 22 kap. 6 § RB, torde emellertid förutsättningar saknas att tillämpa nu ifrågakvarande bestämmelse, eftersom villkoret att den tilltalade skall förklaras saker till brottet ej kan bli uppfyllt.

Sistnämnda villkor innebär, att skadeståndsanspråket förblir preskriberat, om åtalet avvisas eller nedlägges eller om målsäganden förklaras ha förlorat sin rätt att tala å brottet eller om den tilltalade frikännes. Även om den tilltalade frikännes därför att exempelvis uppsåt ej styrkts, kan det preskriberade skadeståndsanspråket ej prövas. Däremot är det icke erforderligt, att den tilltalade dömes till straff. Även sinnessjukas skadeståndsansvar kan sålunda leva upp igen i ett eventuellt brottmål. Denna omständighet torde dock ha ringa praktisk betydelse, detta så mycket mindre som skadeståndsskyldighet för person, som omtalas i 5 kap. 5 § strafflagen, kan jämkas eller bortfalla enligt 6 kap. 6 § samma lag.

27 §.

Preskriberas fordringen på huvudstolen, kunna varken framdeles förfallande räntor eller upplupna men ej förfallna räntor eller förfallna räntor, som ej redan preskriberats enligt 3 § 2., göras gällande. Har räntefordringen fått en mera självständig existens, t. ex. genom att fordringen på grund av särskild överlåtelse tillkommer annan än den som gör gällande krav på huvudstolen, torde bestämmelsen i denna paragraf icke bli tillämplig¹¹⁰. Grundas räntefordringen på kupong, läser dock med hänsyn

¹¹⁰ Jfr norska motiven s. 52 f. och Holmboe s. 95.

till regeln i 23 § andra stycket lagen om skuldebrev frågan om verkan av masspapperets preskription icke bli aktuell. Med uttrycket »liknande fordran» avses bl. a. den provision, som vid banklån ofta betalas jämte räntan.

30 §.

Första stycket. Bestämmelserna i detta stycke gälla även för den tjuguariga preskriptionen enligt 16 §. Huvudregeln i första punkten medför, att såväl avtal om att preskription överhuvudtaget icke skall inträda som ock avtal om längre preskriptionstid än den lagbestämda äro förbjudna. Vidare förbjudas genom bestämmelsen avtal om att preskriptionens utgångspunkt skall framflyttas och om att preskriptionen skall kunna avbrytas på annat sätt än det i förslaget föreskrivna, exempelvis genom enskilt krav. Formuleringen av undantagsbestämmelsen i andra punkten utvisar, att ett avtal om förlängning av preskriptionstiden är giltigt såväl då den förlängda tidens slutdag bestämts i avtalet som ock då slutdagen gjorts beroende av en oviss framtida händelse. Med hänsyn till den stadgade begränsningen av giltighetstiden för avtal om förlängning av preskriptionstiden kunna endast avtal under de sista tre åren av preskriptionstiden bli aktuella. Det är givetvis parterna i fordringsförhållandet obetaget att under giltighetstiden för ett avtal träffa ny överenskommelse om preskriptionstidens förlängning. Ett giltigt avtal om förlängning av preskriptionstiden kan innebära, att gäldenären erkänner fordringen och härigenom avbryter preskriptionen, på grund varav ny preskriptionstid börjar löpa. Det må anmärkas, att när preskriptionstiden förlängts därför att parterna ämna förhandla om fordringsförhållandet läser väl mera sällan därjämte avtalet innebära ett erkännande av gälden från gäldenärens sida.

Tredje stycket. Regeln kan bli tillämplig, om den avtalade preskriptionstiden är orimligt kort med hänsyn till fordringsförhållandets natur eller om gäldenären förbehållit sig kortare preskriptionstid än den för fordringen eljest gällande på sådant sätt, att förbehållet lätt kunnat förbises av borgenären, vilket kan bli fallet, om en klausul om preskriptionstiden intagits på ett föga iögonfallande sätt i ett tryckt kontrakt.

32 §.

För att bestämmelsen i denna paragraf skall kunna tillämpas är det ett villkor, att gäldenären haft hemvist eller uppehållit sig i Sverige icke blott under den tio- eller tre-årsfrist, som enligt förslaget gäller för fordringen, utan även under en eventuell förlängning av preskriptionstiden. Har preskriptionen avbrutits exempelvis genom gäldenärens erkännande skall även den nya frist, som löper enligt 23 §, inräknas i den tid gäldenären bott i Sverige. Vistelsen i Sverige skall vidare ha varit sammanhängande. Om gäldenären bott i Sverige två år, därefter i Dan-

mark två år och slutligen ånyo i Sverige två år, preskriberas alltså icke en utländsk fordran, som enligt förslaget är underkastad treårig preskriptionstid. Däremot saknar det för tillämpningen av denna bestämmelse betydelse, om gäldenären lämnat landet, sedan fordringen preskriberats. Även om, vilket icke sällan lär bli fallet, gäldenären bosatt sig i Sverige först sedan utgångspunkten för preskription av fordringen inträtt enligt den föreslagna lagen, blir bestämmelsen tillämplig, varvid tidpunkten för bosättningen här i riket bör läggas till grund för bedömandet av frågan, om preskription inträtt.

Formuleringen — »varde frågan om fordringens preskription ändock bedömd efter denna lag» — utvisar, att den omständigheten att en fordran, som skall bedömas enligt främmande rätt, på grund av bestämmelse i svensk speciallagstiftning är underkastad kortare preskriptionstid icke medför, att nu ifrågavarande paragraf blir tillämplig.

Förslaget till Lag om preklusion

Inledning

Svensk rätt

Preklusionsinstitutet synes ha införts i svensk rätt genom Kungl. stadgan den 28 juni 1798 angående avträdes-, boskillnads- och urarvsmål samt genom Kungl. förordningen samma dag angående »vad bolag i akt taga böra, som under så kallad firma, eller särskild antagen handteckning, vilja handels- och fabriksrörelse idka». I stadgans 19 § 5 mom. föreskrevs, att efterlevande make eller arvingar, som ville »säkre vara, att icke okände fordringar efter längre tids förlopp sig yppa», ägde erhålla offentlig stämning å stärbhusets samtliga borgenärer »att på viss dag, efter natt och år ifrån stämningen, vid förlust av all rätt och vidare talan, sina fordringar hos rätten anmäla». Enligt förordningen den 28 juni 1798 medgavs bolagsmän, som ville »bolag häva och bryta» enahanda rätt att erhålla offentlig stämning å bolagets borgenärer. Och i Kungl. förklaringen den 16 juli 1807 över 19 § 5 mom. ovannämnda stadga den 28 juni 1798 förklarades, att »tillåtelsen för vederbörande domstol att års-proklama meddela, även må vara utsträckt till det fall, då myndig person varder satt under förmyndare, och denne senare om sådan förmån, i behörig ordning, anhållan gör». Rörande förfarandet när offentlig stämning utverkades stadgades i Kungl. förklaringen den 15 januari 1806 »uti åtskillige delar» av stadgan den 28 juni 1798, att efterlevande makes och arvingars ansökan om kallelse å stärbhusets borgenärer icke finge av domaren upptagas utan att en under edlig förpliktelse upprättad förteckning å stärbhusets samtliga kända borgenärer därvid vore fogad och att domaren borde särskilt kungöra stämningen för alla veterliga borgenärer. Innebörden härav var, såsom lagkommittén framhållit¹, att »känd borgenär, som blivit förtegd och ingen särskild kallelse undfått, ägde öppen rätt att för sin fordran hålla sig såväl till gäldenärs person, som till hans egendom, där den ej till konkurs varit avträdd».

De första mera detaljerade bestämmelserna om preklusion förelågo i konkurslagarna den 13 juli 1818 och den 12 mars 1830, vilkas nionde kapitel hade rubriken »Om årsstämning å borgenärer». Enligt dessa lagar kunde kallelse å borgenärer sökas, förutom vid dödsfall och när myndig person ställdes under förmyndare, då makar skildes i äktenskapet och bolag upp-

¹ Lagkommittén s. 217.

löstes »som, enligt vad särskilt stadgat är, allmänt kungjort varit». De nyss-angivna bestämmelserna i 1806 års förklaring upptogos i konkurslagarna, vari vidare uttryckligen föreskrevs, att borgenär, som ej angivit sin fordran hos rätten senast å den utsatta inställeldagen, hade »sin rätt förlorat, utan så är, att han av sökanden känd, men ej i dess förteckning uppgiven, eller om stämningen särskilt underrättad varit».

Även lagkommittén och äldre lagberedningen intogo i sina förslag till handelsbalk under 17 kap. bestämmelser om hur årsstämmning skulle sökas och utfärdas samt om dess verkan. I dessa förslag godtogs principen, att endast okända fordringar kunde prekluderas². Lagkommittén lät dock den sökanden ålagda skyldigheten att inge förteckning över veterliga borgenärer förfalla med den motiveringen, att ingen känd borgenär kunde förlora sin rätt genom uraktlåtenhet att ange sin fordran³. Preklusionsreglerna i äldre lagberedningens förslag överensstämde däremot i allt väsentligt med gällande rätt. Det synes därför vara av intresse att i detta sammanhang redogöra för de överväganden, som legat till grund för lagberedningens berörda bestämmelser. Härom uttalade lagberedningen⁴:

»Då ändamålet med årsstämmning, i de fall den tillåtes, är att sätta personer, som ansvara för gäld utan att själva hava gjort den, i tillfälle att få tidigare kunskap därom, än annars kunde bliva händelsen, har beredningen ansett föreskrifterna i ämnet böra ställas så, att å ena sidan tvister huruvida årsstämmningssökanden ägt sådan kunskap, såvitt ske kan må förebyggas, och å den andra borgenärerna icke vidare inskränkas i sina allmänna rättigheter, än för ändamålet oundgängligen fordras. Härvid har det väl ej undfallit beredningen, att skillnad finnes emellan kända fordringsägare och kända fordringar. Årsstämmningssökanden vet t. ex. att en person har att fordra, men ej att denna fordran uppgår till så stort belopp, som sedermera utredes. I detta fall kunde visserligen sägas, att för uppnående av sagda ändamål med årsstämmningen skillnaden emellan det kända och det okända beloppet borde angivas; men härvid förekommer, dels att mången gång beloppet ej är bestämbart, och dels att möjlig stridighet i avseende å fordringens belopp ej kan genom årsstämmningen bringas till slut. Även skulle, i avseende på den uppgift om fordringens belopp, som i sådant fall borde göras av årsstämmningssökanden och sedermera borgenären meddelas, det bliva svårt, om ej omöjligt, att giva bestämmelser, varigenom med full säkerhet kunde förebyggas, det borgenärens rätt bleve blottställd för äventyr. På grund härav, och enär för årsstämmningssökandens rätt synes vara tillräckligen sörjt, då han genom årsstämmningen får kännedom om de personer med vilka han för utredning av boet har likvider att uppgöra, och därjämte berättigas att medelst provokatorisk rättegång tvinga dem att till beloppet bestämt uppgiva sina fordringar och låta dem av domstol prövas; har beredningen föreslagit: i 9 § (8 § i lagförslaget) att årsstämmningssökanden skall ingiva förteck-

² Rörande skälen härtill uttalade lagkommittén (s. 217): »Då rättigheten att söka årsstämmning ej kan medgivas en var, såsom ett sätt att genom inskränkning av den tid till fordringars utsökande, lagen i allmänhet bestämmer, bereda sig befrielse från kända skulder, utan enda och rätta avsikten därmed måste vara, att, i de fall, där någon, som icke själv gjort gälden, kan för densamma stanna i ansvarighet, öppna en utväg för denne, att i tid om sådan gäld vinna under rättelse; har kommittén i förslaget uttryckligen förklarat, att ingen fordran, som av sökanden är känd, kan genom underlåten anmälan gå förlorad.»

³ Lagkommittén s. 218.

⁴ Äldre lagberedningen s. 65.

ning å veterliga borgenärer: i 10 § (ny) att sålunda uppgivna borgenärer, jämte kronans ombudsman i orten, särskilt skola genom domaren eller rättens ordförande, om stämningen underrättas; och i 15 § (ny) att där borgenär, som blivit genom årsstämmning kallad, ej utsöker sin fordran, gäldenär har provokationsrätt såsom i 6 § stadgas.»

Bestämmelserna om preklusion i 1862 års KF återfinnas i 9—17 §§, varjämte för preklusion och preskription gemensamma bestämmelser upptagits i 18 och 20 §§. Bestämmelserna ha efter sin tillkomst blivit föremål för vissa ändringar. Dessa ha emellertid till övervägande del föranletts av lagstiftning inom andra rättsområden och beröra icke de principer som, enligt vad i det föregående utvecklats, alltsedan början av 1800-talet varit grundläggande för svensk preklusionslagstiftning.

De fall, då rätt föreligger att utverka kallelse å okända borgenärer — proklama⁵ — ha angivits i 9 och 10 §§. Kallelse kan till en början sökas vid dödsfall å den dödes okända borgenärer och, om han var gift, i nya äktenskap även å efterlevande makens okända borgenärer. Berättigad att söka proklama är efterlevande make, arvinge eller testamentstagare. Testamentstagares rätt att begära proklama är icke beroende av innehållet i det förordnande, som upprättats till hans förmån; sålunda kan proklama utverkas icke blott av universell testamentstagare utan även av legatarie. Proklama kan även begäras av boutredningsman eller testamentsexekutor. Den omständigheten att dödsboet förvaltas av boutredningsman eller testamentsexekutor utgör emellertid icke hinder för efterlevande make, arvinge eller testamentstagare att söka proklama⁶. Vidare må proklama begäras vid äktenskapsskillnad — i nya äktenskap även vid boskillnad, äktenskaps återgång och hemskillnad — å vardera makens okända borgenärer samt vid omyndighetsförklaring å den omyndigförklarades okända borgenärer. Vid upplösning av den äktenskapliga förmögenhetsgemenskapen är make berättigad att söka proklama jämväl å sina egna okända borgenärer. Slutligen må proklama utverkas, när »handelsbolag eller annat bolag, som, enligt vad särskilt är stadgat, allmänt kungjort varit⁷, eller registrerad förening, träder i likvidation eller försättes i konkurs».

I fråga om förfarandet meddelas regler i 9—11 §§. Ansökan om proklama skall inges till gäldenärens eller, i fråga om avlidens okända borgenärer, till den dödes domstol i konkursmål; jämför 7 § konkurslagen. Har ansökan skett i anledning av dödsfall, skall den föregås av bouppteckning. Vidare skall ansökan om proklama städse vara åtföljd av »förteckning på alla de borgenärer, som veterliga äro». Av äldre lagberedningens tidigare återgivna uttalande framgår, att fordringsbeloppen icke behöva uppges i förteck-

⁵ Institutets tidigare benämning »årsstämmning» ersattes genom lag den 9 juni 1933 i samband med att preklusionsfristen förkortades med uttrycket »kallelse å okända borgenärer». Jfr departementschefen KProp. 1933 nr 7 s. 91.

⁶ SOU 1932:16 s. 665.

⁷ Se Hasselrot s. 90 f.

ningen och att även där stridighet råder om beloppet fordringen skall i förteckningen upptagas⁸. Det synes ovisst, om det ens är erforderligt att uppge fordringsanspråket. Då proklama är sökt, har rätten att bestämma »viss dag, sedan sex månader förflutit», då fordringarna senast skola anges. Proklaman skall anslås i rättens kansli och publiceras i de allmänna tidningarna tre gånger vid vissa bestämda tidpunkter före inställelsedagen. Vidare har rätten att minst en månad före inställelsedagen om proklaman underrätta kronans ombudsman i orten — denne har att anmäla kronans anspråk på utskylder och allmänna avgifter — samt de inländska borgenärer, som äro upptagna på förteckningen.

Preklusionen avvärjes genom att borgenären anger sin fordran. Angivandet kan ske skriftligen eller muntligen (11 §). Har, då flera gäldenärer — respektive löftesmän inbördes — äro en för alla och alla för en ansvariga för gäld som de samfällt åtagit sig, kallelse erhållits å någon av gäldenärernas borgenärer, äger envar medgäldenär lika rätt som borgenären att bevaka fordringen (13 och 18 §§). Innebörden av bestämmelsen i 13 § skall beröras i ett följande avsnitt.

Verkan av underlåten anmälan drabbar icke för gäldenären kända fordringar, d. v. s. fordringar om vilkas tillvaro gäldenären »visas ha före inställelsedagen ägt eller å nämnda tid erhållit vetskap» (12 § första stycket). Om en borgenär upptagits i förteckningen anses hans fordran känd, och ytterligare bevisning härutinnan är överflödig. Av stadgandet i 12 § första stycket framgår, att en sådan borgenär kan uraktlåta att anmäla sin fordran. Såsom tidigare anförts behöva fordringsbeloppen icke angivas i förteckningen. Härav lär följa — jämför äldre lagberedningens uttalande — att där i förteckningen upptagits viss borgenär hans fordran får anses känd, så snart gäldenären haft vetskap om fordringsanspråket och att det sålunda saknar betydelse, att fordringens belopp såsom obekant för gäldenären icke uppgivits i förteckningen eller att borgenären gör gällande större fordran än som må ha anmärkts i förteckningen⁹. Vidare anses en fordran känd för gäldenären, om den före den i proklaman angivna inställelsedagen anmäls i konkurs eller i offentlig ackordsförhandling. En borgenär, som anmält sin fordran i konkursen eller ackordsförhandlingen, behöver nämligen icke jämväl anmäla fordringen i anledning av proklaman (17 §). Vid bedömande i övrigt av om en fordran varit känd för gäldenären torde svensk rätts ståndpunkt vara, att gäldenären i vart fall haft den i 12 § första stycket angivna vetskapen om fordringens tillvaro, så snart han känt till att borgenären gör gällande ett fordringsanspråk.

Enligt uttrycklig föreskrift i 12 § andra stycket är, då proklama utverkats i anledning av omyndighetsförklaring, förmyndarens vetskap avgörande¹⁰.

⁸ Jfr Hasselrot s. 89.

⁹ Jfr Hasselrot s. 92 f. och Rodhe § 58 not 141.

¹⁰ Lagkommittén ifrågasatte (s. 217) »om icke den under förmynderskap ställde personen borde själv anses för den egentlige sökanden, fast ansökningen blivit av förmyndaren gjord,

Utverkas proklama i anledning av dödsfall eller vid bolags eller förenings likvidation torde frågan om vetskap vara att hänföra till den juridiska personens — dödsboets, respektive bolagets eller föreningens — ställföreträdare¹¹. Har exempelvis ett dödsbo först stått under delägarnas gemensamma förvaltning och därefter förvaltats av boutredningsman lärer kunskap om en fordran hos någon av delägarna eller hos boutredningsmannen, vunen under envars förvaltningstid, medföra, att fordringen vidmakthålles mot dödsboet. Självfallet medför kunskap om fordringen hos en dödsbodelägare, att borgenären har sin rätt förvarad även mot honom personligen. Äro flera ansvariga för samma gäld, framgår av formuleringen av 12 § första stycket, att den enes kunskap ej binder de övriga; dessa gå fria, medan den gälldenär som ägt kunskap om fordringen får betala sin andel¹².

Underlåter borgenären att anmäla en för gälldenären okänd fordran, är fordringen prekluderad. Verkan av inträdd preklusion är liksom vid preskription, att borgenären förlorar sin talan mot gälldenären (12 § första stycket). En prekluderad fordran kan emellertid användas till kvittning på samma sätt som en preskriberad fordran enligt 7 §, och borgenären kan tillgodogöra sig för fordringen ställd pantsäkerhet (14 §). Sådana fordringar som omnämnas i 20 § äro undantagna från preklusion enligt 1862 års KF.

Slutligen anmärkes att i 15 § stadgas, att borgenären må utan hinder av den ågångna kallelsen under anslagstiden utsöka sin fordran och att gälldenären enligt föreskrift i 16 § äger rätt till s. k. provokatorisk talan efter inställeledagen, om borgenären icke utsöker sin fordran.

Finsk, dansk och norsk rätt

De *finska* bestämmelserna om preklusion återfinnas i 1868 års förordning. Finsk rätt företräder samma grunduppfattning som svensk rätt eller sålunda, att endast okända fordringar kunna prekluderas. Bestämmelserna i 1868 års förordning motsvara också i huvudsak de regler i 1862 års KF, för vilka ovan redogjorts. Vissa avvikelser finnas dock. Då kallelse å okända borgenärer sökes i anledning av dödsfall, skall sålunda enligt 7 § i 1868 års förordning ansökan om proklama inges till rätten inom trettio dagar efter bouppteckningens avslutande. Samma lagrum stadgar, att i förteckningen över veterliga borgenärer skall uppgivas »beloppet av deras fordringsanspråk, ändå att de icke godkännas», och i förteckningen skall även anteck-

och om icke, såsom en följd därav, fordringsrätten borde vara öppen för alla skulder, om vilka han bevisligen ägt kännedom, ehuru de ej blivit hos förmyndaren uppgivne eller efter årsstämningen bevakade», men kommittén uttalade, att »ändamålet med en sådan persons ställande under förmyndarevård härigenom skulle alldeles förfelas, då han i slikt fall vore i tillfälle att genom antedaterade förbindelser öka sina skulder, lika så väl under omyndighetstillståndet, som om han ej hade däri blivit försatt».

¹¹ Jfr beträffande dödsbo SOU 1932:16 s. 349 f., och beträffande andra juridiska personer NJA 1904 s. 34, Hasselrot, s. 93, Nial, Handelsbolag och enkla bolag, s. 331 och Rodhe § 58 vid not 142.

¹² Jfr Äldre lagberedningen s. 66.

nas, om en fordrans belopp är obekant. Vidare bör enligt 10 § i 1868 års förordning i de av rätten utsända underrättelserna till de inländska borgenärer, som upptagits på förteckningen — underrättelserna skola vara meddelade minst fyra månader före inställelsedagen — borgenärerna meddelas »om och till vad belopp deras anspråk upptagits såsom kända». Föreskrifterna om de tidpunkter, då proklaman skall publiceras, överensstämman icke heller helt med motsvarande bestämmelse i 1862 års KF, vilket torde sammanhånga med att preklusionsfristen enligt 1868 års förordning alltså är ett år. Slutligen föreskrives i 11 § andra stycket 1868 års förordning — paragrafens första stycke motsvarar väsentligen 12 § första stycket 1862 års KF — att borgenär, som finnes uppgiven, riskerar rättsförlust, därest han icke bevakar »fordran, som varit den stämningssökande obekant och ej i dennes förteckning upptagits». Sistnämnda bestämmelse innebär, att en borgenär, som är känd med avseende å ett visst fordringsbelopp, dock kan betraktas som okänd med avseende å en annan fordran, som icke upptagits i förteckningen. De angivna bestämmelserna innebära vidare, att en borgenär, som gör gällande större fordran än i förteckningen uppgivits eller en fordran, vars belopp i förteckningen anmärkts som obekant, är tvungen att ange den överskjutande fordringen, respektive det obekanta beloppet, vid äventyr att preklusion eljest inträder¹³.

Enligt *dansk* och *norsk* rätt avser den preklusiva proklaman såväl kända som okända fordringar, och preklusiv verkan av proklaman uteslutes alltså icke — vid utebliven anmälan av borgenären — av att fordringen är känd. Enligt dansk rättsuppfattning torde nämligen syftet med proklaman vara att åvägabringa en för framtiden avgörande borgenärsförteckning¹⁴. I Norge, där preklusiv proklama främst kommer i fråga vid dödsfall, har i rättslitteraturen uttalats, att ändamålet med proklaman först och främst är att skaffa arvingarna kunskap om den dödes gäld, men att regeln att arvingarnas kunskap om fordringen icke ersätter anmälan av borgenären likväl kan försvaras med »at loddeierne ellers kunde risikere processer med kreditorer som påstår at loddeierne har kjent hans fordring, processer som kan forhale skiftet og medføre omkostninger — selv bortsett fra faren for at dommen ved en feil kan komme til å gå arvingene imot selvom de i virkeligheten intet kjennskap hadde til fordringen»¹⁵.

De viktigaste danska bestämmelserna om preklusion återfinnas i lagarna den 30 november 1857 om »Proclamata i Boer», den 30 november 1874 om »Skifte af Dødsbo og Fællesbo m. v.» samt den 20 april 1926 om »Ægtefællers Arveret og uskiftet Bo». Preklusiv proklama kan utfärdas av skifteretten, när ett bo står under offentlig skiftesbehandling. För konkursbon gälla dock

¹³ Jfr Serlachius, Obligationsrättens allmänna del, s. 227 och Hernberg, Gäldförhållandet, s. 346.

¹⁴ Lassen, Haandbog i Obligationsretten, Almindelig Del, § 70 efter not 2 och Ussing § 43. I.

¹⁵ Augdahl, Obligasjonsrettens almindelig del, s. 156 jämte not 1.

särskilda regler. Skyldighet för skifteretten att utfärda proklama föreligger blott vid dödsfall, när arvingarna icke ikläda sig ansvar för »Arv og Gjæld», dock endast under förutsättning att medel finnas i dödsboet till täckande av andra utgifter än begravningskostnaderna. I annat fall utfärdas proklama av skifteretten efter därom gjord ansökan. Vidare kan preklusiv proklama utfärdas av testamentsexekutorer, som ombesörja offentlig skiftesbehandling av dödsbo, och proklama kan även i vissa fall utfärdas av enskilda, nämligen av arvingar å arvlåtarens borgenärer och av efterlevande äkta make, som sitter i oskiftat bo, å den avlidnes borgenärer. Slutligen kan Konungen meddela »Proklamabevilling», d. v. s. bemyndigande att utfärda preklusiv proklama å »Bevillingshaverens» samtliga borgenärer, därvid dock omyndigas fordringar äro undantagna. »Proklamabevilling», som är relativt sällsynt, ges i praxis när aktiebolag och andra juridiska personer träda i likvidation. Preklusion avvärjes genom att fordringen före preklusionsfristens utgång erkännes eller anmäles.

De viktigaste norska bestämmelserna om preklusion återfinnas i 12 kap. skifteloven den 21 februari 1930. Enligt denna lag medges generell rätt att bortprekludera avlidens gäld. Skyldighet att utfärda proklama föreligger, när varken efterlevande make eller arvinge övertagit personligt ansvar för gälden. Eljest beror det på dödsbodelägarna, om proklama skall utfärdas eller icke. Står dödsboet under behandling av skifteretten, utfärdar denna proklaman. Vid privat skifte är varje delägare, som personligen ansvarar för gälden, behörig att utfärda proklama. »Proklamabevilling» förekommer jämväl i norsk rätt men har praktiskt taget kommit ur bruk utom vid likvidation av aktiebolag och av andra juridiska personer utan personlig ansvarighet för delägarna¹⁶. Preklusion avvärjes genom att fordringen anmäles. Samma verkan som anmälan har i visst fall »saksanlegg» mot delägare. Slutligen avvärjes preklusion genom att bodelägarna erkänna fordringens riktighet inför skifteretten eller vederbörande borgenär.

Nordiskt samarbete

Av den lämnade redogörelsen framgår, att skiljaktiga uppfattningar råda i Sverige och Finland, å ena, samt i Danmark och Norge, å andra sidan, om den preklusiva proklamans ändamål och medel. Bl. a. kunna sålunda enligt svensk-finsk rätt blott okända fordringar prekluderas, medan den preklusiva proklaman i Danmark och Norge drabbar samtliga fordringar, kända som okända. Härmed lärers sammanhånga, att möjligheterna att utverka preklusiv proklama äro mer begränsade i Danmark och Norge än i Sverige och Finland. I anslutning till de nordiska överläggningar, som ägt

¹⁶ Jfr 79 § andra stycket lagarna den 19 juli 1910 om »aktieselskaper og kommandittaktieselskaper» samt den 26 juli 1916 om »skibsaktieselskaper» ävensom Augdahl, Obligasjonsrettens almindelige del, s. 160.

rum rörande en översyn av lagstiftningen om preskription, har också ingående dryftats möjligheten att överbygga motsättningarna mellan de olika ländernas rättsuppfattning i nu förevarande ämne i syfte att ernå gemensamma preklusionsregler i samtliga nordiska länder. Emellertid ha de svenska och finska delegerade av skäl, som i det följande skola utvecklas, icke ansett sig kunna frånträda den i svensk-finsk rätt härskande grunduppfattningen, att endast okända fordringar skola kunna prekluderas. Då ej heller de danska och norska delegerade i det stora hela funnit sig kunna frånvika gällande uppfattning i respektive land, ha åtminstone för närvarande förutsättningar för en gemensam nordisk lagstiftning i ämnet bedömts icke vara för handen. Det samnordiska arbetet har alltså begränsats till lagstiftning om preskription.

De danska och norska delegerade ha icke framlagt något förslag till ny preklusionslagstiftning. För svensk rätts del är emellertid att märka, att bestämmelserna om den preklusiva proklaman — i motsats till vad fallet är i Danmark och Norge — sammanförts med bestämmelserna om preskription i 1862 års KF. Då sistnämnda bestämmelser i anledning av det samnordiska arbetet föreslagits ersatta med en särskild lag om preskription, har den sakkunnige ansett vad i 1862 års KF utgöres av preklusionsbestämmelser jämväl böra upptagas i en särskild lag. I samband med att bestämmelserna upptagits i nu förevarande förslag till lag om preklusion¹⁷ ha de, med bibehållande av grundtanken i gällande rätt, underkastats en varsam revision. Även den finske delegerade har utbrutit preklusionsbestämmelserna i 1868 års finska förordning till en särskild lag. De svenska och finska förslagen äro i huvudsak överensstämmande. De förefintliga olikheterna framgå av de vid betänkandet fogade parallelltexterna.

Det är den sakkunniges uppfattning, att frågan om en samnordisk lagstiftning rörande preklusion bör återupptagas till skärskådan, så snart förhållandena det föranleda. Av denna orsak har ock ansetts lämpligt att i det följande i viss omfattning ytterligare redovisa de skiljaktigheter i uppfattningen av hithörande problem, som kommit till uttryck vid de nordiska diskussionerna i ämnet.

Motivering

Preklusionens föremål

Föremål för preklusion kan i och för sig varje fordran vara. Begreppet fordran bör uppenbarligen ha samma innebörd som motsvarande begrepp i 1 § i 1862 års KF¹⁸. I förslaget (6 § första stycket) har därför liksom

¹⁷ Den sålunda givna rubriceringen av lagen har valts såsom osökt anslutande sig till rubriken Lag om preskription.

¹⁸ Jfr Rodhe § 58 vid not 139.

i förslaget till lag om preskription använts den från 1 § i 1862 års KF hämtade formuleringen fordran »i penningar, eller vad det är». Angående innebörden av detta uttryck hänvisas till vad härom anförts i motiveringen till sist berörda förslag under rubriken »Preskriptionens föremål». Att vissa fordringar äro undantagna från preklusion framgår av det följande.

I detta sammanhang uppställer sig frågan, om den preklusiva proklaman såsom enligt gällande svensk-finsk rätt bör omfatta blott okända fordringar eller om en anknytning bör ske till dansk-norsk rätts ståndpunkt på sådant sätt, att inträdd preklusion drabbar alla fordringar, kända som okända.

Skäl kunna väl åberopas för att i enlighet med dansk-norsk rättsuppfattning låta även känd gäld prekluderas, därest borgenären underlåter att anmäla densamma. En sådan underlåtenhet kan nämligen tänkas föranledd av att borgenären vill efterskänka fordringen eller av att han anser det lönlöst att indriva den, därför att han håller fordringen för tvivelaktig eller därför att den uppgår till så ringa belopp, att kostnaderna för fordringens indrivande ej uppväga dess värde. I den mån borgenären sålunda med kännedom om proklaman avsiktligt underlåter att anmäla sin fordran inom preklusionsfristen, synas några betänkligheter icke möta mot att låta fordringen prekluderas, även om den varit känd för gäldenären.

Det dansk-norska systemet medför sålunda det i och för sig önskvärda resultatet, att en utmönstring kan ske av gäld som, ehuru känd, dock av någon anledning framstår såsom icke reell och därför med fog kan antagas icke komma att bli utkrävd. Å andra sidan medför ett system, som överlag låter den preklusiva proklaman omfatta även kända fordringar, en betydande risk för rättsförlust för borgenärer, som icke observerat proklamakungörelsen. Denna olägenhet har visserligen i dansk och norsk rätt mildrats av att gäldenärens erkännande av skulden kan förhindra proklamans preklusiva verkan. Men att förläna ett erkännande av en känd skuld den verkan, att skulden undantages från preklusion, synes ej rationellt. Härigenom kan borgenären otvivelaktigt bli utlämnad till gäldenärens godtycke. Den angivna risken för rättsförlust kan även minskas väsentligt, därest full säkerhet kunde vinnas, att envar känd borgenär nåddes av underrättelse om proklaman, ej blott formellt genom ett kungörelseförfarande — vilket ofta nog är ineffektivt — utan även reellt genom direkt personligt meddelande. Emellertid torde möjlighet ej föreligga att åvägbringa ett sådant underrättelseförfarande, bl. a. därför att det måste avhänga av proklamasökanden att i en förteckning eller på annat sätt ange de kända borgenärerna. Med hänsyn härtill synas de olägenheter, som äro förknippade med det dansk-norska systemet, överväga de med detsamma förenade fördelarna¹⁹.

¹⁹ Det må i detta sammanhang erinras om Ussings uttalande för dansk rätts del (Ussing § 43. III.): »Prækclusion udelukkes som Regel ikke, ved at Proklamaudstederen kender Fordringen. Denne Regel gaar formentlig langt videre, end Prækclusionens Formaal kræver».

Vid de nordiska överläggningarna i ämnet har från danskt håll ifrågasatts att väl låta preklusionen i princip drabba alla fordringar, kända som okända, men undantaga sådana kända fordringar som gäldenären måste anses ha haft skälig anledning antaga skulle göras gällande. Ett dylikt system skulle emellertid säkerligen leda till bevisvanskligheter. Den svårigheten, som enligt gällande svensk-finsk rätt må ligga i beviskyldighet för det faktiska förhållandet, att en fordran varit känd för gäldenären, är säkerligen mindre än den, som skulle möta för en bevisning om att gäldenären haft grundad anledning antaga fordringens verklighet. Det föreslagna systemet synes därför icke möjligt att genomföra. Det torde heller icke vara möjligt att — såsom vid samma överläggningar från norskt håll framkastats — undantaga vissa kända fordringar, såsom exempelvis konsumtionsgäld, från preklusion; den svårlösta frågan uppställer sig, hur i sådant fall gränserna skola dragas för de kända fordringar som, ehuru icke anmälda, skola undantagas.

Det har icke undfallit den sakkunnige, att vissa olägenheter äro förknippade även med det svensk-finska systemet. Sålunda erhålles icke en för framtiden bindande förteckning över de borgenärer, som göra gällande fordringar, utan gäldenären riskerar även efter preklusionsfristens utgång att bli krävd av borgenärer, som ej anmält sina fordringar. Svårigheter kunna också föreligga för en borgenär, som efter fristens utgång gör gällande en fordran, att bevisa, att fordringen varit känd för gäldenären senast å inställeledagen. Betydelsen av dessa olägenheter får emellertid icke överdrivas. Tvister efter preklusionsfristens utgång, om en fordran varit känd för gäldenären eller icke, torde sålunda i praktiken vara relativt sällsynta. Därest preklusionsreglerna utformas på ett ändamålsenligt sätt, bl. a. i avseende å förteckningens fullständighet, lærer också ökade garantier erhållas för att sådana tvister skola överflödiggöras.

Vid ett vägande för och emot har den sakkunnige slutligen icke kunnat undgå att konstatera, att — i vart fall efter svensk rättsuppfattning — tillfredsställande motivering icke synes kunna åvägbringas, varför överhuvudtaget en borgenär, som är av gäldenären känd, skall till undvikande av den rättsförlust, som preklusionen innebär, nödgas till ett särskilt personligt handlande. Det föreligger dock den skillnaden mot vid preskription, att i avseende å denna senare borgenären från början vet, vad han har att iakttaga för fordringsrättens bevarande, medan det vid preklusion beror av förhållanden på gäldenärssidan, om och när proklama skall utfärdas.

På grund av det anförda har det svenska liksom det finska förslaget bibehållit gällande rätts ståndpunkt, att den preklusiva proklaman icke skall omfatta för gäldenären kända fordringar.

Den sakkunnige upptager härefter till bedömande frågan, när en fordran

skall anses känd. Såsom tidigare anförts torde enligt 1862 års KF härför endast krävas, att vetskap föreligger om att borgenären gör gällande ett fordringsanspråk, varvid det sålunda saknar betydelse, att fordringens belopp må vara obekant. Den finska rättsuppfattningen innebär däremot, att gäldenärens vetskap om fordringsanspråket icke är tillräcklig för att avvärja preklusion, utan det kräves härutöver, att gäldenären känner till det belopp borgenären gör gällande. Härav följer, att en borgenär, som gör anspråk på större fordringsbelopp än som uppgivits i förteckningen över veterliga borgenärer, enligt finsk rätt måste för att avvärja preklusion av det överskjutande beloppet anmäla detta eller bevisa, att gäldenären vetat om eller i vart fall skäligen bort räkna med, att skulden uppgick till större belopp än det i förteckningen angivna. Och om fordringens belopp i förteckningen upptagits som obekant medför den finska ståndpunkten, att borgenären förlorar sin talan mot gäldenären, om han icke anmäler fordringen eller eljest kan visa, att gäldenären känt till sådana fakta, som bort ge honom anledning att upptaga beloppet i förteckningen.

Det framstår till en början med hänsyn till preklusionslagstiftningens ändamål som uppenbart, att en fordran skall anses känd, så snart gäldenären äger kunskap om fordringens belopp, och att sålunda den omständigheten att anspråkets rättmätighet bestrides eller att anledning eljest föreligger till antagande, att gälden ej skall behöva infrias, icke skall tillmätas betydelse²⁰. Det må anmärkas, att även enligt finsk rättsuppfattning bestridd och eventuell gäld anses känd. Tvekan kan däremot uppstå, om en fordran, vars belopp är helt eller delvis obekant för gäldenären, skall anses känd, såvitt fråga är om det för gäldenären obekanta beloppet.

Ändamålet med preklusionslagstiftningen — att erhålla kunskap om den gäld, som kan ifrågakomma — skulle otvivelaktigt främjas, om borgenären tvingades att vid äventyr av preklusion anmäla även för gäldenären okända fordringsbelopp. Vid dödsfall och vid upplösning av den äktenskapliga förmögenhetsgemenskapen samt vid likvidation av bolag skulle vidare skiftet respektive likvidationen underlättas, därest gäldenären eller hans ställföreträdare erhöle kunskap om det belopp varje borgenär gjorde gällande, eftersom ställningen härigenom bleve lättare att överblicka och visshet erhöles om, vilka belopp som vid skiftet eller likvidationen skulle sättas under särskild vård eller innehållas till betalning av tvistiga fordringar. Även vid proklama i anledning av omyndighetsförklaring skulle förmyndaren erhålla en säkrare grundval för bedömande av den omyndigförklarades ställning, om de för förmyndaren okända fordringsbeloppen anmäldes. Å andra sidan måste beaktas, att uppenbara nackdelar äro förenade med ett system, som kräver, att borgenären, då proklama utfärdas, skall medverka vid utredandet av gäldenärens skulder på sådant sätt, att

²⁰ Jfr häremot i fråga om avlidens gäld 4 kap. 4 § lagen om boutredning och arvskifte samt SOU 1932:16 s. 364 ff.

han anger, vilket belopp han anser sig ha att fordra. Det förefaller nämligen irrationellt, att en borgenär, som ändock är känd, skall vid äventyr av rättsförlust nödgas komplettera gäldenärens kunskap. Hans underlåtenhet härutinnan kan dock bottna i att han icke fått någon underrättelse om proklaman eller i att han av ett helt naturligt förbiseende icke anmält ett överskjutande fordringsbelopp eller en fordran, vars belopp i förteckningen över veterliga borgenärer antecknats som obekant. En sådan borgenär torde också ofta få synnerligen svårt att bevisa gäldenärens vetskap icke blott om fordringsanspråket utan även om det belopp han gör gällande. Med ett system, som endast låter okända fordringar prekluderas, synes därför redan av hänsyn till borgenärerna en fordran böra vara undantagen från preklusion, så snart hos vederparten funnits föreställningen om ett fordringsanspråk. Vidare medför det finska systemet, att borgenärerna anmäla alltför höga belopp i proklamaförfarandet. Den finske sakkunnige har uppgivit, att särskilt de skatteindrivande myndigheterna bruka anmäla mycket grovt värderade skattebelopp. Det synes emellertid stötande, att en borgenär skall nödgas anmäla ett för stort belopp för att skydda sig mot rättsförlust i fråga om ett mindre belopp. Och för svensk rättsuppfattning framstår det som främmande, att exempelvis kronan skulle gå miste om en eljest känd skattefordran genom underlåtenhet att ange fordringens belopp²¹. Med hänsyn till det anförda synes det, såsom äldre lagberedningen i sitt tidigare återgivna uttalande anført, vara för gäldenärens rätt tillräckligt sörjt, »då han genom årsstämningen får kännedom om de personer med vilka han för utredning av boet har likvider att uppgöra». Det svenska förslaget till lag i ämnet utgår sålunda från den i svensk rätt härskande tolkningen av begreppet känd fordran.

Användningstillfällena för den preklusiva proklaman

Preklusionen kan sägas vara en tidigare inträdande preskription. Lagkommittén har också uttalat²², att proklaman åsyftar »att sätta gräns för borgenärers fordringstalan, eller att förkorta den allmänna preskriptionstiden». Möjligheten att utverka preklusiv proklama och att härigenom bli befriad från gäld innebär sålunda en betydande förmån för gäldenären och en väsentlig inskränkning i borgenärernas rätt. Denna omständighet leder till att proklamaförfarandet bör komma till användning endast i undantagsfall. Någon utvidgning, utöver vad 1862 års KF föreskriver, av de fall där preklusiv proklama skall vara medgiven synes alltså icke böra komma i fråga. Tvärtom torde en inskränkning kunna övervägas.

Den ledande tanken bör emellertid vara, att preklusiv proklama skall

²¹ Jfr NJA 1944 s. 435 samt Rodhe i SvJT 1946 s. 35 f. och Ljungman, Skattefordran och skatterestitution, s. 46 ff.

²² Lagkommittén s. 216.

kunna utverkas, när någon på grund av lagbud svarar för eller kan komma att stanna i ansvarighet för annans gäld. Sådant ansvar kan främst ifrågakomma, när någon avlidit. Men även eljest bör preklusiv proklama medges, då någon har att utreda gäld, som annan gjort, och det ej rimligen kan antagas, att han förmår överblicka omfånget av gäldbundenheten.

Vid dödsfall övergår den dödes gäld till dödsboet, och gälden kan under vissa i 4 kap. lagen om boutredning och arvskifte närmare angivna förut-sättningar göras gällande mot dödsbodelägarna personligen. Det framstår då som angeläget för dödsbodelägarna att genast efter dödsfallet erhålla säker kunskap om den dödes gäld. Sådant kunskap är även av värde för en legatarie, vilken kan förpliktas att för täckning av gäld återbära ett uppbyuret legat. Dödsbodelägare och legatarier sakna emellertid i regel möjlighet att överblicka den dödes gäld. I överensstämmelse med gällande rätt skall därför enligt förslaget vid dödsfall kallelse kunna sökas å den dödes borgenärer av efterlevande make, arvinge och testamentstagare. Även särskilt förordnad boutredningsman eller testamentsexekutor skall enligt förslaget äga begära proklama, eftersom han för att tillvarataga rättsägarnas intresse bör beredas tillfälle att skaffa sig en tillförlitlig uppfattning om dödsboets ställning. Liksom enligt gällande rätt skall dödsbodelägare och legatarier kunna begära proklama, även då dödsboet står under särskild förvaltning. Uppenbart är, att proklama bör kunna sökas även där någon dödförklarats enligt 8 kap. lagen om boutredning och arvskifte. Uttryckligt stadgande härom har icke ansetts erforderligt.

Enligt 1862 års KF kan såsom förut nämnts i nya äktenskap kallelse sökas vid dödsfall även å den efterlevande makens borgenärer samt vid boskillnad, äktenskaps återgång, hemskillnad och äktenskapsskillnad å vardera makens borgenärer. I nya äktenskap torde visserligen vid upplösning av den äktenskapliga förmögenhetsgemenskapen något större behov av preklusiv proklama icke föreligga. Det bortses här från kallelse å avliden makes borgenärer, varom icke i detta sammanhang är fråga. Sålunda följer av giftermålsbalkens princip beträffande makars egendomsförhållanden som huvudregel, att vardera maken skall med sin egendom svara för den gäld, som han gjort före äktenskapet eller under dess bestånd. Undantag utgör endast gäld, som makarna gemensamt åtagit sig, och s. k. hushållsgäld. Även om bodelning sker innan gäld betalas, utvidgas i regel icke ansvarigheten för den gäld, som utestår ogulden. De tidigare angivna skälen för att medge preklusiv proklama göra sig därför med mindre styrka gällande i de fall, varom nu är fråga. Å andra sidan inverkar uppenbarligen förhandenvaron av borgenärer på det sätt, varpå bodelning skall ske²³. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke erforderlig kunskap om makarnas borgenärer kan erhållas utan att proklama utverkas. Sålunda synas föreskrifterna om bouppteckning — i de fall, varom här

²³ Jfr FGB IV 1918 s. 500.

är fråga, torde bouppteckning i regel ske före bodelningen — innebära tillräckliga garantier för att makarnas alla skulder bli beaktade vid bodelningen. Den omständigheten att en make må ha glömt bort gäld synes icke motivera ett proklamaförfarande. Det framstår också som mindre tilltalande, att en make skall kunna utverka kallelse å sina egna borgenärer, eftersom det med fog kan krävas, att den som gjort gäld själv håller reda på den. Emellertid har den sakkunnige i betraktande av den begränsade omfattning, vari förevarande lagrevision enligt vad förut nämnts ansetts böra ske, icke funnit skäl att beträffande de fall, varom nu är fråga, frångå gällande rätts ståndpunkt. Även enligt förslaget skall följaktligen kallelse kunna utverkas såväl vid dödsfall å den efterlevande makens borgenärer som ock vid annan upplösning av den äktenskapliga förmögenhetsgemenskapen å vardera makens borgenärer.

Vad nyss anförts om förutsättningarna för att preklusiv proklama skall vara medgiven har ock föranlett upptagande i förslaget av regeln i 1862 års KF, att proklama må kunna utverkas av förmyndare, när någon omyndigförklaras. Förmyndaren har att reglera den omyndigförklarades skulder, och enligt 16 kap. 2 § föräldrabalken åligger det även förmyndaren att till överförmyndaren inge förteckning över den omyndigförklarades tillgångar och skulder, vilken förteckning skall ligga till grund för förmyndarens blivande redovisningar²⁴.

Rätt att söka proklama bör vidare medges ställföreträdare för juridisk person, när den juridiska personen träder i likvidation. Härför talar även, att det ekonomiska livets behov av fasthet gör det angeläget, att vid likvidationen en såvitt möjligt slutgiltig reglering av den juridiska personens skulder kommer till stånd. Emellertid föreligger på grund av bestämmelser i speciallagstiftningen icke blott rätt utan även skyldighet att söka proklama, när aktiebolag, bankaktiebolag, försäkringsbolag, sparbanker, ekonomiska föreningar, understödsföreningar, sjukkassor, bostadsrättsföreningar, jordbrukets kreditkassor och sambruksföreningar träda i likvidation²⁵. Sådan skyldighet är däremot icke föreskriven vid likvidation av handelsbolag. Någon anledning att vid förevarande lagrevision ingå på överväganden rörande de i speciallagstiftningen förekommande preklusionsbestämmelserna synes så mycket mindre böra komma i fråga som — på sätt utvecklats i motiven till förslaget om ny preskriptionslagstiftning — jämväl gällande specialbestämmelser om preskription ansetts böra bli

²⁴ Jfr den tidigare citerade Kungl. förklaringen den 16 juli 1807, vari bl. a. uttalades, att de skäl som föranlett rätt för avliden persons arvingar »att så kallad årsproklama erhålla, nämligen angelägenheten att komma till den fullständiga kännedom om boets belägenhet, som fordras för dess utredande, förenad med säkerheten av en inskränktare gräns för okände borgenärs krav, även inträffa på den händelse då en, till myndige år kommen person varder satt under förmyndare; såvida utredandet av dess bo är av enahanda omständigheter beroende».

²⁵ Se 156 § lagen om aktiebolag, 131 § lagen om bankrörelse, 148 och 243 §§ lagen om försäkringsrörelse, 68 § lagen om sparbanker, 83 § lagen om ekonomiska föreningar, 55 § lagen om understödsföreningar, 104 § lagen om allmän sjukförsäkring, 2 § lagen om bostadsrättsföreningar, 56 § lagen om jordbrukskasserörelsen och 54 § lagen om sambruksföreningar.

beståndande. De angivna specialbestämmelserna lära emellertid medföra, att numera stadgandet i 10 § i 1862 års KF, i vad det avser rätt att utverka proklama vid likvidation av »annat bolag, som, enligt vad särskilt är stadgat, allmänt kungjort varit» och av »registrerad förening», saklöst kan utgå. Vad handelsbolag angår synes det ej erforderligt att föreskriva obligatoriskt proklamaförfarande vid likvidation. När likvidationen utföres av bolagsmännen, vilket väl regelmässigt är fallet i mindre bolag, torde dessa äga erforderlig kunskap om bolagets gäld, och det är endast för det fall, att en eller flera likvidatorer förordnats, som större behov av ett proklamaförfarande lär vara för handen²⁶. Anledning synes ej föreligga att bibehålla den i 10 § i 1862 års KF ingående bestämmelsen om rätt att söka proklama, när juridisk person försättes i konkurs. Proklaman torde i dylika fall sakna större betydelse, eftersom en anmälan i anledning av proklaman icke medför betalningsrätt för borgenären i konkursen. Avslutas konkursen utan tillgångar, skall den juridiska personen anses upplöst, och i motsatt fall skall likvidation verkställas; se härom bl. a. 37 § lagen om handelsbolag och enkla bolag, 170 § lagen om aktiebolag, 145 § lagen om bankrörelse, 161 och 256 §§ lagen om försäkringsrörelse, 76 § lagen om sparbanker samt 94 § lagen om ekonomiska föreningar. I förslaget har med hänsyn till det anförda endast föreskrivits, att proklama må sökas, när handelsbolag träder i likvidation.

De bestämmelser vartill det ovan anförda föranlett ha i förslaget upptagits i 1—2 §§. Beträffande de i 2 § angivna fallen må anmärkas, att förslaget avviker från gällande rätt såtillvida, att för tydlighetens skull angivits, vem som i varje enskilt fall är behörig att söka proklama. Något förtydligande av gällande rätt i avseende å den gäldenär, för vilken kallelse må utverkas, har däremot icke ansetts erforderligt.

Såsom tidigare framhållits är det avsett, att de i speciallagstiftningen förekommande bestämmelserna om preklusion skola bestå. Förutom de angivna föreskrifterna i associationslagstiftningen återfinnas preklusionsbestämmelser i 64 § lagen om enskilda vägar samt i 9 kap. lagen om arv och i 8 kap. lagen om testamente ävensom i vissa andra lagar och författningar²⁷. Även hänvisningen i 20 § i 1862 års KF skall, i den mån den ej är obsolet, äga bestånd. Efter mönster av 33 § förslaget till lag om prekskription har därför i 12 § förevarande lagförslag erinran intagits om att genom den föreslagna preklusionslagen ej göres ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om kallelse å borgenärer. För tydlighetens skull har jämväl anmärkts, att i den mån annat där ej föreskrivits, skola bestämmelserna i nu ifrågavarande lagförslag lända till efterrättelse.

²⁶ Jfr Nial, Handelsbolag och enkla bolag, s. 331.

²⁷ Se härom Rodhe § 58 vid not 143—145 jämte angivna noter.

Förfarandet, när preklusiv proklama utverkas

Då den preklusiva proklaman enligt förslaget endast omfattar för gäldenären okända fordringar kan en borgenär bli nödsakad att i rättegång efter preklusionsfristens utgång bevisa, att gäldenären senast å inställeledagen ägt kunskap om fordringen. Reglerna om proklamaförfarandet böra emellertid, såsom äldre lagberedningen i sitt tidigare återgivna uttalande framhållit, ha en sådan utformning, att »å ena sidan tvister huruvida årsstämmningssökanden ägt sådan kunskap, såvitt ske kan må förebyggas, och å den andra borgenärerna icke vidare inskränkas i sina allmänna rättigheter, än för ändamålet oundgängligen fordras». Då föreskrifterna i 1862 års KF om hur proklama sökes och utfärdas synas i huvudsak väl tillgodose det angivna syftemålet ha desamma med väsentligen oförändrat sakligt innehåll upptagits i förslaget. Vissa ändringar och kompletteringar ha dock funnits erforderliga av skäl, som nedan vidare angivas.

Proklama skall enligt förslaget liksom enligt 1862 års KF sökas hos rätten i den ort, där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet, eller, då ansökningen avser avlidens gäld, hos rätten i den ort, där den döde bort svara i sådana mål (3 §).

Proklamasökanden skall vidare inge förteckning motsvarande den i 9 § i 1862 års KF omförmälda. Bestämmelser om förteckningens innehåll ha upptagits i 4 § första stycket. Såsom tidigare antytts kan det ifrågasättas, om det icke enligt gällande rätt är tillräckligt, att borgenärens namn uppges i förteckningen. Det framstår emellertid som mindre sannolikt, att detta innebär, att varje en sådan borgenärs fordran är undantagen från preklusion; den sakkunnige har därvid för ögonen det fall, att en borgenär gör gällande flera skilda fordringsanspråk i anledning av proklaman, av vilka något eller några äro okända för gäldenären. Då det uppenbarligen icke kan komma i fråga att i något fall undantaga för gäldenären verkligen okända fordringar från preklusion, har till undvikande av den ovisshet, som härutinnan råder för gällande rätts del, föreskrivits, att i förteckningen skall anges envar för sökanden känd gäld. För att underlätta borgenärens möjlighet att identifiera fordringen skall vidare grunden för fordringen och, i den mån så kan ske, fordringsbeloppet anges. Slutligen har med hänsyn till rättsens underrättelseskyldighet stadgats att, jämväl i den mån så kan ske, även borgenärens namn och postadress skola anges i förteckningen. Då ändamålet med förteckningen är att överflödiggöra särskild bevakning och att göra det kunnigt för de berörda borgenärerna, att deras i förteckningen upptagna fordringar äro kända för gäldenären, hör bestridd gäld och gäld, som är beroende på villkor eller eljest eventuell, upptagas där. Härom har erinran intagits i 4 § första stycket. Det står uppenbarligen proklamasökanden fritt att i förteckningen ange, att en sålunda upptagen fordran bestrides; även utan sådant angivande kan upptagandet icke anses som ett erkännande av gälden. Med hänsyn till förslagets tolkning av begreppet

känd fordran skola vidare fordringar, vilkas belopp äro obekanta för sökanden, upptagas i förteckningen. Att detta är förslagets innebörd framgår av föreskriften om att fordringsbeloppet skall anges i den mån så kan ske. Några svårigheter torde icke uppstå för proklamasökanden att vid tillämpningen av förevarande bestämmelser avgöra, vilka fordringar som skola medtagas i förteckningen. Härutinnan må endast framhållas, att den omständigheten att sökanden icke känner till, vem borgenären är, vilket kan vara fallet vid en skuld på grund av löpande förskrivning, icke medför, att fordringen skall anses som okänd och därför uteslutas ur förteckningen.

Att när kallelse utverkats i anledning av bankaktiebolags eller liknande inrättnings likvidation vissa fordringar icke skola upptagas i förteckningen framgår av 7 §.

För att förteckningen skall fylla sitt syfte är det givetvis önskvärt, att den blir så fullständig som möjligt. Då det är proklamasökandens kunskap, som ligger till grund för uppgifterna i förteckningen, kan emellertid i vissa fall fara föreligga, att för gäldenären kända fordringar icke bli redovisade. Så kan exempelvis bli fallet, när proklama sökes i anledning av dödsfall av särskild förvaltare i egenskap av ställföreträdare för dödsboet eller av dödsbodelägare, som ej är förtrogen med den dödes eller efterlevande makens ekonomiska ställning. Med hänsyn härtill bör, liksom enligt gällande rätt, ansökan om proklama i anledning av dödsfall föregås av bouppteckning. Av liknande skäl bör bouppteckning vara förrättad, när proklama sökes i anledning av boskillnad, äktenskaps återgång, hemskillnad eller äktenskapskillnad. Vad sist anförts innefattar en utbyggnad av gällande rätt. Den sakkunnige har därvid letts av tanken, att där överhuvudtaget behov av kallelse å borgenärer anses föreligga, måste detta i sig också anses innebära ett sådant intresse av en fullständig borgenärsförteckning, att bouppteckningstvång framstår som rimligt. Bestämmelser om att i de angivna fallen bouppteckning skall ha förrättats, innan ansökan om proklama inges, ha upptagits i 4 § *andra stycket*. Det förutsättes, att proklamasökanden i förteckningen redovisar de skulder, som upptagits i bouppteckningen. Uttryckligt stadgande härom har dock icke ansetts erforderligt.

Den sakkunnige har övervägt, huruvida ett behov kan antagas föreligga att i den föreslagna lagen föreskriva viss tid inom vilken, från det att fall inträffat som aktualiserar proklama, sådan skall sökas. Väl kunde tänkas att i syfte att åstadkomma ett minskat antal anmälningar ett medvetet dröjsmål med förfarandets igångsättande förekommer. Emellertid har den sakkunnige, i betraktande av de relativt fåtaliga fall, där proklamaförfarande äger rum, och med hänsyn till svårigheten att finna en regel, som leder till ett helt tillfredsställande resultat, funnit sig böra förbliva vid gällande rätts ståndpunkt härutinnan.

Även förslagets föreskrifter om rättens åtgärder i anledning av sökt pro-

klama, vilka upptagits i 5 §, svara i stort sett mot gällande bestämmelser. Rörande innehållet i de underrättelser, som det åligger rätten att utsända, ha dock i förslaget upptagits vissa föreskrifter till undvikande av att en i förteckningen upptagen borgenär, som gör gällande flera fordringar i anledning av proklaman, skall riskera rättsförlust genom underlåten anmälan, därest någon eller några av fordringarna äro okända för gäldenären. Sålunda skall i underrättelse anges, hur fordringen upptagits i förteckningen, och att borgenären endast är skyldig att anmäla annan fordran än som angivits i underrättelsen. Enligt 1862 års KF är vidare den rätten åliggande underrättelseskyldigheten inskränkt till inländska borgenärer. Denna begränsning synes emellertid sakna fog och har därför föreslagits upphävd²⁸. Då även utländska borgenärer skola underrättas om proklaman har på föranledning av den finske sakkunnige föreskrift meddelats om att underrättelserna skola avsändas senast två månader före inställelsedagen. Av hänsyn till proklamans effektiva publicering har även bestämmelse intagits om att proklaman skall införas, förutom i allmänna tidningarna, i en ortstidning. Slutligen anmärkes, att vid bankaktiebolags eller liknande inrättnings proklama viss erinran skall intagas i kungörelsen; se förslagets 7 §.

Preklusionsfristen förkortades genom lag den 9 juni 1933 från ett år till sex månader²⁹. Den sakkunnige har övervägt en ytterligare förkortning av fristen till tre månader. Härför tala otvivelaktigt förbättringarna i kommunikationsväsendet under de senaste tjugufem åren. Och en förkortning av fristen skulle även vara önskvärd av hänsyn till gäldenären. När exempelvis ett dödsbo skall utredas, framstår det som angeläget, att upplysning så snart ske kan erhållas om de fordringar, som göras gällande i anledning av proklaman. Därest fristen förkortades, skulle även en intensivare publicering kunna ske av proklaman, vilken kunde förväntas ge bättre resultat. Det må anmärkas, att fristen vid den kallelse, som avses med bestämmelserna i 68 § aktiebolagslagen, 48 § lagen om bankrörelse och 63 § lagen om försäkringsrörelse, är tre månader. Då man emellertid på finskt håll endast ansett sig kunna förorda en förkortning av den i 1868 års finska förordning stadgade ett-årsfristen till sex månader, har den sakkunnige icke ansett sig böra för egen del framlägga något förslag i antydd riktning. Förslaget avviker dock från gällande rätt såtillvida, att uttrycklig föreskrift givits om att inställelsedagen skall utsättas så snart efter fristens utgång som möjligt³⁰.

Enligt gällande rätt kan anmälan av fordran i anledning av proklama ske skriftligen eller muntligen. Anledning har icke syntts föreligga att bibehålla möjligheten till muntlig anmälan. En muntlig anmälan lär under alla förhållanden påkalla bestämmelse, varigenom rätten ålägges sörja för en

²⁸ Jfr bl. a. 68 § och 174 § 1 mom. lagen om aktiebolag samt 97 § lagen om ekonomiska föreningar.

²⁹ Se ang. skälen till lagändringen SOU 1932:16 s. 665 f.

³⁰ Jfr 11 § i 1862 års KF i dess lydelse enligt lag den 20 december 1946 (SOU 1944:10 s. 246).

skriftlig uppteckning av anmälningen; en sådan bestämmelse synes i detta fall dock medföra ett onödigt betungande av domstolen.

Det må till slut i detta sammanhang anmärkas, att föreskriften i 15 § i 1862 års KF om att borgenären under anslagstiden äger utsöka sin fordran icke upptagits i förslaget. Även utan sådan föreskrift lär rätten härtill stå honom öppen.

Verkan av underlåten anmälan

Bestämmelser om verkan av att borgenär underlåter att i anledning av proklaman anmäla sin fordran äro givna i förslagets 6 §.

Av förslagets ovanangivna ståndpunkt att den preklusiva proklaman endast skall omfatta okända fordringar följer, att en borgenär utan risk för rättsförlust kan uraktlåta att i anledning av proklaman anmäla för gäldenären kända fordringar. Härom har bestämmelse intagits i 6 § första stycket. Äro flera ansvariga för gäld skall, liksom enligt gällande rätt, frågan om förhandenvaro av vetskap om gälden bedömas självständigt för var och en av gäldenärerna. När proklama utverkats i anledning av dödsfall eller handelsbolags likvidation, ligger i sakens natur, att kunskap hos en legal ställföreträdare medför, att fordran mot dödsboet respektive handelsbolaget är undantagen från preklusion. Fråga kan emellertid uppstå, om vid proklama i anledning av omyndighetsförklaring den omyndigförklarades vetskap, såsom enligt gällande rätt är fallet, helt skall fränkännas betydelse. Det kan sålunda synas mindre tilltalande, att den omyndigförklarades kunskap om fordringen skall vara betydelselös, när omyndighetsförklaringen skett jämlikt 10 kap. 1 § 4. föräldrabalken. Å andra sidan kan vid en omyndighetsförklaring enligt 10 kap. 1 § 1. föräldrabalken den omyndigförklarades vetskap icke under några omständigheter beaktas. Och vid en omyndighetsförklaring på grund av något av de i 10 kap. 1 § 2. och 3. angivna skälen föreligger otvivelaktigt, såsom ock lagkommittén i sitt tidigare återgivna yttrande påpekat, en viss fara för att den omyndigförklarade skall erkänna simulerade eller antedaterade förbindelser. Det bör jämväl beaktas, att en borgenär, oansett de skäl, som legat till grund för beslutet om omyndighetsförklaring, redan genom kungörelsen härom fått en påstötning att hos förmyndaren göra upp sitt mellanhavande med den omyndigförklarade, vartill kommer, att förmyndaren i regel torde ha möjligheter att genom granskning av den omyndigförklarades deklARATIONER och andra handlingar erhålla erforderliga upplysningar om hans gäldsförhållanden. Med hänsyn härtill har den sakkunnige icke funnit skäl att frångå gällande rätts ståndpunkt, att en omyndigförklarads vetskap om gäld skall vara utan verkan vid bedömande av om fordringen varit känd. I enlighet härmed har 6 § första stycket avfattats.

Enligt förslagets 6 § andra stycket skall liksom enligt gällande rätt så-

dana fordringar som upptagits i förteckningen eller som borgenären före inställeledagen anmält i konkurs eller i offentlig ackordsförhandling anses kända. När proklama sökts i anledning av dödsfall, boskillnad, äktenskaps återgång, hemskillnad eller äktenskapsskillnad, skola vidare enligt samma stycke de fordringar, som upptagits i bouppteckning, anses kända. Vad sålunda föreskrivits om verkan av fordrans upptagande i bouppteckning torde icke innebära någon ändrad ståndpunkt i förhållande till gällande rätt. Har i anledning av att gäldenären försatts i konkurs bouppteckning förrättats, torde även en i konkursbouppteckningen redovisad skuld få anses ha varit känd; uttrycklig föreskrift härom har dock icke ansetts påkallad.

Vid bedömande i tvist efter preklusionsfristens utgång om en fordran varit känd för gäldenären saknar det med hänsyn till den i förslaget givna tolkningen av begreppet känd fordran betydelse, att gäldenären bestrider anspråket eller av annan orsak haft anledning antaga, att gälden icke skulle behöva infrias eller att han saknat vetskap om fordringens belopp. Bestämmelser av angiven innebörd ha upptagits i 6 § tredje stycket. Förslaget tager icke i vidare mån än nu sagts ställning till spörsmålet, huruvida en fordran skall anses känd eller icke, utan denna fråga får överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra. Här skall blott anmärkas, att en viss undersökningsplikt läser åvila gäldenären³¹.

Det torde i detta sammanhang få framhållas, att bestämmelsen i 16 § i 1862 års KF om rätt för gäldenären att efter inställeledagen föra s. k. provokatorisk talan saknar motsvarighet i det svenska förslaget. Att gäldenären fortfarande har denna rätt framgår emellertid av 13 kap. 2 § första stycket RB³².

Uraktlåter borgenären att inom preklusionsfristen anmäla en för gäldenären okänd fordran, är fordringen prekluderad. I 6 § första stycket har den viktigaste verkan av inträdd preklusion angivits, nämligen att borgenären förlorar sin rätt att utkräva fordringen; jämför 1 § andra stycket förslaget till lag om preskription. Det svenska förslaget undviker att taga ställning till frågan, om domstol i rättegång ex officio skall beakta, att en fordran är prekluderad; även denna fråga får liksom hittills överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra.

Beträffande övriga verkningar av preklusionen må anmärkas, att i avslutning till bestämmelsen i 27 § lagen om preskription har i 9 § förevarande lagförslag föreskrivits, att preklusion av huvudstol medför, att ränta och liknande fordran prekluderas. Vidare har bestämmelsen i 28 § lagen om preskription om rätt för borgenär att använda en prekluderad fordran till kvittning upptagits i den föreslagna preklusionslagens 10 §. Skälen för en inskränkt kvittningsrätt äro måhända här svagare än vid preskription, men

³¹ Jfr NJA 1944 s. 435.

³² Jfr SOU 1938:44 s. 182 f.

det har icke ansetts lämpligt att i så närbesläktade lagar ge olika kvittningsregler. Bestämmelsen i 14 § i 1862 års KF om verkan av preklusion, när borgenär har panträtt till säkerhet för sin fordran, har med i sak oförändrat innehåll överförts till förslaget 11 §. I samma paragraf har — efter mönster av motsvarande bestämmelse i 29 § andra stycket lagen om preskription — intagits en erinran om att även retentionsrätt består, oansett att den till grund för rätten liggande fordringen prekluderas. För tydlighetens skull har anmärkts, att de säkerhetsrätter, som omnämns i 2 kap. 42 § och 3 kap. 45 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, icke äro att anse som egentliga retentionsrätter utan upphöra, då fordringen prekluderas³³. En efterbildning i den föreslagna preklusionslagen av 29 § tredje stycket lagen om preskription har däremot icke ägt rum. En sådan bestämmelse i förevarande sammanhang skulle uppenbarligen kunna leda till stötande resultat.

Slutligen anmärkes, att vid de svensk-finska överläggningarna diskuterats, huruvida preklusion bör inträda, då ändring inträtt i de förhållanden som föranlett utfärdandet av den preklusiva proklaman. Från finskt håll har hävdats, att där beviljad hemskillnad förfallit eller påbörjat likvidationsförfarande återgått borde borgenären vara förvarad vid sin rätt, även om han underlåtit att i anledning av proklaman anmäla en för gäldenären okänd fordran. Enligt den sakkunniges mening tala emellertid övervägande skäl mot att en gång utfärdad proklama skall kunna fränkännas verkan. Endast för de fall där rätten att utverka proklama missbrukas — såsom exempel har anförts att ett bolag träder i likvidation enbart för att få tillfälle att bortprekludera gäld — synes en bestämmelse av antydd innebörd motiverad. Men dessa fall äro säkerligen mycket sällsynta. Med hänsyn härtill har det svenska förslaget icke upptagit någon bestämmelse i ämnet.

Bankfordringar m. m.

Beträffande fordran på bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, i anledning av att medel insatts, göra sig även vid preklusion — jämför 4 § förslaget till lag om preskription — särskilda synpunkter gällande. När proklama sökes i anledning av bankaktiebolags eller liknande inrättnings likvidation, blir ofta fråga om ett synnerligen stort antal borgenärer på grund av insättning å bankräkning, och det har i det praktiska livet visat sig, att i dessa fall upprättande av förteckningen och underrättelsers utsändande är förbundet med ett icke obetydligt besvär³⁴.

³³ Se Hasselrot, Pant- och retentionsrätt, s. 236 samt Undén, Svensk sakrätt I, s. 257.

³⁴ 1949 års banklagssakkunniga ha ock ifrågasatt (SOU 1952:2 s. 188), om icke i samband med nu ifrågavarande utredning en uppmjukning borde övervägas av skyldigheten för bankerna och vissa andra kreditinrättningar, t. ex. sparbankerna, att vid ansökan om proklama förteckna samtliga insättare. Jfr i detta sammanhang bestämmelserna i 3 § lagen om vissa kreditinrättingars konkurs.

Förteckningen och de med ledning av densamma utsända underrättelserna ha väl i regel ett påtagligt praktiskt värde, eftersom det vid proklama oftast är fråga om ett stort antal fordringsförhållanden, som vila på sinsemellan vitt skilda grunder, och förhållandena säkerligen mången gång äro sådana, att en borgenär icke med absolut visshet kan räkna med sin fordran som känd. En borgenär på grund av insättning å bankräkning torde däremot regelmässigt och med fog räkna med att hans fordran under alla förhållanden är känd för gäldenären. De förutsättningar, varunder inlåning i bank bedrives, äro också sådana, att det får anses praktiskt taget uteslutet, att banken icke äger kunskap om en dylik fordran. Detta synes vara fallet icke blott när fråga är om bankaktiebolag utan även beträffande andra inrättningar, som äga från allmänheten mottaga inlåning på räkning, som av bank allmänligen begagnas. Väl kunna enstaka undantagsfall tänkas, där en insättares fordran ej är genom bokföringen eller annorledes känd. Men då dessa fall torde vara så sällsynta, att de sakna praktisk betydelse, synes envar fordran, som grundar sig på insättning å bankräkning, utan våda kunna undantas från den föreslagna preklusionslagens tillämpning. Härmed vinnes den åsyftade fördelen, att borgenärer på grund av insättning å bankräkning kunna uteslutas ur förteckningen, varav följer, att rätten icke heller behöver underrätta dessa borgenärer om proklaman. I överensstämmelse härmed har i 7 § 1 mom. givits bestämmelse av innehåll, att fordran på i bank insatta medel icke är föremål för preklusion och att borgenär icke skall för sådan fordran upptagas i förteckningen. Till dessa bestämmelser har fogats föreskrift att vid bankaktiebolags eller liknande inrättnings proklama i den av rätten utfärdade kungörelsen skall intagas erinran om, att anmälan av nu ifrågavarande fordringar icke erfordras. En dylik föreskrift synes påkallad av hänsyn till insättarna.

Såsom i motiven till förslaget till lag om preskription anmärkts³⁵ synes bestämmelsen i 20 § första punkten i 1862 års KF ha återupplivats för affärsbankernas vidkommande genom bl. a. den i 66 § lagen om bankrörelse medgivna möjligheten att utge förlagsbevis. Då fordringar på grund av förlagsbevis uppenbarligen regelmässigt äro kända av gäldenären-banken synas dylika fordringar i preklusionshänseende böra behandlas på samma sätt som fordringar på grund av insättning å bankräkning. Bestämmelse av angiven innebörd har upptagits i förslagets 7 § 2 mom.

I detta sammanhang må påpekas, att i det finska förslaget till lag i ämnet (13 §) upptagits särskild bestämmelse om kortare preskriptionstid för eftertaxering, då proklama utverkats och skattefordringen anmäls i anledning av proklaman; jämför för svensk rätts del 13 § fjärde stycket förordningen om statlig inkomstskatt och 62 § fjärde stycket kommunal-skattelagen. Motsvarighet i det svenska förslaget till nämnda bestämmelse har syntts den sakkunnige opåkallad.

³⁵ Se förslaget till lag om preskription vid not 41.

Solidariska gäldsförhållanden

Äro flera gäldenärer solidariskt ansvariga för gäld, som de samfällt åtagit sig — det bortses till en början från förhållandet mellan huvudgäldenär och löftesman — och prekluderas fordringen mot en av gäldenärerna, förlorar icke borgenären, såsom är fallet vid preskription enligt 5 § första stycket 1862 års KF, sin rätt att av medgäldenärerna utkräva även den del av fordringen, som slutligen skolat gäldas av den befriade gäldenären. Lagstiftaren har sålunda icke ansett, att det i de angivna fallen skall åligga borgenären att tillse, att regressrätten bevaras³⁶. Att detta är gällande rätts ståndpunkt framgår av 13 § i 1862 års KF. Berörda stadgande, som formulerades av äldre lagberedningen, medger envar medgäldenär lika rätt som borgenären att i anledning av en gäldenärs proklama bevaka fordringen³⁷. Det må anmärkas, att bevakning av medgäldenär medför, att såväl samtliga övriga medgäldenärer som ock borgenären bibehåller sin rätt mot den gäldenär, som utverkat sig proklaman.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen i 13 § i 1862 års KF är efter ordalagen begränsat till de fall, då flera gäldenärer ansvara solidariskt för gäld, som de samfällt åtagit sig. Det torde emellertid kunna antagas, att även vid andra fall av solidaritet är preklusion mot en av gäldenärerna utan inverkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. Och av 18 § i 1862 års KF följer, att borgenär, som genom preklusion förlorat sin rätt mot en av flera solidariskt ansvariga löftesmän, har sin rätt oförkränkt mot de övriga löftesmännen³⁸.

De angivna reglerna gälla enligt 12 § i 1868 års förordning även i finsk rätt. Vad angår förhållandet mellan flera löftesmän framgår dock av 2 § finska förordningen den 24 februari 1873 om löftesmans ansvarsskyldighet, att preklusion mot en av flera solidariskt ansvariga löftesmän medför, att borgenären ej är berättigad att kräva de övriga löftesmännen för mer än vad av gälden å dem envar efter huvudtalet sig belöper.

Såsom äldre lagberedningen antytt blir frågan om verkan i solidariska gäldsförhållanden av att borgenärens fordran mot en av gäldenärerna prekluderas endast aktuell, när borgenären ej upptagits i förteckningen, och hans fordran ändock ej är känd för gäldenären. Vid övervägande av ny lag-

³⁶ Jfr Rodhe § 24 vid not 77.

³⁷ Äldre lagberedningen uttalar i motiven till stadgandet (s. 66): »Ehuru beredningen — — — antagit att den, som har fordran hos flera solidariskt förbundna gäldenärer, bör hos var och en av dem bevaka fordringen, såvitt fråga är om tioårig preskription, har dock beredningen, i avseende å bevakning efter årsstämmning, följt den grund, att såväl borgenären som de solidariskt förbundna medgäldenärerna må bevaka, så att borgenären, även om han förlorar talan mot den, vars borgenärer varit genom årsstämmning kallade, dock bibehåller full talan mot de övriga gäldenärerna. — — — Medgäldenärernas rätt kan ej heller därigenom anses blottställd för oskäligt äventyr, då de, för bevakningen, behöva endast anmäla, men ej styrka, fordringsanspråket, och då någon sådan bevakning ej kommer i fråga i annat fall, än om borgenären ej finnes bland dem, som å ingivna förteckningen äro upptagna, i vilket fall ingen särskild underrättelse om stämningen honom meddelas, och han således icke är i bättre tillfälle, än de andra, att därom få kunskap.»

³⁸ Jfr Hasselrot, Några spörsmål ang. borgen, s. 34.

stiftning i ämnet blir spörsmålet, vem som i dylika fall är närmast att bära följden av att medgäldenärernas regressrätt går förlorad. Skall m. a. o. gälande rätts ståndpunkt bibehållas eller skall det såsom vid preskription enligt 5 § första stycket 1862 års KF åläggas borgenären att tillse, att regressrätten bevaras vid äventyr att borgenären i händelse av inträdd preklusion går förlustig sin rätt att av medgäldenärerna uttaga den del av fordringen, som dessa genom återgångstalan skulle kunnat i sin tur utkräva av den befriade gäldenären.

I solidariska gäldsförhållanden äro samtliga gäldenärernas förpliktelser gentemot borgenären oberoende av varandra. På grund härav framstår det vid preklusion på samma sätt som vid preskription som det naturligaste, att den omständigheten att borgenärens fordran mot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer prekluderas icke skall inverka på borgenärens rätt att av de övriga gäldenärerna uttaga hela fordringsbeloppet. Därtill kommer att vid preklusion envar medgäldenär har samma möjlighet som borgenären att förhindra, att fordringen prekluderas³⁹. Denna möjlighet är visserligen beroende av att medgäldenären uppmärksammar proklamakungörelsen. Och det läter icke kunna förnekas, att kungörelsens publicering i allmänna tidningarna har en övervägande formell betydelse; enskilda personer torde knappast ägna kungörelseförfarandet någon uppmärksamhet. Även om proklaman, såsom i förslaget förutsatts, skall införas jämväl i en ortstidning, är det icke helt säkert, att denna utsträckning av publiceringen leder till ökad effektivisering. Fall torde sålunda kunna förekomma, där en infriande gäldenär oförskyllt kan gå förlustig sin regressrätt genom att proklamakungörelsen icke observerats. Detta förhållande synes emellertid icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Proklamakungörelsen kan lika lätt undgå även borgenärens uppmärksamhet. Och denne har således samma svårighet som den regressberättigade gäldenären att bevara fordringen vid full rättskraft. Under sådana omständigheter framstår det som rimligt, att regressberättigad gäldenärs intresse får vika inför det naturliga betraktelsesättet, att borgenären skall kunna vända sig mot vilken gäldenär han vill för att utfå full betalning för sin fordran. Beaktande måste i detta sammanhang också skänkas den reglering av gäldenärsansvaret, som kommit till uttryck i 8 § andra stycket förslaget till lag om preskription. Med hänsyn

³⁹ I detta sammanhang må hänvisas till äldre lagberedningens uttalande (s. 16) i anslutning till beredningens förslag i 3 kap. 19 § handelsbalken om rätt för medgäldenär att bevaka borgenärs fordran, när en av flera för ett skuldebrev solidariskt ansvariga gäldenärer försättes i konkurs: »Beredningen håller — — före, att solidära gäldenärer icke böra befrias från en ansvarighet, den de en gång frivilligt åtagit sig, på den grund allena, att borgenären uraktlåter att både å egna och deras vägnar besörja en bevakning, som till följd av förbindelsens natur närmast måste åläggas dem. Enligt den åsikt, att var och en rätteligen bör, såvitt möjligt, iakttaga sina egna angelägenheter och icke sorglöst förlita sig på en annans mellankomst, har beredningen därför uti 19 § föreslagit, att borgenären väl skall vara berättigad, men icke förpliktad, att ombesörja bevakningen, för att bibehålla sin talan oförändrad, samt att var och en av gäldenärerna likaledes skall äga rätt att i medgäldenärens konkurs bevaka hela fordringen, utan avseende på om denna förut blivit utsökt hos någon av dem, och det med den påföljd, att bevakning, som av en gäldenär verkställs, skall gälla för dem alla.»

härtill har den sakkunnige i den föreslagna preklusionslagen bibehållit grundtanken i 13 § i 1862 års KF, att inträdd preklusion gentemot en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer är utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. En bestämmelse i ämnet har upptagits i andra stycket av förslagets 8 §. I samma stycke har vidare föreskrivits, att envar solidariskt ansvarig gäldenär är berättigad att jämte borgenären bevaka fordringen. En dylik föreskrift torde visserligen vara överflödig, eftersom en regressberättigad gäldenär kan förhindra uppkomsten av preklusion enbart genom att underrätta den gäldenär, som utverkat sig kallelse, om fordringens tillvaro⁴⁰. Hur en gäldenärs vetskap om fordringens tillvaro uppkommit saknar uppenbarligen betydelse. Men angivna utväg torde ofta te sig föga tilltalande, och en uttrycklig föreskrift om rätt för regressberättigad gäldenär att bevaka fordringen har därför ansetts befogad.

De angivna bestämmelserna i 8 § äro avsedda att tillämpas, icke blott då flera gäldenärer — respektive löftesmän inbördes — på grund av gemensamt åtagande äro solidariskt ansvariga för gäld utan även då solidarisk ansvarighet eljest föreligger. Att här såsom skett i 8 § andra stycket lagen om preskription giva ett stadgande, varigenom parterna medgivas avtalsfrihet, har dock syns sakna praktisk betydelse.

Vad härefter angår förhållandet mellan huvudgäldenär och löftesman torde preklusion av borgenärens fordran mot huvudgäldenären enligt svensk och finsk rätt — i olikhet mot vad som enligt det ovan anförda gäller vid andra former av solidariska förbindelser — ha till följd att även löftesmannen blir fri från sin förbindelse⁴¹. Beträffande proprieborgen är för finsk rätts vidkommande bestämmelse härom upptagen i 1 § i 1873 års ovan nämnda förordning. Den sakkunnige har övervägt att låta bestämmelserna i andra stycket av förslagets 8 § reglera även förhållandet mellan huvudgäldenär och löftesman, vilket skulle innebära, att preklusion av borgenärens fordran mot huvudgäldenären icke i och för sig skulle betaga borgenären möjligheten att uttaga fordringsbeloppet av löftesmannen. För en dylik reglering talar otvivelaktigt den omständigheten, att en löftesman har samma möjlighet som borgenären att i anledning av huvudgäldenärens proklama bevaka fordringen eller annorledes göra den kunnig för huvudgäldenären. Å andra sidan framstår det med hänsyn till borgensförbindelsens accessoriska natur som mindre naturligt än vid solidariska gäldsförhållanden i allmänhet, att borgenären, oaktat fordringen mot huvudgäldenären prekluderats, skulle kunna uttaga fordringsbeloppet av löftesmannen. Då det i regel icke är avsett, att löftesmannens ansvar skall tagas i anspråk, förrän huvudgäldenären visat sig icke kunna uppfylla sin förpliktelse, synes

⁴⁰ Jfr Ekström, Löftesmans regress II, s. 324.

⁴¹ Se Hasselrot, Några spörsmål ang. borgen, s. 20 f. och Ekström, Löftesmans regress II, s. 290 f.

löftesmannen med fog kunna kräva, att han icke berövas möjligheten att regressvis vända sig mot huvudgäldenären för att uttaga det belopp han på grund av borgensåtagandet nödgats utgiva. Borgensförbindelsens funktion i rättslivet torde icke heller vara att skydda borgenären mot faran av att huvudförbindelsen upphör⁴². Och den omständigheten att den sakkunnige föreslagit, att preskription av huvudförbindelsen skall vara utan verkan för frågan om löftesmannens ansvar kan icke tillmätas betydelse i detta sammanhang, eftersom enligt förslaget till preskriptionslag löftesmannen i regel icke riskerar att gå förlustig sin regressrätt. Med hänsyn till anförda synpunkter, vilka ock med skärpa hävdats av den finske delegerade, har såväl i det svenska som finska förslaget intagits ståndpunkten att löftesmannens ansvar skall upphöra, när huvudförbindelsen prekluderas. Härom har uttrycklig föreskrift intagits i första stycket av 8 §.

Övergångsbestämmelser

I förslaget ha upptagits vissa övergångsbestämmelser. Vad den föreslagna lagen innehåller av nya föreskrifter bör enligt allmänna rättsgrundsatser icke tillämpas, där proklama sökts före nya lagens ikraftträdande. Uttrycklig föreskrift härom är väl icke av nöden men har dock ansetts befogad med hänsyn till de av omständigheterna påkallade, förhållandevis utförliga övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om preskription. Beträffande makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, har i analogi med övergångsbestämmelserna till de åren 1920 och 1933 vidtagna ändringarna i 9 och 10 §§ i 1862 års KF föreskrivits, att viss annan lydelse av 1 § och 2 § 1. i förslaget skall lända till efterrättelse. Härom hänvisas till lagtexten.

⁴² Jfr Ussings uttalande för dansk rätts vidkommande (Ussing, Kaution, § 21 vid not 40), att »der er endogsaa særlig ringe Trang til at værne Kreditorerne mod Prækclusion, da de gennemsnitlig ved sædvanlig Agtpaagivenhed selv kan afværge den» och att det är opraktiskt att »nødsage baade Kreditor og Kautionist til at være paa Vagt mod Prækclusion.»

Förslagen till Lag angående ändring i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och till Lag angående ändring i 1 § lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet

Inledning

I 33 § förslaget till lag om preskription har, såvitt nu är av intresse, stadgats — jämför 20 § andra punkten i 1862 års KF — att genom den föreslagna lagen ej göres ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om preskription av fordran.

Bestämmelser om preskription av deponerade medel finnas i lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Enligt 1 § berörda lag äger gäldenär fullgöra betalning av förfallen gäld, som skall erläggas i penningar, genom att för borgenärens räkning nedsätta beloppet hos överexekutor, därest borgenären vägrar att mottaga erbjuden betalning av gälden eller gäldenären är på grund av borgenärens bortovaro eller sjukdom eller någon annan av honom beroende omständighet hindrad att verkställa betalning av gälden. På samma sätt äger enligt lagrummet gäldenär nedsätta förfallen gäld, där han ej vet eller bör veta vem som är borgenär, så ock där ovisshet råder om vem av två eller flera, som är rätt borgenär, samt gäldenären icke skäligen kan anses pliktig att på eget äventyr bedöma, till vilken av dem betalningen skall erläggas. I 7 § i 1927 års lag stadgas vidare, att om belopp, som nedsatts enligt lagens bestämmelser, fortfarande innestår, då tjuugu år förflutit från det nedsättning skett, och anledning ej finnes till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning, må beloppet av gäldenären lyftas, om han anmäler sig därtill inom natt och år; göres ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan.

Understundom förekomma även i samband med bestämmelser i lag eller författning om medels nedsättande i allmänt förvar härtill sig anslutande preskriptionsregler; se 57 § lagen om expropriation, 43 § gruvlagen och 14 § ensittarlagen¹. Å övriga fall, där enligt lag eller författning medel inbetalts till offentlig myndighet för att utges till den som finnes berättigad därtill, är i detta hänseende tillämplig lagen den 29 maj 1942 om preskription av rätt till medel som innestå hos offentlig myndighet. Enligt

¹ Jfr motiven till förslaget till lag om preskription not 22.

denna lag äger, om inbetalda medel, då tjuugu år förflutit från inbetalningen, fortfarande äro innestående, utan att rätten att utbekomma dem är beroende av framtida händelse, den som inbetalt medlen lyfta beloppet, såvida anledning ej finnes till antagande, att fråga om rätt till medlen är beroende på prövning, och han anmäler sig inom natt och år. Beträffande lyftning av nedsatt fullföljdsavgift är i sistnämnda lag föreskrivet, att berättigad part är pliktig att anmäla sig inom tjuguettt år från det nedsättningen skett. Göres ej anmälan, som ovan sagts, tillfalla medlen kronan. Preskriptionsregeln i 1942 års lag skall bl. a. tillämpas, då exekutionsmedel nedsatts i riksbanken. På grund av uttrycklig bestämmelse i lagen skall, där medel uttagits genom exekutiv auktion, den hos vilken förrättningen ägt rum därvid anses såsom inbetalare.

Riksdagens år 1953 församlade revisorer ha i sin berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m. upptagit frågan om redovisningen av deponerade medel i länsstyrelsernas räkenskaper och i samband därmed granskat de i räkenskaperna upptagna kontona Depositioner, Deponerade exekutions- m. fl. medel och Penningar i allmänt förvar. I berättelsen ha revisorerna antecknat bl. a. följande: I ett icke obetydligt antal fall hade poster på ett öre redovisats. Sådana depositioner syntes ofta ha uppkommit därigenom, att exempelvis en köpeskillingslikvid icke kunnat slås ut lika på ett antal rättsägare. I vissa fall förelågo vidare sådana förhållanden, att vederbörande rättsägare kunde förmodas icke komma att låta sig avhöra. Talrika exempel funnos även på att allmänheten underlåtit att utkvittera överlevererade medel, där dessa uppgått till bagatellartade belopp. Underlåtenheten finge antagas ha berott på att vederbörande funnit tillgodohavandet alltför ringa för att motsvara bestyret med dess utkvitterande. Åtskilliga lösenbelopp enligt vapenförordningen och ensittarlagen hade — oansett beloppets storlek — icke utlösts, vilket uppenbarligen berodde på att rättsägaren åsyftat att med sin uraktlåtenhet inlägga ett klander mot eller ett missnöje med den åtgärd, varigenom hans fordran uppkommit. En ofta förekommande depositionsanledning vore också den, att vederbörande, oaktat han varit känd, icke kunnat anträffas med medelsförsändelsen. Ett betydande antal poster utgjordes slutligen av nedsättningar, som enligt äldre rätt skulle ske hos länsstyrelserna men som numera verkställdes hos andra myndigheter. Revisorerna syftade härvid bl. a. på gruvförsvarsavgifter samt fullföljdsavgifter och belopp, som nedsatts till säkerhet för motparts kostnadsersättning. Trots att sådana depositioner skulle verkställas hos kommerskollegium respektive hos vederbörande hovrätt, redovisades årligen talrika depositioner av dessa slag hos länsstyrelserna.

Revisorerna, som också lämnat en redogörelse för den normala gången

av bokföringen av deponerade medel, ha i anledning av de gjorda iakttagelserna uttalat bl. a.:

»Såsom utredningen ger vid handen, framstår redovisningen av depositioner och därmed jämförliga medel i länsstyrelsernas räkenskaper såsom mycket otidsenlig. Den vållar också ett opropotionerligt stort och i ej obetydlig utsträckning onödigt arbete. Det synes revisorerna därför uppenbart, att en ändrad ordning på förevarande område bör komma till stånd. Därvid synes i första hand böra övervägas huruvida skäl över huvud taget föreligger att i nuvarande omfattning betunga det allmänna med omhändertagandet av medel för enskildas räkning. För den händelse depositioner anses allttjämt böra förekomma, torde böra undersökas om icke nu gällande preskriptionstid av 21 år kan avsevärt förkortas. — Vidare synes kunna ifrågasättas, om icke såsom förutsättning för mottagande av enskilda medel såsom deposition, nedsättning etc. bör gälla att depositionen icke understiger visst bestämt minimibelopp, förslagsvis 100 kronor.»

Utlåtanden i anledning av revisorernas uttalanden ha avgivits av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Västernorrlands län*. *Statskontoret* yttrade bl. a.:

»Den av riksdagens revisorer väckta frågan om en eventuell begränsning av möjligheterna att nedsätta medel i allmänt förvar berör ett flertal bestämmelser i skilda lagar, vilka reglera ekonomiska förhållanden i samhället. Dessa bestämmelser ha självfallet tillkommit efter ingående överväganden med hänsyn till de faktiska behov, som föreligga för gäldenärer, att i vissa fall under samhällets medverkan kunna fullgöra sina betalningsförpliktelser. Något minskat behov av dylik medverkan har sedermera helt säkert icke kunnat påvisas. Genom den alltmer komplicerade lagstiftningen på det ekonomiska området torde i stället möjligheterna att kunna deponera medel hos offentlig myndighet fått ökad betydelse. Ej heller torde någon anledning föreligga att undantaga smärre fordringsbelopp från den allmänna regeln. I exempelvis sådana fall, där utebliven betalning eljest skulle kunna medföra kontraktsbrott med kanske betydande konsekvenser för den enskilde, bör givetvis depositionsbeloppets relativa obetydlighet icke utestänga honom från möjligheten att genom nedsättning av medel kunna fullgöra sin betalningsskyldighet. Enligt statskontorets uppfattning lär samhället sålunda, oberoende av beloppens storlek, icke kunna undandraga sig bestyret med omhändertagandet av medel för enskildas räkning. Statskontoret delar revisorernas uppfattning, att preskriptionstiden för medel nedsatta i allmänt förvar, 21 år, kan förefalla onödigt lång och därför borde kunna förkortas. Med hänsyn till vad lagrådet anfört i uttalande den 7 juni 1926 över förslag till lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar anser sig ämbetsverket emellertid ej kunna förorda någon ändring av nu gällande preskriptionstid.»

Riksräkenskapsverket fann, att det av revisorerna väckta förslaget om förkortning av nu gällande preskriptionstid av tjuuguett år förtjänade att bli föremål för närmare övervägande. Enligt verkets mening borde preskriptionstiden i fråga om smärre belopp kunna avsevärt förkortas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* förklarade, att den i stort sett icke hade något att erinra mot revisorernas förslag; huruvida möjlighet föreläge att begränsa depositionerna av enskilda medel till belopp på minst 100 kronor förefölle emellertid tveksamt. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* uttalade i

fråga om den ifrågasatta begränsningen av depositions-möjligheten till belopp om minst 100 kronor samma tvekan som länsstyrelsen i Stockholms län; i fråga om preskriptionstidens längd förordades en förkortning till tio år. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anförde, att länsstyrelsernas skyldighet att omhändertaga medel för enskildas räkning hade sin grund i ett flertal skilda lagbestämmelser och att, därest åtgärder till begränsning av denna skyldighet skulle komma i fråga, en ingående utredning måste ske om syftet med dessa lagregler samt deras praktiska betydelse för den enskilde och det allmänna. Länsstyrelsen anslöt sig i fråga om förkortning av preskriptionstiden och fastställande av visst minimibelopp för deposition av enskilda medel till revisorernas uttalande.

Statsutskottet vid 1954 års riksdag har i utlåtande nr 104, såvitt nu är i fråga, anfört:

»Med hänsyn till vad de i ärendet hörda remissmyndigheterna anfört finner utskottet tveksamt, om någon begränsning av möjligheterna att nedsätta medel i allmänt förvar bör ske. En modernisering av de på förevarande område gällande bestämmelserna i förenklingssyfte synes dock vara påkallad.»

Statsutskottet fann därför, att vägande skäl talade för att preskriptionstiden förkortades.

Motivering

I den mån med det den sakkunnige i denna del lämnade uppdraget avsetts ett övervägande av frågan om en begränsning av möjligheterna att nedsätta medel i allmänt förvar må följande anföras. En dylik begränsning skulle med hänsyn till de av revisorerna påvisade förhållandena otvivelaktigt vara önskvärd. Såsom statskontoret i sitt remissyttrande framhållit har emellertid behovet för enskilda att i vissa fall under samhällets medverkan kunna fullgöra sina betalningsförpliktelser icke minskat, utan genom den alltmäta komplicerade lagstiftningen på det ekonomiska området torde i stället möjligheterna att kunna nedsätta medel hos offentlig myndighet ha fått ökad betydelse. Med hänsyn härtill och då samhället, såsom ock statskontoret framhållit, icke synes kunna undandraga sig att omhändertaga även obetydliga belopp för enskildas räkning, har den sakkunnige icke heller för sin del ansett sig kunna förorda, att de enligt gällande lagar och författningar medgivna möjligheterna för enskilda personer att nedsätta medel i allmänt förvar begränsas.

Beträffande härefter frågan huruvida preskriptionsreglerna i hithörande lagar böra moderniseras, synas endast reglerna i 1927 och 1942 års lagar böra komma i fråga. De i vissa lagar efter vad förut antytts förekommande särskilda regler om preskription av rätt till deponerade medel torde ha för-
anletts av förhållandena i varje enskilt fall och böra bestå orubbade.

Vad angår längden av den tid, inom vilken borgenären enligt 1927 och 1942 års lagar har att lyfta nedsatt belopp vid äventyr, att hans rätt till det samma förverkas, ha redan i samband med tillkomsten av 1927 års lag olika åsikter gjort sig gällande². Sålunda föreslog den kommitté som utarbetade lagförslaget en frist av trettio år, medan departementschefen i remissen till lagrådet uttalade, att tiden utan olägenhet borde kunna, i överensstämmelse med de allmänna reglerna om preskription, bestämmas till tio år. Lagrådet å sin sida anförde, att den av kommittén ifrågasatta tiden förefölle onödigt lång, medan å andra sidan den tid, inom vilken borgenären ägde lyfta det för hans räkning inestående beloppet, borde fastställas så, att den kunde antagas icke i något fall bli kortare än den skulle blivit, därest de allmänna preskriptionsreglerna tillämpats, på grund varav en depositionstid av tjuvu år förefölle lagrådet lämplig. Även i samband med förarbetena till 1942 års lag uttalade departementschefen³, att det möjligen kunde ifrågasättas, huruvida icke för vissa fall en kortare frist än tjuvu år borde föreskrivas, men att fördelen av en enhetlig regel syntes vara övervägande, varför förslaget anslöte sig till vad som stadgades i 1927 års lag.

Vid ett övervägande av frågan om möjligheter föreligga till en förkortning av tjuvuårsfristen kan man till en början icke undgå att taga hänsyn till den iakttagelsen, att en tendens föreligger till en förkortning i allmänhet av liknande frister. Orsaken till denna tendens är uppenbarligen rörligheten i det ekonomiska livet, vilken motiverar, att fordringsförhållanden icke hållas svävande längre tid än hänsynen till rättssäkerheten påkräver. Ur angivna synpunkt framstår en tjuvuårig depositionstid såsom alltför lång. Hänsyn bör i detta sammanhang även tagas till det samtidigt med detta förslag framlagda förslaget till lag om preskription. Enligt detta förslag är den allmänna preskriptionstiden för fordringar tio år. På grund härav framstår det i och för sig som naturligt, att vid nedsättning enligt 1927 och 1942 års lagar depositionstiden förkortas till tio år. Härigenom skulle otvivelaktigt en minskning ske av det betungande arbete, som åvilar de offentliga myndigheterna i samband med redovisningen av deponerade medel.

Lagrrådet har, såsom ovan anförts, i samband med dess granskning av 1927 års lag motsatt sig en förkortning av depositionstiden till tio år och uttalat, att den tid, inom vilken borgenären ägde lyfta det för hans räkning inestående beloppet, icke i något fall finge bli kortare än den skulle blivit, därest de allmänna preskriptionsreglerna tillämpats. Väl kan en förfallen fordran, där beloppet icke nedsatts, förbli vid liv längre tid än tio år. Den sakkunnige håller emellertid före, att förhållandena i nedsättningsfallen äro av så helt annorlunda beskaffenhet än vid vanliga fordringsförhållanden, att spørsmålet om depositionstidens längd icke lär bli beroende av de syn-

² SOU 1925:26 s. 20 samt KProp. 1927 nr 8 s. 7 och 11 f.

³ KProp. 1942 nr 37 s. 9; jfr FLU 1942 nr 33 s. 7.

punkter lagrådet framhållit. Galdenärens person saknar sålunda intresse för borgenären, eftersom den offentliga myndigheten trätt i hans ställe, och visshet finnes om att myndigheten också har det belopp, varpå borgenären gör anspråk. Galden är tekniskt sett gulden, och för borgenären återstår blott att formlöst avhämta betalningen. Den enda omständighet som kan föranleda till bibehållandet av gällande depositionstid — förutom att i allmänhet tillräckligt rådrum beredes borgenären att lyfta de nedsatta medlen — synes vara att inom depositionstiden en tvist om rätten till medlen normalt hinner avgöras eller att, där rätten till desamma gjorts beroende av framtida händelse, sådant villkor inträffar. För detta ändamål torde dock tio år vara tillfyllest, allrahelst det får antagas, att myndigheten i mån av förmåga medverkar till att deponerade belopp icke bli inestående längre tid än som är nödvändigt⁴.

På grund av det anförda har den sakkunnige föreslagit, att depositionstiden enligt 7 § i 1927 års lag och 1 § första stycket 1942 års lag skall bestämmas till tio år. Den föreslagna förkortningen av tjuguarsfristen synes icke, såsom i förarbetena till 1927 års lag ifrågasatts⁵, böra föranleda till att den tid, inom vilken galdenären skall anmäla sig för återlyftning, förlänges.

I 1 § andra stycket 1942 års lag har föreskrivits, att den som vill lyfta nedsatt fullföljdsavgift är pliktig att anmäla sig inom tjuguet år från det nedsättningen skett. Denna tid har enligt uttalande av departementschefen⁶ i samband med förarbetena till berörda lag ansetts lämplig med hänsyn till att klagandens rätt att återlyfta rättegångskostnadsättning, som han samtidigt må ha nedsatt, enligt 1 § första stycket utginge i och med utgången av det tjuguförsta året från nedsättningen. Med hänsyn härtill bör, därest det av den sakkunnige framlagda förslaget upphöjes till lag, den frist, inom vilken klagande skall äga anmäla sin fordran på nedsatt fullföljdsavgift, bestämmas till elva år från nedsättningen.

Det har icke undgått den sakkunnige, att utformningen av preskriptionsreglerna i 7 § i 1927 års lag och 1 § första stycket 1942 års lag i och för sig lämna rum för vissa tolkningssvårigheter. Dessa torde bero på att reglerna enligt sin ordalydelse taga sikte på att fastställa en längsta tid för kronans ansvar för deponerade belopp. Däremot lämnas öppet, vilken rätt, som står borgenären till buds, då vid tjuguarsfristens utgång tvist om rätt till beloppet är anhängig. Ej heller lämnar lagtexten någon ledning för bedömande av huruvida under angiven förutsättning någon rätt må tillkomma galdenären att återfå beloppet. Vidare framstår det som ovisst, vilken undersökningsplikt som åvilar den offentliga myndigheten, när anspråk framställas på återlyftning av nedsatt belopp⁷. Emellertid synes det åt den sakkunnige

⁴ Se FLU 1942 nr 33 s. 7 f.

⁵ KProp. 1927 nr 8 s. 7; jfr s. 12.

⁶ KProp. 1942 nr 37 s. 9.

⁷ Jfr lagrådet KProp. 1927 nr 8 s. 12.

med stöd av riksdagsskrivelsen lämnade uppdraget näppeligen lämna rum för framläggande av förslag till lagändringar syftande till att undanröja anmärkta olägenheter. Med hänsyn härtill och då såvitt kan antagas dessa tolkningssvårigheter icke gjort sig gällande i praktiken ha bestämmelserna, frånsett det förhållandet att depositionsfristen förkortats, bibehållits orubade. Den sakkunnige har dock ansett sig böra med vad nu anförts antyda de brister, varmed enligt hans förmenande bestämmelserna i angivna hänseenden äro behäftade.

De föreslagna lagändringarna synas lämpligen böra träda i kraft samtidigt med den föreslagna preskriptionslagen. Lagändringarna äro betingade mindre av kravet på en snabbare avveckling av fordringsförhållandena än av önskemålet att åvågabringa lättnad i myndigheternas arbete med bokföring och redovisning av deponerade medel. Anledning synes därför saknas att låta de föreslagna lagarna gälla i avseende å andra depositioner än sådana som skett efter lagarnas ikraftträdande. En övergångsbestämmelse, som låte lagändringarna i princip ha tillbakaverkande kraft, skulle också nödvändiggöra en viss differentiering av depositionerna efter deras ålder, något som sannolikt skulle för myndigheterna väsentligt försvåra deras tillämpning. I enlighet med det nu anförda har föreskrivits, att i fråga om nedläggning, som skett före de föreslagna lagarnas ikraftträdande, äldre lag skall gälla.

Litteratur¹

1. Kommittébetänkanden

- Förslag till allmän civillag. (Af Lag-commiteen.) Sthm 1826. (Cit. Lagkommittén.)
Förslag till handels-balk och utsöknings-balk m. m. (Af lagberedningen.) Sthm 1850. (Cit. Äldre lagberedningen.)
Udkast til Lov om Forældelse af Fordringer med Motiver og Bilag. Afgivet af en af den Kongelige Norske Regjerings Justits- og Politidepartement under 19de November 1892 nedsat Komite. Kristiania 1894. (Cit. Norska motiven.)
Bemærkninger til Forslag til Lov om Forældelse af Fordringsrettigheder. Fremsat i Landstinget den 13de November 1894. Tillæg A til Rigsdagstidenden 1894—1895. Kjøbenhavn 1895. (Cit. Thomsens motiv.)
Lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken IV. Förslag till giftermålsbalk m. m. Sthm 1918. (Cit. FGB IV 1918.)
Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken I. Förslag till lag om förmynderskap m. m. Sthm 1921. (Cit. FÄB I 1921.)
SOU 1925: 21. Förslag till lag om försäkringsavtal m. m. Sthm 1925.
SOU 1925: 25. Förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. Sthm 1925.
SOU 1925: 26. Förslag till lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Sthm 1925.
SOU 1931: 14. Förslag till växellag m. m. Sthm 1931.
SOU 1932: 16. Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken IV. Förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m. Sthm 1932.
SOU 1935: 14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Sthm 1935.
SOU 1935: 18. Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Sthm 1935.
SOU 1938: 44. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II. Motiv m. m. Sthm 1938.
SOU 1944: 10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. II. Motiv m. m. Sthm 1944.
SOU 1950: 16. Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. Sthm 1950.
SOU 1950: 42. Förslag till ändrad lagstiftning om avbetalningsköp. Sthm 1950.
SOU 1952: 2. Förslag till lag om bankrörelse m. m. Sthm 1952.

2. Övrig litteratur

- Agardh, F.* Om borgen företrädesvis enligt svensk allmän civilrätt. 2 uppl. Lund 1889.
Almén, T. Om köp och byte av lös egendom 1—2. 3 delvis omarb. uppl. Sthm 1934.

¹ I förteckningen upptages endast i betänkandet citerad litteratur. Det må anmärkas, att *A. Rekola* Saamisoiikeuden vanhentuminen (se SvJT 1939 s. 766 ff.) icke föreligger i svensk språkdräkt.

- Augdahl, P.* Den norske obligasjonsretts almindelige del. Oslo (1953).
- Bagge, A.* En preskriptionsfråga inom den internationella privaträtten. (Festskrift tillägn. Erik Marcks von Würtemberg. Sthm 1931 s. 19—30.)
- Ekdahl, C.* Om fordran i konkurs. Sthm 1935.
- Om tidpunkten för talans väckande. (TfSA 1951 s. 45—51.)
- Ekström, F. W.* Löftesmans regress till gäldenären och medlöftesmännen II. Helsingfors 1907.
- Om borgen. 2 genoms. och tillök. uppl. Helsingfors 1916.
- Privaträttens allmänna läror VI—VII. Utg. av E. Cavonius. Helsingfors 1925. (Cit. Ekström.)
- Fehr, M.* Bidrag till läran om fordringspreskription enligt svensk rätt. Uppsala 1913. (Cit. Fehr.)
- Hasselrot, B.* Pant- och retentionsrätt. Berndt Hasselrots Juridiska Skrifter (innehållande uppsatser om vindikationsrätt, ocker, vite och ränta samt pant- och retentionsrätt). Malmö 1923.
- Några spörsmål ang. preskription, årsstämming, avtals slutande, avbetalningsköp, konkurrensklausuler, auktion samt legoavtal ang. jordbruksinventarium. Malmö 1925. (Cit. Hasselrot.)
- Några spörsmål ang. borgen. Ny uppl. Senare delen. Malmö 1927.
- Hassler, Å.* Utsökningsrätt. Lund 1952.
- Hernberg, A.* Gäldförhållandet. Allmänna läror. Helsingfors 1934.
- Holmboe, C.* *Stub* Foreldelse av fordringer. Oslo 1946. (Cit. Holmboe.)
- Hult, Ph.* *Condictio indebiti*. (Festskrift tillägn. Vilhelm Lundstedt. Uppsala 1947 s. 230—270.)
- Krenchel, H. B.* Aktieselskabsloven af 15. April 1930. Haandbog i dansk Aktieret med Formularer. København 1930.
- Lassen, J.* Lovforslaget om Forældelse af visse Fordringer. (Ugeskrift for Retsvæsen 1908. Afdeling B s. 273—275.)
- Haandbog i Obligationsretten. Almindelig Del. 3. tildels omarb. Udg. Kjøbenhavn 1917—1920.
- Lindblad, J. C.* Om prescription enligt Sveriges lag. 2 omarb. uppl. Uppsala 1843.
- Ljungman, S.* Om skattefordran och skatterestitution. Uppsala 1947.
- Nial, H.* Svensk rättspraxis. Obligationsrätt 1931—1935. (SvJT 1937 s. 471—480.)
- Internationell förmögenhetsrätt. 2 omarb. uppl. Sthm 1953.
- Om handelsbolag och enkla bolag. Sthm 1955.
- Nordling, E. V.* Om präskription enligt svensk allmän förmögenhetsrätt. Sthm 1877. (Cit. Nordling.)
- Olivecrona, K.* Utsökning. 2 uppl. Lund 1955.
- Rodhe, K.* Svensk rättspraxis. Obligationsrätt 1941—1944. (SvJT 1946 s. 26—46.)
- Obligationsrätt. Lund 1956. (Cit. Rodhe.)
- Serlachius, J.* Lärobok i obligationsrättens allmänna del enligt finsk rätt. Helsingfors 1902.
- Sindballe, K.* Dansk Selskabsret III. Aktieselskaber. København 1932.
- Stang, F.* Erstatningsansvar. Ny Utg. Oslo 1927.
- Stang Lund, Fr.* Om kortere frister for praeskription af fordringer. Bilag I til Forhandlingerne paa det syvende nordiske Juristmøde i Kjøbenhavn. Kristiania 1890. (Cit. Stang Lund.)
- Söderlund, E.* Ytterligere om tidpunkten för talans väckande. (TfSA 1951 s. 265—270.)
- Thomsen, V. C.* Bidrag til Læren om Fordringsrettigheders Forældelse efter dansk og fremmed Ret. Kjøbenhavn 1885. (Cit. Thomsen.)

- Undén, Ö.* Några omtvistade spörsmål rörande retentionsrätt (SvJT 1921 s. 1—15).
— Svensk sakrätt I. Lös egendom. 3 genoms. uppl. Malmö 1955.
- Ussing, H.* Kaution. København 1928. (Lassen, J. & Ussing, H., Haandbog i Obligationsretten. Speciel Del.)
— Dansk Obligationsret. Almindelig Del. 3. Udg. København 1946 (Cit. Ussing.)
— & *Dybdal, C. C.* Gældsbrevslovene. Kommentar til Gældsbrevsloven, Mortifikationsloven m. m. København 1938.
- Winroth, A. O.* Strödda uppsatser IV. Om skadestånd. 2 omarb. tillökta uppl. Uppsala 1907.
- Wrede, R. A.* Anteckningar enl. prof. R. A. Wredes föreläsningar över obligationsrättens allmänna del. Utg. av L. Wasastjerna. 4 uppl. Helsingfors 1942.

De danska, finska, norska och svenska lagarna om preskription i

Danmark.

Lov om forældelse af gældsfordringer

§ 1.

Fordringer på penge eller andre ydelser forældes efter reglerne i denne lov.

Ved forældelsen mister fordringshaveren sin ret til at kræve opfyldelse.

10'årig og 3'årig forældelse

Forældelsesfristerne.

§ 2.

Forældelsesfristen er 10 år, når ikke andet er bestemt.

Når fordringen er fastslået ved retsforlig eller andet eksigibelt forlig, jfr. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 2, ved dom eller anden retsafgørelse, eller når der for fordringen er udstedt gældsbrief, er forældelsesfristen 10 år, selv om fordringen iøvrigt ville være underkastet en kortere forældelse. Dette gælder dog ikke fordring på senere forfaldende ydelser af den i § 3, nr. 2 og 3, omhandlede art.

§ 3.

For følgende fordringer er forældelsesfristen 3 år:

1. Fordringer, der vedrører
  - a. Salg eller anden overdragelse af løsøre,
  - b. Brug af fast ejendom eller løsøre,

Finland.

Lag om fordringspreskription

Inledande bestämmelser

1 §.

Fordringar i penningar eller vad det är preskriberas enligt bestämmelserna i denna lag.

Genom preskriptionen förlorar borgenären sin rätt att utkräva fordringen.

Om tioårig och treårig preskription

Om preskriptionstid.

2 §.

Preskriptionstiden är tio år, där ej i det följande annorlunda stadgas.

Har skuldebrev utfärdats för en fordran, eller har fordringen blivit fastslagen genom dom, är preskriptionstiden tio år även om fordringen eljest skulle vara underkastad kortare preskriptionstid. Vad sålunda stadgats gälle dock icke i fråga om därefter förfallande fordringar som i 3 § under 2. och 3. avses.

3 §.

För följande fordringar är preskriptionstiden tre år:

1. Fordringar, som härröra från
  - a. försäljning eller annan överlåtelse av lös egendom;
  - b. nyttjande av fast eller lös egendom;

den lydelse de skulle erhålla i händelse av förslagens genomförande

Norge.

Lov om foreldelse av fordringer

Innledende bestemmelse

§ 1.

Fordringer på penger eller andre ytelser foreldes etter reglene i denne lov.

Ved foreldelsen taper fordringshaveren sin rett til å kreve oppfyllelse.

Ti og tre års foreldelse

Foreldelsesfristene.

§ 2.

Foreldelsesfristen er 10 år når ikke annet er bestemt.

Når fordringen er fastslått ved rettsforlik eller slik avgjørelse som nevnt i § 19 første ledd, eller når det er utstedt gjeldsbrev for fordringen, er foreldelsesfristen 10 år, selv om fordringen ellers ville være undergitt en kortere foreldelse. Dette gjelder dog ikke fordring på senere forfalte ytelser av det slag som omhandles i § 3 nr. 2 og 3.

§ 3.

For følgende fordringer er foreldelsesfristen 3 år:

1. Fordring som angår:
  - a. salg eller annen overdragelse av løsøre;
  - b. bruk av fast eiendom eller løsøre;

Sverige.

Lag om preskription

Inledande bestämmelser

1 §.

Fordringar i penningar eller vad det är preskriberas enligt bestämmelserna i denna lag.

Genom preskriptionen förlorar borgenären sin rätt att utkräva fordringen.

Bestämmelser om tioårig och treårig preskription

Om preskriptionstid.

2 §.

Preskriptionstiden är tio år, där ej i det följande annorlunda stadgas.

Har skuldebrev utfärdats för en fordran, eller har fordringen blivit fastslagen genom dom eller liknande avgörande, är preskriptionstiden tio år, även om fordringen eljest skulle vara underkastad kortare preskriptionstid. Vad sålunda stadgats gälla dock icke i fråga om därefter förfallande fordringar som i 3 § under 2. och 3. avses.

3 §.

För följande fordringar är preskriptionstiden tre år:

1. Fordringar, som härröra från
  - a. försäljning eller annan överlåtelse av lös egendom,
  - b. nyttjande av fast eller lös egendom,

Danmark.

- c. Ophold, fortæring eller undervisning,
  - d. Befordring af personer eller gods,
  - e. Arbejde eller personlig virksomhed af enhver art.
2. Fordring på rente eller på udbytte fra aktieselskab eller andet selskab med begrænset ansvar.
  3. Fordring på pension, livrente, aftægtsydelse, underholdsbidrag eller andre ydelser, der forfalder med bestemte mellemrum og ikke er afdrag på skyldig hovedstol.
  4. Fordring på erstatning for skade tilføjet uden for kontraktsforhold.
  5. Fordring, som uden for tilfælde af svig haves på betaling af, hvad nogen har ydet i urigtig formening om, at forpligtelse hertil påhvilede ham.
  6. Fordring på skat, gebyr eller anden afgift af offentligretlig natur.

Finland.

- c. tillhandahållande av husrum, förtäring eller undervisning;
  - d. transport av personer eller gods; samt
  - e. utförande av arbete eller personlig verksamhet av vad slag det vara må.
2. Fordran på ränta eller på vinstutdelning i aktiebolag eller annan sammanslutning med begränsat ansvar.
  3. Fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser, som förfalla med bestämda mellanrum och icke äro avbetalning å huvudstol.
  4. Fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan.
  5. Fordran på återbäring av betalning, som ägt rum under oriktigt antagande att förpliktelse härtill förelegat, dock ej där svikligt förfarande ligger gäldenären till last.
  6. Fordran på skatt, lösen och annan offentligrättslig avgift, som fastställts att erläggas.

§ 4.

Undtaget fra forældelse ifølge §§ 2 og 3 er fordring på bank, sparekasse eller offentlig kasse i anledning af indskud eller værdier, som er givet i forvaring. Med banker sidestilles de institutioner og personer, der ved kongelig anordning sidestilles med

4 §.

Vad i 2 och 3 §§ stadgas om pre-skription av fordran, gälle icke fordran på bank eller annan penninginrättning, som äger driva inlåningsrörelse, på grund av att medel insatts eller egendom lämnats i förvar.

Norge.

- c. opphold, fortæring eller undervisning;
  - d. befordring av personer eller gods;
  - e. arbeid eller personlig virksomhet av hva slag det enn er, dog ikke det offentliges fordring mot tjenestemann i anledning av midler som han har innkassert på vegne av stat, kommune eller offentlig fond eller innretning.
2. Fordring på rente eller på utbytte fra aksjeselskap eller annet selskap med begrenset ansvar;
  3. Fordring på pensjon, livrente, føderåd, underholdsbidrag eller annen ytelse som forfaller med bestemte mellomrom og ikke er avdrag på hovedstol.
  4. Fordring på skadeserstatning som ikke utspringer av kontraktsforhold, og på oppreisning.
  5. Fordring på tilbakeføring av betaling som noen har ytet i den uriktige tro at han var forpliktet til det, såfremt tilbakesøkningskravet ikke grunnes på svik.
  6. Fordring på betaling eller tilbakebetaling av skatt, gebyr eller annen offentligrettslig avgift, unntatt arveavgift, såfremt ikke annet er bestemt i lov.

§ 4.

Unntatt fra foreldelse etter §§ 2 og 3 er fordring på bank, sparebank eller offentlig kasse i anledning av innskudd eller verdier som er gitt i forvaring. Med bank likestilles selskap som med hjemmel i lov skaffer seg midler til sin virksomhet ved

Sverige.

- c. tillhandahållande av husrum, förtäring eller undervisning,
  - d. transport av personer eller gods, samt
  - e. utförande av arbete eller personlig verksamhet av vad slag det vara må.
2. Fordran på ränta eller på vinstutdelning i aktiebolag eller ekonomisk förening.
  3. Fordran på pension, livränta, undantagsförmån, underhållsbidrag eller andra fullgörelser, som förfalla med bestämda mellanrum och icke äro avbetalning å huvudstol.
  4. Fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan.
  5. Fordran på återbäring av betalning, som ägt rum under oriktigt antagande att förpliktelse härtill förelegat, dock ej där svikligt förfarande ligger gäldenären till last.

4 §.

Vad i 2 och 3 §§ stadgas om preskription av fordran gälle icke fordran på bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, på grund av att medel insatts eller egendom lämnats i förvar.

Danmark.

banker, jfr. § 54 i checkloven nr. 69 af 23. marts 1932.

§ 5.

Forældelsesfristen regnes fra den dag, da fordringen er forfalden, når ikke andet er bestemt.

Er fordringens forfaldstid afhængig af opsigelse, påkrav eller lignende skridt fra fordringshaverens side, regnes forældelsesfristen fra den dag, til hvilken fordringshaveren tidligst kunne have bevirket, at fordringen forfaldt. Er fordringen på grund af skyldnerens misligholdelse forfalden, eller kan den ifølge aftalen bringes til at forfalde før den ellers bestemte tid, regnes forældelsesfristen dog først fra den tid, da fordringshaveren har meddelt skyldneren, at han gør forfaldsgrunden gældende, eller fra det tidspunkt, hvortil fordringen er opsagt.

§ 6.

Ved erstatningskrav uden for kontraktsforhold regnes forældelsesfristen fra den dag, da skadelidende fik kundskab om skaden og den ansvarlige, eller da han ved anvendelse af rimelig agtpågivenhed ville have fået sådan kundskab.

Finland.

5 §.

Preskriptionstiden räknas, där ej annat är föreskrivet, från den dag fordringen förföll.

Förfaller fordringen vid anfordran eller efter uppsägning eller liknande åtgärd från borgenärens sida, räknas preskriptionstiden från den dag, till vilken borgenären tidigast kunnat bringa fordringen att förfalla. Ej skall dock, där en fordran på grund av gäldenärens försummelse må anses förfallen eller på grund av avtal kan bringas att förfalla före eljest bestämd dag, preskriptionstiden räknas förrän från det borgenären givit gäldenären tillkänna, att han gör förfallogrunden gällande, eller borgenären uppsagt fordringen.

För rätt till skatt, lösen och annan offentligrättslig avgift, då den icke blivit fastställd, räknas preskriptionstiden från och med utgången av det kalenderår, då debiteringen kunnat tidigast äga rum, samt där skatt, lösen eller avgift fastställts, från och med utgången av debiteringsåret.

6 §.

För fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan, räknas preskriptionstiden från den dag, då den ersättningsberättigade erhöi eller med iakttagande av skäligen akt-samhet bort erhålla kundskap om skadan och den för skadan ansvarige.

Norge.

å motta innskudd fra en ubestemt krets av innskytere.

§ 5.

Foreldelsesfristen regnes fra den dag da fordringen er forfalt når ikke annet er bestemt.

Beror fordringens forfallstid på oppsigelse, påkrav eller lignende skritt fra fordringshaverens side, regnes foreldelsesfristen fra den dag som fordringshaveren tidligst kunne ha brakt fordringen til å forfalle på. Er fordringen på grunn av skyldnerens mislighold forfalt eller kan den ifølge avtale bringes til å forfalle før den ellers bestemte tid, regnes foreldelsesfristen dog først fra den tid da fordringshaveren har meddelt skyldneren at han gjør forfallsgrunnen gjeldende, eller fra den tid som fordringen er oppsagt til.

For skatter til stat eller kommune regnes foreldelsesfristen fra utgangen av det budsjettår som skatten er utlignet for.

For statens krav på arveavgift av livsgave eller arveforskudd og renter derav regnes fristen fra det tidspunkt da mottakeren skriftlig har gitt vedkommende oppebørselsbetjent melding om utdelingen.

§ 6.

Når det gjelder erstatningskrav som ikke utspringer av kontraktsforhold, og oppreisingskrav, regnes foreldelsesfristen fra den dag da skadelidte fikk kunnskap om skaden og den ansvarlige, eller da han med rimelig aktsomhet ville ha fått slik kunnskap.

Sverige.

5 §.

Preskriptionstiden räknas, där ej annat är föreskrivet, från den dag fordringen förföll.

Förfaller fordringen vid anfordran eller efter uppsägning eller liknande åtgärd från borgenärens sida, räknas preskriptionstiden från den dag, till vilken borgenären tidigast kunnat bringa fordringen att förfalla. Ej skall dock, där en fordran på grund av gäldenärens försummelse må anses förfallen eller på grund av avtal kan bringas att förfalla före eljest bestämd dag, preskriptionstiden räknas förrän från det borgenären givit gäldenären tillkänna, att han gör förfallogrunden gällande, eller borgenären uppsagt fordringen.

6 §.

För fordran på ersättning för skada, som någon utanför kontraktsförhållande tillfogat annan, räknas preskriptionstiden från den dag, då den ersättningsberättigade erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort erhålla kunnskap om skadan och den för skadan ansvarige.

Danmark.

§ 7.

Er aftale indgået om sådanne tilbagevendende ydelser, som omhandles i § 3, nr. 3, og der er forløbet 10 år fra den dag, da den sidste ydelse betaltes eller, om ingen betaling har fundet sted, fra den dag, da den første ydelse forfaldt, er ethvert krav ifølge aftalen forældet.

§ 8.

Når en fordring er sikret ved forløfte, bestemmes forældelsesfristen over for forloveren ved de for forældelse af fordringen på hovedskyldneren gældende regler. At fyldestgørelse først kan kræves hos forloveren, efter at betaling forgæves er søgt hos hovedskyldneren, kommer ikke i betragtning ved fristens beregning.

Forældelse, der er indtrådt over for en af flere skyldnere, der over for fordringshaveren hæfter een for alle og alle for een, er uden indflydelse på dennes krav mod de øvrige, medmindre andet er aftalt. Denne regel finder også anvendelse på fordring ifølge forløfte, selv om kravet mod hovedskyldneren er forældet.

§ 9.

Når flere skyldnere hæfter een for alle og alle for een, og en af dem har infriet sin forpligtelse, indtræder han i henseende til forældelse af krav på medskyldnere i fordringshaverens retsstilling. Er kravet på medskyldnerne ikke forældet på det

Finland.

7 §.

Har avtal ingåtts om sådana fullgörelser, som i 3 § 3. avses, och hava tio år förflutit från den dag fullgörelse sist skedde eller, där sådan ej skett, från det den första fullgörelsen förföll, vare varje fordran på grund av avtalet preskriberad.

8 §.

Har någon gått i borgen för annans skuld, bestämmes preskriptionstiden för borgenärens fordran mot löftesmannen efter de för preskription av fordringen mot huvudgäldenären givna bestämmelser. Ej vare den omständigheten, att löftesmannen må krävas först efter det att betalning förgäves sökts hos huvudgäldenären, av betydelse vid preskriptionstidens beräkning.

Har, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, preskription inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga, med mindre annat är avtalat. Vad sålunda stadgats gälle även i fråga om borgenärs fordran mot löftesman, ändå att fordringen mot huvudgäldenären är preskriberad.

9 §.

Har, där flere äro solidariskt ansvariga för gäld, en av dem infriat gälden, inträder han i avseende å preskription av återgångs krav i borgenärens rätt mot medgäldenär. Har han infriat gälden eller har preskriptionen avbrutits i förhållande till

Norge.

§ 7.

Er avtale inngått om slike tilbakevendende ytelser som omhandles i § 3 nr. 3, og er det gått 10 år fra den dag da den siste ytelse ble betalt eller — dersom ingen betaling har skjedd — fra den dag da den første ytelse forfalt, er ethvert krav ifølge avtalen foreldet.

§ 8.

Når en fordring er sikret ved forlöfte, bestemmes foreldelsesfristen overfor forloveren etter de regler som gjelder for fordringen på hovedskyldneren. At fyllestgjørelse ikke kan kreves hos forloveren for betaling forgjeves er søkt hos hovedskyldneren, er uten betydning for beregningen av fristen.

At foreldelse er inntrådt overfor en av flere skyldnere som hefter én for alle og alle for én overfor fordringshaveren, er uten innflytelse på dennes krav mot de øvrige, når ikke annet er avtalt. Denne regel gjelder også fordring ifølge forlöfte, selv om kravet mot hovedskyldneren er foreldet.

§ 9.

Når flere skyldnere hefter overfor fordringshaveren, og en av dem innfrir sin forpliktelse, inntreer han i fordringshaverens rettsstilling for så vidt angår foreldelse av krav på medskyldnere i anledning av innfrielsen (regressfordring). Innfrir

Sverige.

7 §.

Har avtal inngåtts om sådana fullgørelser, som i 3 § 3. avses, och hava tio år förflutit från den dag fullgørelse sist skedde eller, där sådan ej skett, från det den första fullgørelsen förföll, vare varje fordran på grund av avtalet preskriberad.

8 §.

Har någon gått i borgen för annans skuld, bestämmes preskriptionstiden för borgenärens fordran mot löftesmannen efter de för preskription av fordringen mot huvudgäldenären givna bestämmelser. Ej vare den omständigheten, att löftesmannen må krävas först efter det att betalning förgäves sökts hos huvudgäldenären, av betydelse vid preskriptionstidens beräkning.

Har, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, preskription inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga, med mindre annat är avtalat. Vad sålunda stadgats gälle även i fråga om borgenärs fordran mot löftesman, ändå att fordringen mot huvudgäldenären är preskriberad.

9 §.

Har, där flera äro solidariskt ansvariga för gäld, en av dem infriat gälden, inträder han i avseende å preskription av återgångskrav i borgenärens rätt mot medgäldenär. Har han infriat gälden eller har preskriptionen avbrutits i förhållande

Danmark.

tidspunkt, da en af disse har opfyldt fordringen, eller forældelsen er afbrudt over for ham, forældes det tidligst 6 måneder efter indfrielsen eller afbrydelsen.

Har skyldnerne i forening forpligtet sig ved aftale, forældes krav på nogen medskyldner i anledning af fordringens indfrielse tidligst 3 år, efter at indfrielse er sket.

§ 10.

Den, som inden 10 år fra forfaldsdag har anmeldt for skyldneren, at et for fordringen udstedt massegælds-brev er bortkommet, og som antageliggjør sin ejendomsret, kan efter fristens udløb fordre gælds-brevets beløb betalt.

Tilsvarende gælder om rente- eller udbyttekuponer, når anmeldelse er sket inden 3 år.

Er der ved fordringens stiftelse gyldigt truffet aftale om en særlig forældelsesfrist, gælder i stedet denne frist.

Krav på betaling i henhold til stk. 1—3 forældes på 3 år.

Finland.

honon innan borgenärens fordran mot medgäldenär preskriberades, preskriberas återgångskravet mot sådan medgäldenär tidigast sex månader efter infriandet eller avbrytandet.

Hava gäldenärerna samfällt åtagit sig gälden, och har en av dem infriat gälden, preskriberas återgångskravet mot medgäldenären tidigast tre år från infriandet. Lag vare densamma om återgångskrav som löftesman tillkommer mot huvudgäldenär på grund av deras inbördes rättsförhållande.

10 §.

Har någon inom tio år från förfalldagen anmält hos gäldenären, att obligation eller annat skuldebrev, varom förmåles i 4 § första momentet lagen om skuldebrev, för honom förstörts eller eljest förkommit, och gitter han göra sin rätt till fordringsbeviset sannolik, äge han, sedan den tiden gått till ända och kupong icke lagligen infriats, utfå betalning, ändå att fordringsbeviset ej företes.

Vad i första momentet stadgats äge motsvarande tillämpning där någon inom tre år från förfalldagen anmält hos gäldenären att ränte- eller utdelningskupong varom i 23 eller 24 § lagen om skuldebrev sägs, för honom förstörts eller eljest förkommit.

Har vid fordringens tillkomst avtal träffats om preskriptionstidens längd, skall motsvarande tid gälla för anmälan och rätt till betalning.

Fordran på betalning som i denna

Norge.

skyldneren eller blir foreldelsen avbrutt overfor ham för fordringshaverens krav på medskyldneren er foreldet, foreldes regresskravet mot denne medskyldner tidligst 6 månader etter innfrielsen eller avbrytelsen.

Har skyldnerne i forening forpliktet seg ved avtale, og en av dem innfrir fordringen, foreldes hans regressfordring tidligst 3 år etter innfrielsen.

§ 10.

Den som innen 10 år fra forfallsdag har meldt til skyldneren at et mengdegjeldsbrev er kommet bort, og som sannsynliggjør sin fordringsrett, kan kreve gjeldsbrevets belöp betalt når fristen er ute.

Tilsvarende gjelder om rente- og utbyttekupong, når anmeldelse er skjedd innen 3 år.

Er det ved fordringens stiftelse truffet gyldig avtale om en særlig foreldelsesfrist, gjelder denne frist i steden.

Krav på betaling i henhold til denne paragraf foreldes i 3 år.

Sverige.

till honom innan borgenärens fordran mot medgäldenär preskriberades, preskriberas återgångskravet mot sådan medgäldenär tidigast sex månader efter infriandet eller avbrytandet.

Hava gäldenärerna samfällt åtagit sig gälden, och har en av dem infriat fordringen, preskriberas återgångskravet tidigast tre år från infriandet.

10 §.

Har någon inom tio år från förfallodagen anmält hos gäldenären, att obligation eller annat skuldebrev, varom förmäles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev, för honom förstörts eller eljest förkommit, och gitter han göra sin rätt till fordringsbeviset sannolik, äge han, sedan den tiden gått till ända, utfå betalning, ändå att fordringsbeviset ej företes.

Vad i första stycket stadgats äge motsvarande tillämpning, där någon inom tre år från förfallodagen anmält hos gäldenären, att ränte- eller utdelningskupong, varom i 23 eller 24 § lagen om skuldebrev sägs, för honom förstörts eller eljest förkommit.

Har vid fordringens tillkomst giltigt avtal träffats om preskriptionstidens längd, skall motsvarande tid gälla för anmälan och rätt till betalning.

Fordran på betalning, som i denna paragraf avses, preskriberas på tre år.

*Danmark.**Tillægsfrister.*

§ 11.

Såfremt skyldneren forsætligt har givet urigtige oplysninger eller undladt at meddele pligtig underretning om omstændigheder, hvoraf fordringens tilværelse eller forfaldstid er afhængig, indtræder forældelse ikke, før der er forløbet 3 år, efter at fordringshaveren er blevet bekendt med de nævnte omstændigheder.

§ 12.

Dersom skyldneren ved kravets opståen eller senere har haft bopæl eller fast ophold i landet, og han derefter har forladt landet, eller hans bopæl eller opholdssted ikke kan efterspores, indtræder forældelse tidligst 1 år, efter at fordringshaveren fik eller ved anvendelse af rimelig agtpågivenhed ville have fået kundskab om, at skyldneren har fast ophold i landet, og om hans opholdssted, dog senest 20 år efter den i stk. 2 nævnte anmeldelse.

Det er dog en betingelse for den i stk. 1 fastsatte forlængelse af forældelsesfristen, at fordringshaveren før forældelsesfristens udløb skriftligt har gjort anmeldelse om fordringen til Københavns byret. Fordringen bliver da at indføre i en dertil indrettet bog. Har skyldneren bekendt bopæl i udlandet, giver retten ham meddelelse om anmeldelsen i anbefalet brev.

Finland.

paragraf avses, preskriberas på tre år.

Om förlängning av preskriptionstiden.

11 §.

Där gäldenären uppsåtligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter rörande omständigheter, varav fordringens tillvaro eller förfallotid beror, eller uppsåtligt förteगत sådana omständigheter, inträder preskription i intet fall förrän efter tre år sedan borgenären fick kännedom om berörda omständigheter.

12 §.

Har gäldenär vid eller efter fordringens tillkomst haft hemvist eller uppehållit sig här i riket, men finnes sedermera att han uppehåller sig utom riket eller att hans uppehållsort är okänd, inträder preskription tidigast ett år från den dag, då borgenären erhöi eller med iakttagande av skäligen aktsamhet bort erhålla kunskap om att gäldenären uppehåller sig å känd ort här i riket, dock senast tjugo år efter den nedan i 2 mom. omförmälda anmälningen.

Förlängning av preskriptionstiden efter vad i första momentet stadgats inträder dock endast, där borgenären före preskriptionstidens utgång gjort skriftlig anmälan om fordringen till Helsingfors rådstuvurätt. Göres sådan anmälan, varde fordringen införd i en därför inrättad bok. Har gäldenären känd hemvist i utlandet, skall rådstuvurätten underrätta ho-

*Norge.**Sverige.**Tilleggsfrister.**Om förlängning av preskriptionstid.*

§ 11.

Har skyldneren forsettlig gitt uriktige opplysninger eller unnlatt å gi pliktig underretning om omstendigheter som fordringens tilvær eller forfallstid er avhengig av, inntreer ikke foreldelse for det er gått 3 år etter at fordringshaveren ble kjent med det rette forhold.

§ 12.

Dersom skyldneren da fordringen oppsto eller senere har hatt bopel eller fast opphold her i riket, og han deretter har forlatt landet eller hans bopel eller oppholdssted ikke kan bringes på det rene, inntreer foreldelse tidligst 1 år etter at fordringshaveren fikk eller med rimelig aktsomhet ville ha fått kunnskap om at skyldneren har fast opphold her i riket og om hans oppholdssted, dog senest 20 år etter den i annet ledd nevnte melding.

Vilkåret for denne forlengelse av foreldelsesfristen er at fordringshaveren for utløpet av fristen skriftlig gir Oslo byrett melding om fordringen. Byretten fører meldingen inn i en egen bok. Har skyldneren kjent bopel i utlandet, varsler retten ham om meldingen i anbefalt brev.

Vedkommende departement gir nærmere regler om meldinger og bokføring etter denne paragraf.

11 §.

Där gäldenären uppsåtligen lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter rörande omständigheter, varav fordringens tillvaro eller förfallotid beror, eller uppsåtligen förtegat sådana omständigheter, inträder preskription i intet fall förrän efter tre år sedan borgenären fick erforderlig kännedom om berörda omständigheter.

12 §.

Har gäldenär vid eller efter fordringens tillkomst haft hemvist eller uppehållit sig här i riket, men finnes sedermera att han uppehåller sig utom riket eller att hans uppehållsort är okänd, inträder preskription tidigast ett år från den dag, då borgenären erhöll eller med iakttagande av skälig aktsamhet bort erhålla kunnskap om att gäldenären uppehåller sig å känd ort här i riket, dock senast tjugu år efter den nedan i andra stycket omförmälda anmälningen.

Förlängning av preskriptionstiden efter vad i första stycket stadgats inträder dock endast, där borgenären före preskriptionstidens utgång gjort skriftlig anmälan om fordringen till Stockholms rådhusrätt. Göres sådan anmälan, varde fordringen införd i en därför inrättad bok. Har gäldenären känt hemvist i utlandet, skall rådhusrätten underrätta ho-

Danmark.

Nærmere forskrifter om, hvorledes anmeldelsen skal være affattet og om førelsen af den i stk. 2 omhandlede bog, kan gives af justitsministeriet.

§ 13.

Dersom skyldneren eller fordringshaveren dør inden udløbet af forældelsesfristen, eller dersom fordringshaveren inden samme tidspunkt forsvinder eller bliver umyndiggjort, eller hans bo bliver taget under konkursbehandling, indtræder forældelse tidligst årsdagen efter den nævnte begivenhed.

Forældelsesfristen kan dog ikke på grund af flere sådanne begivenheder forlænges ud over et år fra den dag, da den efter lovens øvrige bestemmelser ville være udløbet.

§ 14.

Er der inden forældelsesfristens udløb af skyldneren eller i hans bo udfærdiget proklama eller anden offentlig indkaldelse, hvorved fordringshaverne opfordres til inden en vis tid at anmelde deres krav, indtræder forældelse ikke før udløbet af den i indkaldelsen satte frist.

Er der inden forældelsesfristens udløb åbnet forhandling om tvangsakkord for skyldneren, indtræder forældelse ikke før afholdelsen af det i lov nr. 225 af 14. april 1905 § 6 omhandlede møde.

Er — uden for tilfælde af offentlig skifte- eller konkursbehandling, jfr. § 20 — anmeldelse betimelig sket i henhold til stk. 1 og 2, indtræder forældelse ikke, før der er

Finland.

nom om anmälningen genom rekommenderat brev.

Närmare föreskrifter om anmälningen och omförmälda bok utfärdas av justitieministeriet.

13 §.

Där före preskriptionstidens utgång gäldenären eller borgenären dör, eller borgenären finnes vara borta, försättes i konkurs, förklaras omyndig eller för honom förordnas god man, på vilken ankommer att bevaka fordringen, inträder preskription icke före ett år efter det den händelse inträffade.

Preskriptionstiden kan dock icke på grund af flere sådana händelser förlängas utöver ett år från den dag, då den jämlikt lagens övriga bestämmelser skulle hava utlöpt.

14 §.

Har före preskriptionstidens utgång offentlig kallelse enligt bestämmelserna i lagen om preklusion å borgenärer utfärdats, inträder preskription icke före utgången av den i kallelsen utsatta tiden för anmälan av fordran. Anmäles fordran inom den i kallelsen utsatta tiden, inträder preskription icke före ett år efter anmälningstidens utgång.

Har före preskriptionstidens utgång ingivits ansökning om gäldenärens försättande i konkurs eller gäldenären inlett ackordsförhandling, inträder preskription dock tidigast ett år efter det konkursen eller ackordsförhandlingen blivit avslutad.

Norge.

§ 13.

Dersom skyldneren eller fordringshaveren dør for fordringen er forældet, eller fordringshaveren innen samme tid forsvinner eller blir umyndiggjort eller hans bo blir tatt under konkursbehandling, inntreer ikke foreldelse for årsdagen etter vedkommende hending.

Foreldelsestiden kan likevel ikke på grunn av flere slike hendinger forlenges utover 1 år fra den dag da den ville vært utløpt etter lovens øvrige bestemmelser.

§ 14.

Er det innen foreldelsestidens utløp av skyldneren eller i hans bo utferdiget proklama eller annen offentlig innkalling med oppfordring til fordringshaverne om å melde sine krav innen en bestemt fastsatt frist, inntreer ikke foreldelse for denne frist er ute.

Er det innen foreldelsestidens utløp åpnet offentlig akkordforhandling i skyldnerens bo, inntreer ikke foreldelse for møte er holdt i akkordboet til behandling av skyldnerens akkordforslag, jfr. lov om akkordforhandling av 6. mai 1899 § 6 nr. 1.

Har fordringshaveren gjort anmeldelse innen utløpet av den i første eller annet ledd nevnte frist, inntreer ikke foreldelse for det er gått 1 år

Sverige.

13 §.

nom om anmälningen genom rekommenderat brev.

Närmare föreskrifter om anmälningen och omförmälda bok givas av Konungen.

Där före preskriptionstidens utgång gäldenären eller borgenären dör eller borgenären finnes vara borta eller förklaras ommyndig eller försättes i konkurs, inträder preskription icke före ett år efter det den händelse inträffade.

Preskriptionstiden kan dock icke på grund av flera sådana händelser förlängas utöver ett år från den dag, då den jämlikt lagens övriga bestämmelser skulle hava utlöpt.

14 §.

Har före preskriptionstidens utgång kungörelse om tid för anmälan av fordran utfärdats i anledning av att gäldenären försatts i konkurs eller inlett offentlig ackordsförhandling eller i anledning av att kallelse sökts å gäldenärens borgenärer, inträder preskription icke före utgången av den i kungörelsen utsatta tiden.

Anmäles fordran inom den i kungörelsen utsatta tiden, inträder preskription icke före ett år efter anmälningstidens utgång. Vad sålunda stadgats gälle dock icke, där gäldenären är försatt i konkurs.

Danmark.

forløbet 1 år efter indkaldelsesfristens udløb eller afholdelse af det nævnte møde.

§ 15.

Såfremt skyldneren er værge eller fuldmægtig for fordringshaveren, og fordringens forældelse af den grund må anses som uforenelig med skyldnerens pligt til at varetage fordringshaverens interesser, indtræder forældelse ikke, før der er forløbet 3 år efter hvervets ophør eller det tidligere tidspunkt, da fordringshaveren eller den, der iøvrigt kan gøre kravet gældende på fordringshaverens vegne, er blevet bekendt med de omstændigheder, hvorpå kravet støttes. Tilsvarende gælder om fordring, som af selskab, forening, stiftelse eller lignende haves mod bestyrelsesmedlem i samme.

Den i stk. 1 omhandlede udskydelse af forældelsen gælder også for den i §§ 16 og 17 omhandlede forældelse.

20'årig forældelse

§ 16.

Fordring på erstatning uden for kontraktsforhold såvel som andre fordringer, for hvilke der ikke er fastsat bestemt forfaldstid, forældes i hvert fald, når der er forløbet 20 år fra fordringens stiftelse. Det samme gælder for de i § 4 omhandlede fordringer, selv om de måtte have bestemt forfaldstid.

Finland.

15 §.

Preskriptionen inträder mellan äkta makar, där i äktenskapslagen icke annorlunda stadgas, mellan föräldrar och omyndigt barn, mellan förmyndare och myndling eller, där någon eljest på grund av lag eller rättens beslut förvaltar annans egendom, mellan denne och förvaltaren icke före tre år förflutit efter det omnämnda förhållandet upphört.

Sådan förlängning av preskriptionstiden som i 1 mom. sägs skall ock inträda, även om fordran, som där avses, eljest är preskriberad enligt 16 §.

Om tjugo års preskription

16 §.

Fordran, som i 3 § 4. avses, så ock annan fordran för vilken bestämd förfallodag icke blivit fastställd, preskriberas i allt fall, när tjugo år förflutit från dess tillkomst. Fordran, som i 4 § avses, vare ock preskriberad efter vad i 1. punkten sägs, ändå att dess förfallodag är bestämd.

Norge.

etter at innkallingsfristen er utløpt eller det nevnte møte holdt. Dersom skyldnerens bo er tatt under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, gjelder bestemmelsene i § 20.

§ 15.

Når fordringen tilkommer:

- 1) umyndig mot verje eller overformynder,
  - 2) upersonlig rettighetshaver — så som stiftelse, lag eller aksjeselskap — mot styremedlem, eller
  - 3) oppdragsgiver mot forretningsfører eller fullmektig,
- og fordringens foreldelse på grunn av skyldnerens verv må anses uforenlig med dennes plikt til å vareta fordringshaverens interesser, inntre ikke foreldelse før det er gått 3 år etter vervets opphør eller etter det tidligere tidspunkt da rette vedkommende som kan påtale kravet på fordringshaverens vegne, er blitt kjent med de omstendigheter som kravet grunnes på.

Denne regel gjelder også i forhold til foreldelse etter §§ 16 og 17.

Tyve års foreldelse

§ 16.

Fordring som nevnt i § 6 og annen fordring som det ikke er fastsatt bestemt forfallsdag for, foreldes iallfall når det er gått 20 år fra stiftelsen. Det samme gjelder fordring som nevnt i § 4, selv om den har bestemt forfallstid.

Bestemmelsen i første ledds første punktum gjelder dog ikke:

Sverige.

15 §.

Är gäldenären förmyndare för borgenären eller sådan god man för honom, som i 18 kap. föräldrabalken sägs, inträder preskription icke före tre år efter det förmyndarens eller gode mannens befattning upphört.

Sådan förlängning av preskriptionstiden, som i första stycket sägs, skall ock inträda, även om fordran, som där avses, eljest är preskriberad enligt 16 §.

Om tjuguarig preskription

16 §.

Fordran, som i 3 § 4. avses, så ock annan fordran, för vilken bestämd förfallodag icke blivit fastställd, preskriberas i allt fall, när tjuguarig förflutit från dess tillkomst. Fordran, som i 4 § avses, vare ock preskriberad efter vad i första punkten sägs, ändå att dess förfallodag är bestämd.

Danmark.

Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., finder dog ikke anvendelse på fordringer, der forfalder ved nogens død, eller på fordringer på sådanne tilbagevendende ydelser, som omhandles i § 3, nr. 3. Det samme gælder forpligtelse ifølge massegælds-brev.

Om forældelse af forpligtelse til indskud i selskaber

§ 17.

Forpligtelse i henhold til selskabskontrakt til at gøre indskud i selskaber forældes 10 år efter medlemsforholdets ophør.

Afbrydelse af forældelse

§ 18.

Forældelsen afbrydes, når skyldneren over for fordringshaveren udtrykkeligt eller stiltiende anerkender sin forpligtelse, såsom ved løfte om betaling eller erlæggelse af rente.

§ 19.

Forældelsen kan endvidere afbrydes ved, at fordringshaveren foretager retslige skridt mod skyldneren til erhvervelse af retsforlig, dom eller anden retsafgørelse.

Indtales fordringen ved domstol, er det afgørende, at stævning er indleveret til retten, eller at fordringen er gjort gældende under retssag.

Er det vedtaget, at tvist om en fordring skal afgøres ved voldgift, eller er anden særlig afgørelsesmåde hjemlet, afbrydes forældelsen, når

Finland.

Bestämmelsen i 1. mom. 1. punkten äge ej tillämpning å fordran, som förfaller vid någons död, ej heller å fordran på sådana fullgörrelser, som i 3 § 3. avses, eller å fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmåles i 4 § 1. mom. lagen om skuldebrev.

Om fordran på tillskjutande av medel i bolag eller i annan sammanslutning

17 §.

Fordran, som grundar sig på förpliktelse för delägare i bolag eller medlem i annan sammanslutning att tillskjuta kapital, preskriberas tio år efter det att det förhållande, varpå förpliktelsen är grundad, upphört.

Om preskriptionens avbrytande

18 §.

Preskriptionen avbrytes, när gäldenären gentemot borgenären uttryckligen eller annorledes erkänner gälden, såsom genom löfte om betalning eller genom erläggande av ränta.

19 §.

Preskriptionen avbrytes ock genom att borgenären anhängiggör talan mot gäldenären för att erhålla dom.

Preskriptionen skall anses avbruten, när stämningsansökan ingivits till domaren eller när borgenären eljest före preskriptionstidens utgång vidtagit nödig åtgärd för att rättgång om fordringen skall begynna.

Norge.

- 1) fordring som forfaller ved noens død,
- 2) fordring på slike tilbakevendende ytelser som omhandles i § 3 nr. 3, eller
- 3) fordring ifølge mengdegjeldsbrev.

Fordring på selskapstilskudd

§ 17.

Fordring ifølge forpliktelse som i henhold til selskapskontrakt påhviler et medlem til å gjøre tilskudd til selskapets masse, foreldes 10 år etter medlemskapets opphør.

Avbrytelse av foreldelse

§ 18.

Foreldelsen avbrytes når skyldneren overfor fordringshaveren uttrykkelig eller stilltiende erkjenner sin forpliktelse, så som ved løfte om betaling eller ved å betale rente.

§ 19.

Foreldelsen avbrytes videre ved at fordringshaveren tar skritt mot skyldneren for å få rettsforlik, dom, skjønn, voldgiftsavgjørelse eller annen tilsvarende avgjørelse.

Gjøres fordringen gjeldende ved domstol, er det avgjørende at forliksklage er kommet inn til forliksrådet eller stevning til retten, eller at kravet er fremsatt under rettssak.

Er det avtalt at tvist om en fordring skal avgjøres ved voldgift, eller er annen særskilt avgjørelses-

Sverige.

Bestämmelsen i första stycket första punkten äge ej tillämpning å fordran, som förfaller vid någons död, ej heller å fordran på sådana fullgörrelser, som i 3 § 3. avses, eller å fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmäles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev.

Särskild bestämmelse om tillskott till aktieföretag eller ekonomisk förening

17 §.

Fordran, som grundar sig på förpliktelse för aktieägare eller medlem i ekonomisk förening att tillskjuta aktie- eller insatskapital, preskriberas tio år efter det att medlemskapet upphört.

Om preskriptionens avbrytande

18 §.

Preskriptionen avbrytes, när gäldenären gentemot borgenären uttryckligen eller annorledes erkänner gälden, såsom genom löfte om betalning eller genom erläggande av ränta.

19 §.

Preskriptionen avbrytes ock genom att borgenären anhängiggör talan mot gäldenären för att erhålla dom eller liknande avgörande.

I rättegång skall därvid preskriptionen anses avbruten med talans väckande.

Skall borgenärens talan enligt skiljeavtal prövas av skiljemän, inträder preskriptionsavbrottet, när borgenären på sätt i 11 § lagen om skiljemän sägs påkallar tillämpning av avtalet.

Danmark.

fordringshaveren inden forældelsesfristens udløb har iværksat, hvad der fra hans side skal gøres for at sætte sagen i gang, og derefter fremmer den uden uforstående ophold.

§ 20.

Er skyldnerens bo taget under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, afbrydes forældelsen, når anmeldelse af fordringen er kommet frem til skifteretten. I konkurstillfælde regnes afbrydelsens virkning, når anmeldelse er sket inden udløbet af det i boet udstedte proklama, fra konkursens begyndelse. Afbrydelsen har også virkning i forhold til skyldneren eller hans arvinger.

§ 21.

Er en fordring fastslået ved dom eller eksigibelt forlig, afbrydes forældelsen, når begæring om udlæg er indkommet til fogeden inden udløbet af forældelsesfristen, og forretningen derefter bliver fremmet.

Når fordringen kan inddrives ved udpantning, afbrydes forældelsen, når udpantning er foretaget inden udløbet af forældelsesfristen.

Finland.

20 §.

Är gäldenärens egendom avträdd till konkurs, avbrytes preskriptionen genom att borgenären anmäler sin fordran i konkurs.

21 §.

Kan borgenären för sin fordran erhålla utmätning eller annan verkställighet, avbrytes preskriptionen genom ansökan härom till exekutiv myndighet.

Där verkställighet sker utan särskild ansökan, avbrytes preskriptionen genom verkställighetsförrättningen.

Norge.

måte hjemlet, avbrytes foreldelsen når fordringshaveren innen foreldelsestidens utløp har gjort det som fra hans side skal gjøres for å sette saken i gang, og deretter fremmer den uten ugrunnet opphold.

§ 20.

Er skyldnerens bo tatt under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, avbrytes foreldelsen når anmeldelse av fordringen er kommet inn til skifteretten. I konkurstilfelle regnes avbrytelsens virkning fra det tidspunkt da konkursbegjæring kom inn til skifteretten, såfremt fordringen anmeldes innen utløpet av anmeldelsesfristen i boet. Avbrytelsen har virkning også i forhold til skyldneren eller hans arvinger.

§ 21.

Har fordringshaveren ervervet dom eller annet tvangsgrunnlag for sin fordring, avbrytes foreldelsen når begjæring om tvangsfullbyrdelse (utlegg eller dekning) er kommet inn til vedkommende myndighet innen foreldelsesfristens utløp, forutsatt at forretningen deretter blir fremmet.

Kan fordringen inndrives ved utpanting, avbrytes foreldelsen ved at begjæring om utpanting er innkommet til vedkommende tjenestemann eller — dersom denne er den samme som skal foreta innfordringen — ved at utpanting er berammet innen fristens utløp, forutsatt at forretningen fremmes uten unødig opphold.

Holdes utpantingsforretning for foreldelsestidens utløp på det sted som i utpantingsgrunnlaget er opp-

Sverige.

20 §.

Är gäldenärens egendom avträdd till konkurs, avbrytes preskriptionen genom att borgenären anmäler sin fordran hos konkursdomaren. Där anmälningen sker inom bevakningstiden, har avbrytandet verkan från den tid, då ansökningen om gäldenärens försättande i konkurs ingavs till konkursdomaren. Avbrytandet gälla även mot gäldenären.

21 §.

Kan borgenären för sin fordran erhålla utmätning eller annan verkställighet, avbrytes preskriptionen genom ansökan härom till exekutiv myndighet.

Där verkställighet sker utan särskild ansökan, avbrytes preskriptionen genom verkställighetsförrättningen.

§ 22.

Hvis den af fordringshaveren iværksatte forfølgning ikke fører til erhvervelse af forlig, dom eller anden retsafgørelse eller til tvangsfuldbyrdelse, og dette ikke skyldes forsættigt forhold fra fordringshaverens side, vedvarer virkningen af den betimelige påtale i 6 måneder, efter at fordringshaveren har fået meddelelse om, at forfølgningen er afsluttet. Har han ikke fået sådan meddelelse inden rimelig tid, regnes fristen fra det tidspunkt, da fordringshaveren fik kendskab til forholdet eller burde have søgt oplysning derom.

Tilsvarende gælder, dersom for-

22 §.

Har åtgärd vidtagits, som i 19 § 1 mom., 20 eller 21 § sägs, men möter mot erhållande av dom eller mot verkställighet hinder, förblive dock, där ej borgenären uppsåtligen föränlett detta förhållande, verkan av åtgärden i sex månader från det förhållandet blev eller bort bliva honom kunnigt.

Norge.

gitt som skyldnerens bopel eller på et sted hvor han senere har bodd, men kan ikke utpantingen fremmes fordi det opplyses at skyldneren er flyttet, inntreer ikke foreldelse tidligere enn 6 måneder etter at forretningen ble holdt. Kan det ikke under forretningen skaffes opplysning om skyldnerens nye bopel eller noe annet sted hvor utpantning kan holdes (jfr. tvangsfullbyrdelseslovens § 78), skal innkreveren søke opplysning herom hos folkeregistret og i tilfelle hos fordringshaveren. Fører disse henvendelser ikke fram, eller har skyldneren tatt bopel i utlandet, utløper ikke foreldelsen for 6 måneder etter at innkreveren på annen måte har fått slik opplysning, likevel senest 3 år etter utpantingsforsøket. Har skyldneren kjent bopel i utlandet, påligger det innkreveren å underrette ham i anbefalt brev om at utpantning forgjøves er forsøkt.

§ 22.

Dersom forfølgningen ikke fører til forlik, dom eller annen avgjørelse som nevnt i § 19 første ledd, eller til at tvangsfullbyrdelse fremmes, og dette ikke skyldes forsettlig forhold fra fordringshaverens side, varer virkningen av den rettidige påtale i 6 måneder etter at fordringshaveren har fått melding om at forfølgningen er avsluttet. Har han ikke fått slik melding innen rimelig tid, regnes fristen fra det tidspunkt da fordringshaveren fikk kjenneskap til forholdet eller burde søkt opplysning om det.

Sverige.

22 §.

Har åtgärd vidtagits, som i 19 § första stycket eller 21 § sägs, men möter mot erhållande av dom eller liknande avgörande eller mot verkställighet hinder, förblive dock, där ej borgenären uppsåtligen föranlett detta förhållande, verkan av åtgärden i sex månader från det förhållandet blev eller bort bliva honom kunnigt. Lika med hinder, varom nu sagts, skall anses sådant förfarande av gäldenären, varom förmäles i 3 § lagen om skiljemän.

Har borgenären före preskriptionstidens utgång ingivit ansökan om gäldenärens försättande i kon-

Danmark.

dringshaveren inden forældelsesfristens udløb har indgivet konkursbegæring, uden at konkurs er påfulgt, eller dersom forfølgningen fører til en retsafgørelse, der kan indbringes for domstol eller anden myndighed, uden at der herfor er fastsat nogen særlig klagefrist.

Inden for den i stk. 1 fastsatte frist står derhos særskilt påtale mod skyldneren eller hans arvinger fordringshaveren åben, dersom fordringen er anmeldt under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, men den her ikke har opnået at blive anerkendt.

§ 23.

Når forældelsen afbrydes, løber en ny forældelsesfrist i overensstemmelse med reglerne i denne lov.

Sker afbrydelsen ved forfølgning efter § 19, regnes den nye frist fra den dag, da retsforlig er indgået, dom er afsagt eller anden retsafgørelse truffet. Er fordringen anerkendt under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, regnes den nye frist fra bobehandlingens slutning. Sker afbrydelsen ved tvangsfuldbyrdelse efter § 21, regnes den nye frist fra forretningens slutning.

§ 24.

Hæfter flere skyldnere een for alle og alle for een, og fordringshaveren rettidigt har indledt retsforfølgning, jfr. § 19, mod en af dem, skal fordringen mod de øvrige anses som betimelig påtalt, når han inden udløbet af forældelsesfristen har givet dem varsel om forfølgningen på

Finland.

23 §.

När preskriptionen avbrutits, löper ny preskriptionstid i enlighet med bestämmelserna i denna lag. Där fordringen blivit domfäst eller preskriptionen avbrutits genom att skuldebrev utfärdats, gälla om den nya preskriptionstiden vad i 2 § 2 mom. stadgats.

I fall preskriptionen avbrutits på sätt i 19 § 1 mom. eller i 20 § sägs, räknas den nya tiden från dom, och i fall som i 21 § avses från förrättningens avslutning.

24 §.

Äro flera solidariskt ansvariga för gäld, och har borgenären före preskriptionstidens utgång anhängiggjort talan mot en av gäldenärerna, have borgenären sin rätt förvarad jämväl mot annan av gäldenärerna, när borgenären innan preskription i förhållande till den gäldenär in-

Norge.

Tilsvarende gjelder dersom fordringshaveren innen foreldelsestidens utløp har inngitt begjæring om konkurs eller offentlig skifte, men denne begjæring ikke blir tatt til følge.

Er fordringen rettidig blitt anmeldt under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, men ikke anerkjent, kan fordringshaveren innen samme frist reise særskilt påtale mot skyldneren eller dennes arvinger.

§ 23.

Når foreldelsen avbrytes, tar en ny foreldelsesfrist til å løpe etter reglene i denne lov.

Skjer avbrytelsen ved forfølgning etter § 19, regnes den nye frist fra den dag da rettsforlik er inngått, dom er avsagt eller annen avgjørelse er truffet. Er fordringen anerkjent under offentlig konkurs- eller skiftebehandling, regnes den nye frist fra bobehandlingens slutning. Skjer avbrytelsen ved tvangsfullbyrdelse etter § 21, regnes den nye frist fra forretningens slutning.

§ 24.

Er forfølgning i samsvar med § 19 rettidig innledet mot en av flere medskyldnere, skal fordringen anses rettidig påtalt overfor de øvrige når fordringshaveren for foreldelse er inntrådt har gitt dem varsel om forfølgningen på den måten som er fastsatt i lov om rettergangsmåten

Sverige.

kurs, utan att beslut om egendomsavträde i anledning därav meddelas, äge vad i första stycket första punkten stadgats motsvarande tillämpning.

Där av borgenären vidtagen åtgärd, som i 20 § sägs, ej föranlett betalningsrätt i konkursen, äge han under tid, som i första stycket avses, mot gäldenären vidtaga åtgärd till preskriptionens avbrytande.

23 §.

När preskriptionen avbrutits, löper ny preskriptionstid i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Den nya tiden räknas, när talan anhängiggjorts mot gäldenären, från dom eller liknande avgörande samt, när fordran anmäls i gäldenärens konkurs och föranlett betalningsrätt i konkursen, från dennas avslutande. Sker preskriptionsavbrottet jämlikt 21 §, räknas den nya tiden från verkställighetsförrättningens avslutande.

24 §.

Äro flera solidariskt ansvariga för gäld, och har borgenären före preskriptionstidens utgång anhängiggjort talan mot en av gäldenärerna, have borgenären sin rätt förvarad jämväl mot annan av gäldenärerna, när borgenären, innan preskription i förhållande till den gäldenär in-

Danmark.

den i lov om rettens pleje for forkyndelse af stævninger bestemte måde, og han derhos forfølger sin fordring inden 6 måneder, efter at sagen er afsluttet ved forlig, dom eller på anden måde.

Samme regel gælder, når fordringen afhænger af et retsforhold, hvorom sag er rejst af eller mod fordringshaveren.

§ 25.

Dersom forældelsens afbrydelse bliver umuliggjort som følge af uovervindelig hindring (indenlandsk eller udenlandsk lovforskrift eller andre tilfælde af vis major), indtræder forældelse tidligst 6 måneder efter hindringens ophør.

Om erstatningskrav i forbindelse med straffesag

§ 26.

Erstatningskrav, der udspringer af en strafbar handling, kan uanset fordringens forældelse fremsættes under en straffesag, hvorunder skyldneren findes skyldig i den handling, der medfører erstatningsansvar, eller ved særskilt søgsmål anlagt inden 6 måneder, efter at fældende dom i straffesagen er blevet endelig.

Finland.

trätt, kungör denne sin åtgärd på sätt om skriftlig stämning delgivande är stadgat och därjämte vidtager åtgärd mot honom till preskriptionens avbrytande inom ett år efter det att saken avslutats genom dom eller annorledes.

Har rättegång inletts av eller mot någon och kan denne, om han tappar saken, mot tredje man framställa anspråk på skadestånd eller återgångskrav eller annat dylikt, äge vad i första momentet stadgats motsvarande tillämpning.

25 §.

Möter för vidtagande av åtgärd till preskriptionens avbrytande hinder i lagbud, som utfärdats inom eller utom riket, eller annat oöverstigit hinder (vis major), inträder preskription tidigast sex månader efter hindrets upphörande.

Särskild bestämmelse om fordran på skadestånd i brottmål

26 §.

Har talan om ersättning för skada, som någon genom brott tillfogat annan, upptagits i samband med åtal mot den misstänkte eller har sådan talan väckts i särskilt mål mot honom inom sex månader från det åtalet avgjorts genom laga kraft ägande dom, må sådan talan, även om skadeståndsfördringen eljest vore preskriberad, prövas, såframt den misstänkte i brottmål förklaras saker till den gärning som medför ersättningsskyldighet.

Norge.

for tvistemål § 80, og senere følger sin fordring mot vedkommen- de innen 6 måneder etter at saken er avsluttet ved forlik, dom eller på annen måte.

Samme regel gjelder når fordrin- gen avhenger av et rettsforhold som det er reist sak om av eller mot for- dringshaveren.

§ 25.

Dersom foreldelsen ikke kan av- brytes på grunn av en uovervinnelig hindring (innenlandsk eller uten- landsk lovforskrift eller annet til- felle av vis major), inntreer foreldelse tidligst 6 måneder etter hindringens opphør.

Erstatningskrav m. v. i forbindelse med straffesak

§ 26.

Selv om foreldelsestiden er ute, kan erstatnings-, oppreisings- og inndragingskrav som utspringer av en straffbar handling, fremsettes under en straffesak hvor skyldneren finnes skyldig i det forhold som medfører ansvaret, eller ved særskilt søksmål reist innen 6 måneder etter at fellende dom i straffesaken ble endelig (rettskraftig).

Sverige.

trätt, kungör denne sin åtgärd på sätt i 14 kap. 13 § rättegångsbalken sägs och därjämte vidtager åtgärd mot honom till preskriptionens av- brytande inom sex månader efter det att saken avslutats genom dom eller annorledes.

Har talan anhängiggjorts av eller mot någon, och kan denne, om han tappar saken, mot tredje man fram- ställa anspråk på skadestånd eller återgångskrav eller annat dylikt, äge vad i första stycket stadgats mot- svarande tillämpning.

25 §.

Möter för vidtagande av åtgärd till preskriptionens avbrytande hin- der i lagbud, som utfärdats inom el- ler utom riket, eller annat oöverstig- ligt hinder (force majeure), inträ- der preskription tidigast sex måna- der efter hindrets upphörande.

Särskild bestämmelse om skadestånd på grund av brott

26 §.

Har åklagare eller målsägande i samband med åtals väckande i stäm- ningsansökan uppgivit enskilt an- språk på grund av brottet, eller har, sedan åtal väckts, talan om sådant anspråk väckts utan stämning eller, sedan åtalet avgjorts genom laga- kraftätagande dom, väckts i särskilt mål mot den tilltalade inom sex må- nader därefter, må anspråket, utan hinder av inträdd preskription, prö- vas, såframt den misstänkte i brott- målet förklaras saker till den gär- ning som medför ersättningsskyl- dighet.

*Danmark.***Virkningen af forældelse**

§ 27.

Forældelse af en fordring omfatter også rente og lignende ydelse.

§ 28.

Uanset fordringens forældelse bevarer fordringshaveren aftalt modregningsret og ret til modregning mod krav, der udspringer af det samme retsforhold som den forældede fordring, og som er stiftet, inden forældelse indtrådte.

§ 29.

Tilbageholdsret og håndpanteret berøres ikke af fordringens forældelse. Det samme gælder om underpant i fast ejendom, når panthaveren har overtaget pantet til brug.

Panteretten for hovedstolen ifølge tinglyst pantebrev for en bestemt angiven sum i fast ejendom eller registreret pant i skib eller skibspart forældes ikke. Det skal derhos have sit forblivende ved de hidtil gældende regler om forældelse af fordringer sikrede ved tinglyst skifteekstrakt.

Iøvrigt bortfalder den for en fordring stiftede panteret, når fordringen forældes.

En sælgers ejendomsforbehold over leveret løsøre taber sin virkning, når hans ret til købesummen er faldet bort ved forældelse.

Af rettigheder, der som grund-

*Finland.***Om verkan av preskription**

27 §.

I rättegången eller hos exekutiv myndighet må inträdd preskription icke beaktas med mindre invändning mot fordringskrav framställts.

Preskriberas huvudstolen, vare ränta och liknande fordran tillika preskriberad.

28 §.

Utan hinder av inträdd preskription äge borgenär rätt till kvittning där sådan blivit avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som här rör från samma rättsförhållande som den preskriberade fordringen och tillkommit innan denna preskriberades.

29 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller pant rätt på grund av in-teckning i fast eller lös egendom, vare den panträtt han sålunda vunnit bestående oansett fordringens preskription.

Vad i första momentet stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyresvärd's eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller legotagare.

Säljares förbehåll, att återtaga försålt lösöre eller att äganderätten till sådant lösöre skall förbliva hos honom, vare utan verkan, när hans fordran å köpeskillingen preskriberats.

*Norge.***Foreldelsens virkninger**

§ 27.

Foreldelse av en fordring omfatter også rente og lignende ytelse.

§ 28.

Foreldelse av en fordring medfører ikke at fordringshaveren taper motregningsrett, såfremt denne rett er avtalt eller motkravet utspringer av det samme rettsforhold som den foreldete fordring og er oppstått før foreldelsen inntrådte.

§ 29.

Når fordringen foreldes, tapes:

- a) lovbestemt underpant som ikke er tinglyst eller registrert i særskilt rettighetsregister,
- b) underpant i henhold til skadeløsbrev til sikkerhet for mulig inntredende gjeldsansvar,
- c) underpant for krav på rente eller annen ytelse som forfaller med bestemte mellomrom og ikke er avdrag på en skyldig hovedstol.

En selgers rett etter eiendomsforbehold til levert løsøre tapes når hans fordring på kjøpesummen foreldes. Dette gjelder allikevel ikke når selgerens eiendomsrett i medhold av lov er tinglyst eller registrert i særskilt rettighetsregister.

For övrig er foreldelsen uten innflytelse på panterett og tilbakeholdsrett. Likeledes er foreldelsen uten innflytelse på adgangen til å gjen-

*Sverige.***Om verkan av preskription**

27 §.

Preskriberas huvudstolen, vare ränta och liknande fordran tillika preskriberad.

28 §.

Utän hinder av inträdd preskription äge borgenär rätt till kvittning där sådan blivit avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som härrör från samma rättsförhållande som den preskriberade fordringen och tillkommit innan preskription inträdde.

29 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller in-teckning i fast egendom eller i tomt-rätt, vattenfallsrätt, fartyg eller luft-fartyg, vare panträtten bestående oansett fordringens preskription.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyresvärds eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller arrendator.

Säljares förbehåll att återtaga försålt lösöre eller att äganderätten till sådant lösöre skall förbliva hos honom vare utan verkan, när hans fordran å köpeskillingen preskriberats.

Danmark.

byrder hviler på fast ejendom, er alene de enkelte forfaldne ydelser genstand for forældelse.

Almindelige bestemmelser**§ 30.**

Vedtagelse af, at forældelse ikke skal indtræde i overensstemmelse med reglerne i denne lov, er uforbindende for skyldneren. Efter fordringens stiftelse kan aftale om fristforlængelse dog træffes med virkning for indtil 3 år ad gangen, regnet fra aftalen.

Forældelsesfristen for fordringer efter massegældsbreve kan forlænges eller forkortes ved udtrykkelig bestemmelse i gældsbrevet.

Forældelsesfristen for fordringer ifølge rente- eller udbyttekuponer kan forlænges ved aftale, men kan ikke forkortes.

Aftale, hvorefter forældelse kan indtræde tidligere end efter denne lov, kan tilsidesættes helt eller delvis, såfremt det måtte findes utilbørligt eller klart stridende mod god forretningsskik at gøre den gældende.

§ 31.

Til frister efter denne lov medregnes den dag, der efter sit tal i måneden svarer til den dag, hvorfra fristen regnes. I mangel af tilsvarende dag udløber fristen på den sidste dag i måneden.

*Finland.***Allmänna bestämmelser****30 §.**

Avtal att preskription icke skall inträda jämlikt bestämmelserna i denna lag är icke bindande för gäldenären. Efter fordringens tillkomst må dock avtal träffas om förlängning av preskriptionstiden, som likväl icke skall äga giltighet för längre tid än tre år åt gången, räknat från avtalet.

Preskriptionstiden för fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmäles i 4 § 1 mom. lagen om skuldebrev, må med statsrådets tillstånd förlängas eller forkortas genom uttrycklig bestämmelse i skuldebrevet.

Avtal att preskription skall inträda tidigare än jämlikt bestämmelserna i denna lag må jämkas eller lämnas utan avseende om det finnes vara uppenbarligen stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörligt att göra detsamma gällande.

31 §.

Lagen om beräkning av lagstadgad tid äge tillämpning även vid beräkning av preskriptionstid enligt denna lag eller enligt avtal om preskriptionstid.

Med rättegång avses i denna lag

Norge.

nomføre trekk i lønn eller lignende som vedkommende arbeidsgiver eller annen i medhold av lov har fått pålegg om for foreldelse er inntrådt.

Av rettighet som hviler som grunnbyrde på fast eiendom, foreldes bare de enkelte forfalte ytelser.

Alminnelige bestemmelser

§ 30.

Skyldneren kan ikke bindende vedta at foreldelse ikke skal inntre i samsvar med reglene i denne lov. Etter at fordringen er stiftet, kan det dog treffes avtale om fristforlengelse med virkning for inntil 3 år om gangen regnet fra avtalen.

Foreldelsesfristen for fordring etter mengdegjeldsbrev kan forlenges eller forkortes ved uttrykkelig bestemmelse i gjeldsbrevet.

Foreldelsesfristen for fordring etter rente- eller utbyttekupong kan forlenges ved avtale, men ikke forkortes.

Avtale om at foreldelse kan inntre tidligere enn etter denne lov, kan helt eller delvis settes til side, såfremt det ville være utilbørlig eller åpenbart i strid med god forretningskikk å gjøre den gjeldende.

§ 31.

I frister etter denne lov medregnes den dag som etter sitt tall i måneden svarer til den dag som fristen regnes fra. I mangel av tilsvarende dag utløper fristen på den siste dag i måneden.

*Sverige.***Allmänna bestämmelser**

30 §.

Avtal att preskription icke skall inträda jämlikt bestämmelserna i denna lag är icke bindande för gäldenären. Efter fordringens tillkomst må dock avtal träffas om förlängning av preskriptionstiden, som likväl icke skall äga giltighet för längre tid än tre år åt gången, räknat från avtalet.

Preskriptionstiden för fordran på grund av obligation eller annat skuldebrev, varom förmäles i 4 § första stycket lagen om skuldebrev, må förlängas eller förkortas genom uttrycklig bestämmelse i skuldebrevet.

Avtal att preskription skall inträda tidigare än jämlikt bestämmelserna i denna lag må jämkas eller lämnas utan avseende, om det finnes vara uppenbarligen stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörligt att göra detsamma gällande.

31 §.

Tid enligt denna lag, som utlöper å söndag eller annan allmän helgdag eller å påskafton, midsommarafton, julafton eller den 1 maj, förlänges till nästa söckendag.

Danmark.

Udløber fristen på en helligdag eller på grundlovsdagen, forlænges fristen til den næstfølgende søgnedag.

§ 32.

Selv om en fordring iøvrigt skal bedømmes efter fremmed ret og efter denne ikke er forældet, forældes den desuagtet efter denne lov, når skyldneren i hele forældelsestiden har haft bopæl eller ophold her i riget.

§ 33.

Når der i lov er fastsat særlige forældelsesfrister eller andre særlige bestemmelser om forældelse for visse fordringer, kommer denne lovs regler til anvendelse i den udstrækning, hvori ikke andet følger af vedkommende lov eller af forholdets særlige beskaffenhed.

Ikrafttrædelse m. v.

§ 34.

Denne lov træder i kraft den 1. januar 1960. Den kommer til anvendelse også på tidligere stiftede fordringer, der ikke inden den nævnte dag er forældet efter de hidtil gældende regler. Dog skal forældelse i medfør af denne lov i intet tilfælde indtræde før udgangen af året 1962, medmindre fordringen også ville

Finland.

varje förfarande vid allmän och speciell domstol samt hos offentlig myndighet, skiljemannaförfarande och ettvart lagligen reglerat förfarande, vid vilket fordringen kan med bindande verkan för parterna fastställas. Med dom avses avgörande av saken i rättegången.

32 §.

Skall en fordran bedömas enligt främmande rätt och enligt denna icke är preskriberad, varde frågan om fordringens preskription ändock bedömd efter denna lag där gäldenären hela den tid, som enligt densamma erfordras för inträde av preskription, haft hemvist eller uppehållit sig här i riket.

33 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag kan vara särskilt stadgat om preskription av fordringar; dock vare denna lag i övrigt tillämplig, såvida icke omständigheterna annat föranleda.

34 §.

Denna lag träder i kraft den . . . . . 19 . . . Den skall äga tillämpning jämväl på dessförinnan tillkomna fordringar, som icke före nämnda dag preskriberats enligt tidigare gällande bestämmelser; dock skall preskription enligt denna lag icke i något fall inträda före utgången av år 19 . . , med mindre ford-

Norge.

Utløper fristen på en helgedag eller dermed likestilt høytidsdag, forlenges fristen til den nærmest følgende virkedag.

§ 32.

Selv om en fordring for övrig skal bedømmes etter fremmed rett og etter denne ikke er foreldet, foreldes den allikevel etter nærværende lov når skyldneren i hele foreldelsestiden har hatt bopel eller fast opphold her i riket.

§ 33.

Når det i annen lov er fastsatt særlige foreldelsesfrister eller andre særlige bestemmelser om foreldelse for visse fordringer, gjelder reglene i loven her i den utstrekning ikke annet følger av den annen lov eller av forholdets egenart.

Ikrafttredelse m. v.

§ 34.

Denne lov trer i kraft den 1. januar 19... Den får anvendelse også på tidligere stiftete fordringer som ikke for den nevnte dag er foreldet etter de til da gjeldende regler. Foreldelse i medfør av denne lov skal allikevel ikke i noe tilfelle inntre for utgangen av året 19..., medmindre fordringen ville være foreldet på et tidligere

Sverige.

32 §.

Skall en fordran bedömas enligt främmande rätt och enligt denna icke är preskriberad, varde frågan om fordringens preskription ändock bedömd efter denna lag, där gäldenären hela den tid som enligt densamma erfordras för inträde av preskription haft hemvist eller uppehållit sig här i riket.

33 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om preskription av fordran; dock vare denna lag i övrigt tillämplig, såvida icke annat följer av grunderna för den andra lagen eller författningen.

Övergångsbestämmelser

34 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19.... Den skall äga tillämpning jämväl på dessförinnan tillkomna fordringar, som icke före nämnda dag preskriberats enligt tidigare gällande bestämmelser; dock skall preskription enligt denna lag icke i något fall inträda före utgången av år 19..., med mindre

Danmark.

være forældet på et tidligere tidspunkt efter de hidtil gældende bestemmelser.

Afbrydelse af forældelse, der har fundet sted før lovens ikrafttræden, bevarer virkning lige med afbrydelse efter denne lov, selv om den ikke er sket på den i loven foreskrevne måde.

§ 35.

Fra lovens ikrafttræden ophæves D. L. 5-14-4, lov nr. 274 af 22. december 1908 om forældelse af visse fordringer, lov nr. 111 af 31. marts 1926 om tinglysning § 42, lov nr. 127 af 15. april 1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov § 16 og lov nr. 146 af 13. april 1938 om gældsbreve § 25 og kap. 6.

Finland.

ringen skulle vara preskriberad före nämnda tidpunkt även jämlikt tidigare gällande bestämmelser.

Preskriptionsavbrytande åtgärd, som vidtagits före ikraftträdandet, have verkan såsom hade den skett enligt nya lagen, även om enligt denna preskription icke må på sådant sätt avbrytas.

§ 35.

Genom denna lag upphävas förordningen om preskription i ford ringsmål och om årsstämning av den 9 november 1868 samt förordningen angående närmare bestämmelser av löftesmans ansvarighet av den 24 februari 1873 i vad desamma avse preskription av fordran, 19 § 3 mom. lagen om aktiebolag av den 2 maj 1895, 24 § förordningen om införande av ny utsökningslag av den 3 december 1895, 19 § lagen om dödande av urkunder av den 14 augusti 1901 och lag om preskription av skatter och avgifter av den 26 maj 1925, 12 § lagen om obligationslån av den 30 januari 1942 och 25 § lagen om skuldebrev av den 3 juli 1947.

Norge.

tidspunkt også etter de regler som gjaldt inntil loven trådte i kraft.

§ 35.

Fra det tidspunkt da loven trer i kraft oppheves:

1. lov av 27. juli 1896 (nr. 7) om Forældelse af Fordringer;
2. lov av 22. mai 1902 (nr. 11) om den almindelige borgerlige Straffelovs Ikrafttræden § 28;
3. lov av 19. juli 1910 (nr. 1) om aktieselskaper og kommanditaktieselskaper § 38 annet punktum og lov om skibsaktieselskaper av 26. juli 1916 (nr. 9) § 38 annet (siste) punktum.

Sverige.

fordringen skulle vara preskriberad före nämnda tidpunkt även jämlikt tidigare gällande bestämmelser.

Preskriptionsavbrytande åtgärd, som vidtagits före ikraftträdandet, have verkan såsom hade den skett enligt nya lagen, även om enligt denna preskription icke må på sådant sätt avbrytas.

35 §.

Genom denna lag upphävas förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad densamma avser preskription av fordran, samt 4 § förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmättningsmål ävensom lagen den 20 december 1946 om tid för framställande av anspråk mot löftesman enligt 4 § sistnämnda förordning, så ock 27 § lagen den 14 juni 1929 om skiljemän samt 25 § andra stycket lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev.

De finska och svenska lagarna om preklusion i den lydelse de skulle erhålla i händelse av förslagens genomförande

Finland.

Lag om preklusion

1 §.

Är någon död och vill efterlevande make, arvinge eller testaments-tagare säker vara att icke okänd gäld sig yppar, må han, med den verkan nedan i denna lag sägs, söka offentlig kallelse å den dödes borgenärer. Står boet under förvaltning av testamentsexekutor, äge denne ock begära sådan kallelse. Var den döde gift, må kallelse jämväl sökas å den efterlevandes borgenärer.

2 §.

Kallelse å borgenärer må ock sökas

1. av make, då till återgång av äktenskap eller till hemskillnad eller till äktenskapsskillnad dömes,
2. av förmyndare, då någon förklaras omyndig, samt
3. av bolagsman, då öppet bolag träder i likvidation eller bolagsman utträder ur bolaget.

Om offentlig kallelse å okända borgenärer i vissa fall är särskilt stadgat.

3 §.

Kallelse sökes hos rätten i den ort, där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål, som angå gäld

Sverige.

Lag om preklusion

1 §.

Är någon död, och vill efterlevande make, arvinge eller testaments-tagare säker vara, att icke okänd gäld sig yppar, må han, med den verkan nedan i denna lag sägs, söka kallelse å den dödes borgenärer. Står boet under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor, äge denne ock begära sådan kallelse. Var den döde gift, må kallelse jämväl sökas å den efterlevandes borgenärer.

2 §.

Kallelse å borgenärer må ock sökas

1. av make, då boskillnad beviljas eller till återgång av äktenskap eller till hemskillnad eller till äktenskapsskillnad dömes,
2. av förmyndare, då någon förklaras omyndig, samt
3. av bolagsman eller likvidator, då handelsbolag träder i likvidation.

3 §.

Kallelse sökes hos rätten i den ort, där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål, som angå gäld i

Finland.

i allmänhet. Avser ansökningen avlidens gäld, skall den göras hos rätten i den ort, där den döde bort svara i mål, som nyss sagts.

4 §.

När kallelse sökes, skall sökanden ingiva förteckning innehållande uppgift å envar för honom känd gäld, och skall sådan uppgift lämnas även om gälden bestrides eller sökanden eljest har anledning antaga, att gälden icke skall behöva infrias. I förteckningen skall angivas grunden för fordringen och, i den mån så kan ske, fordringens belopp samt borgenärens namn och postadress.

Ansökan må icke ingivas, i 1 § och 2 § 1. nämnda fall, förrän bouppteckning förrättats eller makarnas bo förtecknats, och icke senare än inom ett år räknat, i fall som i 1 § sägs, från utgången av laga tid för bouppteckning eller, i 2 § omnämnda fall, från det ansökan tidigast hade kunnat ingivas.

5 §.

Då kallelse är sökt, utfärde rätten kungörelse med föreläggande för dem, som å gäldenären hava okända fordringar, att sist å viss dag, näst efter sex månader, sist före klockan tolv, skriftligen hos rätten anmäla dessa. Kungörelsen varde anslagen å rättens dörr fem månader före inställeldagen och införd i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, första gången fem och sista gången två månader innan den dagen inträffar.

Genom rättens försorg skall till-

Sverige.

allmänhet. Avser ansökningen avlidens gäld, skall den göras hos rätten i den ort, där den döde bort svara i mål, som nyss sagts.

4 §.

När kallelse sökes, skall sökanden ingiva förteckning innehållande uppgift å envar för honom känd gäld, och skall sådan uppgift lämnas även om gälden bestrides eller sökanden eljest har anledning antaga, att gälden icke skall behöva infrias. I förteckningen skall angivas grunden för fordringen och, i den mån så kan ske, fordringens belopp samt borgenärens namn och postadress.

I fall, som i 1 § och 2 § 1. sägs, skall ock, innan kallelse sökes, bouppteckning hava förrättats.

5 §.

Då kallelse är sökt, utfärde rätten kungörelse med föreläggande för dem, som å gäldenären hava okända fordringar, att sist å viss dag, näst efter sex månader, skriftligen hos rätten anmäla dessa. Kungörelsen varde anslagen i rättens kansli sex månader före inställeldagen och införd i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, första gången fem och sista gången två månader innan den dagen inträffar.

Genom rättens försorg skall tillika, senast två månader före instäl-

Finland.

lika, senast två månader före inställelsedagen, särskild underrättelse om kallelsen avsändas till länsstyrelsen och kommunalstyrelsen inom orten så ock, där det kan ske, till de borgenärer, som äro upptagna å den i 4 § första momentet nämnda förteckningen, med angivande av hur fordringen där upptagits. I den särskilda underrättelsen skall ock anmärkas, att anmälan endast erfordras, där borgenären anser sig hava annan eller större fordran än i underrättelsen angivits.

6 §.

Uraktlåter den som har fordran i penningar eller vad det är att före den i kallelsen utsatta tidens utlopp anmäla fordringen, och har ej fordringen inom nämnda tid annorledes blivit känd för gäldenären eller, där kallelse sökts i anledning av omyndighetsförklaring, för förmyndaren, have kallelsen den verkan, att borgenären förlorar sin rätt att utkräva fordringen.

Har fordran upptagits i förteckning eller bouppteckning, varom i 4 § förmäles, eller har den före inställelsedagen anmälts i konkurs eller i ackordsförhandling skall fordringen anses känd.

Ej vare vid bedömande av om en fordran eljest skall anses känd av betydelse, att gäldenären eller förmyndaren haft anledning antaga, att gälden icke skulle behöva infrias. Där någon har rätt att av gäldenär erhålla återkommande prestationer under sin livstid eller eljest under en obestämd tid, må ej heller den

Sverige.

lensedagen, särskild underrättelse om kallelsen avsändas till kronans ombudsman i orten så ock, där det kan ske, till de borgenärer, som äro upptagna å den i 4 § första stycket nämnda förteckningen, med angivande av hur fordringen där upptagits. I den särskilda underrättelsen skall anmärkas, att anmälan endast erfordras, där borgenären anser sig hava jämväl annan fordran än i underrättelsen angivits.

6 §.

Uraktlåter den som har fordran i penningar eller vad det är att senast å inställelsedagen anmäla fordringen, och har ej fordringen å nämnda tid eller dessförinnan annorledes blivit känd, där kallelse sökts i anledning av omyndighetsförklaring, för förmyndaren, och i annat fall för gäldenären, have kallelsen den verkan, att borgenären förlorar sin rätt att utkräva fordringen.

Har fordran upptagits i förteckning eller bouppteckning, varom i 4 § förmäles, eller har den före inställelsedagen anmälts i konkurs eller i offentlig ackordsförhandling, skall fordringen anses känd.

Ej vare vid bedömande av om en fordran eljest skall anses känd av betydelse, att förmyndaren eller gäldenären haft anledning antaga, att gälden icke skulle behöva infrias, eller att han saknat vetskap om fordringens belopp.

Finland.

omständighet att fordringens belopp ej kan noggrant angivas vara hinder för att fordringen anses känd.

7 §.

Har för bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva inlåningsrörelse, utverkats kallelse å borgenärer, vare dock fordran på insatta medel undantagen från preklusion. Borgenär skall icke för sådan fordran upptagas i den i 4 § omförmälda förteckningen. I den av rätten utfärdade kungörelsen vare erinran intagen, att anmälan av sådan fordran icke erfordras.

Har av inrättning, som i 1 mom. sägs, eller av annan med särskilt tillstånd utgivits obligationer, äge vad i samma mom. stadgats motsvarande tillämpning.

8 §.

Har någon gått i borgen för gäld, och prekluderas fordringen mot huvudgäldenär, vare löftesmannen för sin borgen fri.

Äro eljest flera solidariskt ansvariga för gäld, och har preklusion inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. Envar medgäldenär äge lika rätt med borgenären att i anledning av kallelsen anmäla fordringen.

9 §.

Prekluderas huvudstolen, vare ock ränta och liknande fordran prekluderad.

Sverige.

7 §.

1 mom. Har för bankaktiebolag eller annan inrättning, som äger driva bankrörelse, utverkats kallelse å borgenärer, vare dock fordran på insatta medel undantagen från preklusion. Borgenär skall icke för sådan fordran upptagas i den i 4 § omförmälda förteckningen. I den av rätten utfärdade kungörelsen vare erinran intagen, att anmälan av sådan fordran icke erfordras.

2 mom. Har av inrättning, som i 1 mom. sägs, utfärdats förlagsbevis, äge vad i samma mom. stadgats motsvarande tillämpning.

8 §.

Har någon gått i borgen för gäld, och prekluderas fordringen mot huvudgäldenär, vare löftesmannen för sin borgen fri.

Äro eljest flera solidariskt ansvariga för gäld, och har preklusion inträtt i förhållande till en av dem, vare den omständigheten utan verkan i avseende å borgenärens fordran mot de övriga. Envar medgäldenär äge lika rätt med borgenären att i anledning av kallelsen anmäla fordringen.

9 §.

Prekluderas huvudstolen, vare ock ränta och liknande fordran prekluderad.

Finland.

10 §.

Utan hinder av inträdd preklusion äge borgenär rätt till kvittning, där sådan blivit avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som härrör från samma rättsförhållande som den prekluderade fordringen och tillkommit innan preklusion inträdde.

11 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller pant-rätt på grund av in-teckning i fast eller lös egendom, vare den pan-trätt han sålunda vunnit bestående oan-sett fordringens preklusion.

Vad i första momentet stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyres-värds eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller legotagare.

12 §.

I rättegången eller hos exekutiv myndighet må inträdd preklusion icke beaktas med mindre invändning mot fordringskrav framställt.

Gäldenär, som för fordran sökes, åligge att, där borgenär det äskar, med ed betyga att den ej varit honom känd före anmälningstidens utgång.

13 §.

Vill gäldenären icke godkänna ett fordringsanspråk som hos rätten an-mälts, vare han berättigad att ge-

Sverige.

10 §.

Utan hinder av inträdd preklusion äge borgenär rätt till kvittning, där sådan blivit avtalad, så ock rätt till kvittning mot fordran, som härrör från samma rättsförhållande som den prekluderade fordringen och tillkommit innan preklusion inträdde.

11 §.

Har borgenär till säkerhet för sin fordran lös pant i händer eller in-teckning i fast egendom eller i tomt-rätt, vattenfallsrätt, fartyg eller luft-fartyg, vare pan-trätten bestående oansett fordringens preklusion.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där borgenär innehar lös egendom med rätt att den till säkerhet för sin fordran kvarhålla; dock gälle vad nu är sagt icke i avseende å hyresvärds eller jordägares rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för fordran hos hyresgäst eller arrendator.

Finland.

nom sakens instämmande till domstol eller genom ansökan hos behörig myndighet få anspråket prövat.

Ändå att anspråk på skatt eller avgift hos rätten anmälts må beskattning eller efterbeskattning icke verkställas senare än inom två år från och med utgången av det kalenderår, då inställelsedagen inträffat.

14 §.

Vad ovan i denna lag om förlust av borgenärs rätt stadgats äge ej tillämpning om i 2 § 1 mom. avsedd hemskillnad förfaller eller där omnämnt bolag besluter fortsätta sin verksamhet, ej heller om bolagsman i fall som där avses ej utträder ur bolaget.

15 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag kan vara särskilt stadgat om kallelse å borgenärer. I den mån annat där ej föreskrivits, skola bestämmelserna i denna lag äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den . . . . . 19 . . . . Nya lagens bestämmelser skola icke tillämpas, där kallelse å okända borgenärer sökts före sagda dag.

Genom nya lagen upphävas förordningen om preskription i fordingsmål och om årstämmning av den 9 november 1868 samt förordning angående närmare bestämmelser av löftesmans ansvarsskyldighet av den

Sverige.

12 §.

Genom denna lag göres ej ändring i vad i annan lag eller författning kan vara särskilt stadgat om kallelse å borgenärer. I den mån annat där ej föreskrivits, skola bestämmelserna i denna lag äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19 . . . . Nya lagens bestämmelser skola icke tillämpas, där kallelse å okända borgenärer sökts före sagda dag.

Genom nya lagen upphäves förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, i vad densamma avser kallelse å okända borgenärer.

Där å makars förmögenhetsför-

Finland.

24 februari 1873, i vad desamma avse kallelse å okända borgenärer.

Sverige.

hållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, skola, såvitt dem angår, 1 och 2 §§ i den nya lagen hava följande lydelse:

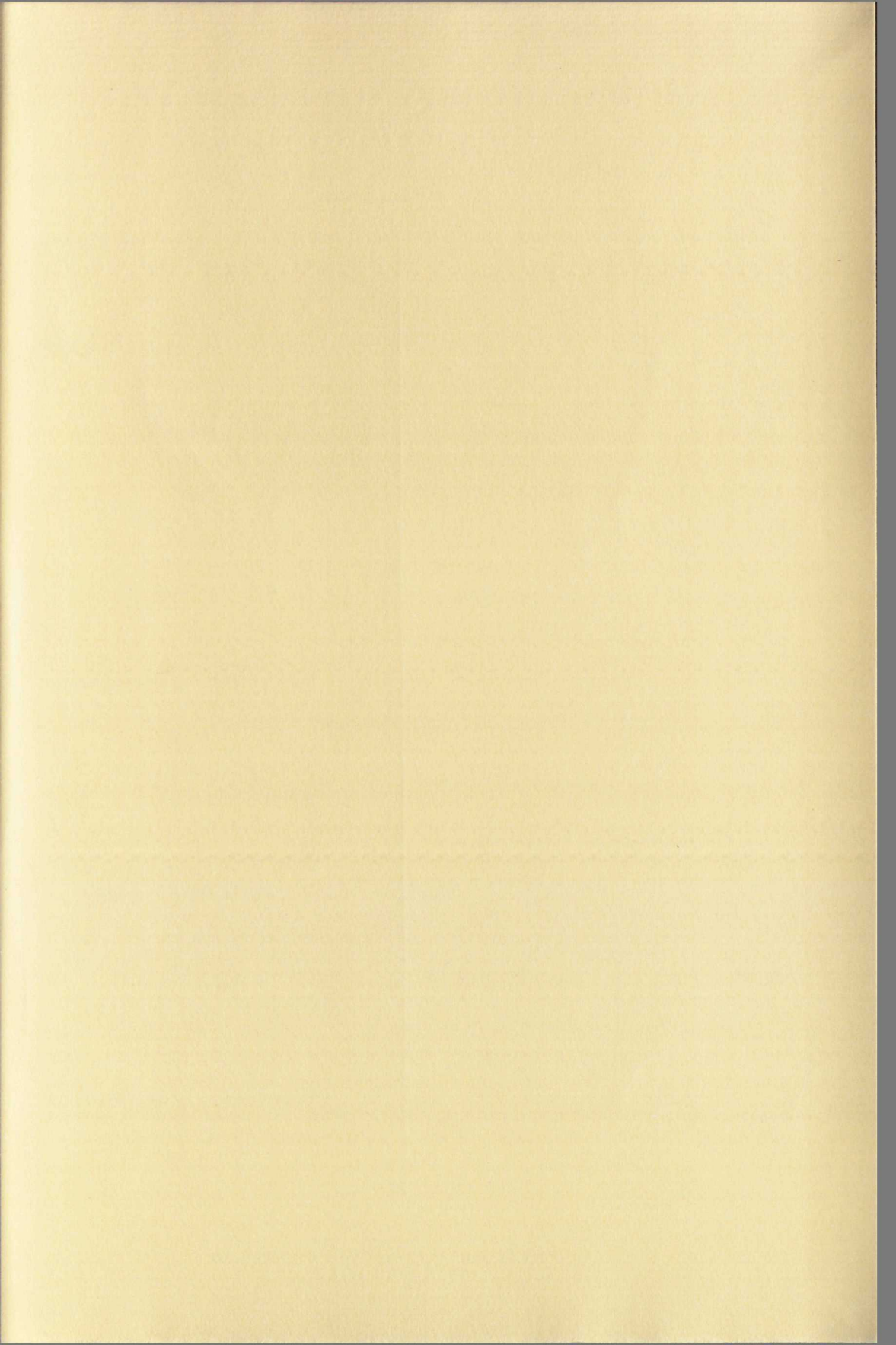
1 §.

Är någon död och vill efterlevande make, arvinge eller testaments-tagare säker vara, att icke okänd gäld sig yppar, må han, med den verkan nedan i denna lag sägs, söka kallelse å den dödes borgenärer. Står boet under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor, äge denne ock begära sådan kallelse.

2 §.

Kallelse å borgenärer må ock sökas

1. av make, då makar varda i äktenskapet skilda,
2. av förmyndare, då någon förklaras omyndig, samt
3. av bolagsman eller likvidator, då handelsbolag träder i likvidation.

Statens offentliga utredningar 1957

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

JO och kommunerna. [2]
Fördringspreskription m. m. [11]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Statens institut för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. [6]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Fullföljdsbegränsning i skattemål. [3]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Förbättrad pensionering. [7]
Balanserad expansion. Bilagor. [10]

Hälsa- och sjukvård.

Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. [1]

Allmänt näringsväsen.

Oljelagring. [4]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruks förstärkande med skog. [8]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen..

Försäkringsväsen.

Krigsskada å egendom. [5]

Kyrkovaesen. Undervisningsväsen..

Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Örlogsvarvens organisation m. m. [9]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.